

ERHVERVS
MINISTERIET

Konkurrencelovgivningen i Danmark

Bind 2

Bilag

ERHVERVSMINISTERIET

86000157181

Betænkning nr. 1297
Erhvervsministeriet 1995

34.27

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

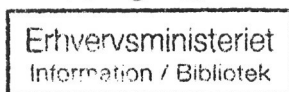
1994

1259	Aktivering og arbejdsløshed - måling og afgrænsning i statistikken	1272	Ombudsmandsloven
1260	Betænkning om et procesbevillingsnævn	1273	Rationalisering og modernisering af konkursbehandlingen
1261	Produktudvikling i skovbruget og træindustrien	1274	Forslag til en national strategi for jordbrugsforskningen
1262	Koordinering af regionalt erhvervsfremme	1275	Overbygningsuddannelse for pædagoger
1263	Redegørelsen fra den af trafikministeren den 29. september 1993 nedsatte arbejdsgruppe (3 bind)	1276	Forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom
1264	Præstestillinger	1277	Forslag til en pædagogmedhjælperuddannelse
1265	Delbetænkning II om effektivisering af asylsagsbehandlingen	1278	Betænkning om behandlingen af klager over politipersonalet
1266	Betænkning om ABT 93	1279	fælles forældremyndighed - samværs- vanskeligheder - børnesagkyndig rådgivning
1267	Strategi for en bæredygtig skovdrift	1280	Betænkning om etablering af en dansk Master of Public Health uddannelse
1268	Fornyelse og effektivisering i den kommunale sektor	1281	Brobygning mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne
1269	Gentestudvalgets betænkning om helbredsoplysninger på arbejdsmarkedet		
1270	Betænkning om skifte af dødsboer		
1271	Kommunalpolitikernes arbejdsvilkår		

1995

1282	Betænkning om arbejdsskadeforsikring m.v.	1288	Delbetænkning III om effektivisering af asylsagsbehandlingen
1283	Fornyelse af de merkantile erhvervsuddannelser	1290	Børsreform II
1284	Forslag til en national strategi for sundhedsvidenskab	1291	Betænkning om anvendelse af udlændingeattachéer mv.
1285	Underholdsbidrag	1292	Betænkning om administration af udlændingesager
1286	Betænkning om obligatorisk individuel måling af forbrugspost	1293	Fraskiltes pensionsret
1287	Forskningsrådgivningssystemet i Danmark		

Indhold

Bilag 1

EF-traktatens artikel 85-90

Bilag 2

Rådets forordning nr. 17/62 af 6.2.1962. Første forordning
om anvendelse af bestemmelserne i Traktatens artikler
85 og 86 . . .11

Bilag 3

Lovbekendtgørelse nr. 114 af 10. marts 1993, konkurren-
celoven med senere ændringer.25

Bilag 4

Referat af Konkurrencelovsudvalgets seminar den 13 og 14 juni 1994	35
4.1. Konkurrencebegrænsende aftaler og adfærd.....	36
4.2. Forholdet mellem EF-konkurrenceretten/EØS-konkur- reneretten og national konkurrenceret.....	40
4.3. Praktiske erfaringer med forbudslovgivning.....	48
4.3.1. Sverige.....	48
4.3.2. UK.....	53
4.3.3. Tyskland.....	54
4.4. Fusionskontrol.....	57
4.4.1. De svenske erfaringer.....	57
4.4.2. En dansk fusionskontrolordning i forhold til EF's regler.....	58
4.4.3. De britiske erfaringer.....	59
4.4.4. De tyske erfaringer.....	61

Bilag 5

Sammenligning af visse sagstyper ved kontrollovgivning og forbudslovgivning.....	65
5.1. Forhandlerantagelsesbetingelser.....	65
5.1.1. Indledende bemærkninger.....	65

5.1.2. Ankenævnskendelse: B&O's forhandleran- tagelsesbetingelser rimelige	66
5.1.3. Parfums Givenchys selektive distributions- system	68
5.1.4. Konklusion.	69
5.2. Eneforhandlingsaftaler.	70
5.2.1. Eneretsaftale mellem KTAS og L.M.Ericsson A/S om forhandling af omstillingsanlæg	70
5.2.2. Forordning (EØF) nr. 1983/83 om anvendelse af Traktatens artikel 85, stk. 3, på kategorier af eneforhandlingsaftaler.	72
5.2.3. Konklusion.	73
5.3. Opdeling af markeder.	74
5.3.1. Salgskontorerne A/S Randers Tegl og A/S De Forenede Teglværkers vedtægts- mæssige bestemmelser.	74
5.3.2. Den europæiske sukkerindustri.	75
5.3.3. Konklusion.	76
5.4. Rabat- og bonusforhold.	76
5.4.1. Rabat- og bonusforhold i hårde hvidevarebran- chen	77
5.4.2. Klage over pris- og rabatvilkår i hårde hvide- varebranchen.	79
5.4.3. Hoffmann-La Roche-sagen.	80
5.4.4. Konklusion.	82
5.5. Leveringsnægtelsessager.	83
5.5.1. H.A. Norlyk & Sønner A/S' leveringsnægtelse af reservedele til roeoptagere til Chr. C. Grene A/S.	84
5.5.2. Zoja-sagen.	86
5.5.3. Konklusion.	89
5.6. Etableringskontrol.	90
5.6.1. Klage over manglende adgang til at drive færge- fart mellem Helsingør og Helsingborg.	91
5.6.2. Kommissionens beslutning om en nægtelse af adgang til anlæggene i Rødby Havn.	92

5.6.3. Kommissionens beslutning om en procedure i henhold til Traktatens artikel 86 - Sea Containers mod Stena Sealink - Foreløbige forholdsregler . .	94
5.6.4. Konklusion	96

Bilag 6

Markedsafgrænsning. Gennemgang af udvalgte nationale sager og EF-sager.	99
6.1. Dominerende stilling	100
6.1.1. Konkurrencelovens § 12, stk. 2	100
6.1.2. Artikel 86	101
6.2. Aftaler.	104
6.2.1. Konkurrencelovens § 5	104
6.2.2. Artikel 85, stk. 1	106
6.2.3. Artikel 85, stk. 3	107
6.3. Fusioner.	110
6.4. Opsummering	114

Bilag 7

Konkurrencerådets praksis vedrørende gennemsigthed . .	117
7.1. Anmeldelse af aftaler og vedtagelser i henhold til konkurrencelovens §5.	118
7.2. Indberetningsordninger i henhold til konkurrencelovens § 7, nr. 1	120
7.3. Faktureringsregler fastsat efter konkurrencelovens § 7, nr. 2	124
7.4. Regler om mærkning eller skiltning fastsat efter kon- kurrencelovens § 7, nr. 3	125
7.5. Undersøgelser efter konkurrencelovens § 8	125
7.6. Offentliggørelse af oplysninger efter konkurrencelovens § 9	126

Bilag 8

Beregning af bødestørrelsen efter EF-konkurrencereglerne	137
8.1. Grovhed	137
8.1.1. Overtrædelsens karakter.	138
8.1.2. Produktets karakter og værdi	138

8.1.3. Graden af virksomhedernes deltagelse i konkurrencebegrænsningen	139
8.1.4. Den juridiske og økonomiske kontekst	140
8.2. Varighed	140
8.3. Virksomhedernes subjektive forhold	141
8.3.1. Virksomhedernes adfærd	141
8.4. Virksomhedernes omsætning	143
8.4.1. Virksomhedernes størrelse	144
8.5. Dobbelt bødepålæg	145

Bilag 9

Praksis ved anvendelse af konkurrecelovens § 2	159
--	-----

Bilag 10

Konkurrencerådets henvendelser til offentlige myndigheder	165
10.1. Indledning	165
10.2. Tredje udgave af oversigten	167
10.3. Offentlig erhvervsvirksomhed	168
10.3.1. Fri adgang til markedet	169
10.3.2. Konkurrenceforvridning	170
10.3.3. Forretningsbetingelser m.v.	171
10.4. Offentligt reguleret erhvervsvirksomhed	171
10.4.1. Adgang til markedet	172
10.4.2. Organisationspligt m.v.	174
10.4.3. Priser og avancer	175
10.4.4. Konkurrenceforvridning	176
10.4.5. Reklame og annoncering	177
10.4.6. Forretningsbetingelser m.v.	178
10.4.7. Andre erhvervsvilkår	178

Bilag 11

Notat om liberaliseringen af de særlige sektorer	225
--	-----

Bilag 12

Kommissionens offentliggjorte beslutninger efter artikel 85, stk. 1, i perioden 1. januar 1991 til og med 31. maj 1995.	231
12.1. Artikel 85, stk. 1, litra a - Direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser.	231
12.2. Artikel 85, stk. 1, litra b - Begrænsning af eller kontrol med produktion, afsætning, teknisk udvikling eller investeringer.	236
12.3. Artikel 85, stk. 1, litra c - Opdeling af markeder eller forsyningskilder.	238

Bilag 13

Beskrivelse af generelle gruppefritagelsesbestemmelser i EF-systemet	243
--	-----

Bilag 14

Beskrivelse af Kommissionens og Domstolens praksis ved anvendelse af Traktatens artikel 86.	249
14.1. Dominerende stilling	249
14.2. Det relevante marked	251
14.2.1. Produktmarked.	251
14.2.2. Geografiske marked.	252
14.3. Misbrugsbegrebet	253
14.4. Virkningerne af misbrug af dominerende stilling . . .	253
14.5. Eksempler på misbrug af dominerende stilling	254
14.5.1. Urimelige priser.	254
14.5.2. Rabatter.	255
14.5.3. Begrænsninger i distributionen.	256
14.5.4. Leveringsnægtelse.	256
14.5.5. Tillægsydelse (tying).	257
14.5.6. Virksomhedsopkøb.	258
14.5.7. Parallel anvendelse af artikel 85 og 86.	258

Bilag 15

Rådets forordning nr. 4064/89 af 21.12.1989 om kontrol	
--	--

med fusioner og virksomhedsovertagelser	261
Litteratur.	281

Bilag 1

EF-traktatens artikel 85-90

Kapitel 1

Konkurrencereglerne

Første afdeling

Regler for virksomhederne

Artikel 85

(1) Alle aftaler mellem virksomheder, alle vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem Medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, er uforenelige med fællesmarkedet og er forbudt, navnlig sådanne, som består i:

- a) direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser,
- b) begrænsning af eller kontrol med produktion, afsætning, teknisk udvikling eller investeringer,
- c) opdeling af markeder eller forsyningskilder,
- d) anvendelse af ulige vilkår for ydelser af samme værdi over for handelspartnerne, som derved stilles ringere i konkurrencen,
- e) at det stilles som vilkår for indgåelse af en aftale, at medkontrahenten godkender tillægsydelser, som efter deres natur eller ifølge handelssædvane ikke har forbindelse med aftalens genstand.

(2) De aftaler eller vedtagelser, som er forbudt i medfør af denne

artikel, har ingen retsvirkning.

(3) Bestemmelserne i stk. (1) kan dog erklæres uanvendelige på:

- enhver aftale eller kategori af aftaler mellem virksomheder,
- enhver vedtagelse eller kategori af vedtagelser inden for sammenlutninger af virksomheder, og
- enhver samordnet praksis eller kategori deraf,

som bidrager til at forbedre produktionen eller fordelingen af varerne eller til at fremme den tekniske eller økonomiske udvikling, samtidig med at de sikrer forbrugerne en rimelig andel af fordelene herved, og uden af der:

- a) pålægges de pågældende virksomheder begrænsninger, som ikke er nødvendige for at nå disse mål;
- b) gives disse virksomheder mulighed for at udelukke konkurrencen for en væsentlig del af de pågældende varer.

Artikel 86

En eller flere virksomheders misbrug af en dominerende stilling på fællesmarkedet eller en væsentlig del heraf er uforenelig med fællesmarkedet og forbudt i den udstrækning, samhandelen mellem Medlemsstater herved kan påvirkes.

Misbrug kan især bestå i:

- a) direkte eller indirekte påtvingelse af urimelige købs- eller salgspriser eller af andre urimelige forretningsbetingelser,
- b) begrænsning af produktion, afsætning eller teknisk udvikling til skade for forbrugerne,
- c) anvendelse af ulige vilkår for ydelser af samme værdi over for handelspartnere, som derved stilles ringere i konkurrencen,
- d) at det stilles som vilkår for indgåelse af en aftale, at medkontrahenten godkender tillægsydelser, som efter deres natur eller ifølge handelssædvane ikke har forbindelse med aftalens genstand.

Artikel 87

(1) Inden tre år efter denne Traktats ikrafttræden udsteder Rådet, på forslag af Kommissionen og efter høring af Forsamlingen, med enstemmighed fornødne forordninger eller direktiver om anvendelsen af principperne i artiklerne 85 og 86.

Hvis sådanne bestemmelser ikke er blevet vedtaget inden ovennævnte frists udløb, træffes de af Rådet med kvalificeret flertal på forslag af Kommissionen og efter høring af Forsamlingen.

(2) Bestemmelserne i stk. (1) har især til formål:

- a) ved indførelse af bøder og tvangsbøder at sikre overholdelsen af de i artikel 85, stk. (1), og artikel 86 nævnte forbud;
- b) at fastlægge de nærmere retningslinjer for anvendelsen af bestemmelsen i artikel 85, stk. (3), under hensyntagen til nødvendigheden af dels at sikre et effektivt tilsyn, dels at forenkle den administrative kontrol mest muligt;
- c) i påkommende tilfælde at træffe nærmere bestemmelse om anvendelsesområdet for bestemmelserne i artiklerne 85 og 86 inden for de forskellige erhvervsgrene;
- d) at fastlægge opgavefordelingen mellem Kommissionen og Domstolen i forbindelse med anvendelsen af de i dette stykke nævnte bestemmelser;
- e) at bestemme forholdet mellem den nationale lovgivning på den ene side, og på den anden side bestemmelserne i denne afdeling samt de bestemmelser, der er fastsat i medfør af denne artikel.

Artikel 88

Indtil de i medfør af artikel 87 trufne bestemmelser træder i kraft, træffer Medlemsstaternes myndigheder i overensstemmelse med deres lovgivning og bestemmelserne i artiklerne 85, navnlig stk. (3), og 86 afgørelse om aftalers tilladelighed samt om misbrug af en dominerende stilling på fællesmarkedet.

Artikel 89

(1) Under forbehold af bestemmelserne i artikel 88 påser Kommissionen, så snart den er trådt i funktion, at de i artiklerne 85 og 86

fastlagte principper anvendes. På begæring af en Medlemsstat eller på eget initiativ undersøger den sammen med Medlemsstatens kompetente myndigheder, der skal bistå den, tilfælde af formodet overtrædelse af forannævnte principper. Finder Kommissionen, at der har fundet en overtrædelse sted, foreslår den passende midler til at bringe denne til ophør.

(2) Bringes en overtrædelse ikke til ophør, fastslår Kommissionen ved en beslutning, der skal ledsages af grunde, at der foreligger en overtrædelse. Den kan offentliggøre beslutningen og bemyndige Medlemsstaterne til at træffe de nødvendige modforanstaltninger på de vilkår og i den nærmere udformning, som den fastsætter.

Artikel 90

(1) Medlemsstaterne afstår, for så vidt angår offentlige virksomheder og virksomheder, som de indrømmer særlige eller eksklusive rettigheder, fra at træffe eller opretholde foranstaltninger, som er i strid med denne Traktats bestemmelser, navnlig de i artiklerne 7 og 85-94 nævnte.

(2) Virksomheder, der har fået overdraget at udføre tjenesteydelser af almindelig økonomisk interesse, eller som har karakter af fiskale monopoler, er underkastet denne Traktats bestemmelser, navnlig konkurrencereglerne, i det omfang anvendelsen af disse bestemmelser ikke retligt eller faktisk hindrer opfyldelsen af de særlige opgaver, som er betroet dem. Udviklingen af samhandelen må ikke påvirkes i et sådant omfang, at det strider mod Fællesskabets interesse.

(3) Kommissionen påser, at bestemmelserne i denne artikel bringes i anvendelse, og meddeler, såfremt det er påkrævet, Medlemsstaterne passende direktiver eller beslutninger.

Bilag 2

RÅDETS FORORDNING NR. 17 ¹⁾ AF 6. FEBRUAR 1962

Første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikler 85 og 86 ændret ved forordning nr. 59 ²⁾, forordning (EØF) nr. 118/63/EØF³⁾, forordning (EØF) nr. 2822/71 ⁴⁾

RÅDET FOR DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE FÆLLESSKAB HAR

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, særlig artikel 87,

under henvisning til forslag fra Kommissionen,

under henvisning til udtalelse fra Det Økonomiske og Sociale Udvalg,

under henvisning til udtalelse fra Det Europæiske Parlament, og

ud fra følgende betragtninger:

For at gennemføre en ordning, der sikrer, at konkurrencen inden for fællesmarkedet ikke fordrejes, bør der drages omsorg for en afbalanceret og ensartet anvendelse i medlemsstaterne af bestemmelserne i artiklerne 85 og 86;

de nærmere bestemmelser for anvendelsen af artikel 85, stk. 3 må fastlægges under hensyntagen til nødvendigheden af på den ene side at sikre et effektivt tilsyn og på den anden side at forenkle den administrative kontrol mest muligt;

det skønnes derfor nødvendigt i princippet at pålægge de virksomheder, som ønsker at påberåbe sig bestemmelserne i artikel 85, stk. 3, pligt til at anmelde deres aftaler, vedtagelser og samordnede praksis til Kommissionen;

der må imidlertid tages hensyn til, dels at disse aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis sandsynligvis er meget talrige og derfor ikke samtidig kan gøres til genstand for undersøgelse, dels at nogle af dem frembyder særlige træk, som kan gøre dem mindre farlige for fællesmarkedets udvikling;

¹⁾ EFT nr. 13 af 21.2.1962, s. 204. (Specialudgave 1959-62, s. 81).

²⁾ EFT nr. 58 af 10.7.1962, s. 1655. (Specialudgave 1959-62, s. 220).

³⁾ EFT nr. 162 af 7.11.1963, s. 2696. (Specialudgave 1963-64, s. 50).

⁴⁾ EFT L 285 af 29.12.1971, s. 49. (Specialudgave 1971 (III), s. 899).

der må imidlertid tages hensyn til, dels at disse aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis sandsynligvis er meget talrige og derfor ikke samtidig kan gøres til genstand for undersøgelse, dels at nogle af dem frembyder særlige træk, som kan gøre dem mindre farlige for fællesmarkedets udvikling;

der bør som følge heraf for visse kategorier af aftaler, vedtagelser og samordnet praksis foreløbig gennemføres en smidigere ordning, dog uden at foregribe spørgsmålet om deres gyldighed efter bestemmelserne i artikel 85;

virksomhederne kan på den anden side have interesse i at få at vide, om aftaler, vedtagelser eller samordnet praksis, som de deltager i eller agter at deltage i, kan give Kommissionen anledning til indskriden i henhold til artikel 85, stk. 1, eller artikel 86;

for inden for fællesmarkedet at sikre en ensartet anvendelse af bestemmelserne i artiklerne 85 og 86 er det nødvendigt at fastlægge de regler, hvorefter Kommissionen i nær og vedvarende kontakt med medlemsstaternes kompetente myndigheder kan træffe de foranstaltninger, der er påkrævede for anvendelse af bestemmelserne i artiklerne 85 og 86;

med henblik herpå må Kommissionen opnå støtte hos medlemsstaternes kompetente myndigheder og desuden i hele fællesmarkedsområdet have beføjelse til at kræve de oplysninger og foretage sådanne kontrolundersøgelser, som er nødvendige for at finde frem til aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis, som er forbudt efter artikel 85, stk. 1, samt til et efter artikel 86 forbudt misbrug af en dominerende stilling;

for at kunne løse sin opgave, at overvåge gennemførelsen af traktatens bestemmelser, må Kommissionen have hjemmel til at rette henstillinger og beslutninger til virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder med det formål at bringe overtrædelser af artiklerne 85 og 86 til ophør;

overholdelsen af bestemmelserne i artiklerne 85 og 86 samt opfyldelsen af de forpligtelser, som i henhold til denne forordning pålægges virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, må kunne sikres ved hjælp af bøder og tvangsbøder,

det er formålstjenligt at fastslå de deltagende virksomheders ret til at fremsætte udtalelser over for Kommissionen, at give tredjemand, hvis interesser kan blive berørt af en beslutning, lejlighed til på forhånd at fremsætte sine bemærkninger samt at sikre en omfattende offentliggørelse af de trufne beslutninger;

alle beslutninger, som Kommissionen træffer i henhold til denne forordning er under de i traktaten angivne vilkår underkastet Domstolens kontrol, og herudover bør der i medfør af artikel 172 tillægges Domstolen fuld prøvelsesret vedrørende beslutninger, hvorved Kommissionen pålægger bøder eller tvangsbøder;

denne forordning kan træde i kraft uden at berøre yderligere bestemmelser, som måtte blive fastsat senere i medfør af artikel 87.

UDSTEDT FØLGENDE FORORDNING:

Artikel 1

Principbestemmelse

Aftaler, vedtagelser og samordnet praksis af den i traktatens artikel 85, stk. 1, omhandlede art og misbrug af en dominerende stilling på markedet som omhandlet i traktatens artikel 86 er forbudt, uden at der hertil kræves nogen forudgående afgørelse, med forbehold af bestemmelserne i artiklerne 6, 7 og 23 i denne forordning.

Artikel 2

Negativattester

Kommissionen kan efter begæring fra de deltagende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder fastslå, at der ikke efter de forhold. Kommissionen har kendskab til, findes anledning til i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1, eller artikel 86 at skride ind mod en aftale, vedtagelse eller samordnet praksis.

Artikel 3

Standsnings af overtrædelser

1. Konstaterer Kommissionen efter begæring eller **på eget** initiativ, at **der** foreligger en overtrædelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 **eller** 86, kan **den ved en beslutning** pålægge de deltagende virksomheder og sammenslutninger af **virksomheder at bringe de konstaterede** overtrædelser til ophør.
2. Berettigede til at fremsætte en sådan begæring er:
 - a) medlemsstater
 - b) fysiske eller juridiske personer, som kan godtgøre en berettiget interesse.
3. Med forbehold af de øvrige bestemmelser i denne forordning kan Kommissionen, inden den træffer beslutning i henhold til stk. 1, rette henstillinger til de deltagende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder med henblik på at bringe overtrædelsen til ophør.

Artikel 4

Anmeldelse af nye aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis

1. **Aftaler, vedtagelser og samordnet praksis af den i traktatens artikel 85, stk. 1, omhandlede art, som kommer i stand efter denne forordnings ikrafttræden, og med hensyn til hvilke deltagerne agter at påberåbe sig bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, skal anmeldes til Kommissionen. Så længe de ikke er anmeldt, kan der ikke afgives nogen erklæring i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3.**

2. Bestemmelserne i stk. 1 gælder ikke for aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, såfremt

1) er heri kun deltager virksomheder fra en medlemsstat, og de pågældende aftaler, vedtagelser eller former for samordnet praksis ikke vedrører indførsel eller udførsel mellem medlemsstater

2) der heri kun deltager to virksomheder, og de pågældende aftaler alene

a) begrænser den ene aftaledeltagers frihed til selv at fastsætte priser eller forretningsbetingelser ved videresalg af varer, som han erhverver hos den anden aftaledeltager eller

b) pålægger erhververen eller brugeren af industriel ejendomsret — navnlig af patent, brugsmønstre, mønstre eller varemærkerettigheder — eller den berettigede part i aftaler om overdragelse af eller koncession på fremstillingsmetoder eller viden om brugen og anvendelsen af fabrikationstekniske fremgangsmåder, begrænsninger med hensyn til udøvelsen af disse rettigheder.

3. de alene vedrører:

a) udvikling eller ensartet anvendelse af normer og typer

b) fælles forskning og udvikling

c) specialisering af varernes produktion, herunder de aftaler, som er nødvendige for dens gennemførelse

— såfremt de varer, som er genstand for specialiseringen ikke i nogen væsentlig del af det fælles marked udgør mere end 15% af omsætningen af tilsvarende varer, eller af sådanne, som på grund af varernes egenskab, pris eller anvendelse af forbrugere må opfattes som værende af samme art, og

— såfremt de deltagende virksomheders samlede omsætning ikke overstiger 200 millioner regningsenheder.

Disse aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis kan anmeldes til Kommissionen.

Artikel 5

Anmeldelse af bestående aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis

1. Aftaler, vedtagelser og samordnet praksis af den i traktatens artikel 85, stk. 1, omhandlede art, som består ved denne forordnings ikrafttræden, og med hensyn til hvilke deltagerne agter at påberåbe sig bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, skal inden 1. november 1962 anmeldes til Kommissionen. Som en undtagelse herfra skal aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, hvori kun deltager to virksomheder, dog først anmeldes inden 1. februar 1963.

2. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse, såfremt de pågældende aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis hører til de i artikel 4, stk. 2, nævnte kategorier disse kan anmeldes til Kommissionen.

Artikel 6

Beslutninger i henhold til artikel 85, stk. 3

1. Når Kommissionen træffer en beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3, skal den deri angive det tidspunkt, fra hvilket beslutningen skal have virkning. Dette tidspunkt kan ikke ligge forud for anmeldelsesdagen.
2. Bestemmelsen i stk. 1, 2. pkt., finder ikke anvendelse på de i artikel 4, stk. 2, og artikel 5, stk. 2, nævnte aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis, heller ikke på sådanne, som er omhandlet i artikel 5, stk. 1, og som er anmeldt inden udløbet af den i denne sidste bestemmelse fastsatte frist.

Artikel 7

Særlige bestemmelser om bestående aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis

1. Såfremt aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, som består ved denne forordnings ikrafttræden og anmeldes inden det i artikel 5, stk. 1, angivne tidspunkt, ikke **opfylder** betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, og de deltagende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder enten bringer dem til ophør eller ændrer dem, således at de ikke længere falder ind under forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, etler således at de opfylder betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, gælder forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, kun i det tidsrum, Kommissionen fastsætter. En af Kommissionen i medfør af 1. **pkt.** truffet beslutning kan ikke gøres gældende over for virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som ikke udtrykkeligt har givet deres samtykke til anmeldelsen.
2. Bestemmelserne i stk. 1 er anvendelige på aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, som består ved denne forordnings ikrafttræden, og som hører til de i artikel 4, stk. 2, nævnte kategorier, hvis de er anmeldt inden 1. januar 1967.

Artikel 8

Gyldighedstiden for og tilbagekaldelse af beslutninger i henhold til artikel 85, stk. 3

1. En beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3 skal træffes for et bestemt **tidsrum**; der kan knyttes betingelser og påbud til en sådan beslutning.
2. Beslutningen kan efter begæring fornyes, såfremt betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3 stadig er opfyldt
3. Kommissionen kan tilbagekalde eller ændre beslutningen eller forbyde deltagerne bestemte handlinger,
 - a) såfremt de faktiske forhold har ændret sig på et for beslutningen væsentligt punkt
 - b) såfremt deltagerne handler i strid med et til beslutningen knyttet påbud

- c) såfremt beslutningen hviler på urigtige oplysninger eller er fremkaldt ved svig
- d) såfremt deltagerne misbruger den ved beslutningen opnåede fritagelse fra bestemmelserne i traktatens artikel 85. stk. 1.

I de under litra b), c) og d) nævnte tilfælde kan beslutningen også tilbagekaldes med tilbagevirkende kraft.

Artikel 9

Kompetence

1. Med forbehold af Domstolens adgang til prøvelse af beslutningerne er det alene Kommissionen, som har beføjelse til i henhold til traktatens artikel 88, stk. 3, at erklære bestemmelserne i artikel 85, stk. 1, uanvendelige.
2. Kommissionen kan bringe bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 86 i anvendelse, selv om de i artikel 5, stk. 1, og artikel 7, stk. 2, fastsatte tidsfrister for anmeldelsen endnu ikke er udløbet
3. Så længe Kommissionen ikke har indledt nogen procedure i medfør af artiklerne 2, 3 eller 6, forbliver medlemsstaternes myndigheder kompetente til i henhold til traktatens artikel 88 at bringe bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 86, i anvendelse, selv om de i artikel 5, stk. 1 og artikel 7, stk. 2 fastsatte tidsfrister for anmeldelsen endnu ikke er udløbet.

Artikel 10

Forbindelse med medlemsstaternes myndigheder

1. Kommissionen fremsender omgående til medlemsstaternes kompetente myndigheder afskrift af begæringer og anmeldelser samt af de vigtigste dokumenter, som indsendes til Kommissionen med henblik på konstatering af overtrædelser af bestemmelserne i traktatens artikel 85 eller artikel 86, udstedelse af negativattest eller afgivelse af en beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3.
2. Kommissionen gennemfører den i stk. 1 nævnte procedure i snæver og vedvarende forbindelse med medlemsstaternes kompetente myndigheder, disse har ret til at fremsætte deres bemærkninger til proceduren.
3. Et rådgivende udvalg for kartel og monopolspørgsmål skal høres, inden der træffes nogen beslutning efter en procedure som omhandlet i stk. 1, og inden der træffes nogen beslutning vedrørende fornyelse, ændring eller tilbagekaldelse af en beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3.
4. Det Rådgivende Udvalg er sammensat af embedsmænd, som er kompetente i kartel og monopolspørgsmål. Hver medlemsstat udpeger som sin repræsentant en embedsmand, som i tilfælde af forfald kan erstattes af en anden embedsmand.
5. Høring finder sted i et fælles møde, som Kommissionen indkalder til; dette møde afholdes tidligst fjorten dage efter indkaldelsens fremsendelse. Indkaldelsen skal for hver enkelt sag, der behandles, ledsages af en sagsfremstilling med angivelse af de vigtigste dokumenter samt af et foreløbigt forslag til beslutning.

6. Det Rådgivende Udvalg kan afgive udtalelse, selv om nogle af udvalgets medlemmer eller deres stedfortrædere ikke er til stede. Resultatet af høringen skal udformes skriftligt og vedlægges forslaget til beslutning. Det offentliggøres ikke.

Artikel II

Begæring om oplysninger

1. Til løsning af de opgaver, som ved traktatens artikel 89 og de i medfør af traktatens artikel 87 givne regler er overladt Kommissionen, kan denne indhente alle fornødne oplysninger fra medlemsstaternes regeringer og kompetente myndigheder samt fra virksomheder og sammenslutninger af virksomheder.
2. Fremsætter Kommissionen over for virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder en begæring om oplysninger, oversender den samtidig hermed en genpart af denne begæring til de kompetente myndigheder i den medlemsstat, hvor virksomheden eller sammenslutningen af virksomheder har sit hjemsted.
3. I begæringen skal Kommissionen angive retsgrundlaget for og formålet med begæringen samt de i artikel 15, stk. 1, litra b), i denne forordning fastsatte sanktioner for afgivelse af urigtige oplysninger.
4. Pligten til at afgive oplysninger påhviler virksomhedernes indehavere eller disses repræsentanter, og for så vidt angår juridiske personer, selskaber eller foreninger uden status som juridisk person de personer, der ifølge lov eller vedtægt er bemyndiget til at repræsentere dem.
5. Såfremt en virksomhed eller sammenslutning af virksomheder inden udløbet af en af Kommissionen fastsat frist ikke eller ikke udtømmende meddeler de krævede oplysninger, fremsætter Kommissionen krav om oplysningerne i form af en beslutning. Denne skal angive, hvilke oplysninger der kræves, fastsætte en passende frist til deres afgivelse og indeholde en henvisning til de i artikel 15, stk. 1, litra b), og artikel 16, stk. 1, litra c), fastsatte sanktioner såvel som til adgangen til at indbringe klage over beslutningen for Domstolen.
6. Samtidig oversender Kommissionen en genpart af beslutningen til den kompetente myndighed i den medlemsstat, hvor den pågældende virksomhed eller sammenslutning af virksomheder har sit hjemsted.

Artikel 12

Undersøgelse af erhvervssektorer

1. Hvis udviklingen i samhandelen mellem medlemsstaterne, prisbevægelser, manglende priselasticitet eller andre forhold inden for en erhvervssektor giver grund til at antage, at konkurrencen inden for fællesmarkedet i den pågældende erhvervssektor er begrænset eller fordrejet, kan Kommissionen beslutte at iværksætte en generel undersøgelse af denne erhvervssektor og herunder af virksomhederne i den pågældende erhvervssektor kræve de oplysninger, som er fornødne til anvendelse af de i traktatens artikel 85 og 86 nedlagte principper samt til løsning af de opgaver, der er overladt Kommissionen.

2. Navnlig kan Kommissionen af alle virksomheder og grupper af virksomheder i den pågældende erhvervssektor kræve oplysninger om samtlige de aftaler, vedtagelser og former for samordnet praksis, som i henhold til artikel 4, stk. 2, og artikel 5, stk. 2, er undtaget fra anmeldelsespligten.

3. Når Kommissionen iværksætter en undersøgelse som omhandlet i stk. 2, kræver den tillige af de virksomheder og grupper af virksomheder, hvis størrelse giver anledning til at antage, at de indtager en dominerende stilling på fællesmarkedet eller en væsentlig del heraf, angivelse af alle sådanne faktorer vedrørende virksomhedernes struktur og handlemåde, som er nødvendige for at foretage en bedømmelse af forholdene med henblik på bestemmelserne i traktatens artikel 86.

4. Bestemmelserne i artikel 10, stk. 3-6, og i artiklerne 11, 13 og 14 finder tilsvarende anvendelse.

Artikel 13

Kontrolundersøgelser gennem medlemsstaternes myndigheder

1. På Kommissionens begæring foretager medlemsstaternes kompetente myndigheder de kontrolundersøgelser, som Kommissionen i henhold til artikel 14, stk. 1, anser for formålstjenlige, eller som den har påbudt ved en beslutning i henhold til artikel 14, stk. 3.

De repræsentanter for medlemsstaternes kompetente myndigheder, som har fået til opgave at gennemføre kontrolundersøgelsen, udøver deres beføjelser efter fremlæggelse af en skriftlig fuldmagt udstedt af den kompetente myndighed i den medlemsstat, inden for hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages. Fuldmagten skal indeholde en angivelse af kontrolundersøgelsens genstand og formål.

2. Repræsentanter for Kommissionen kan efter dennes anmodning eller efter anmodning fra den kompetente myndighed i den medlemsstat, inden for hvis område undersøgelsen skal foretages, bistå denne myndigheds repræsentanter ved løsning af deres opgaver.

Artikel 14

Kommissionens beføjelser til at foretage kontrolundersøgelser

1. **Til** løsning af de opgaver, som ved traktatens artikel 89 og ved de i medfør af traktatens artikel 87 fastsatte regler er henlagt til Kommissionen, kan denne foretage alle nødvendige kontrolundersøgelser hos virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder.

I dette øjemed har Kommissionens befuldmægtigede repræsentanter, følgende beføjelsen

- a) at kontrollere bøger og andre forretningspapirer
- b) at tage afskrifter eller ekstraktudskrifter af bøger og forretningspapirer
- c) at kræve mundtlige forklaringer på stedet
- d) at få adgang til virksomhedernes samtlige lokaler, grunde og transportmidler.

2. Repræsentanter, som af Kommissionen har fået fuldmagt til at foretage kontrolundersøgelsen, udøver deres beføjelser efter fremlæggelse af en skriftlig fuldmagt, der indeholder oplysning om kontrolundersøgelsens genstand og formål samt om de i artikel 15, stk. 1, litra c), i denne forordning fastsatte sanktioner, der finder anvendelse, såfremt de forlangte bøger eller forretningspapirer ikke fremlægges i deres helhed. Kommissionen skal med passende varsel give den kompetente myndighed i den medlemsstat, inden for hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages, underretning om undersøgelsesbeslutningen og om de befuldmægtigede personers identitet.

3. Virksomheder og sammenslutninger af virksomheder har pligt til at underkaste sig de kontrolundersøgelser, hvorom Kommissionen har truffet beslutning. I beslutningen angives kontrolundersøgelsens genstand og formål, fastsættes tidspunktet for dens begyndelse og gives oplysning om de i artikel 15, stk. 1, litra c), og artikel 16, stk. 1, litra d), fastsatte sanktioner samt om adgangen til at indbringe klage over beslutningen for Domstolen.

4. Kommissionen træffer de i stk. 3, omhandlede beslutninger efter at have indhentet udtalelse fra den kompetente myndighed i den medlemsstat, inden for hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages.

5. Repræsentanter for den kompetente myndighed i den medlemsstat, inden for hvis område undersøgelsen skal foretages, kan efter vedkommende myndigheds eller Kommissionens anmodning bistå Kommissionens repræsentanter ved løsningen af disses opgaver.

6. Modsætter en virksomhed sig en i henhold til denne artikel påbudt kontrolundersøgelse, yder vedkommende medlemsstat de af Kommissionen bemyndigede repræsentanter den fornødne støtte til løsning af deres opgaver. Medlemsstaterne træffer, efter at have rådført sig med Kommissionen, inden 1. oktober 1962 de til dette formål fornødne forholdsregler.

Artikel 15

Bøder

1. Ved beslutning kan Kommissionen pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder på 100 til 5000 regningsenheder, såfremt de forsætligt eller uagtsomt:

- a) fremsætter urigtige eller forvanskede oplysninger i en begæring i henhold til artikel 2 eller en anmeldelse i henhold til artiklerne 4 og 5
- b) i et svar på en begæring i henhold til artikel 11, stk. 3 eller stk. 5, eller artikel 12 giver en oplysning, der er urigtig, eller ikke afgiver en oplysning inden udløbet af den frist, som er fastsat ved beslutning truffet i henhold til artikel 11, stk. 5
- c) under en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 13 eller artikel 14 kun ufuldstændigt fremlægger de forlangte bøger eller øvrige forretningspapirer eller nægter at underkaste sig en kontrolundersøgelse, der er påbudt ved beslutning i henhold til artikel 14, stk. 3.

2. Ved beslutning kan Kommissionen pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder på mindst 1000 og højst 1000 000 regningsenheder, idet sidstnævnte beløb

dog kan forhøjes til 107c af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt:

- a) overtræder bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1. eller artikel 86 eller
- b) handler i strid med et påbud meddelt i henhold til artikel 8, stk. 1.

Ved fastsættelsen af bodens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed.

3. Bestemmelserne i artikel 10, stk. 3-6, anvendes.

4. Beslutninger, der træffes i henhold til stk. 1 og 2, er ikke sanktioner i strafferetlig forstand.

5. De bøder, som er omhandlet i stk. 2, litra a), kan ikke pålægges for handlinger,

- a) som foretages efter, at anmeldelse er sket til Kommissionen, og inden denne træffer beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3, for så vidt de ligger inden for grænserne for den i anmeldelsen beskrevne erhversudøvelse
- b) som er foretaget før anmeldelsen inden for rammerne af aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, som består ved denne forordnings ikrafttræden, forudsat at sådan anmeldelse er sket inden for de i artikel 5, stk. 1, og artikel 7, stk. 2, fastsatte frister.

6. Bestemmelserne i stk. 5 finder ikke anvendelse, så snart Kommissionen har meddelt de pågældende virksomheder, at den efter en foreløbig undersøgelse er af den opfattelse, at betingelserne for anvendelse af traktatens artikel 85, stk. 1, er til stede, og at der ikke findes grundlag for anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 3.

Artikel 16

Tvangsbøder

1. Kommissionen kan ved beslutning pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder tvangsbøder på 50 til 1 000 regningsenheder daglig fra det i beslutningen fastsatte tidspunkt, for at tvinge dem til

- a) i overensstemmelse med en af Kommissionen i medfør af artikel 3 truffet beslutning at bringe en overtrædelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 eller 86 til ophør
- b) at ophøre med en handling, som er forbudt i henhold til artikel 8, stk. 3
- c) at afgive udtømmende og rigtige oplysninger, som er afkrævet dem ved beslutning truffet af Kommissionen i henhold til artikel 11, stk. 5
- d) at underkaste sig en kontrolundersøgelse, som Kommissionen har påbudt ved beslutning truffet i medfør af artikel 14, stk. 3.

2. Når virksomhederne eller sammenslutningerne af virksomheder har efterkommet den forpligtelse, til hvis opfyldelse tvangsbøden er blevet fastsat, kan kommissionen fastsætte tvangsbødens endelige størrelse til et mindre beløb end det, den oprindelige beslutning ville føre til.

3. Bestemmelserne i artikel 10, stk. 3-6, anvendes.

Artikel 17

Prøvelse ved Domstolen

Ved klager over beslutninger, hvorved Kommissionen har fastsat en bode eller en tvangsbode, har Domstolen i overensstemmelse med bestemmelsen i traktatens artikel 172 fuld provelsesret: den kan ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bode eller tvangsbode.

Artikel 18

Regningsenhed

Ved anvendelse af bestemmelserne i artiklerne 15-17 gælder den regningsenhed, som er fastsat for opstillingen af Fællesskabets budget i medfør af bestemmelserne i traktatens artikler 207 og 209.

Artikel 19

Udtalelser fra interesserede parter og tredjemand

1. Forinden der træffes beslutning i henhold til artiklerne 2, 3, 6, 7, 8, 15 og 16, skal Kommissionen give de deltagende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder lejlighed til at udtale sig vedrørende de af Kommissionen fremførte klagepunkter.
2. I den udstrækning, Kommissionen eller medlemsstaternes kompetente myndigheder anser det for påkrævet, kan der også indhentes udtalelser fra andre fysiske eller juridiske personer. I tilfælde af, at fysiske eller juridiske personer fremsætter anmodning om at måne udtale sig i sagen, skal en sådan anmodning imødekommes, hvis de pågældende godtgør at have tilstrækkelig interesse heri.
3. Når Kommissionen påtænker at udstede en negativattest i henhold til artikel 2 eller at træffe en beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3, offentliggør den begæringens eller anmeldelsens indhold i hovedtræk tillige med en opfordring til enhver interesseret tredjemand om at fremkomme med bemærkninger hertil inden en bestemt frist, der fastsættes til mindst en måned. Ved offentliggørelsen skal der tages hensyn til virksomhedernes berettigede interesse i beskyttelse af forretningshemmeligheder.

Artikel 20

Tavshedspligt

1. De oplysninger, som er indhentet i medfør af bestemmelserne i artiklerne 11, 12, 13 eller 14, må kun bruges til det med undersøgelsen eller kontrollen tilsigtede formål.
2. Med forbehold af bestemmelserne i artiklerne 19 og 21 er Kommissionen og medlemsstaternes kompetente myndigheder samt deres tjenestemænd og øvrige ansatte forpligtede til ikke at give oplysninger om forhold, som de i medfør af denne forordning får kendskab til, og som ifølge deres natur er undergivet tavshedspligt

3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 er ikke til hinder for offentliggørelse af oversigter eller redegørelser, som ikke indeholder oplysning om enkelte virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder.

Artikel 21

Offentliggørelse af beslutninger

1. Kommissionen offentliggør de beslutninger, som er truffet i medfør af artiklerne 2, 3, 6, 7 og 8.
2. Offentliggørelsen sker med angivelse af de interesserede parter og beslutningens væsentligste indhold; ved offentliggørelsen skal der tages hensyn til virksomhedernes berettigede interesse i beskyttelse af forretningshemmeligheder.

Artikel 22

Særlige bestemmelser

1. Kommissionen forelægger Rådet forslag med henblik på, at visse kategorier af aftaler, vedtagelser og samordnet praksis som omhandlet i artikel 4, stk. 2, og artikel S, stk. 2, underkastes den i artiklerne 4 og 5 fastsatte anmeldelsespligt.
2. Inden et år efter denne forordnings ikrafttræden undersøger Rådet på forslag af Kommissionen, hvilke særlige undtagelsesbestemmelser fra reglerne i denne forordning, der vil kunne træffes for aftaler, vedtagelser og samordnet praksis som omhandlet i artikel 4, stk. 2, og artikel S, stk. 2.

Artikel 23

Overgangsordning for afgørelser, som er truffet af medlemsstaternes myndigheder

1. Aftaler, vedtagelser og samordnet praksis som omhandlet i traktatens artikel 85, stk. 1, på hvilke en medlemsstats kompetente myndighed inden denne forordnings ikrafttræden i medfør af artikel 85, stk. 3, har erklæret bestemmelserne i artikel 85, stk. 1, uanvendelige, er ikke omfattet af den i artikel 5 foreskrevne anmeldelsespligt. Den afgørelse, som er truffet af en medlemsstats kompetente myndighed, har gyldighed som en beslutning, som nævnt i artikel 6; dens gyldighed ophører senest på det tidspunkt, som den har fastsat, og under alle omstændigheder tre år efter denne forordnings ikrafttræden. Bestemmelserne i artikel 8, stk. 3, finder anvendelse.
2. Beslutning vedrørende ansøgninger om fornyelse af de i stk. 1 omhandlede beslutninger træffes af Kommissionen i medfør af artikel 8, stk. 2.

Artikel 24

Gennemførelsesbestemmelser

Kommissionen er bemyndiget til at fastsætte gennemførelsesbestemmelser om form, indhold og andre enkeltheder i forbindelse med begæringer i henhold til artiklerne 2 og 3, anmeldelser i henhold til artiklerne 4 og 5, samt udtalelser fra interesserede parter og tredjemand i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2.

Denne forordning er bindende i alle enkeltheder og gælder umiddelbart i hver medlemsstat

¹⁾ Tiltrædelsesakten

Artikel 25

1. For aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, der som følge af tiltrædelsen falder ind under anvendelsesområdet for traktatens artikel 83, gælder ikrafttrædelsesdatoen for tiltrædelsestraktaten som ikrafttrædelsesdato for denne forordning, overalt hvor den i denne forordning henvises til sidstnævnte dato.

2. For aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, der består på ikrafttrædelsesdatoen for tiltrædelsestraktaten, og som falder ind under anvendelsesområdet for traktatens artikel 85 som følge af tiltrædelsen, skal de i artikel 5, stk. 1, og artikel 7, stk. 1 og 2, omhandlede anmeldelser foreuges inden seks måneder efter tiltrædelsen.

3. De i artikel 15, stk. 2, litra a, fastsatte bøder kan ikke pålægges for handlinger, der er foretaget forud for anmeldelse af de aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, der er nævnt i stk. 2, når anmeldelsen foretages inden for de i dette stykke fastsatte frister.

4. De nye medlemsstater træffer inden udløbet af en frist på seks måneder fra tiltrædelsestraktatens ikrafttræden og efter samråd med Kommissionen de i artikel 14, stk. 6, fastsatte foranstaltninger. (EFT L 73 af 27.3.1972, s. 92).

- ³⁾ Dokumenterne vedrørende Den Hellsenske Republiks tiltrædelse samt Kongeriget Spaniens og Republikken Portugals tiltrædelse
I artikel 25 tilføjes følgende stykke:
»5. Bestemmelserne i stk. 1 til 4 finder ligeledes anvendelse, for så vidt angår Den Hellsenske Republiks samt Kongeriget Spaniens og Republikken Portugals tiltrædelse«.
(EFT L 302 af 15.11.1985, s. 165).

Bilag 3

Lovbekendtgørelse nr. 114 af 10. marts 1993, konkurrenceloven med senere ændringer

Konkurrenceloven pr. 11. juni 1995

Lov nr. 370 af 7. juni 1989 (konkurrencelov), jf. lovbekendtgørelse nr. 114 af 10. marts 1993, samt lov nr. 357 af 9. juni 1995 (lov om ændring af konkurrencelov) sammenskrevet af Konkurrencesekretariatet

Kapitel 1

Lovens formål og område

§ 1

Loven har til formål at fremme konkurrencen og dermed styrke effektiviteten i produktion og omsætning af varer og tjenesteydelser mv. ved størst mulig gennemsigtighed vedrørende konkurrenceforhold og ved foranstaltninger imod begrænsninger i erhvervsfriheden og andre skadelige virkninger af konkurrencebegrænsninger. I forbindelse med den stigende internationalisering tilsigtes herved en konkurrence- og effektivitetsbetinget udvikling af erhvervsstrukturen.

§ 2

Loven omfatter:

- 1) Erhvervsvirksomheder og sammenslutninger af erhvervsdrivende. §§ 11-14 gælder ikke for erhvervsvirksomhed, hvis udøvelse i henhold til særlig hjemmel bestemmes eller

godkendes af det offentlige, i det omfang det pågældende forhold er offentligt reguleret.

- 2) Erhvervsvirksomhed udøvet af stats- eller kommunalforvaltningen, og som består i at udbyde eller efterspørge varer eller tjenester mv., som har betydning for konkurrencen i erhvervslivet. §§ 11-14 gælder ikke for sådan erhvervsvirksomhed.

§ 3

Loven omfatter ikke løn- og arbejdsforhold. Konkurrencerådet kan dog til brug ved administration af loven kræve oplysninger af organisationer og virksomheder om løn- og arbejdsforhold.

Kapitel 2

Konkurrencerådet

§ 4

Loven administreres af Konkurrencerådet.

Stk. 2. Konkurrencerådet består af en formand og 14 medlemmer. Formanden udnævnes af kongen. De øvrige medlemmer udnævnes af industriministeren for en periode af 4 år. Rådet skal omfatte et alsidigt kendskab til erhvervsforhold, herunder juridiske, økonomiske, finansielle og forbrugermæssige forhold. Formanden og 7 af Rådets medlemmer skal være uafhængige af erhvervsinteresser.

Stk. 3. Til Rådet knyttes et sekretariat under ledelse af en direktør.

Stk. 4. Industriministeren fastsætter nærmere regler om Rådets virksomhed.

Kapitel 3

Gennemsigthed

§ 5

Aftaler og vedtagelser, hvorved der udøves eller vil kunne udøves dominerende indflydelse på et markedsområde, skal anmeldes til Konkurrencerådet inden 14 dage efter, at den pågældende aftale eller vedtagelse er truffet.

Stk. 2. Ændringer i forhold, hvorom anmeldelse er sket, skal ligeledes anmeldes inden 14 dage.

Stk. 3. Aftaler og vedtagelser, der er omfattet af bestemmelsen i stk. 1, er ikke gyldig, medmindre de anmeldes inden for den fore-

skrevne frist.

Stk. 4. Konkurrencerådet fastsætter nærmere regler om anmeldelse.

§ 6

Konkurrencerådet kan kræve alle oplysninger, herunder regnskaber, regnskabsmateriale, udskrift af bøger, andre forretningspapirer og elektronisk lagrede data, som skønnes nødvendige for dets virksomhed eller til afgørelse af, om et forhold er omfattet af lovens bestemmelser,

§ 7

Hvor konkurrencen ikke er tilstrækkelig virksom, eller hvor der af andre særlige grunde er behov for at følge konkurrenceforholdene eller skabe gennemsigtighed i prisforhold, kan Konkurrencerådet:

- 1) for en periode af op til to år ad gangen pålægge en virksomhed eller sammenslutning mv. inden for en nærmere fastsat frist løbende at indberette nærmere angivne arter af oplysninger om priser, avancer, rabatter, bonus, forretningsbetingelser, finansielle og organisatoriske forbindelser mv.,
- 2) fastsætte regler om fakturering og anden dokumentation for prisberegningen,
- 3) fastsætte regler om mærkning eller skiltning med pris og mængde.

§ 8

Konkurrencerådet skal foretage og kan offentliggøre undersøgelser, der er egnet til at fremme gennemsigtighed vedrørende konkurrenceforhold, jf. dog § 10, stk. 4.

Stk. 2. Virksomheder eller sammenslutninger mv. omfattet af en undersøgelse skal gøres bekendt med undersøgelsen før dens offentliggørelse.

Stk. 3. Virksomhedens eller sammenslutningens mv. eventuelle bemærkninger skal efter anmodning offentliggøres sammen med undersøgelsen, hvis bemærkningerne er fremsat til Rådet senest 30 dage efter undersøgelsens modtagelse.

§ 9

Konkurrencerådet kan, hvor dette skønnes egnet til at fremme konkurrencen og dermed styrke effektiviteten, offentliggøre oplysninger om priser, rabatter og bonus rav., jf. dog § 10, stk. 4.

§ 10

Lov om offentlighed i forvaltningen gælder kun for sager, som er omfattet af denne lov, hvis anmodningen om aktindsigt angår

- 1) aftaler og vedtagelser, der er anmeldelsespligtige efter § 5, eller
- 2) oplysninger, der er indberettet i henhold til Rådets pålæg efter § 7, nr. 1, hvor konkurrencen ikke er tilstrækkelig virksom.

Stk. 2. § 12, stk. 1, nr. 2, i lov om offentlighed i forvaltningen gælder ikke ved behandling af anmodning om aktindsigt i sager efter stk. 1, medmindre anmodningen angår oplysninger om tekniske forhold, herunder forskning, produktionsmåder og produkter, eller enkelte kunders forhold i virksomheder, der er under tilsyn af Finanstilsynet.

Stk. 3. Hvor en virksomhed eller sammenslutning mv. vil kunne lide væsentlig økonomisk skade, kan Rådet bestemme, at andre oplysninger end nævnt i stk. 2 ikke må udleveres, hvis

- 1) udleveringen vil give andre virksomheder mv. en uberettiget konkurrencemæssig fordel eller
- 2) der i øvrigt foreligger særlige omstændigheder.

Stk. 4. Ved Konkurrencerådets offentliggørelse af oplysninger finder stk. 2 og 3 tilsvarende anvendelse.

Stk. 5. Den, der skal afgive oplysninger efter §§ 5, 6 og 7, nr. 1, kan over for Rådets formand begære, at oplysninger, som i medfør af stk. 2-4 ikke må udleveres eller gøres offentligt tilgængelige, heller ikke må afgives over for Rådets medlemmer. Formanden afgør endeligt, i hvilket omfang og i hvilken form oplysningerne bør afgives.

Kapitel 4

Foranstaltninger imod skadelige virkninger af konkurrencebegrænsninger

§ 11

Finder Konkurrencerådet, at der på et markedsområde foreligger en konkurrencebegrænsning, der medfører eller vil kunne medføre skadelige virkninger for konkurrencen og dermed effektiviteten i produktion og omsætning af varer eller tjenesteydelser mv. eller begrænsninger i erhvervsfriheden, jf. § 1, kan Rådet søge de skadelige virkninger bragt til ophør ved forhandling.

§ 12

Kan de skadelige virkninger, der er nævnt i § 11, ikke bringes til ophør ved forhandling, udsteder Rådet påbud, som kan omfatte hel eller delvis ophævelse af aftaler, vedtagelser, bestemmelser og forretningsbetingelser.

Stk. 2. Kan de skadelige virkninger ikke bringes til ophør ved påbud efter stk. 1, kan Rådet udstede påbud til en eller flere af de pågældende virksomheder om at sælge til nærmere angivne købere på virksomhedens sædvanligt gældende vilkår for tilsvarende salg. Virksomheden kan dog altid kræve kontant betaling eller betryggende sikkerhed.

§ 13

Medfører en konkurrencebegrænsning som omtalt i § 11, at en pris eller en avance klart overstiger, hvad der såvel med hensyn til størrelse som varighed ville kunne opnås på et marked med virksom konkurrence, og kan denne følge ikke bringes til ophør på anden måde, fastsætter Rådet for en periode på op til et år ad gangen for bestemte varer og tjenesteydelser mv., virksomheder eller sammen slutninger mv. bestemmelse om:

- 1) at angivne priser eller avancer ikke må overskrides, eller
- 2) at der ved beregningen af priser og avancer skal anvendes bestemte kalkulationsregler.

Stk. 2. Bedømmelsen af en pris eller en avance skal foretages på

grundlag af forholdene i virksomheder, der drives på en teknisk og kommercielt hensigtsmæssig måde. Ved fastsættelse af en pris for en vare eller tjenesteydelse mv. skal virksomheden have dækning for nødvendige omkostninger samt en avance under hensyn til risikoen ved varens eller tjenesteydelsens mv. fremstilling og salg.

Stk. 3. Konkurrencerådet kan ved fastsættelse af højestepriser eller -avancer, hvor vægtige hensyn, herunder forsknings- og udviklingsintensive produktionsområder, taler derfor, fravige de principper, der følger af stk. 2.

§ 14

Virksomheder eller sammenslutninger mv. må ikke aftale, vedtage, bestemme eller på anden måde betinge sig, at der ved videresalg i efterfølgende omsætningsled skal overholdes mindstepriser eller -avancer, medmindre Konkurrencerådet har godkendt de pågældende aftaler mv. Godkendelse kan gives, når vægtige grunde taler herfor.

Stk. 2. ved tilkendegivelse af vejledende videresalgspriser skal det fremgå, at prisen er vejledende.

§ 15

Om virksomhed, som efter § 2, nr. 1, 2. pkt., og nr. 2, ikke er omfattet af §§ 11-14, kan Konkurrencerådet rette henvendelse til vedkommende offentlige myndighed og påpege mulige skadelige virkninger for konkurrencen. Henvendelsen offentliggøres.

Kapitel S

Anke

§ 16

Konkurrencerådets afgørelser efter loven kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed end Konkurrenceankenævnet og kan ikke indbringes for domstolene, før ankenævnets afgørelse foreligger.

§ 17

Konkurrenceankenævnet består af en formand, som skal opfylde betingelserne for at være højesteretsdommer, samt to andre medlemmer, som skal have henholdsvis økonomisk og juridisk sagkund-

skab.

Stk. 2. Formanden og medlemmerne udpeges af industriministeren. De skal være uafhængige af erhvervsinteresser. Hvervet ophører med udgangen af den måned, hvori vedkommende fylder 70 år.

Stk. 3. Industriministeren fastsætter nærmere regler for ankenævnets virksomhed, herunder regler om gebyr for indbringelse af afgørelser for ankenævnet.

§ 18

Afgørelser truffet efter § 2, § 3, 1. pkt, § 5, stk. 1 og 2, § 7, § 10, stk. 2-4, § 11 bortset fra beslutning om at afvise at behandle en sag, § 12, § 13 og § 14 kan påklages til ankenævnet af:

- 1) den, afgørelsen retter sig til, og
- 2) den, som i øvrigt har individuel, væsentlig interesse i sagen.

Stk. 2. Klage til ankenævnet indgives senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Når særlige grunde taler derfor, kan ankenævnet se bort fra overskridelse af klagefristen.

Stk. 3. Klage over afgørelse truffet efter § 10, stk. 2-4, har opsættende virkning. Klage over andre afgørelser kan af Rådet eller ankenævnet tillægges opsættende virkning.

Stk. 4. Ankenævnets afgørelse kan indbringes for landsretten senest 8 uger efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Har ankenævnet ændret Rådets afgørelse, har Rådet en tilsvarende adgang til at indbringe afgørelsen for landsretten. Finder indbringelse ikke sted inden for fristen, er ankenævnets afgørelse endelig.

Kapitel 6

Straffebestemmelser, øvrige beføjelser

§ 19

Undlader nogen rettidigt til Konkurrencerådet at anmelde, give oplysninger eller indberette i henhold til §§ 5, 6 og 7, kan Rådet som tvangsmiddel pålægge de pågældende daglige eller ugentlige bøder, der kan inddrives ved udpantning.

§ 20

Medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der forsætligt eller groft uagtsomt:

- 1) overtræder § 5, stk. 1 og 2, og § 14,
- 2) afgiver urigtige eller vildledende oplysninger, jf. § 5, stk. 1 og 2, § 6 og § 7, nr. 1,
- 3) tilsidesætter en aftale, som er indgået efter forhandling mellem Konkurrencerådet og vedkommende, jf. § 11,
- 4) undlader at efterkomme påbud udstedt efter § 12 eller ikke overholder bestemmelser fastsat efter § 13, stk. 1, eller
- 5) afgiver urigtige eller vildledende oplysninger til ankenævnet eller fortier forhold af betydning for den pågældende sag.

Stk. 2. I forskrifter, der udstedes efter § 7, nr. 2 og 3, kan der fastsættes straf af bøde for forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

Stk. 3. Er en overtrædelse begået af et aktieselskab, anpartsselskab, andelselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar. Er overtrædelse begået af staten, en kommune eller et kommunalt fællesskab, kan der pålægges staten, kommunen eller det kommunale fællesskab bødeansvar.

Stk. 4. Forældelsesfrist for strafansvar er 5 år.

§ 21

Repræsentanter for Konkurrencerådet kan efter retskendelse mod behørig legitimation:

- 1) på stedet gøre sig bekendt med og foretage afskrift af enhver oplysning, der har betydning for udøvelsen af tilsyn efter loven, herunder regnskaber, regnskabsmateriale, bøger, andre forretningspapirer og elektronisk lagrede data, samt
- 2) få adgang til en virksomheds eller sammenslutnings mv. lokaler og transportmidler.

Stk. 2. Politiet yder bistand hertil. Justitsministeren kan efter forhandling med industriministeren fastsætte nærmere regler herom.

Kapitel 7

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser

§ 22

Loven træder i kraft den 1. januar 1990.

Stk. 2. Samtidig ophæves lov om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger, jf. lovbekendtgørelse nr. 108 af 11. marts 1986, og lov om priser og avancer, jf. lovbekendtgørelse nr. 109 af 11. marts 1986.

Stk. 3. Anmeldelser, der i overensstemmelse med § 6, stk. 1, i lov om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger er foretaget før den 1. januar 1990, overføres til Konkurrencerådet.

Stk. 4. Bestemmelser om fastsættelse af priser mv. og om fakturering, som er fastlagt efter § 6, stk. 2, og § 11, stk. 1, i lov om priser og avancer, forbliver i kraft 1 år fra lovens ikrafttræden eller indtil de udløber eller ophæves af Konkurrencerådet.

Stk. 5. Forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse af bestemmelser nævnt i stk. 4 straffes med bøde.

§ 23

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bilag 4

Referat af

Konkurrencelovsudvalgets

seminar den 13. og 14. juni 1994

Som led i Konkurrencelovsudvalgets arbejde er der afholdt et seminar den 13. og 14. juni 1994, hvorunder udvalgets medlemmer havde lejlighed til at høre udenlandske eksperters synspunkter på fordele, ulemper og praktiske problemer, som en ændring af den danske konkurrencelov til en forbudsbaseret lovgivning kan medføre. Udvalget havde efterfølgende lejlighed til drøftelse med de indbudte eksperter.

Til seminaret var som foredragsholdere indbudt følgende:

Fra EU-Kommissionens Konkurrencedirektorat, GD IV,
head of unit Helmuth Schröter.

Fra Office of Fair Trading, UK,
direktør Martin Howe.

Fra Bundeskartellamt, Tyskland,
divisionschef, dr. Hans-Jürgen Ruppelt.

Fra Konkurrensverket, Sverige,
generaldirektør Jörgen Holgersson og
sekretariatschef Kenny Carlsson.

Fra Tyskland endvidere

advokat, dr. Otfried Lieberknecht.

Indlæg og drøftelser ved seminaret gengives her i referat under punkterne 4.1. Konkurrencebegrænsende aftaler og adfærd, 4.2. Forholdet mellem EF-konkurrenceretten/EØS-konkurrenceretten og national konkurrenceret, 4.3. Praktiske erfaringer med forbudslovgivning og 4.4. Fusionskontrol.

4.1. Konkurrencebegrænsende aftaler og adfærd

Der blev i de forskellige indlæg og i den efterfølgende diskussion præsenteret forskellige principper og kombinationer af principper i forhold til konkurrencelovgivningens udformning i henseende til konkurrencebegrænsende aftaler og adfærd.

Den svenske konkurrencelovgivning repræsenterer stort set en kopi af EF-konkurrencereglerne, idet man både har et forbud mod konkurrencebegrænsende aftaler og mod misbrug af dominans.

For så vidt angår konkurrencebegrænsende aftaler indeholder lovgivningen bestemmelser om både individuel og gruppefritagelse fra forbudet. Kriterierne for opnåelse af individuel fritagelse er parallel til kriterierne i Traktatens artikel 85, stk. 3. Ud fra et retssikkerhedssynspunkt er lovgivningen udformet således, at konkurrencemyndigheden ikke kan benytte comfort letters ved behandlingen af virksomhedernes notifikation af aftaler med henblik på opnåelse af fritagelse. Konkurrencemyndigheden skal således træffe en egentlig beslutning/afgørelse. Det er konkurrencemyndigheden, der træffer beslutning om individuel fritagelse.

Gruppefritagelsesbestemmelserne kommer fra EF-retten - med få tilretninger - men man har dog valgt ikke at overføre de sektorspecifikke gruppefritagelser, eksempelvis er forordning 3932/92 om forsikringsområdet ikke overført. Gruppefritagelserne i Sverige er gennemført ved bekendtgørelser fastsat af regeringen.

Dertil kommer en specifik svensk gruppefritagelse for kædesam-

arbejde i detailhandelen. Bestemmelsen vedrører købssammenslutninger og fritagelsen er blandt andet baseret på et markedsandelskriterium på 35 pct. og derunder udregnet ved den pågældende kædes samlede omsætning i hele Sverige. Endvidere vil primærlandbrugssektoren - på visse betingelser - blive undtaget fra konkurrencereglerne gennem særskilt lovgivning.

Den engelske konkurrencelovgivning i dag bygger på et kontrolprincip både i henseende til aftaler og konkurrencebegrænsende adfærd - misbrug af dominans. Der er dog - som i den danske konkurrencelov - et forbud mod bindende videresalgspriser. Den eksisterende lovgivning bygger på en notifikationspligt for en lang række aftaletyper. The Restrictive Practices Court kan træffe beslutning om ændring af en aftale eller forbyde en aftale, såfremt den indeholder væsentlige konkurrencebegrænsende elementer. Svagheden ved systemet er ifølge Martin Howe, at notifikationspligten afhænger af aftalens legale udformning snarere end af dens konkurrencemæssige betydning, og at manglende notifikation af en aftale ikke medfører nogen form for bøde.

Fordelen ved et forbudssystem, som er under overvejelse i UK for så vidt angår konkurrencebegrænsende aftaler, er, at det dels sikrer en mere effektiv håndhævelse af konkurrencereglerne, dels giver større mulighed for privat håndhævelse af konkurrencereglerne gennem civile søgsmål.

Samtidig vil det være svært at forstille sig et forbudssystem udformet anderledes end EF-reglerne, idet hensynet til virksomhedernes retssikkerhed kræver så uniforme regler som muligt, hvis virksomhederne skal agere under to parallelle forbudssystemer.

Ligesom for konkurrencebegrænsende aftaler er der foregået en række overvejelser i UK om overgang til forbud mod konkurrencebegrænsende adfærd/misbrug af dominans. En række muligheder blev opstillet i en rapport udarbejdet af the Departement of Trade and Industry. Regeringen har efter en høringsrunde besluttet, at den vil arbejde på en lovændring, der skærper det eksisterende kontrol-

princip herunder giver the Director General of Fair Trading større undersøgelsesbeføjelser.

Kontrolprincippet i forhold til misbrug af dominans har en række fordele:

- Det muliggør et vidt spænd af undersøgelsesmuligheder, herunder undersøgelse af pris- og indtjeningsforhold, oligopolistisk markedsadfærd og net af vertikale konkurrencebegrænsninger.
- Det har ikke indbygget en forudfattet "holdning" til eksempelvis vertikale konkurrencebegrænsninger. Den enkelte sag afgøres ud fra en konkret vurdering.
- Det giver konkurrencemyndigheden en række instrumenter, herunder anvendelsen af strukturelle reformer, til imødegåelse af konkurrencebegrænsende adfærd.

Ulemperne ved en kontrolbestemmelse i forhold til konkurrencebegrænsende adfærd er den manglende mulighed for håndhævelse af reglerne ved sanktioner/bøder. Samtidig vil en overgang til et forbudssystem mindske den rolle, som regeringen (Ministers) har som beslutningstager i sager vedrørende misbrug af dominans. I stedet vil håndhævelse af reglerne skulle varetages af the Director General of Fair Trading med appelmuligheder til domstolene.

Den manglende gennemførelse af ændringerne kan skyldes flere forhold. Regeringen har gennem anden lovgivning gennemført et omfattende privatiseringsprogram samt et program vedrørende regelforenkling over for erhvervslivet. Endvidere kan det konstateres, at erhvervslivets tidligere positive holdning til et forbudsprincip for konkurrencebegrænsende aftaler er ændret. Holdningsændringen bygger især på Kommissionens fortolkning af artikel 85, stk. 3, i Traktaten. Den britiske industri har således for nylig fremsat et forslag, der sigter mod at begrænse aftaleforbuddet til specifikke typer af aftaler, hovedsagelig horisontale aftaler.

Kommentar hertil fra Otfried Lieberknecht: Meget taler for at udforme et eventuelt aftaleforbud alene for specifikke aftaletyper, der har en mærkbar konkurrencebegrænsende effekt, især egentlige kartelaftaler/horisontale aftaler. Et generelt forbudssystem med tilhørende gruppefritagelsesbestemmelser er uniformerende for virksomhedernes valg af aftalebestemmelser, og er med til at indskrænke virksomhedernes bevægelsesfrihed. Ofte vil virksomhederne ved indgåelse af aftaler (bevidstløst) kopiere "den hvide liste" af tilladte klausuler i aftalerne. Systemet har dermed en strukturbevarende og effektivitetshæmmende effekt på erhvervslivet.

Den tyske konkurrencelovgivning repræsenterer en kombination af kontrol- og forbudssystemet. Tysk konkurrencepolitik prioriterer etableringen af et klart retsgrundlag for virksomhederne, i stedet for regulering rettet mod enkeltvirksomheders adfærd på markedet. Denne overordnede målsætning taler for etableringen af et forbudssystem.

Den tyske konkurrencelov indeholder et dual system for så vidt angår aftaler. Der er et generelt forbud mod horisontale aftaler (kartelaftaler) og mod vertikale prisaftaler. Andre vertikale aftaletyper, eksempelvis eksklusive købsaftaler og selektive salgssystemer er undergivet et kontrolprincip. Denne to-delning af systemet i henseende til vertikale aftaler bygger på, at skadevirkninger af sidstnævnte aftaletyper alene er afhængig af de involverede aftaleparters markedsstyrke. Et egentlig aftaleforbud heroverfor vil således give en ufleksibel konkurrencelovgivning.

Samme tilgang gælder over for misbrug af markedsdominans. Generelt er misbrug af dominans undergivet konkurrencemyndighedens kontrol, og myndigheden har mulighed for at forbyde visse typer af adfærd efter en konkret vurdering af forholdet. Der gælder dog et forbud mod dominerende virksomheders diskrimination af handelspartnere.

Der er efter de tyske erfaringer en række ulemper ved et generelt forbud mod misbrug af dominans. Selve misbrugsbegrebet og domi-

nansbegrebet er vanskeligt definerbare størrelser. Misbrugsbegrebet kan principielt inkludere alt en virksomhed foretager sig og er ikke begrænset til nærmere specificerede handlinger. Derfor medfører et generelt forbud en høj grad af retsusikkerhed og uforudsigelighed i forhold til bestemmelsens fortolkning. Denne usikkerhed er ikke til stede, når forbudet alene er knyttet til specifikke former for konkurrencebegrænsende adfærd.

Ulempen ved det manglende forbud mod misbrug af dominans er, at en kontrollovgivning ikke er sanktioneret med bødebestemmelser, og at en kontrollovgivning ikke kan håndhæves direkte ved domstolene gennem private søgsmål.

4.2. Forholdet mellem EF-konkurrenceretten/ EØS-konkurrenceretten og national konkurren- ceret

Helmuth Schröter peger på, at EF-konkurrenceretten og nationale konkurrenceregler skal sameksistere og ikke betragtes hver for sig.

Et tydeligt eksempel herpå er fusionskontrolforordningen, der i artikel 21 og 22 giver en eksklusiv kompetence til Kommissionen og til de nationale myndigheder. Af artikel 21 fremgår, at det alene er Kommissionen, der med forbehold af Domstolens prøvelsesret har beføjelse til at træffe beslutning efter fusionskontrolforordningen. Af artikel 22 fremgår, at en medlemsstat kan anmode Kommissionen om at vurdere en fusion uden fællesskabsdimension, der skaber eller styrker en dominerende stilling, som bevirker, at den effektive konkurrence hæmmes betydeligt på denne medlemsstats område.

Når Kommissionen behandler en sag, kan en national myndighed på et hvilket som helst tidspunkt intervenere i sagen, selv om de nationale myndigheder ifølge artikel 9 i forordning 17/62 er afskåret fra at anvende artikel 85, stk. 1, og 86 på et forhold, når Kommissionen har indledt procedure. Hertil kommer, at sagerne behandles i Det rådgivende Udvalg, hvor medlemsstaterne har mulighed for at fremføre sine synspunkter overfor Kommissionen.

Det er Kommissionens ønske, at de nationale myndigheder i højere grad end hidtil skal anvende artikel 85, stk. 1, og 86 over for konkurrencebegrænsende aftaler/adfærd.

I tilfælde, hvor en medlemsstat ikke har en national konkurrence-lovgivning eller ikke har afsat tilstrækkeligt med ressourcer til at administrere en national konkurrencelov, vil Kommissionen i høj grad være opmærksom på konkurrenceforholdene i det pågældende land. Dette kan f.eks. ses af det ret store antal sager, som Kommissionen har behandlet i løbet af 1970'erne på de belgiske og hollandske områder.

Fra flere sider er det blevet anført, at den økonomiske integration i Europa har overflødiggjort nationale konkurrenceregler. Dette synspunkt deler Kommissionen ikke, idet det ikke stemmer med subsidiaritetsprincippet. Ikke alle konkurrencebegrænsninger kan rammes af EF-konkurrencereglerne. EF-konkurrencereglerne kan alene anvendes på konkurrencebegrænsende aftaler/adfærd, der påvirker samhandelen, mens øvrige konkurrencebegrænsninger skal behandles på nationalt plan.

En national konkurrencelov, der bygger på kontrolprincippet, kan udmærket sameksistere med EF-konkurrencereglerne, hvis den nationale konkurrencelov administreres tilstrækkeligt restriktivt af den nationale konkurrencemyndighed. Et kontrolprincip har dog den ulempe, at virksomhederne ikke umiddelbart kan gå til domstolene forud for en myndighedsafgørelse. En national konkurrencelov, der bygger på et forbudsprincip, d.v.s. en harmonisering af de nationale regler med EF-konkurrencereglerne, er, set fra Kommissionens synspunkt, det bedste udgangspunkt for at nå det fælles mål. Hertil kommer, at en harmonisering af de nationale konkurrenceregler giver Kommissionen bedre muligheder for at uddelegere til de nationale myndigheder i overensstemmelse med subsidiaritetsprincippet.

Martin Howe fremhævede i denne forbindelse, at forskelle i principperne mellem EF-konkurrencereglerne og nationale konkurrence-

regler synes at øge risikoen for, at sager af samme indhold får et forskelligt udfald afhængig af, hvilket regelsæt der anvendes. Sådanne konflikter vil dog ikke forsvinde, selv om man nationalt harmoniserer konkurrencereglerne med EF-koncurrencereglerne. Man kan måske oven i købet sige, at konflikten er værre eller i det mindste mere iøjnefaldende, hvis en medlemsstat træffer en afgørelse efter en national lov, der bygger på principperne i artikel 85, stk 1, og 86, som er forskellig fra Kommissionens praksis.

Helmuth Schröter pegede i sit indlæg videre på, at der er opstået et øget behov for at få afgrænset anvendelsesområderne for EF-koncurrencereglerne og de nationale konkurrenceregler. Dette beror på den meget vide fortolkning, Domstolen har anlagt ved fortolkningen af samhandelskriteriet. Denne fortolkning har indebåret, at Kommissionen har fået så mange sager, at den ikke inden for en rimelig tid kan behandle dem. Derfor forsøger Kommissionen nu at decentralisere håndhævelsen af EF-koncurrencereglerne.

Der er intet til hinder for parallel undersøgelse af en sag efter EF-koncurrencereglerne og de nationale konkurrenceregler. Domstolen har dog i Walt Wilhelm-sagen fastslået, at EF-koncurrencereglerne har forrang i tilfælde af konflikt. I praksis indebærer dette, at der ikke opstår problemer, hvis en aftale eller adfærd forbydes efter både EF-reglerne og nationale regler. Hvis en aftale eller adfærd forbydes efter EF-reglerne, vil en national myndighed dog være afskåret fra at tillade den efter nationale regler. Mindre klart er det om en aftale der har fået en individuel fritagelse efter artikel 85, stk. 3, vil kunne forbydes efter nationale regler. Kommissionen afviser toskranke-teorien, idet den mener, at artikel 85 skal ses under et og anvendes så ensartet som muligt. En fritagelse skal ifølge Kommissionen betragtes som en positiv handling, der har til formål at styrke den økonomiske udvikling i Fællesskabet i overensstemmelse med Traktatens mål. En alternativ holdning er, at en individuel fritagelse ikke anses for at være i strid med artikel 85, stk. 1, og dermed Traktatens grundlag, hvorfor medlemsstaterne kan anvende nationale konkurrenceregler over for en sådan fritagen aftale.

I den senere tid har de engelske konkurrencemyndigheder beskæftiget sig med flere sager, hvor toskranke-teorien har været et potentielt problem, navnlig i ølsagen, bilsagen og i parfumesagen.

Parfumesagen var af særlig interesse, fordi der var givet en individuel fritagelse efter artikel 85, stk. 3, til Yves Saint Laurent's og Givenchy's selektive distributionssystemer. Kommissionen anså disse distributionssystemer for at være en norm for handlen. De engelske konkurrencemyndigheder var bekymret over, hvordan disse virksomheder iværksatte det godkendte selektive salgssystem i praksis, men konkluderede, at systemet ikke var i strid med offentlige interesser, hvorfor der ikke opstod konflikter i forhold til Kommissionens beslutning.

Hans-Jürgen Ruppelt omtalte diskussionerne i arbejdsgruppen vedrørende decentralisering af anvendelsen af artikel 85, stk. 1, og 86, hvor den almindelige holdning er, at der er en svækkelse i den nuværende anvendelse af EF-konkurrencereglerne. Grunden hertil er bl.a., at anvendelsesområdet for artikel 85, stk. 1, er blevet udvidet gennem Domstolens beslutninger. Dette har indebåret, at antallet af anmeldelser til Kommissionen er øget, hvilket har bevirket, at Kommissionen ligger inde med et betydeligt antal ubehandlede sager. Med henblik på at reducere arbejdsbyrden har Kommissionen udviklet en praksis med at afslutte sager ved et comfort letter uden en formel beslutning. Comfort letters er, såvel som negativattester, ikke bindende beslutninger i forhold til nationale domstole og myndigheder, og de giver anledning til juridisk usikkerhed hos de involverede virksomheder. Endvidere sættes den i forordning 17/62 sikrede ret for medlemsstaterne til at blive hørt, forinden Kommissionen træffer afgørelse, på spil.

Af det store antal sager er der en del, der alene vedrører konkurrencebegrænsende aftaler mellem virksomheder inden for en medlemsstat. Dette forhindrer Kommissionen i at fokusere på sager med fællesskabsdimension.

Tyskland støtter Kommissionens bestræbelser på at lette Kommissio-

nens ansatte for dele af deres arbejdsbyrde ved at decentralisere anvendelsen af artikel 85 og 86. Dette vil højne DG IV's produktion og samtidig reducere antallet af ubehandlede sager. Fra et tysk synspunkt er det dog meget sandsynligt, at Kommissionens forslag om at reducere sagsmængden (ved at udvide anvendelsesområdet for gruppefritagelsesforordningerne, udvide kategorien af aftaler, der er undtaget fra anmeldelse i henhold til artikel 4, stk. 2, i forordning 17/62 og hæve tærsklerne i bagatelmeddelelsen) alene vil resultere i et reduceret konkurrenceniveau uden at medføre en mere effektiv håndhævelse af artikel 85 og 86. Denne fremgangsmåde vil være tilbøjelig til at svække forbudssystemet og dets afskrækkende virkning og stille og roligt erstatte det med et misbrugs-/kontrolsystem.

Der er en væsentlig forskel mellem Kommissionens og Tysklands fortolkning af decentraliseringssystemet. Kommissionen argumenterer for, at medlemsstaterne alene skal kunne anvende artikel 85, stk. 1, og 86, medens den selv beholder den eksklusive ret til at indrømme individuelle fritagelser efter artikel 85, stk. 3, (dette vil ikke medføre ændringer af forordning 17/62). Tyskland foreslår, at denne eksklusive ret overføres til de nationale myndigheder for så vidt angår sager, der hovedsageligt har national karakter. Dette vil dog kræve en ændring af forordning 17/62. Under det af Tyskland foreslåede system, som nødvendigvis indebærer et tæt samarbejde, vil Kommissionen og medlemsstaterne have parallel hjemmel til at anvende artikel 85, stk. 3. Kommissionen har dog mulighed for at tilbagetage sin eksklusive ret og fratage de nationale myndigheder deres hjemmel ved at indlede procedure i overensstemmelse med artikel 9, stk. 3, i forordning 17/62. En sådan ordning vil give Kommissionen mulighed for at sikre, at EF-retten anvendes ensartet samt forhindre enhver konflikt mellem beslutninger truffet af den selv og af medlemsstater og mellem forskellige medlemsstater, hvoraf den ene ønsker at træffe en beslutning efter artikel 85, stk. 1, og den anden at træffe en beslutning efter artikel 85, stk. 3. Spørgsmålet om hvorvidt en beslutning truffet af en national myndighed efter artikel 85, stk. 3, vil være bindende for andre nationale konkurrencemyndigheder eller for de nationale domstole

er stadig udestående. Det ville være nyttigt om Kommissionen offentliggjorde en meddelelse indeholdende kriterierne for, hvilke sager Kommissionen skal behandle, og hvilke sager de nationale myndigheder skal behandle.

Afslutningsvis fremhævede Hans-Jiirgen Ruppelt, at alene en decentral anvendelse af både artikel 85, stk. 1, og stk. 3, vil reducere Kommissionens arbejdsbyrde, idet de fleste sager indeholder aspekter af begge bestemmelser.

Jörgen Holgersson fandt, at konkurrencebegrænsende aftaler/adfærd i Sverige kan begrænse konkurrencen mellem EFTA-medlemsstaterne. Derfor har man i den svenske konkurrencelov indsat en bestemmelse, ifølge hvilken regelkonflikter mellem den svenske konkurrencelov og EØS-konkurrenceretten skal løses, således at beslutninger efter den svenske lov skal være i overensstemmelse med EØS-aftalen. Det har dog vist sig ganske vanskeligt at anvende denne bestemmelse i praksis.

Otfried Lieberknecht argumenterede for en harmonisering mellem nationale regler og EF-reglerne. Det vil under alle omstændigheder altid være nemmere at skulle indrette sig efter ét regelsystem end to, i hvert fald så længe de to systemer ikke er identiske. Som modargument har været anført, at selv en fuldstændig harmonisering af reglerne ikke vil kunne garantere en lige og ensartet anvendelse af reglerne fra domstolenes og myndighedernes side. Dertil kommer problemerne med at følge EF-reglernes udvikling — det være sig nye afgørelser fra Domstolen eller nye forordninger, eller for den sags skyld den praksis, der fastlægges af Kommissionen. Selv om dette uden tvivl vil kunne skabe problemer, ville Otfried Lieberknecht dog ikke overvurdere sådanne problemer, men snarere betragte dem som et overgangsfænomen.

Videre anførte Otfried Lieberknecht, at det er vanskeligt på baggrund af erfaringerne i Tyskland at give en generel vurdering af fordelene ved harmonisering eller af, hvilke problemer der opstår, hvis man ikke harmoniserer. Som bekendt er tysk lovgivning på visse punkter

strengere og på visse punkter mere lempelig end EF's konkurrenceregler. For så vidt angår konsekvenserne af manglende harmonisering, vil det afhænge af, om den nationale lovgivning er strengere eller mere lempelig, om der klart kan skelnes mellem sager omfattet af henholdsvis den ene eller den anden regulering, om der kun er tale om forskelle i selve lovgivningen eller om forskellene også resulterer i konkurrence mellem de enkelte myndighederne om, hvem der har kompetencen.

Hvor vigtigt harmoniseringsaspektet end måtte være - såvel i princippet som i praksis - vil det være vigtigere at lave en reel analyse af, hvilket system der tjener den danske økonomi bedst. I en sådan analyse må imidlertid indgå, i hvilket omfang der - under henvisning til EF-reglernes forrang - overhovedet levnes plads til/er behov for danske regler.

For så vidt angår konkurrencebegrænsende adfærd ligger det klart, at EF-reglerne altid har forrang, når det drejer sig om aftaler med en mærkbar påvirkning af samhandlen mellem medlemsstater. Så spørgsmålet om anvendelse af national lovgivning bliver kun aktuelt i de tilfælde, hvor en sådan påvirkning er udelukket. Det er tvivlsomt, om situationen i Tyskland kan sammenlignes med situationen i Danmark. Tyskland er et betydeligt større marked, og der kan være flere tilfælde, hvor den konkurrencebegrænsende adfærd er begrænset til det tyske marked og dermed ikke underkastet EF-reglerne. I den forbindelse bør nævnes, at selv i tilfælde, hvor EF-reglerne finder anvendelse, er spørgsmålet om parallel anvendelse af nationale regler af betydning og stiller ikke nødvendigvis et umiddelbart krav om en identisk national lovgivning.

Dertil kommer, at selv om de fleste sager i Danmark, hvor industrivirksomheder er involveret, vil være omfattet af EF-reglerne på grund af påvirkning af samhandlen mellem medlemsstater, gælder dette formentlig ikke for så vidt angår liberale erhverv og mange andre erhverv. Der vil derfor være plads til/brug for nationale regler - omend sandsynligvis kun i meget begrænset omfang.

Da der i vid udstrækning er overensstemmelsen mellem artikel 85 og § 1 i den tyske konkurrencelov, er der ingen åbenlys konflikt mellem de tyske regler og EF-reglerne. Konflikterne opstår gennem proceduremæssige overlapninger.

Den tyske lov indeholder en række undtagelsesbestemmelser - muligheder for at tillade visse samarbejdsaftaler gennem anmeldelse/registrering og FCO's godkendelse. I praksis svarer disse undtagelser til artikel 85, stk. 3, samt gruppefritagelsesforordningerne. Betingelserne for dispensation er imidlertid ikke de samme. I samtlige af de sager, hvor det ligger klart, at der kan være en påvirkning af samhandlen mellem medlemsstater, er det nødvendigt at udforme aftalerne i overensstemmelse med gruppefritagelserne eller at foretage anmeldelse til Bruxelles med anmodning om fritagelse. Samtidig hermed er man også forpligtet til at sende sagen til Berlin. I henhold til EF-reglerne kan virksomhederne, når aftalen er anmeldt, praktisere aftalen uden risiko for bøder. Sådan er det ikke i Tyskland. Så længe Kommissionen ikke har givet en formel fritagelse, kan FCO i princippet fortsætte sin egen undersøgelse - og gør det ofte - idet FCO's kompetence på området først bortfalder, når Kommissionen har truffet beslutning. Sådanne dobbeltprocedurer er irriterende for de involverede parter. Det er en nødvendig følge af to uafhængige myndigheders samtidige anvendelse af to sæt forbudsregler over for samme sag, hvor den største kompetence er tillagt den myndighed, der normalt har en meget lang sagsbehandlingstid, inden den træffer beslutning.

Når man ser på den danske situation og tager i betragtning, at EF-reglerne finder anvendelse på langt størstedelen af de sager, der har en egentlig markedsrelevans, fandt Otfried Lieberknecht, at Danmark burde undgå besværet og fastholde misbrugs-/kontrolprincippet med beføjelser til at gribe ind i de få tilfælde, hvor hensynet til offentlige interesser tilsiger det — og så overlade behandlingen af alle andre sager til Kommissionen. Såfremt der alligevel findes at være behov for en national regulering, bør man undgå risikoen for dobbeltprocedurer, enten ved at sørge for, at den nationale lovgivning ikke gælder på områder, hvor EF-reglerne finder anvendelse, eller ved at

sikre, at den danske myndighed indstiller proceduren i det øjeblik, sagen oversendes til Kommissionen.

4.3. Praktiske erfaringer med forbudslovgivning

4.3.1. Sverige

Indtil 1. juli 1993 var konkurrencelovgivningen i Sverige i hovedtræk baseret på kontrolprincippet og på gennemsigtighed med hensyn til karteldannelser, suppleret med enkelte forbudsbestemmelser vedrørende tilbudskarteller og håndhævelse af faste videresalgspriser. Administrationen af denne lovgivning var 3-delt i overvågning/undersøgelser hos Statens Pris och Kartellnämnd, afgørelser hos Näringsfrihetsombudsmannen og appelmulighed til Marknadsdomstolen. Overtrædelse af de umiddelbart gældende forbud måtte retsforfølges som straffesager ved de almindelige domstole.

Det konstateredes af Jörgen Holgersson, at administrationen af denne lovgivning ikke var effektiv. Det var eksempelvis i praksis uvist, i hvilket omfang der faktisk blev foretaget anmeldelse og registrering af konkurrenceskadelige karteldannelser, og i tilfælde, hvor Näringsfrihetsombudsmannen fandt, at en karteldannelse havde sådanne skadelige virkninger for konkurrencen, at den burde forbydes, viste det sig overordentlig vanskeligt at løfte bevisbyrden herfor ved Marknadsdomstolen. Endvidere var hverken påbud, forbud m.v. udstedt i henhold til kontrolbestemmelserne eller de umiddelbart gældende forbudsbestemmelser sanktioneret i mærkbart omfang, og der forekom meget sjældent retssager herom.

Under indtryk af mulighederne for et kommende EØS-samarbejde - og ud fra en opfattelse af, at det svenske erhvervsliv ikke i tilstrækkelig grad var konkurrenceorienteret - udarbejdedes i 1989-91 grundlag for forslag til en ny svensk konkurrencelovgivning delvis baseret på et forbudsprincip i lighed med EF-konkurrencereglerne og delvis fortsat på et kontrolprincip. Da dette forslag imidlertid blev mødt med stærk kritik fra svensk erhvervslivs side, blev der udarbejdet et nyt lovforslag, som i videst muligt omfang er i overensstemmelse med EF-konkurrencereglerne.

Samtidig blev der foretaget en omorganisering af konkurrencemyndigheden. Fra 1. juli 1992 er Konkurrenceverket den administrerende myndighed. Efter den nugældende konkurrencelov er Konkurrenceverket besluttende myndighed i relation til negativattester, fritagelser m.v. Klage over Konkurrenceverkets beslutninger indbringes for Stockholms byret, hvis 8. afdeling suppleres med økonomisk ekspertise ved behandling af konkurrencesager. Marknadsdomstolen er herefter i almindelighed øverste instans for prøvelse af Stockholms byrets domme og beslutninger. Som noget nyt er de 24 amtslige administrationer (länsstyrelserne) inddraget i konkurrenceaktiviteter, idet de skal assistere Konkurrenceverket i dets opgaver efter konkurrenceloven og medvirke til at fremme en konkurrenceorienteret synsmåde i erhvervslivet.

Det senest udarbejdede lovforslag blev vedtaget til ikrafttræden den 1. juli 1993. Der blev givet en frist for anmeldelse eller frivillig ændring/ophævelse af eksisterende aftaler til 1. januar 1994 og en tilsvarende frist for afvikling af, hvad der ville falde ind under bestemmelser om forbud mod misbrug af dominerende stilling.

En af årsagerne til, at en forbudslovgivning i nøje overensstemmelse med EF-konkurrencereglerne blev foretrukket, var, at der med Kommissionens og Domstolens praksis efter EF-konkurrencereglerne foreligger en fortolkningspraksis, der ville kunne - og skal - anvendes ved administrationen af den nye svenske konkurrencelovgivning. Hvis der var blevet gennemført en konkurrencelovgivning efter et "blandet" princip som først foreslået, ville det have været nødvendigt at opbygge en særskilt svensk fortolkningspraksis.

Den tætte overensstemmelse mellem den ny svenske konkurrencelov og EF-konkurrencereglerne er ført igennem også med hensyn til gruppefritagelserne. Eksempelvis er gruppefritagelsen vedrørende automobilforhandling udformet i overensstemmelse også med de tiltag om ændring af den gældende EF-gruppefritagelse på dette område, som Kommissionen har igangsat.

På landbrugsområdet har det i Sverige — ikke uventet — vist sig nød-

vendigt at udforme særskilte regler ved siden af konkurrenceloven for at tilgodese forholdene omkring de samvirkende foretagender. Konkurrencsverket fandt, at der i henhold til konkurrenceloven ikke kunne gives fritagelse fra aftaleforbuddet til opretholdelse af landbrugsforetagenderne, og der forberedes derfor for tiden en særskilt lovgivning om fritagelse for visse aftaler vedrørende kooperative foretagender i landbrugssektoren. Jörgen Holgersson anførte, at dette initiativ antages at give anledning til, at også andre brancher, f.eks. taxabranchen, vil rette henvendelse til regeringen om gennemførelse af tilsvarende undtagelsesbestemmelser.

Jörgen Holgersson påpegede, at en af hovedopgaverne for Konkurrencsverket er defineret som: "fremme af en konkurrenceorienteret holdning" hos private såvel som offentlige virksomheder blandt andet gennem forskellige former for informationsaktiviteter.

Omkring indførelsen af den ny konkurrencelov har der navnlig været lagt vægt på at informere om den principielle ændring i konkurrencereglerne, som skiftet fra kontrol lovgivning til forbuds-baseret lovgivning indebar. Der er fremstillet brochurer og andet informationsmateriale rettet til virksomhederne og organisationerne, og der blev gennemført en bredt anlagt kampagne: "Go'morron Sverige!" bygget op omkring en 30-siders avis, der bringer konkurrencebudskabet i koncentreret form.

Det var Jörgen Holgerssons indtryk, at vedtagelsen af den ny konkurrencelovgivning har været et startsignal til virksomhederne - og navnlig til de offentlige virksomheder - om i højere grad end hidtil at tænke i konkurrencebaner. Det vil også fremover være en opgave for Konkurrencsverket at understøtte og forstærke denne tendens gennem informationsaktiviteter. Blandt andet derfor arbejder Konkurrencsverket så åbent som muligt, hvilket eksempelvis indebærer, at der ikke anvendes "comfort letters" ved behandlingen af anmeldelser.

Endvidere er det et led i de 24 amtsadministrationers opgaver på konkurrenceområdet at deltage i informationsarbejdet med henblik

på at fremme den konkurrenceorienterede tilgang til erhvervs-mæssige aktiviteter - måske navnlig på det offentlige område.

Denne åbenhed er ikke et udtryk for, at gennemsigtighed i sig selv i Sverige betragtes som et særlig vigtigt konkurrenceretligt virkemiddel. Efter Jörgen Holgerssons opfattelse er gennemsigtighed ikke tilstrækkeligt som virkemiddel i dag. Men Jörgen Holgersson kunne konstatere, at interessen for de konkurrencemæssige begreber er væsentlig stærkere end for få år tilbage.

Det blev i denne sammenhæng omtalt, at der i forbindelse med konkurrencelovens vedtagelse er blevet afsat et beløb på 18 mio. Sv.kr. over en 3-års periode til forskning på området for konkurrencepolitik, først og fremmest inden for den finansielle sektor. Et særligt råd for konkurrenceforskning, der er knyttet til Konkurrentsverket, skal virke for fremme af sådanne forskningsopgaver og sikre, at forskningsresultaterne er til rådighed for Konkurrentsverket.

Overgangsperioden 1. juli - 31. december 1993 var af mange af de svenske virksomheder blevet benyttet til en kritisk gennemgang af eksisterende aftaleforhold, og Konkurrentsverket har haft adskillige konsultationer af virksomheder med henblik på ændring/tilpasning (til gruppefritagelserne) af aftaler m.v. til de nye konkurrenceregler. Visse aftaler blev ophævet frivilligt af virksomhederne.

I løbet af 6-måneders perioden blev anmeldt i alt ca. 800 aftaler med henblik på opnåelse af negativattest eller individuel fritagelse, og der blev indledt ca. 600 andre sager (inkl. knap 100 fusions-sager). 90 pct. af aftalesagerne indkom i december 1993.

Sagsmængden, der svarede til en 4-dobling i forhold til det foregående år, var overvældende. Pr. 1. juni 1994 var der af Konkurrentsverket i alt truffet ca. 300 afgørelser. 10 sager var indbragt for Stockholms byret. Men der verserer fortsat ca. 800 aftalesager, 200 klagesager, hovedsagelig vedrørende misbrug af dominerende stilling, 90 andre sager samt 10 fusionssager, i alt ca. 1.100 sager.

Jörgen Holgersson nævnte som en af de vigtigste erfaringer, der var gjort ved indførelsen af forbudslovgivningen, at der blandt andet burde være fastsat en klar nedre grænse - bagatelregel - for aftaler omfattet af forbudsbestemmelserne. Endvidere tilrådede Jörgen Holgersson, at der i en eventuel dansk forbudslovgivning forsøges at undgå den meget store ophobning af sager efter overgangsperiodens udløb. Endvidere forekom det uhensigtsmæssigt, at der blev indført en overgangsperiode for misbrug af dominerende stilling; det har givet anledning til kritik i Sverige, at misbrug i en periode lovligt har kunnet finde sted.

Kenny Carlsson fremhævede, at indførelsen af skærpede sanktionsmuligheder har medført, at virksomhederne er langt mere opmærksomme på konkurrencelovens bestemmelser. Hertil kommer, at bevisbyrden i konkrete sager i højere grad påhviler virksomhederne i forhold til tidligere. Det vil i praksis blandt andet sige, at virksomhedernes behov for juridisk bistand er øget.

I takt hermed er konkurrencemyndighedens behov for juridisk kyndige medarbejdere øget. Der er indført den praksis i Konkurrentsverket, at alle afgørelser skal godkendes i det juridiske sekretariat. Det hænger sammen med, at sager langt hyppigere end tidligere indbringes for domstolene, som nu er ankeinstans. Det kan siges generelt, at sagsbehandlingen er blevet mere juridisk præget under den nye forbudsbaserede konkurrencelov.

På visse områder er den konkrete sagsbehandling væsentligt ændret. Det gælder f.eks. leveringsnægtelsessager. Under den tidligere konkurrencelov kunne der gribes ind over for leveringsnægtelse fra en virksomhed, der ikke nødvendigvis opfyldte det nugældende kriterium for markedsdominans. Under den nugældende konkurrencelov er det alene virksomheder med markedsdominans, der efter bestemmelsen om forbud mod misbrug af dominerende stilling kan være tvunget til at levere til de aftagere, der ønsker det.

Med hensyn til afgrænsning af det relevante marked er det oftere end under den tidligere lov nødvendigt at foretage en nøje vur-

dering. En nøjagtig markedsafgrænsning er eksempelvis nødvendig i sager om leveringsnægtelse, andre former for misbrug, ved vurderingen af, om mærkbarhedskriteriet er opfyldt, og ved sager om individuel fritagelse fra aftaleforbuddet.

Med hensyn til sager om prissamarbejde er der den forskel i forhold til tidligere, at vertikal prisfastsættelse kan finde sted på områder af mindre betydning, mens horisontale prisaftaler stort set aldrig vil kunne praktiseres; der gælder efter Kenny Carlssons opfattelse i praksis et per se forbud mod horisontale prisaftaler efter den nuværende konkurrencelov.

Vedrørende immaterielle rettigheder er forholdene i Sverige nu i overensstemmelse med reglerne inden for EF-konkurrenceretten. Det betyder for svensk konkurrenceret, at der fremover er øget mulighed for at anvende konkurrencelovens bestemmelser på dette område.

4.3.2. UK

Den engelske konkurrencelovgivning er fortsat baseret på et kontrolprincip. Konkurrencemyndighederne kan foretage indgreb over for adfærd, der medfører virkninger, som strider mod "the public interest". Der er udarbejdet forskellige oplæg til ændring af konkurrencelovgivningen, men der er hidtil ikke fremsat lovforslag i Parlamentet. Oplæggene peger for tiden i retning af en lovgivning, der bygger på forbud mod konkurrencebegrænsende aftaler m.v. (som artikel 85), mens kontrolprincippet fastholdes i øvrige henseender.

Ifølge Martin Howe er den gældende konkurrencelovgivning stærkt kritiseret. Det er Office of Fair Trading's opfattelse, at lovgivningen ikke hindrer indgåelsen af konkurrenceskadelige aftaler, dels på grund af udformningen af bestemmelserne om anmeldelsespligt for aftaler, og dels på grund af, at overtrædelse af anmeldelsespligten i praksis ikke er sanktioneret; konkurrencemyndighederne kan end ikke kræve adgang til virksomhederne i kontroløjemed. Denne opfattelse deles både af jurister og erhvervslivet.

Der kan blandt andet anføres det argument for en ændring af konkurrencelovgivningen henimod principperne for EF-konkurrencereglerne, at muligheden for fritagelse af visse aftaler i henhold til artikel 85, stk. 3, er mere hensigtsmæssigt formuleret end det nugældende kriterium: "the public interest".

For at bevare kontrolprincippet med hensyn til virksomhedernes eventuelle misbrug af markedsdominans taler fleksibiliteten ved dette princip. Der tilkendes gives således ikke på forhånd visse typer af konkurrencebegrænsende adfærd, der er uacceptable, hvorved konkurrencemyndigheden er mere frit stillet i sin vurdering. Ligeledes bevares valgfriheden med hensyn til, hvilke midler der kan bringes i anvendelse over for skadelige konkurrencebegrænsninger; der nævntes som eksempel, at der efter den gældende engelske lovgivning er grebet ind over for strukturen i visse brancher og med priskontrol i visse andre brancher.

Kontrolprincippet anvendt på dette område i den nuværende form medfører dog den ulempe, at der er svage sanktioner knyttet til lovstridig adfærd og ingen mulighed for privat retshåndhævelse. Den mildere håndhævelse modsvares på den anden side af, at virksomhederne ikke har klare retningslinier for, hvad konkurrencemyndighederne vil acceptere som værende inden for "the public interest".

Afslutningsvis fremhævede Martin Howe, at fordelene ved kontrolprincippet er, at konkurrencemyndigheden har en bred undersøgelseskompetence, og at der ikke skal foreligge misbrug eller mistanke herom, for at en undersøgelse kan iværksættes.

4.3.3. Tyskland

Hans-Jürgen Ruppelt påpegede indledningsvis, at tysk konkurrencepolitik giver prioritet til fastsættelse af klare regler for virksomhedernes adfærd fremfor enkeltindgreb i selve markedsprocessen. Det var erfaringen i Tyskland (såvel som i andre lande og i EU), at virkningerne af konkurrencebegrænsninger kan være meget varierende og derfor kræver varierende behandling, navnlig hvad angår karteller og fusioner.

Der kan dog her være grund til at skelne mellem horisontale og vertikale arrangementer. Horisontalt samarbejde er generelt set konkurrencebegrænsende og har sjældent positive virkninger for effektiviteten. Et generelt aftaleforbud er derfor ikke alene det mest rationelle middel til at beskytte konkurrencen, men giver også størst mulig retssikkerhed.

Otfried Lieberknecht var enig med Hans-Jürgen Ruppelt i, at et aftaleforbud er tilfredsstillende ud fra et retssikkerhedssynspunkt. Der er fortsat vide muligheder for fortolkning, herunder fra konkurrencemyndighedens side. Det kan dog hævdes, at det tyske aftaleforbud fra starten er blevet fortolket langt mere restriktivt, end det var lovgivers hensigt.

Fra et konkurrencepolitisk synspunkt forekommer det oplagt, at der knyttes passende sanktioner til et sådant aftaleforbud, og det er hensigtsmæssigt, at virksomhederne gennem private søgsmål kan bidrage til håndhævelse af forbudet. Også ugyldighedsvirkningen for aftaler indgået i strid med forbudet bidrager til dets efterlevelse, idet virksomhederne kun vanskeligt kan arbejde under den usikkerhed, der følger med en ugyldig aftale.

Det er dog ikke problemfrit at anvende forbudsprincippet. Med hensyn til fritagelser er der i Tyskland ingen generel hjemmel svarende til artikel 85, stk. 3; der er derimod defineret en række nærmere bestemte aftaletyper, der kan "legaliseres". De pågældende aftaletyper må omdefineres med mellemrum; senest er det gjort muligt at undtage specialiseringsaftaler, samarbejdsaftaler mellem små og mellemstore virksomheder samt indkøbskarteller. Desuden er det efter den tyske konkurrencelov muligt at behandle forbudte aftaler mildt, d.v.s. uden idømmelse af bøde, såfremt det kan diskuteres, om aftalen falder under forbudsbestemmelsen eller ej.

Generelt kan det siges, at der anvendes et princip om fri og uforstyrret konkurrence under fleksibel anvendelse af "rule of reason".

Vertikale aftaler er ikke forbudt efter den tyske konkurrencelov (bortset fra pris aftaler), hvilket ikke har hindret en effektiv konkurrence. Det er erfaringen, at vertikale arrangementer i almindelighed er af mindre markeds mæssig betydning, endskønt konkurrencemyndigheden modtager mange klager. Ofte løses konflikterne gennem forhandling med virksomhederne. Det er endvidere erfaringen, at vertikale aftaler med konkurrenceskadelige virkninger som oftest er knyttet til markedsdominerende virksomheder. Vertikale arrangementers betydning er således snarere et spørgsmål om markedsdominans end om kartel-aftaler.

Med hensyn til dominerende virksomheders adfærd var det erfaringen, at der måtte være høj grad af frihed for virksomhederne til at vælge deres markedsstrategi. Det var derfor næppe muligt at fastlægge så klare kriterier for adfærden, at der med rimelighed kunne formuleres et generelt forbud mod misbrug af markedsdominans. Her fastholdes kontrolprincippet som den mest fleksible metode til håndtering af denne type konkurrencebegrænsning.

Enkelte former for misbrug er dog så klare, at der kan opstilles forbud herimod; det drejer sig efter den tyske konkurrencelov om diskriminerende adfærd fra dominerende virksomheders side. Der behandles 10-20 sager af denne type årligt af konkurrencemyndigheden, og herudover anlægges der adskillige private søgsmål på grundlag af denne bestemmelse. Mere end 100 sager af denne type har verseret for den tyske højesteret. Derimod har konkurrencemyndigheden aldrig fundet behov for at idømme en virksomhed bøde på dette grundlag, selvom der er hjemmel hertil.

Otfried Lieberknecht fandt dog, at den private håndhævelse af et forbud mod diskrimination ikke er uproblematisk. Der har været tilfælde, hvor dominerende virksomheder har benyttet sig af forbudet over for mindre virksomheder, der har påført dem mærkbar konkurrence. Resultatet er herved blevet, at de mindre virksomheder har måttet opgive deres indtrængen på markedet - stik imod hensigten med forbudsbestemmelsen.

Fra Bundeskartellamts side blev dog fremhævet den mulige præventive effekt af et forbud mod misbrug af markedsdominans, hvis forbudet bliver ledsaget af mærkbare sanktioner.

4.4. Fusionskontrol

4.4.1. De svenske erfaringer

Om de svenske erfaringer oplyste generaldirektør Jörgen Holgersson, Konkurrensverket, Sverige, at der siden den svenske konkurrencelovs ikrafttræden den 1. juli 1993 er modtaget godt 130 fusionsanmeldelser, hvilket var væsentligt mere end forventet. Det store antal anmeldelser skyldes formentlig, at der er anmeldelsespligt for fusioner, når fusionsparternes samlede omsætning overstiger 4 mia. Sv.Kr. Jörgen Holgersson fandt, at anmeldelseskriteriet nok er for bredt i forhold til hensigten om at få anmeldt fusioner med konkurrencebegrænsende virkninger på de berørte markeder. Når købers og opkøbtets omsætning blot tilsammen skal være 4 mia. Sv.Kr., betyder det, at når en stor koncern som Volvo opkøber selv ubetydelige virksomheder, foreligger der anmeldelsespligt.

På baggrund af de indhøstede erfaringer med de modtagne anmeldelser agter Konkurrensverket at opstille nogle generelle fritagelser for at undgå anmeldelse af fusioner med mindre betydning for konkurrencen.

Konkurrensverket har en måned til at beslutte, om der skal iværksættes en mere grundig undersøgelse af en anmeldt fusions konkurrencemæssige virkninger, og hidtil er 10 sager blevet genstand for en nøjere undersøgelse.

Ud fra de hidtidige administrative erfaringer mente Jörgen Holgersson, at det var en god idé, hvis lovgiver på forhånd gør det muligt at skelne klart mellem kooperative og koncentrativ joint ventures.

På et spørgsmål om, man ikke ønskede kooperative joint ventures omfattet af fusionsbestemmelserne, svarede Kenny Carlsson, at den svenske konkurrencelov behandler de to former for joint ventures ens, men at man nok bør vurdere de kooperative joint ventures ud

fra misbrugsbestemmelsen, svarende til Kommissionens anvendelse af artikel 86 på sådanne joint ventures.

På et spørgsmål om, der er risiko for dobbelt sagsbehandling nationalt og i EØS-samarbejdet oplyste Kenny Carlsson, at dette ikke er tilfældet ved behandlingen af fusioner, hvor der gælder et "one-stop-shop" princip.

Foranlediget af et spørgsmål om, hvad man ud fra de svenske erfaringer vil anbefale Danmark at gøre, hvis man indfører fusionskontrol, vurderede Kenny Carlsson, at bl.a. fusionskontrolregler bør udformes på en sådan måde, at man undgår at skulle detailundersøge alle, ofte konkurrencemæssigt betydningsløse, fusioner.

4.4.2. En dansk fusionskontrolordning i forhold til EF's regler

Generelt fandt Helmuth Schröter, at EF-reglerne og medlemsstaternes lovgivning bør betragtes sammen og ikke hver for sig. Kun Danmark, Luxembourg og Holland har på indeværende tidspunkt ikke en national fusionskontrol. Hvor det normalt er muligt at anvende nationale bestemmelser på samme tid som EF-reglerne, er dette ikke muligt med EF's fusionskontrolbestemmelser.

Hvorvidt der er behov for en national fusionskontrol i Danmark, afhænger af erhvervsstruktur og de enkelte delmarkeder. Et land med et lille, åbent marked vil dog næppe have behov for national fusionskontrol. Aktuelt tager Kommissionen sig kun af de store fusionssager, mens resten bliver behandlet nationalt. I den forbindelse var det ifølge Helmuth Schröter et problem, at anmeldere af grænseoverskridende fusioner, der ikke opfylder EF's tærskelværdier, kan blive udsat for at skulle foretage anmeldelse til flere nationale fusionskontrolmyndigheder grundet sameksistensen af 9 nationale regelsæt inden for EU. Helmuth Schröter var derfor fortalende for lavere tærskelværdier i EF, så man undgår unødige dobbeltadministration og eventuelle modstridende afgørelser.

Endvidere pegede Helmuth Schröter på, at en lang række fusioner,

der falder under omsætningstærsklerne i EF-fusionskontrolforordningen, kan have mærkbare virkninger på eksempelvis 3-4 delmarkeder, og man bør stille sig selv det spørgsmål, om en national myndighed kan behandle denne situation tilfredsstillende. I den forbindelse er det værd at overveje, om en national fusionskontrol kun skal omfatte fusioner med virkninger nationalt eller tillige fusioner med virkninger på fællesskabsplan.

Det blev bemærket, at Kommissionen kun har forbudt én fusion. Forholdet er bemærkelsesværdigt på baggrund af, at de nationale myndigheder forbyder flere.

Helmuth Schröter svarede hertil, at der efter hans personlige vurdering burde have været anvendt forbud i flere tilfælde, men at forbud mod fusioner ikke er den eneste løsningsmulighed. Således har man i 6-7 andre sager ved hjælp af forhandlinger med fusionsparterne opnået sådanne løsninger, at disse sager også måtte henføres til forbudte fusioner. De gældende tærskler fører dog til, at 90 pct. af anmeldelserne er ganske "uskyldige".

Som svar på et spørgsmål, om fusioner ikke kan reguleres lige så godt ved hjælp af artikel 86, anførte Helmuth Schröter, at det kun er den næstbedste løsning. Bedst er det forlods at sikre bevarelsen af åbne og konkurrencebaserede markeder med muligheden for at forhindre konkurrencebegrænsende fusioner.

4.4.3. De britiske erfaringer

For så vidt angår UK's fusionskontrolregler, oplyste Martin Howe, at fusionskontrollen er et administrativt system, hvorefter den ansvarlige minister efter anbefaling fra generaldirektøren for Office of Fair Trading, kan henvise enhver fusion og hele eller delvise overtagelser til Monopolies and Mergers Commission, MMC, når de involverede aktiver er 70 mio. £ eller derover. Der er ingen egentlig anmeldelsespligt, men generaldirektøren skal holde sig orienteret om fusioner, som bør henvises til nærmere vurdering i MMC. Henviste fusioner bliver derefter efterforsket af MMC for at afgøre, om fusionen vil virke imod den offentlige interesse (public interest).

Ministeren har en række midler til at imødegå fusioners skadelige virkninger påvist af MMC. Således kan der besluttes et forbud mod fusionen, godkendelse på betingelse af krævede ændringer og opdeling i tilfælde, hvor en fusion er fuldbyrdet. MMC's undersøgelsesresultater er dog ikke bindende for ministerens vurdering, blot kan han ikke gribe ind over for fusioner, som Kommissionen ikke har fundet virker imod den offentlige interesse.

De hidtidige konkrete henvisninger af fusioner til MMC er overvejende sket på grundlag af de formodede konkurrencemæssige virkninger, idet såvel de internationale som de nationale konkurrencedimensioner er blevet inddraget.

De seneste år har Office of Fair Trading årligt gennemgået ca. 300 fusioner, hvoraf godt 3 pct. er blevet henvist til MMC med henblik på nøjere prøvelse. Kun en tredjedel af disse henviste fusioner er derefter blevet erklæret at være i strid med den offentlige interesse.

I visse tilfælde er fusioner blevet fundet acceptable begrundet i, at effektivitetsgevinsten fandtes at overstige de konkurrencebegrænsende virkninger, og i sjældne tilfælde er også andre forhold af betydning for den offentlige interesse, f.eks. beskæftigelsesmæssige virkninger, konsekvenserne af udenlandsk ejerskab af nøgleindustrier eller -teknologier, blevet givet vægt ved bedømmelsen.

Der foregår en fortløbende offentlig diskussion i UK om fusionskontrol, men der er få krav om helt at afskaffe enhver form for fusionskontrol. Debatten har mest drejet sig om vægtningen mellem de konkurrencemæssige virkninger og andre hensyn, herunder konsekvenserne for den regionale erhvervsaktivitet eller udvikling.

Ligeledes har der været forslag om, at den nuværende retstilstand, hvorefter MMC har bevisbyrden, når skadelige virkninger for den offentlige interesse skal påvises, bliver ændret, således at fusionsparterne, specielt ved fjendtlige overtagelser, selv skal kunne påvise fusionens gunstighed.

Der er ikke aktuelt planlagt ændringer i de institutionelle rammer for fusionskontrollen, selv om der er blevet rejst kritik af MMC's egnethed til at foretage de nødvendige fusionsundersøgelser, når medlemmerne af MMC, som tilfældet er, kun er tilknyttet på deltid. Derimod er man meget opsat på at gennemføre en hurtigere procedure.

4.4.4. De tyske erfaringer

Hans-Jürgen Ruppelt betegnede fusionskontrol som det næstvigtigste konkurrenceskabende middel i Tyskland efter forbudet mod karteller. Konkurrencepolitikken prioriterer bevarelse af konkurrencebaserede markedsstrukturer højere end efterfølgende adfærdskontrol, der dels ikke passede til ideerne om fri konkurrence, dels er problematiske såvel juridisk som rent praktisk. Derfor skal skabelse eller forstærkning af en dominerende stilling som følge af fusioner kunne forhindres. De anvendte tærskler sikrer samtidig, at sammenlutninger og ønskelige strukturtilpasninger i forhold til ændrede økonomiske og teknologiske vilkår fortsat kan finde sted. Hertil kom, at fusionkontrollen ikke forhindrer intern virksomhedsvækst som følge af overlegen effektivitet og konkurrenceevne, uanset om det fører til en dominerende stilling.

Erfaringerne med fusionskontrol viser, at kun et lille fåtal fusioner er betænkelige set ud fra et konkurrencemæssigt synspunkt. Der er ingen kontrol med fusioner af små og mellemstore virksomheder, idet fusionerende virksomheder skal have en omsætning på tilsammen mindst 500 mio. DM. Af de omtrent 18.000 indgivne fusionsanmeldelser de seneste 20 år er kun godt 100 blevet forhindret ved en formel beslutning. 50 fusioner er blevet godkendt efter fjernelse af konkurrenceskadelige virkninger, og endelig er omtrent 200 fusioner ifølge en uofficiel kilde blevet opgivet eller ændret grundet konkurrencemyndighedens alvorlige betænkeligheder.

Hans-Jürgen Ruppelt medgav, at indgrebene over for de nævnte i alt 350 fusioner, svarende til 2 pct. af samtlige anmeldte, ikke ser imponerende ud, men de har haft nok så væsentlig betydning for de berørte markeder. Hertil kommer et ukendt antal fusioner, som slet

ikke bliver iværksat, fordi en godkendelse på forhånd er usandsynlig grundet de konkurrencemæssige virkninger.

Der foreligger ikke data til belysning af, om eksempelvis horisontale fusioner udgør den største delmængde af de 350 fusioner, som ikke er blevet godkendt eller gennemført uden ændringer, men Hans-Jürgen Ruppelt vurderede, at dette udmærket kunne være tilfældet.

Det er heller ikke muligt at sige, om de 2 pct. af fusionerne, som er blevet forbudt, ændret eller slet ikke realiseret kun omfatter "store" fusioner. Også "små" fusioner kan skabe dominans på regionale markeder.

Om den praktiske behandling af fusionsanmeldelserne blev det oplyst, at de normale rutinesager højst tager en måned at behandle med en effektiv sagsbehandlingstid på ca 2 uger. Dette skyldes bl.a., at Bundeskartellamt ofte bliver bekendt med fusionsplanerne i forbindelse med uformelle møder med parterne forinden anmeldelsen. 25 pct. af fusionsagerne går videre til en fase 2 behandling for en nøjere prøvelse. Selve anmeldelsen og fase 1 behandlingen kræver ikke sagsbehandling af betydning og kræver kun få oplysninger fra virksomhederne.

Foranlediget af et spørgsmål, om den tyske fusionskontrol i lighed med EF's fusionkontrolregler skal forhindre, at indgreb imod konkurrencebegrænsende aftaler bliver omgået ved at selskaberne i stedet fusionere, fandt Hans-Jürgen Ruppelt, at sådanne bevæggrunde ikke har spillet nogen rolle for den tyske fusionskontrollovgivning.

Otfried Lieberknecht koncentrerede sit indlæg om forholdet mellem nationale regler og EF's bestemmelser og anførte generelt, at selvom mange lande har national fusionskontrol, er der dog som regel ikke tale om et system, som kan sammenlignes med EF-fusionskontrol.

På baggrund af erfaringer med de tyske fusionsregler er der ingen konflikter af betydning i de tilfælde, hvor fusionerne er omfattet af

EF's fusionskontrol. Problemer opstår derimod, når fusioner kun er omfattet af den nationale lovgivning, eksempelvis hvor EF-tærsklerne for fællesskabsdimension ikke er opfyldt, eller når fusionskontrolforordningens artikel 3, stk. 2, finder anvendelse på joint ventures oprettet for at samordne fortsat uafhængige virksomheders konkurrenceadfærd.

Når der er tale om egentlige fusioner uden fællesskabsdimension, bør en række forhold vedrørende sameksistensen af medlemsstaternes og fællesskabets fusionsregler fremhæves på baggrund af de tyske erfaringer. En tysk virksomheds erhvervelse af eksempelvis en italiensk konkurrent med faktisk eller potentiel eksport til Tyskland kræver således ikke alene godkendelse af de italienske myndigheder, men også af de tyske fusionsmyndigheder. Problemer med godkendelse kan derved opstå enten som følge af den tyske virksomheds styrke alene, eller fordi der eksisterer et oligopolistisk marked. I modsætning hertil ville konkurrenter med hjemsted i lande uden national fusionskontrol ikke møde sådanne problemer, og i praksis heller ikke virksomheder i de andre EU-medlemsstater grundet deres mindre strenge kontrolbestemmelser.

Tysk industri bliver derfor ifølge Otfried Lieberknecht udsat for konkurrencemæssig diskrimination, idet man går glip af ønskede erhvervelser til udenlandske konkurrenter grundet de strenge tyske bestemmelser. Der er tale om et selvskabt tysk problem, der yderligere forstærkes af, at Kommissionens praksis er mildere end den tyske.

Problemet giver anledning til det paradoks, at det er lettere at sælge tyske selskaber til meget store virksomheder, idet godkendelse derved skal søges hos Kommissionen, der erfaringsmæssigt er mindre restriktiv end de tyske konkurrencemyndigheder.

Da disse problemer alle udspringer af de nationale bestemmelser, anbefalede Otfried Lieberknecht, at man nøje undersøger, om der virkelig er et behov for en særlig dansk regulering. En dansk fusionskontrol må omfatte små selskaber, for at få nogen mening på

det begrænsede (danske) marked, og derved vil dansk industri blive udsat for et endnu større konkurrencehandicap, end det, tyske selskaber udsættes for.

Sammenholdt med Kommissionens praksis fandt Otfried Lieberknecht det beklageligt, at de tyske konkurrencemyndigheder ikke i videre omfang oplyser om de konkrete problemer i tilknytning til de anmeldte fusioner.

I lighed med Hans-Jurgen Ruppelt mente Otfried Lieberknecht heller ikke, at den tyske fusionskontrol er motiveret af at forhindre eventuel omgåelse af et aftaleforbud. I de fleste tilfælde fusionerer/sælger man fra, tvunget af omstændighederne, fordi man ikke klarer sig tilfredsstillende, og typisk er køberen blandt de største og mest kapitalstærke på markedet.

Som svar på et spørgsmål, om tærskler bør baseres på omsætning eller markedsandele, mente Otfried Lieberknecht, det ville være betænkeligt at basere tærskler på markedsandele alene. De nødvendige statistiske oplysninger, virksomhederne har til rådighed, er dels for mangelfulde, dels benytter statistikleverandørerne indbyrdes forskellige inddelingskriterier m.v., der vanskeliggør en nøjagtig talbehandling.

Bilag 5

Sammenligning af visse sagstyper ved kontrollovgivning og forbudslovgivning

5.1. Forhandlerantagelsesbetingelser

5.1.1. Indledende bemærkninger

Fastsættelse af objektive, rimelige og saglige forhandlerantagelsesbetingelser, der praktiseres konsekvent, er forsøg på at skabe et fornuftigt balanceforhold mellem på den ene side kontraktfriheden mellem leverandører og aftagere, og på den anden side hensynet til adgangen til markedet, der grundlæggende betragtes som en væsentlig forudsætning for en velfungerende konkurrence.

I Konkurrencerådet har der udviklet sig den praksis - i fortsættelse af tidligere mangeårig praksis - at leverandører, der har en væsentlig markedsindflydelse, og som ønsker at vælge deres aftagere frem for at levere til alle interesserede, er berettiget hertil, når udvælgelsen foregår på grundlag af acceptable forhandlerantagelsesbetingelser. Blandt de acceptable betingelser indgår normalt ikke, at leverandøren frit kan skønne over, om der i et bestemt område er behov for (endnu) en forhandler. Netop i denne relation findes efter konkurrence-loven adgangen til markedet så væsentlig, at hensynet til et éngangsetableret forhandlingssystem må vige.

Konkurrencerådets praksis med hensyn til fastsættelse af forhandlerantagelsesbetingelser er ofte et led i behandlingen af sager om leveringsnægtelse. I visse tilfælde giver en klage over leverings-

nægtelse anledning til, at Konkurrencerådet optager forhandling med leverandøren om fastsættelse af acceptable forhandlerantagelsesbetingelser, hvorefter det overlades til klageren at søge at opfylde de således fastsatte betingelser.

Efter EF's konkurrenceregler kan spørgsmål om forhandlerantagelsesbetingelser opstå i relation til artikel 85, idet en aftale mellem leverandør og forhandler, hvori indgår et element af fortrinsstilling for forhandleren - mod at denne påtager sig visse forpligtelser - som udgangspunkt vil være konkurrencebegrænsende og forbudt. Virksomheder, der ønsker at opbygge et net af forhandlere med sådan stilling, et selektivt salgssystem, må ansøge om fritagelse i henhold til artikel 85, stk. 3. Sådan fritagelse gives til rimeligt åbne systemer efter nærmere fastlagt EF-praksis. De følgende eksempler er en illustration af visse ligheder og forskelle under de to regelsæt.

5.1.2. Ankenævnskendelse: B&O's forhandlerantagelsesbetingelser rimelige¹

Kendetegnende for B&O's audio/videoprodukter er systemopbygningen, designet og prisniveauet. B&O's kundekreds er forbrugere, der efterspørger luksusvarer, og som vil betale ekstra for et pænt design. Virksomheden har i tidens løb ved hjælp af produkt-differentiering og særlige krav til forhandlernettet skabt sig en niche inden for detailhandelen med audio/videoprodukter, og virksomhedens markedsandel, der må vurderes i forhold til det derved skabte særlige delmarked inden for AV-markedet som helhed, er betydelig for de fleste af de afsatte produkter (op til omkring 30 pct. i 1989 målt efter omsætning).

Det er fastslået i Konkurrencerådets praksis, at virksomheder kan være berettiget til at søge at opbygge et selektivt salgssystem ved at stille særlige krav til forhandlerne og deres salgsbetingelser. Forhandlerantagelsesbetingelserne skal ifølge denne praksis være objektive, rimelige og saglige, og de skal praktiseres konsekvent.

¹ Ankekendelse af 14. august 1991, Dok 1991-3, s.214. Konkurrencerådets afgørelse omtalt i Dok 1990-4, s.307.

B&O's forhandlerantagelsesbetingelser blev taget op til bedømmelse af Konkurrencerådet i forbindelse med en leveringsnægtelse fra B&O's side over for en handelsvirksomhed, der mente at opfylde betingelserne i tilstrækkeligt omfang. Handelsvirksomheden havde ikke mulighed for at skaffe sig B&O's produkter ad anden vej end direkte hos leverandøren.

De pågældende forhandlerantagelsesbetingelser vedrørte i hovedtræk følgende:

- et årligt mindstesalg på 50 pct. målt i relation til forhandlerens samlede omsætning i hvert enkelt udsalgssted eller særskilt udsalgsafdeling,
- passende indretning og drift af virksomheden, herunder rimelige demonstrationsmuligheder,
- pligt for forhandleren til at varetage nærmere beskrevne serviceydelser i forbindelse med salg,
- opretholdelse af et rimeligt varelager.

Hertil kom faglige krav til personale m.v. Kun de 4 førstnævnte typer betingelser var genstand for Konkurrencerådets og Konkurrenceankenævnets bedømmelse i nærværende sag.

Konkurrencerådet fandt, at flere af de opstillede betingelser var subjektive og uklare, og at B&O ikke syntes at håndhæve/kunne håndhæve disse konsekvent. Endvidere fandt rådet ikke, at kravet om, at de omhandlede produkter skulle udgøre 50 pct. af omsætningen, skulle kunne begrunde en leveringsnægtelse; det beroede på tilfældigheder, om omsætningen udgjorde en sådan andel af forretningens samlede omsætning. Rådet fandt også, at det var et spørgsmål, om et sådant krav kunne harmonere med konkurrenceovens formål, idet loven lægger vægt på dynamik og barrierenedbrydning. Rådet besluttede, at der skulle optages forhandlinger med B&O om ændring af forhandlerantagelsesbetingelserne på de nævnte punkter.

Konkurrenceankenævnet ophævede imidlertid rådets afgørelse. Som

følge af det omhandlede delmarkeds beskaffenhed fandt nævnet, at B&O var berettiget til at stille særlige krav til forhandlerne, og nævnet fandt ikke fornødent grundlag for at kritisere klagernes forhandlerantagelsesbetingelser for så vidt angik de deri formulerede krav til forretningernes omsætning, indretning og salgsmetoder. Det bemærkedes, at det efter det for Ankenævnet oplyste måtte antages, at B&O i rimelig grad havde håndhævet de stillede betingelser.

5.1.3. Parfums Givenchys selektive distributions-system²

Det franske selskab Givenchy beskæftiger sig med produktion og salg af kosmetiske luksusvarer og havde på dette afgrænsede segment af EF-markedet for kosmetiske produkter en andel på omkring 3 pct.; medregnes koncernforbundne konkurrerende virksomheders afsætning, udgjorde markedsandelen omkring 10 pct.

Givenchy markedsfører sine produkter på det fælles marked gennem et forhandlernet bestående af ca. 10.000 godkendte forhandlervirksomheder, som i Frankrig forsynes direkte og i de øvrige medlemsstater gennem datterselskaber eller uafhængige eneforhandlere. Distributionsnettet er etableret på grundlag af en standardforhandleraftale, der indgås mellem Givenchy og specialbutikker i EF-landene, samt de dertil knyttede generelle salgsbetingelser.

Standardaftalen for dette selektive distributionssystem blev anmeldt til Kommissionen med henblik på opnåelse af fritagelse i henhold til artikel 85, stk. 3.

Adgangen til distributionsnettet står åben for detailhandlere, der godkendes af Givenchy på grundlag af følgende udvælgelseskriterier (gengivet i hovedtræk):

- et årligt mindstesalg på 40 pct. af, hvad de øvrige forhandlere i den pågældende medlemsstat det seneste år i gennemsnit har

² Kommissionens beslutning af 24. juni 1992, EFT 192 L 236/11.

aftaget,

- passende indretning og drift af virksomheden,
- pligt for forhandleren til at gøre en rimelig, nærmere beskrevet salgsindsats for de pågældende produkter kombineret med pligt for forhandleren til at skaffe sig forhandling af et "tilstrækkeligt" antal konkurrerende produkter, der "kan fremhæve Givenchys image og omdømme",
- opretholdelse af rimeligt varelager,
- faglige krav til personale.

De godkendte forhandlere kan frit skaffe sig leverancer fra andre godkendte forhandlere, men må ikke levere til virksomheder, der ikke tilhører Givenchys forhandlernet.

Når en virksomhed ansøger om optagelse i Givenchys distributionsnet, indledes en nærmere beskrevet procedure. Et afgørende element heri er, at ansøgningen først kan imødekommes, når Givenchy betragter det som berettiget at åbne et nyt salgssted under hensyntagen til de økonomiske muligheder i det pågældende geografiske område. Foruden de ovennævnte - kun delvis - objektive kriterier anlægges der altså et behovskriterium, der defineres nærmere af leverandøren selv. Givenchy griber derimod ikke på nogen måde ind i de godkendte forhandlers prispolitik.

Kommissionen har givet fritagelse i henhold til artikel 85, stk. 3, til denne standardforhandleraftale.

5.1.4. Konklusion

Mens praksis efter konkurrenceloven på dette område er relativt streng med hensyn til objektivitet og konsekvens, er den ret vidtgående med hensyn til at lade leverandører med markedsdominans opbygge selektive salgssystemer.

EF's afgørelser om selektiv distribution er i vidt omfang konkret begrundet. Afgørelserne har i det væsentlige angået virksomheder, hvis produkter har været udsat for betydelig konkurrence, og som kun har indtaget relativt beskedne markedsandele. Det har været

væsentligt i EF-praksis på dette område, at eksport ikke er hindret gennem systemerne. Der er endvidere lagt vægt på, at selektiv distribution ikke sagligt ubegrundet udelukker typer af virksomheder som forhandlere.

Sager om forhandlerantagelsesbetingelser kræver både efter EF-retten og dansk ret en konkret bedømmelse, hvis udfald er meget afhængig af forholdene på det pågældende område. Konkrete sager kan utvivlsomt blive bedømt forskelligt efter de to systemer, men det er vanskeligt at udpege generelle forskelle i vurderingerne og i alt fald næppe muligt med udgangspunkt i de to refererede sager.

5.2. Eneforhandlingsaftaler

Behandlingen af eneforhandlingsaftaler efter EF-retten og national ret skal illustreres ved gennemgang af henholdsvis anmeldelsessagen vedrørende en eneretsaftale mellem KTAS og L.M.Ericsson A/S³ om forhandling af omstillingsanlæg og ved Kommissionens gruppefritagelsesforordning 1983/83 om anvendelse af traktatens artikel 85, stk. 3, på kategorier af eneforhandlingsaftaler⁴.

5.2.1. Eneretsaftale mellem KTAS og L.M.Ericsson A/S om forhandling af omstillingsanlæg

Konkurrencerådet besluttede på sit møde den 20. juni 1990, at den pr. 1. februar 1990 indgåede samarbejds- og distributionsaftale angående eneforhandling af omstillingsanlæg mellem KTAS og L.M.Ericsson med tilhørende bilag var anmeldelsespligtig efter konkurrencelovens § 5, stk. 1, og at aftalen ville være offentlig tilgængelig. Konkurrencerådet besluttede også, at offentliggørelse af to af aftalens bilag vedrørende KTAS' indkøbspriser hos L.M.Ericsson skal afvente Konkurrencerådets stillingtagen til spørgsmålet om offentlighed omkring eventuelle øvrige dominerende teleselskabers indkøbspriser på omstillingsanlæg.

³ Dok 1990-2, s.94.

⁴ EFT 1983 L 173/1.

Aftalen omhandlede KTAS¹ eneret til salg, vedligeholdelse og servicering af to typer omstillingsanlæg i Danmark. Aftalen bestod af en samarbejds- og en distributionsaftale samt underbilag, der vedrørte aftalens produktsortiment, salgs- og leveringsbetingelser samt KTAS' indkøbspriser hos L.M.Ericsson. Aftalen gav KTAS mulighed for yderligere eneforhandling af andre telekommunikationsprodukter fra L.M.Ericsson.

Aftalen indeholdt en række bestemmelser og forpligtelser, blandt andet vedrørende samarbejdet mellem de to selskaber, om gensidig information om markedsforhold, forventede afsætningsstørrelser, om udgangspunktet for KTAS' salgspriser og om eventuelle fremtidige reguleringer af indkøbspriserne som følge af markedsforholdene. Desuden indeholdt aftalen en række hensigtserklæringer over for de konkurrerende telefonselskaber.

KTAS anførte over for Konkurrencerådet, at konkurrenceforholdene, som følge af liberaliseringen den 1. juli 1990 af alt teleterminaludstyr, ville blive radikalt ændret. Herefter skulle der tages hensyn til både den faktiske og potentielle konkurrence fra de øvrige telefonselskaber og fra potentielle udenlandske leverandører af omstillingsanlæg. Aftalens dominans skulle således vurderes i forhold til denne fremtidige situation.

Konkurrencerådet vurderede imidlertid forholdene anderledes. Der var få udbydere af omstillingsanlæg i Danmark, de to største teleselskaber (KTAS og JTAS) med tilsammen 90 pct. af markedet for store omstillingsanlæg, har inden for de sidste to år indgået eneforhandlingsaftaler med de to største leverandører. Aftalen indeholdt bestemmelser, der ville kunne få indflydelse på prisfastsættelsen til de øvrige teleselskaber og til forbrugerne. Aftalen indeholdt også andre konkurrencebegrænsninger, f.eks. fik KTAS eneret til at levere og servicere ét bestemt omstillingsanlæg i eget koncessionsområde, samtidig med at KTAS kunne levere og servicere omstillingsanlæg i de øvrige teleselskabers koncessionsområder.

Hertil kom, at en række tekniske og økonomiske forhold gør, at eksisterende omstillingsanlægs-kunder er stærkt knyttet til den hidtidige leverandør, og at konkurrencen især står omkring nye kunder og/eller kunder, der står over for mere gennemgribende udskiftninger.

På denne baggrund fandt Konkurrencerådet, at den store markedsandel som aftalens produkter repræsenterede sammenholdt med de konkurrencebegrænsende virkninger af eneforhandlingsaftalen medførte, at aftalen udøvede eller ville kunne udøve dominans.

KTAS anmodede om, at de dele af aftalerne, der berørte prisforhold, blev hemmeligholdt efter konkurrencelovens § 10, stk. 2. Konkurrencerådet besluttede først at afgøre dette spørgsmål, når der var taget stilling til offentlighed omkring eventuelle øvrige dominerende teleselskabers indkøbspriser på omstillingsanlæg.

KTAS indbragte Konkurrencerådets afgørelse for Konkurrenceankenævnet⁵. Ankenævnet stadfæstede Konkurrencerådets beslutning om anmeldelse. Det blev i kendelsen anført, at det forhold, at der er tale om en eneforhandlingsaftale ikke i sig selv kan anses for afgørende for, om der foreligger anmeldelsespligt efter konkurrencelovens § 5, stk. 1.

KTAS havde over for både Konkurrencerådet og Ankenævnet anført, at aftalen lå inden for rammerne af EF's gruppefritagelsesforordning 1983/83 om eneforhandlingsaftaler.

5.2.2. Forordning (EØF) nr. 1983/83 om anvendelse af Traktatens artikel 85, stk. 3, på kategorier af eneforhandlingsaftaler

Det grundlæggende princip for gruppefritagelsen er, at der ud fra hensynet til en mere effektiv varedistribution tillades visse konkurrencebegrænsninger, men disse må dog aldrig resultere i en total

⁵ Ankekendelse af 30. april 1991, Dok 1991-2, s. 104.

afskærmning af markedet. I denne forbindelse tænkes især på parallelimport.

Gruppefritagelsen gælder for aftaler, hvor leverandøren indgår aftaler med forhandleren om kun at levere bestemte varer til videresalg på et bestemt område inden for det fælles marked, eller hvor forhandleren over for leverandøren forpligter sig til kun at købe bestemte varer til videresalg hos leverandøren eller hvor leverandøren forpligter sig til kun at levere til forhandleren og forhandleren forpligter sig til kun at købe hos leverandøren.

Gruppefritagelsen indeholder i lighed med de øvrige gruppefritagelser en positiv og en negativ liste over, hvilke konkurrencebegrænsninger aftalen må indeholde, og hvilke begrænsninger aftalen ikke må indeholde.

Alle aftaler, der opfylder betingelserne, er automatisk fritaget, uden at parterne behøver at anmelde deres aftale til Kommissionen. Aftaleparterne foretager denne vurdering på egen risiko.

5.2.3. Konklusion

Under forudsætning af, at aftalen mellem KTAS og L.M. Ericsson opfylder betingelserne i gruppefritagelsesforordning 1983/83, ville aftalen ikke skulle anmeldes til konkurrencemyndigheden med henblik på opnåelse af undtagelse fra forbudet mod konkurrencebegrænsende aftaler.

Kontrollovgivning medfører en pligt for virksomhederne til at anmelde aftaler med dominerende indflydelse på et markedsområde. Anmeldelsen medfører samtidig som udgangspunkt, at aftalen er offentlig tilgængelig. Samtidig medfører kontrolprincippet, at konkurrencemyndigheden, skal foretage en bedømmelse af, om aftalen er anmeldelsespligtig.

En reel forskel mellem de to konkurrenceretlige systemer ville være, om man i Danmark greb ind over for aftalen efter konkurrencecelovens § 11, mens aftalen var tilladt efter EF-konkurrenceretten.

5.3. Opdeling af markeder

Opdeling af markeder sker gennem aftaler og/eller samordnet praksis. Som illustration er valgt en sag behandlet efter konkurrencelovens §§ 11 og 12 vedrørende to salgskontorer i teglværksbranchen, A/S Randers Tegl og A/S De Forenede Teglværk⁶. EF-sagen vedrørte den europæiske sukkerindustri⁷. Begge sager er prøvet ved henholdsvis Konkurrenceankenævnet og Domstolen.

5.3.1. Salgskontorerne A/S Randers Tegl og A/S De Forenede Teglværkers vedtægtsmæssige bestemmelser

Forretningsudvalget besluttede på sit møde den 2. juni 1993, at der skulle optages forhandlinger i medfør af konkurrencelovens § 11 med de to salgskontorer, A/S Randers Tegl og A/S De Forenede Teglværker, med henblik på en ophævelse af salgskontorerens konkurrencebegrænsende aftaler/vedtægtsmæssige bestemmelser.

Da forhandlingerne ikke førte til et tilfredsstillende resultat, blev der på Konkurrencerådets møde den 24. november 1993 givet salgskontorerne pålæg - i medfør af konkurrencelovens § 12 - om at ophæve de konkurrencebegrænsende bestemmelser i aftalerne. Afgørelsen blev indbragt for Ankenævnet.

Aftalerne vedrørende de to salgskontorer indeholdt bestemmelser om oprettelse af det enkelte salgskontor og den dermed forbundne salgspligt gennem salgskontoret samt vedtægtsmæssige bestemmelser om kvotering af medlemmernes salg og ensartede prisfastsættelse.

Konkurrencerådet lagde vægt på, at de to salgskontorer tilsammen

⁶ Konkurrencerådets afgørelse har ikke været omtalt i Dokumentation. Ankekendelse af 4. juni 1994, Dok 1994-3, s.253.

⁷ Beslutning af 2. januar 1973, EFT 1973 L 140/17.1 det væsentlige stadfæstet ved Domstolens dom af 16. december 1975, Saml. 1975, 1663, dog betydelig reduktion af bødernes størrelse.

havde en markedsandel på knap 80 pct. af det indenlandske salg af teglværksprodukter. De aftaler, der var indgået mellem deltagerne i salgskontorerne, var med til at begrænse konkurrencen indbyrdes mellem teglværker, tilsluttet salgskontorerne.

Medlemmernes salgspligt gennem det pågældende salgskontor sikrede på afgørende vis kontrollen med, at deltagerne overholdt de aftalte priser og de fastsatte kvoter. Endvidere indebar kvotebestemmelserne, at de enkelte virksomheders handlefrihed var begrænset med hensyn til produktionens størrelse, hvorved konkurrencen mellem deltagerne blev begrænset. Endelig medførte aftaledeltagernes fælles prisfastsættelse en uniformering af priserne og dermed en ophævelse af priskonkurrencen mellem salgskontorets medlemmer.

Konkurrenceankenævnet stadfæstede Konkurrencerådets afgørelse.

5.3.2. Den europæiske sukkerindustri

Kommissionen vedtog i januar 1973 en beslutning om, at en lang række virksomheder inden for den europæiske sukkerindustri havde overtrådt artikel 85, stk. 1. Overtrædelsen bestod i samordnet praksis mellem de vigtigste sukkerproducenter og -udbydere i de oprindelige EF-lande. Den samordnede praksis vedrørte kontrol med leverancerne mellem medlemsstaterne for at beskytte de nationale markeder mod konkurrenter. Virksomhederne blev pålagt at ophøre med at praktisere den pågældende salgspolitik og blev pålagt en bøde for overtrædelsen.

Domstolen reducerede dog bøden væsentligt, idet den fandt, at Kommissionen i sin vurdering ikke havde taget tilstrækkeligt hensyn til, at konkurrencen mellem virksomhederne allerede ville være begrænset som følge af den fælles markedsordning for sukker, som fastsatte kvoter for den nationale produktion.

Den samordnet praksis viste sig især ved forholdsregler gående ud på, at leverancer til sukkerimporterende medlemslande kun kunne ske til de konkurrerende sukkerproducenter i de pågældende lande.

Denne salgspolitik blev karakteriseret med ordene: "chacun chez soi" (enhver er herre i eget hus). Hvis der undtagelsesvis blev leveret til andre købere, måtte dette kun ske med samtykke fra bestemmelseslandets producent, ved anvendelse af højere priser eller ved tilpasning til bestemmelseslandets prisniveau.

5.3.3. Konklusion

Horisontale markedsdelingsaftaler gående ud på, at leverancerne til bestemte kunder eller geografiske områder skal forbeholdes bestemte aftaledeltagere, udgør en klar og klassisk form for begrænsning af konkurrencen mellem de implicerede virksomheder.

Inden for EF-konkurrenceretten udgør aftaler om markedsdeling en alvorlig trussel mod det fælles indre marked, og Kommissionen og Domstolen har i vidt omfang fastslået, at sådanne aftaler er uforenelige med EF-traktatens konkurrenceregler. Efter artikel 85, stk. 1, gælder der et forbud mod markedsdelingsaftaler, og i praksis gives der ikke fritagelse til sådanne aftaler efter artikel 85, stk. 3.

Bedømmelsen af markedsdelingsaftaler inden for EF-retten må antages at skulle forestå inden for rammerne af de overordnede målsætninger for det europæiske samarbejde - blandt andet oprettelse af et enhedsmarked. En sådan målsætning ligger ikke bag administrationen af den danske konkurrencelovgivning.

5.4. Rabat- og bonusforhold

Til illustration af forskelle og ligheder i behandlingen af sager vedrørende rabat- og bonusforhold er som eksempel på en dansk sag valgt Rådets behandling af rabat- og bonusforhold i hårde hvidevarebranchen⁸. Rabat- og bonusforholdene i denne branche har været behandlet i Konkurrencerådet i flere omgange og sagen strækker sig over en årrække. Fra EF-praksis på rabat- og bonusområdet er valgt

⁸ Dok 1991-1, s.32. Ankekendelse af 27. november 1991, Dok 1991-4, s.310. Klagesagen er omtalt i Dok 1993-3, s.341.

Hoffmann-La Roche-sagen⁹. Sagen vedrørte et schweizisk firma, der producerede vitaminer.

5.4.1. Rabat- og bonusforhold i hårde hvidevarebranchen

Konkurrencerådet besluttede på sit møde den 17. april 1991 at offentliggøre indhentede oplysninger om rabat- og bonusforhold i hårde hvidevarebranchens leverandørled. Rabat- og bonusoplysninger for branchen har været offentliggjort i to omgange, december 1991 og august 1992. Sidstnævnte offentliggørelse var en ajourføring af de tidligere indhentede oplysninger. Konkurrencerådet besluttede således på sit møde den 18. december 1991 at gentage undersøgelsen, da der var gået forholdsvis lang tid fra 1991-oplysningerne blev indhentet, til de kunne offentliggøres. (En række leverandører ankede Konkurrencerådets beslutning fra april 1991 om offentliggørelse.)

Oplysningerne var indhentet hos branchens leverandører med hjemmel i konkurrencelovens § 6. Oplysningerne belyste hvilke typer rabatter m.v. hver enkelt selskab opererede med - kontantabat, kvantumsrabat, årsbonus, afslutningsrabat, markedsføringstilskud osv. - samt størrelsen af de givne rabatter og bonusser.

Baggrunden for undersøgelsen af rabat- og bonusforholdene og den efterfølgende beslutning om offentliggørelse var, at en række tidligere sager behandlet af Monopoltilsynet indicerede, at konkurrencen på hårde hvidevareområdet var begrænset på forskellige måder. Blandt andet var der tegn på, at adgangen til markedet ikke var fri, ligesom rabatter m.v. forekom at blive ydet på et tilfældig grundlag. Formålet med offentliggørelsen var at påvirke branchen, således at konkurrencen i fremtiden i højere grad ville foregå på listepriser, samt at rabatter og bonus blev givet ud fra objektive kriterier.

⁹ Kommissionens beslutning af 9. juni 1976, EFT 1976 L 223/27. Reduceret bøde ved Domstolens dom af 14. februar 1979, Saml. 1979, 461.

Tilsammen var der tale om en vis koncentration i forhandlerledet (købssammenslutninger, grossister og detaillister), hvor 8 kæder stod for ca. 90 pct. af salget inden for branchen. Også i leverandørledet var der tale om en betydelig koncentration. Det blev skønnet, at den samlede netto-omsætning i hårde hvidevarebranchen i 1989 (ekskl. afgifter og moms) lå på ca. 2,7 mia. DKK.

Det væsentligste middel til opnåelse af konkurrencelovens overordnede mål - at fremme effektiviteten - er ifølge lovens forarbejder gennemsigtighed. Alternativt kan anvendes indgreb efter konkurrencelovens § 11.1 den konkrete sag besluttede rådet, at man gennem anvendelse af konkurrencelovens § 9 skulle søge at tilvejebringe en gennemsigtighed, der kunne medvirke til at øge priskonkurrencen inden for branchen.

De offentliggjorte oplysninger blev opdelt i to hovedgrupper: grundrabatter og særrabatter.

Grundrabatterne blev defineret som det prisafslag, der blev ydet til stort set alle forhandlere på tidspunktet for varens eller ydelsens levering/betaling. I de fleste tilfælde blev der ydet grundrabatter ud fra en årlig forhandlet rammeaftale - typisk baseret på et vist årskøb. Grundrabatten kunne derfor også betegnes som en "årsaftalerabat". Omkring halvdelen af leverandørerne ydede ensartede grundrabatter til forhandlerne, mens resten overvejende anvendte subjektive kriterier.

Af de 16 leverandører medtaget i undersøgelsen oplyste de to, at de ikke ydede grundrabat, men derimod anvendte disse leverandører i udstrakt grad årsbonus.

Særrabatter blev defineret som rabatter, der blev ydet udover selve grundrabatten. Der var tale om en rig variation af forskellige rabatformer.

De oplysninger, der blev indhentet, viste, at 11 af de 16 leverandører ydede særrabatter ud fra subjektive vurderinger. Det betød

blandt andet, at der ofte blev anvendt differentierede omsætnings-skalaer til disse beregninger - blandt andet med hensyn til beregning af årsbonus, således at de største aftagere måtte op på en betydelig højere omsætning før de opnåede den samme bonus, som dem, der generelt havde en mindre omsætning.

5.4.2. Klage over pris- og rabatvilkår i hårde hvidevarebranchen

Konkurrencerådet besluttede i efteråret 1993, at der i medfør af konkurrencelovens § 11 skulle forhandles med Blomberg, Miele, Asko Cylinda, Gram og Voss om ændring af selskabernes pris- og rabatvilkår. Samtlige selskaber var "gengangere" fra rådets offentliggørelses-sag i 1991 og 1992.

Baggrunden for beslutningen var en klage fra Jysk Hvidevarelager i Tved, Thisted, over, at leverandørerne havde gjort fortsat levering af deres produkter betinget af væsentligt ændrede vilkår. Årsagen til de ændrede leveringsvilkår, der har givet sig udslag i prisstigninger på mellem 6-20 pct, var, at Jysk Hvidevarelager ikke længere ønskede at deltage i en af de såkaldte frivillige kæder.

Konkurrencerådets undersøgelser i sagen viste, at de rabatter, som blev ydet til kæderne, kun i meget lille omfang blev ydet for at kompensere for overtagne funktioner, og i det konkrete tilfælde var der ikke tale om, at klagerens udtræden af kædesamarbejdet "belastede" leverandørerne i større omfang, end da han var medlem. Det var således vurderingen, at uafhængige forretninger - som klagernes - blev stillet ulige i konkurrencen med de detailforretninger, der deltager i et kædesamarbejde og/eller i en kapitalkæde.

Efter rådets opfattelse måtte udgangspunktet for en vurdering af leverandørernes pris- og rabatdifferentiering være, at det forhold, at en forhandler ikke ønsker — eller har mulighed for - at deltage i et kædesamarbejde, ikke i sig selv berettiger til forringede vilkår. I vurderingen indgik, at Jysk Hvidevarelager tilbød at betale kontant eller stille behørig garanti.

Med et par leverandører opnåede Konkurrencerådet en forhandlingsløsning efter konkurrencelovens § 11, mens andre blev pålagt levering efter konkurrencelovens § 12, stk. 2.

5.4.3. Hoffmann-La Roche-sagen

Ved dom af 13. februar 1979 stadfæstede Domstolen Kommissionens beslutning om, at selskabet Hoffmann-La Roche og Cie AG (Hoffmann-La Roche) havde overtrådt artikel' 86 ved at indgå kontrakter, hvorved køberne forpligtes eller - ved anvendelse af loyalitetspræmier - tilskyndes til udelukkende eller fortrinsvis at dække hele eller en væsentlig del af deres vitaminbehov hos Hoffmann-La Roche.

Der blev ved Kommissionens beslutning endvidere pålagt selskabet straks at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør. Domstolen reducerede den af Kommissionen pålagte bøde fra 300.000 ECU til 200.000 ECU.

Sagen vedrørte kontrakter, som Hoffmann-La Roche havde indgået med en lang række virksomheder, som alle udøvede produktions- og salgsvirksomhed inden for fællesmarkedet på vitaminområdet. Vitaminerne blev af de forskellige virksomheder brugt i en række forskellige sammenhænge.

Hoffmann-La Roche er en multinational koncern, hvis moderselskab er beliggende i Schweiz. Selskabet var verdens største vitaminproducent. Herudover rådede selskabet over en række vitaminer med henblik på videresalg, vitaminer som man dog ikke selv producerede.

Domstolen udtalte, at en virksomhed, som indtager en dominerende stilling på et marked, og som - også efter anmodning fra disse - binder købere til sig ved hjælp af en forpligtigelse til eller et løfte om at dække hele eller en betydelig del af deres behov udelukkende hos virksomheden, misbruger sin dominerende stilling som nævnt i artikel 86, uanset om forpligtelsen står alene eller modsvares af en

bonusydelse.

Det samme gælder, når virksomheden, uden at binde køberne til sig ved en formel forpligtelse, enten ifølge aftaler med køberne eller ensidigt anvender et loyalitetsbonussystem, d.v.s. prisnedslag, som ydes på betingelse af, at kunden - i øvrigt uanset om denne indkøber for betydelige eller for mindre beløb - udelukkende foretager alle eller en betydelig del af indkøbene til dækning af sine behov hos den markedsdominerende virksomhed.

Såvel eksklusive købsforpligtelser af denne art - uanset om de modsvares af en bonusydelse - som ydelse af loyalitetspræmier for at tilskynde køberen til udelukkende at foretage indkøb hos den markedsdominerende virksomhed er uforenelige med målsætningen om, at konkurrencen inden for fællesmarkedet ikke må fordrejes, idet disse forpligtelser eller ydelser — medmindre der er undtagelsestilfælde, som kan bevirke, at en aftale mellem virksomheder inden for rammerne af artikel 85, og særlig bestemmelsens stk. 3, kan tillades - ikke beror på en økonomisk ydelse, som retfærdiggør forpligtelsen eller fordelene, men har til formål at gøre det umuligt for køberen eller at lægge køberen hindringer i vejen for at kunne vælge sine forsyningskilder samt på at spærre adgangen til markedet for andre producenter.

I modsætning til kvantumsrabatter, som udelukkende er knyttet til de indkøbte mængder hos den pågældende producent, tjener en loyalitetsbonus som en økonomisk fordel til at hindre, at kunderne modtager leverancer fra konkurrerende producenter.

En loyalitetsbonus har i øvrigt den virkning, at der anvendes ulige vilkår for ydelser af samme værdi over for handelspartnere, idet to købere af samme mængde af samme produkt betaler forskellige priser afhængigt af, om de udelukkende køber hos den markedsdominerende virksomhed, eller om de anvender flere forskellige forsyningskilder.

Endelig skal nævnes, at kontrakterne med Hoffmann-La Roche også

normalt indeholdt en såkaldt "engelsk klausul".

5.4.4. Konklusion

Der er flere iøjnefaldende forskelle i den måde hvorpå de to rabat- og bonussager er behandlet efter henholdsvis EF-konkurrenceretten og dansk konkurrenceret.

Som udgangspunkt er den konkurrenceretlige vurdering af selve rabat- og bonussystemernes konkurrencemæssige karakter dog ganske ensartet. Under begge systemer vurderes loyalitetsbindninger i rabatsystemer som skadelige for konkurrencen, idet de binder eller søger at binde aftagerne til én bestemt leverandør. En sådan binding kan udelukke eller vanskeliggøre konkurrenters adgang til kunderne.

I sagen vedrørende hårde hvide varebranchens s rabat- og bonussystem er tillige selve uoverskueligheden/den manglende gennemsigtighed i hele branchens rabat- og bonusforhold fundet hæmmende for konkurrencen. Dertil kom, at systemerne fik arbitrære virkninger, idet de var baseret på subjektive kriterier.

Der er imidlertid markante forskelle i selve de konkurrenceretlige instrumenter, der er bragt i anvendelse over for de konkurrencebegrænsende rabat- og bonussystemer efter de to konkurrenceretlige systemer.

Konkurrenceloven angiver en vis vægtning af de instrumenter, der skal anvendes. Gennemsigtighed fremstår i konkurrencelovens forarbejder som det primære middel til tilvejebringelse af virksom konkurrence. I hårde hvidevare-sagen anvendes i overensstemmelse hermed gennemsigtighed som middel i stedet for indgreb efter konkurrencelovens §§ 11-12.

Først ved behandlingen af den konkrete klagesag, der i virkeligheden omhandlede samme konkurrenceretlige problemstilling som "hovedsagen", nemlig rabatsystemernes arbitrære og subjektive udformning, gives et egentlig påbud efter konkurrencelovens § 12, stk. 2, om levering på samme vilkår som gælder for en række

sammenlignelige aftagere. Forinden disse påbud blev givet, havde der været optaget forhandlinger (konkurrencelovens § 11) med henblik på opnåelse af en løsning.

I modsætning hertil indeholder EF-konkurrenceretten ikke en graduering af de konkurrenceretlige instrumenter, der kan tages i brug over for en konkurrencebegrænsende adfærd i strid med artikel 86. EF-konkurrenceretten indeholder i det hele taget ingen instrumenter til løsning af konkurrenceretlige problemstillinger, men bygger alene på et egentligt forbud.

Såfremt adfærden vurderes at være i strid med bestemmelsen i artikel 86 om misbrug af en dominerende stilling, så erklæres den pågældende adfærd for forbudt. Et forbud mod en given konkurrencebegrænsende adfærd medfører samtidig, at adfærden skal bringes til ophør. Dertil kommer, at virksomheden pålægges en bøde, som en sanktion over for den forudgående konkurrencebegrænsende handling.

Dog må EU's liberaliseringstiltag i forskellige brancher i praksis betragtes som konkurrencepåvirkende instrumenter, der undertiden direkte kan siges at supplere mere håndfast håndhævelse af konkurrencereglerne.

5.5. Leveringsnægtelsessager

Til illustration af forskellen mellem kontrollovgivning og forbudslovgivning er der i henseende til leveringsnægtelsessager anvendt en national sag vedrørende H.A. Norlyk & Sønner A/S¹⁰ leveringsnægtelse af reservedele til roeoptagere til Chr. C. Grene A/S. Som eksempel på en leveringsnægtelsessag efter EF-konkurrenceretten er udvalgt den første sag, hvor Domstolen tog stilling til spørgsmålet: Zoja: Instituto Cheminoterapico Italiano mod Kommis-

¹⁰ Dok 1991-4, s.324.

sionen¹¹.

5.5.1. H.A. Norlyk & Sønner A/S' leveringsnægtelse af reservedele til roeoptagere til Chr. C. Grene A/S

Konkurrencerådet besluttede på sit møde den 11. november 1991 at bemyndige sekretariatet til i medfør af konkurrencelovens § 11 at optage forhandling med H.A. Norlyk & Sønner A/S om at levere reservedele til roeoptagere og -aftoppere til Chr. C. Grene A/S. Endvidere vedtog rådet, at såfremt det ved forhandlingerne ikke skulle lykkes at opnå levering, var sekretariatet bemyndiget til i medfør af konkurrencelovens § 12, stk. 2, at pålægge H.A. Norlyk & Sønner A/S at levere.

Ved forhandlingerne fastholdt selskabet, at det fortsat ikke ville levere til Chr. C. Grene A/S. Der blev ikke fra selskabets side fremført nye synspunkter i sagen, og der blev derefter givet pålæg om levering. Konkurrencerådet gav således selskabet pålæg om at levere reservedele til klageren på de sædvanligt gældende vilkår for tilsvarende salg.

Ved sin afgørelse lagde rådet vægt på følgende:

- H.A. Norlyk & Sønner A/S har en dominerende indflydelse på markedet for roeoptagere og -aftoppere, og må desuden anses for at have en lignende indflydelse ved salget af reservedele til selskabets produkter.
- Chr.C. Grene A/S har en væsentlig erhvervsmæssig interesse i at få de pågældende produkter leveret. Begrundelsen herfor er, at H.A. Norlyk & Sønner A/S¹ produkter hører ind under Chr.C. Grene A/S' naturlige vareområde.
- H.A. Norlyk & Sønner A/S¹ begrundelse for leveringsnægtelsen - at selskabets øvrige kunder har truet med boykot - kan ikke

¹¹ Beslutning af 14. december 1972 (foreligger ikke i dansk udgave af EFT). Stadfæstet ved Domstolens dom af 6. marts 1974, Saml. 1974, 223.

tillægges betydning, da den ikke er saglig efter konkurrencelovens bestemmelser. Trusler om boykot er i strid med konkurrenceloven.

Chr.C. Grene A/S er en af Danmarks største grossistvirksomheder inden for reservedele til landbrugsmaskiner. Selskabet leverer reservedele til landbrugssmede, maskinhandlere og andre servicevirksomheder, der betjener landbrugere. Derimod handler selskabet ikke direkte med landbrugere. Selskabet er leveringsdygtig i reservedele til stort set alle danskproducerede landbrugsmaskiner. H.A. Norlyk & Sønner A/S er den eneste betydende landbrugsmaskinproducent, der ikke vil levere.

H.A. Norlyk & Sønner A/S er én af tre danske landbrugsmaskinproducenter, der har specialiseret sig i roeoptagere. Selskabet leverer hovedparten af dets produkter til grossister inden for branchen, men sælger ind imellem direkte til landbrugere. Desuden har selskabet en del eksport. Selskabet har ingen skriftlige forhandlerantagelsesbetingelser.

Det var i sagen ikke muligt at afgrænse et egentligt marked for reservedele til roeoptagere og -aftoppere. Derimod var det muligt at afgrænse et marked for roeoptagere og -aftoppere. Der var få udbydere på markedet, og to af disse udbydere, Tim Maskinfabrik A/S og H.A. Norlyk & Sønner A/S, har tilsammen en markedsandel på omkring 95 pct. Disse to selskaber blev anset for, hver for sig, at have en dominerende indflydelse på markedet for roeoptagere og -aftoppere. Det blev derfor antaget, at selskaberne tillige havde en lignende indflydelse ved salget af reservedele til disse produkter.

H.A. Norlyk & Sønner A/S begrundede leveringsnægtelsen med, at selskabets øvrige forhandlere truede med, at de ikke længere ville være lagerførende af selskabets maskiner og reservedele, hvis selskabet begyndte at levere reservedele til Chr.C. Grene A/S. Forhandlerne begrundede boykottruslen med, at de fandt, at Chr.C. Grene A/S gav for store rabatter.

Det skal bemærkes, at i januar 1991 indgik de to selskaber en aftale

om levering af reservedele. Imidlertid annullerede H.A. Norlyk & Sønner A/S efterfølgende aftalen inden Chr.C. Grene A/S fik leverancer.

Chr. C. Grene A/S oplyste over for Konkurrencerådet, at det i realiteten ikke er muligt at fremskaffe originale reservedele til H.A. Norlyk & Sønner A/S' roemaskinprodukter uden levering direkte fra producenten. Det er nødvendigt for selskabet at have en sikker forsyningskilde og være lagerførende på de største producenters produkter, blandt andet fordi roeoptagningssæsonen er meget kort. Selskabet oplyste dog, at det ville være muligt, at producere eller få produceret et sortiment af uoriginale reservedele, ligesom det ville være muligt, at skaffe visse af H.A. Norlyk & Sønner A/S¹ langsomt omsættelige reservedele ad andre kanaler.

Selskabet fandt, at leveringsnægtelsen fratog det muligheden for at konkurrere med branchens andre grossister på lige vilkår, og det afviste at dets markedsføring afveg fra, hvad der var normalt for branchens grossister.

5.5.2. Zoja-sagen

Ved dom af 6. marts 1974 stadfæstede Domstolen Kommissionens beslutning om, at en virksomhed, som har en dominerende stilling på området "fremstilling af råmaterialer", og af denne grund er i stand til at kontrollere leveringerne til fabrikanter af følgeprodukter, ikke kan nægte at levere til en kunde, der også producerer disse følgeprodukter, idet standsningen indebærer en fare for eliminering af enhver konkurrence fra denne fabrikant.

Kommissionens beslutning rettede sig mod det amerikanske selskab Commercial Solvents Corporation (CSC) og dets italienske datterselskab Istituto Chemioterapico Italiano (ICI).

ICI ophørte, efter at have rådført sig med CSC med at levere aminobutanol til Société Laboratoire Chimico Farmaceutico Giorgio Zoja (Zoja), hvortil ICI i løbet af årene 1966-1970 havde leveret betydelige mængder af omtalte produkt. Zoja anvendte produktet

som råmateriale til fremstilling af ethambutol. Aminobutanol udgjorde et uundværligt råstof ved fremstillingen af lægemidlet ethambutol, som på det tidspunkt normalt indgik i behandlingen af tuberkulose.

Kommissionen pålagde CSC og ICI en bøde for overtrædelse af artikel 86, men Domstolen reducerede dog bødens størrelse til Zoja fra 200.000 ECU til 100.000 ECU. Samtidig påbød Kommissionen levering af visse mængder af produktet for at kompensere for leveringsnægtelsen, ligesom man påbød fremlæggelse af et forslag, der skulle forhindre en gentagelse af misbruget og sikre fremtidige leverancer til Zoja. Disse påbud blev godkendt af Domstolen. Det skal bemærkes, at virksomheder, der indbringer en kommissionsbeslutning for Domstolen kan anmode om, at beslutningen tillægges opsættende virkning. Domstolen kan herefter ved kendelse træffe en afgørelse om denne påstand.

CSC og ICI, der blev betragtet som en enkelt virksomhed med monopol, besluttede at påbegynde produktionen af samme lægemiddel som Zoja, og dermed at optræde som konkurrent til Zoja på markedet for salg af det omhandlede lægemiddel. CSC ejede 51 pct. af aktierne i ICI, havde 50 pct. repræsentation i ICI's direktion og bestyrelse samt formandsposten i bestyrelsen. CSC arbejdede blandt andet med fremstilling og salg af produkter baseret på nitrering af parafin, herunder nitropropan og et følgeprodukt heraf, aminobutanol, der er et overgangsprodukt ved fremstilling af ethambutol. Indtil 1970 optrådte ICI som forhandler af blandt andet aminobutanol, fremstillet af CSC i USA.

Indtil 1970 leverede SCS råstoffet til fællesmarkedet hovedsageligt gennem datterselskabet ICI. ICI solgte produktet til forskellige producenter af det omtalte lægemiddel og især til Zoja, som var en af de betydeligste. På et tidspunkt forsøgte SCS gennem ICI at overtage Zoja, men forsøget mislykkedes. Derefter pålagde SCS ICI at gå direkte ind på markedet for det pågældende lægemiddel, og standsede dets salg af råstoffet til fællesmarkedet ved fremover kun at levere tilstrækkelige mængder til firmaets egen produktion.

Kommissionen fastslog i sin beslutning, at SCS/ICI havde en dominerende stilling inden for fællesmarkedet for så vidt angår de nødvendige råmaterialer til fremstilling af det omhandlede lægemiddel, idet gruppen i virkeligheden havde verdensmonopol på fremstilling og salg af nitropropan og aminobutanol. Domstolen var enig i Kommissionens vurdering af SCS/ICI's markedsdominans på det relevante marked.

Samtidig fastslog Domstolen, at det i realiteten er muligt at adskille markedet for de råmaterialer, der er nødvendige til fremstilling af et bestemt produkt, fra det marked, hvor dette produkt afsættes. Endvidere fandt Domstolen, at et misbrug af en dominerende stilling på markedet for råmaterialer vil kunne have virkninger, der begrænser konkurrencen på markedet for de følgeprodukter, der skal tages i betragtning ved vurderingen af overtrædelsens virkninger, selvom markedet for følgeprodukterne ikke udgør et selvstændigt marked. (SCS/ICI havde over for Domstolen gjort gældende, at det omhandlede lægemiddel udgjorde en del af et større marked for præparater mod tuberkulose, og da der ikke var et selvstændigt marked for lægemidlet, var der heller ikke et selvstændigt marked for råstoffer til fremstilling af dette lægemiddel.).

SCS/ICI anførte, at ophøret med levering kunne forklares med, at firmaet Zoja i foråret 1970 selv meddelte ICI, at det afstod fra køb af betydelige mængder aminobutanol i henhold til en dagældende kontrakt. Ved udløbet af 1970, da Zoja henvendte sig på ny, oplyste ICI, efter at have indhentet oplysninger hos CSC, at CSC i mellemtiden havde ændret sin salgspolitik, og at produktet ikke længere kunne skaffes. Ændringen i politikken blev begrundet i CSC's overvejelser af fordele ved at udvide sin produktion til at omfatte fremstilling af færdige produkter og ved ikke at begrænse sig til råmaterialer eller overgangsprodukter.

5.5.3. Konklusion

De to leveringsnægtelsessager er ikke ganske ens i deres indhold. EF-sagen vedrørte en monopoludbyder af et råmateriale, som var nødvendigt for en anden virksomheds fremstilling af et følgeprodukt. Den danske sag vedrørte en grossistvirksomheds mulighed for at være lagerførende inden for et afledt delmarked - reservedele til roeoptagere. I denne sag var det en virksomheds dominans på markedet for selve hovedproduktet - roeoptagere - der konstituerede, at grossisten havde et berettiget krav på at få reservedele til hovedproduktet leveret.

Der er en åbenbar forskel mellem de to systemer. Efter EF-retten pålægges der - udover pålæg om at optage levering - tillige en bøde, som en sanktion over for den forudgående handling.

Imidlertid viser de to eksempler, at leveringsnægtelsessager behandles analogt under de to konkurrenceretlige systemer.

I forhold til begge systemer skal der fastslås dominans, førend der kan pålægges en virksomhed pligt til at levere. Udgangspunktet for behandlingen af leveringsnægtelsessager efter dansk konkurrencelovgivning har altid været leverandørens ret til selv at bestemme, hvem han ønsker at handle med. En klagers erhvervsmæssige interesse i levering må derfor afvejes over for leverandørens krav på frihed til selv at vælge sine forretningsforbindelser. Samtidig må det erindres, at erhvervsfriheden, d.v.s. de lige og frie erhvervsvilkår, er en del af konkurrencelovens formålsparagraf. Det er indtrykket, at EF-konkurrencerettens behandling af leveringsnægtelsessager starter med samme udgangspunkt.

I forhold til den danske sag vurderes efter behandlingen af spørgsmålet om dominerende indflydelse på et markedsområde, spørgsmålet om begrundelsen for den konkrete leveringsnægtelse. Såfremt denne skønnes ikke at have konkurrenceretlig gyldighed og såfremt klageren har en berettiget erhvervsmæssige interesse i at få leveret, vil leveringsnægtelsen være i strid med konkurrencelovens § 11.

Efter EF-konkurrenceretten kræver anvendelsen af artikel 86 som bekendt, at der finder et misbrug af en dominerende stilling sted. Undersøgelsen af om et sådant misbrug har fundet sted, er parallelt til den undersøgelse, der foretages efter den danske konkurrencelovgivning, når det skal fastslås om, en virksomhed har en konkurrenceretlig gyldig begrundelse for at nægte levering.

Såfremt det efter artikel 86 fastslås, at leveringsnægtelsen ikke er saglig konkurrenceretlig begrundet, så vil leveringsnægtelsen blive erklæret i strid med artikel 86 og dermed være forbudt.

I forhold til senere retspraksis vedrørende leveringsnægtelsessagers behandling i EF-systemet, kan der dog udledes en forskel. Efter EF-praksis har bedømmelsen af behovskriteriet udviklet sig således, at hvis der allerede eksisterer et antal konkurrenter (på downstream-markedet), og der er effektiv konkurrence på dette marked, så vil nægtelse af at levere til yderligere en virksomhed på dette marked ikke have nogen signifikant/væsentlig indflydelse på konkurrencen, og dermed heller ikke være i strid med Traktatens artikel 86.

5.6. Etableringskontrol

Som eksempler er anvendt tre sager om besejling af havne. Som national sag er anvendt en klagesag over manglende adgang til at drive færgefart mellem Helsingør og Helsingborg¹². Fra EF-praksis er dels anvendt Kommissionens beslutning om nægtelse af adgang til anlæggene i Rødby Havn¹³, dels Kommissionens beslutning om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 86 om foreløbige forholdsregler vedrørende en privat havn i England, Holyhead¹⁴. EF-sagerne illustrerer desuden forskellen mellem behandlingen af parallelle sager efter henholdsvis artikel 86 og artikel 90, stk. 1.

¹² Dok. 1993-2, s.195.

¹³ Kommissionens beslutning af 21. december 1993, EFT 1994 L 55/52.

¹⁴ Kommissionens beslutning af 21. december 1993 (interim measures), EFT L 15/8.

5.6.1. Klage over manglende adgang til at drive færgefart mellem Helsingør og Helsingborg

Konkurrencerådet besluttede på sit møde den 26. maj 1993 at rette en henvendelse til Trafikministeriet og DSB på baggrund af klage fra henholdsvis De Sammensluttede Vognmænd af 13. juli 1976 (DSV) og fra Mercandia Rederierne.

Baggrunden for henvendelsen var, at der stort set ikke forekom konkurrence på Øresund, i særdeleshed ikke i Helsingør, for så vidt angik overførsel af person- og lastbiler samt busser. Dette skyldes dels DSB's og dets samarbejdspartners dominerende markedsstilling, dels Trafikministeriets afslag på — begrundet ved pladsmangel — at give alternative operatører adgang til såvel statshavnen som DSB's anlæg i Helsingør.

DSB og Scandinavian Ferry Lines (SFL) driver sammen færgefart mellem Helsingør og Helsingborg i selskabet ScandLines samtidig med, at DSB ejer en betydelig del af havnefaciliteterne i Helsingør.

DSV er en stor vognmandsvirksomhed, som benytter overfarten i sin transportvirksomhed, mens Mercandia er et rederi, der blandt andet driver færgefart.

Selskabet ScandLines indtog en dominerende stilling på markedet for færgetrafik på Øresund mellem på den ene side Sjælland, Møn og Lolland-Falster og på den anden side Sverige. Også en række infrastrukturmæssige forhold gjorde Helsingør til det mest naturlige sted at drive færgefart på Øresund.

I tilknytning til markedet for færgetrafik blev afgrænset et selvstændigt marked for havnetjenesteydelser til betjening af færgetransporten i Helsingør Havn.

Der er i princippet fri adgang til at drive færgefart fra offentlige havne i Danmark. Udgangspunktet er, at sejlads kan ske fra eksisterende havne så længe pladsforholdene i havnen tillader det. Disse betingelser var ifølge Trafikministeriet ikke til stede i

Helsingør Statshavn eller i DSB's færgehavn i Helsingør.

Konkurrencerådet fandt, at det forhold, at DSB gennem drifts-selskabet ScandLines varetog sejladsen på ruten og samtidig indtog en dominerende stilling på markedet for havnefaciliteter, gav DSB en stærk markedsstilling. Havnefaciliteter er ikke-substituerbare og nødvendige for at andre selskaber kan udbyde færgetrafik på ruten. Dominansen på markedet for havnefaciliteter indebar, at DSB udøvede eller ville kunne udøve en bestemmende indflydelse på eventuelle eller potentielle konkurrenters mulige udbud af færgetrafik. Denne dominans kunne anvendes til at hindre konkurrencen og dermed effektiviteten på markedet for færgetrafik - ikke nødvendigvis i kraft af ScandLines¹ effektivitet og konkurrencedygtighed, men i kraft af reguleringen af markedsadgangen.

5.6.2. Kommissionens beslutning om en nægtelse af adgang til anlæggene i Rødby Havn

Kommissionen fandt i sin beslutning, at den danske regerings afslag på ansøgerne fra selskabet "Euro-Port A/S", et datterselskab af den svenske koncern "Stena Rederi AB" (Stena), dels om tilladelse til at anlægge en ny havn i umiddelbar nærhed af Rødby Havn, og dels om tilladelse til at benytte de allerede eksisterende anlæg i Rødby Havn udgjorde en foranstaltning, der var uforenelig med artikel 90, stk. 1, sammenholdt med artikel 86.

Endvidere fandt Kommissionen, at den danske regering skulle bringe overtrædelsen til ophør og senest to måneder efter meddele Kommissionen, hvilke foranstaltninger den havde truffet for at ophæve forbudet mod, at selskaberne Euro-Port og Scan-Port enten anlagde en ny havn nær den offentlige havn i Rødby eller benyttede de eksisterende havneanlæg til at drive færgetrafik.

DSB er en statsvirksomhed med status som departement i Trafikministeriet. DSB har eneret på at organisere jernbanedrift i Danmark. DSB ejer og driver havnen i Rødby. Tilladelse til benyttelse af havnens terminaler gives af Trafikministeriet, der træffer afgørelse efter indstilling fra DSB. DSB driver sammen med

Deutsche Bundesbahn (DB) færgeforbindelsen mellem Rødby og Puttgarden.

Stena Rederi AB (Stena) er en svensk rederikoncern, der har specialiseret sig i færgetransport, og selskabet har planer om at drive færgetrafik mellem Danmark og Tyskland via to datterselskaber.

Kommissionen afgrænsede det relevante marked til markedet for havneydelser på dansk side til brug for færgetransport (passagerer og biler) på Rødby-Puttgarden overfarten. Derudover blev transporten på færgeruten Rødby-Puttgarden betragtet som et særskilt, men tilstødende marked, og virksomhedens adfærd på markedet for havneydelser kunne derfor også få indvirkninger på markedet for færgeoverførsel.

Færgeruten mellem Rødby og Puttgarden forbinder i alt væsentligt Østdanmark (Sjælland) og den vestlige del af Sverige med Tyskland og hele Vesteuropa.

Kommissionen fandt, at DSB i kraft af de enerettigheder, DSB havde fået indrømmet af staten i sin egenskab af havnemyndighed på dansk side, indtog en dominerende stilling på markedet for tilrettelæggelse af havneydelser til brug for befordring af passagerer og lastbiler på færgeoverfarten mellem Rødby og Puttgarden. Dertil kom, at som de eneste færgeselskaber, der driver trafik på Rødby-Puttgarden-ruten, indtog DSB og DB i forening en dominerende stilling på denne rute.

Det er denne dominerende stilling på markedet for transportydelser, som var beskyttet ved de statslige foranstaltninger vedrørende markedet for havneydelser.

I henhold til artikel 90, stk. 1, må medlemsstaterne hverken træffe eller opretholde nogen foranstaltning, som er i strid med Traktatens bestemmelser, for så vidt angår offentlige virksomheder og virksomheder, som har fået indrømmet eksklusive rettigheder.

Kommissionen fandt, at DSB var en offentlig virksomhed efter bestemmelserne i artikel 90, stk. 1, og at Trafikministeriets gentagne afslag var at betragte som statslige foranstaltninger efter art. 90, stk. 1.

Kommissionen fandt endvidere, at afslaget på selskabets "Euro-Port A/S" anmodning om tilladelse til at benytte Rødby Havn har udelukket en potentiel konkurrent på ruten og dermed styrket DSB's og DB's fælles dominerende stilling på denne rute.

Det var derfor Kommissionens vurdering, blandt andet under henvisning til Domstolens praksis, at der forelå et misbrug af dominerende stilling, når en virksomhed, der befandt sig i en situation som DSB, nægtede et andet færgeselskab adgang til den havn, som virksomheden kontrollerede.

En virksomhed der ejer eller driver og selv benytter en væsentlig facilitet - d.v.s. en facilitet eller en infrastruktur, uden hvilken dens konkurrenter ikke kan tilbyde deres ydelse til kunderne - misbruger sin dominerende stilling, hvis den nægter konkurrenterne adgang til at benytte denne facilitet.

I forhold til artikel 90, stk. 2, fandt Kommissionen ikke, at anvendelsen af konkurrencereglerne i den konkrete sag var til hindre for opfyldelsen af de særlige opgaver - organisering af jernbanedrift og drift af havneanlæggene i Rødby - der var betroet den statsejede virksomhed DSB.

5.6.3. Kommissionens beslutning om en procedure i henhold til Traktatens artikel 86 - Sea Containers mod Stena Sealink - Foreløbige forholdsregler

Kommissionen vedtog i sagen en beslutning om, ikke at iværksætte foreløbige forholdsregler over for Stena Sealink Line og Stena Sealink Ports.

Færgeselskabet Sea Containers Ltd. indbragte en klage til Kommis-

sionen på baggrund af, at selskabet var blevet nægtet adgang til at benytte havnen i Holyhead på den engelske vestkyst. Selskabet ønskede at drive en hurtigrute til Irland. Der blev samtidig over for Kommissionen anmodet om, at denne traf en beslutning om foreløbige forholdsregler i form af et påbud til Stena Sea Link om, at give Sea Containers adgang til havnen i Holyhead.

Imidlertid havde Stena Sealink forud for Kommissionens procedurebeslutning indgået en aftale med Sea Containers, der gjorde det muligt for selskabet at starte en hurtigoverfart til Irland fra maj 1994, idet selskabet var blevet tildelt samtlige de afgangstidspunkter som Sea Containers havde erklæret nødvendige, for at færgeoverfarten kunne gøres rentabel. Ifølge Kommissionen var der således ikke længere grundlag for at træffe en beslutning om foreløbige forholdsregler.

Sea Containers Ltd. beskæftiger sig primært med salg og leasing af særlige typer søfragtscontainere samt med drift af havne. Via sit datterselskab, Sea Containers Ferries Ltd., driver selskabet desuden passager-, bil- og fragtfærgetrafik.

Stena Sealink Line (SSL) beskæftiger sig primært med drift af færgeoverfarter mellem Storbritannien, Irland og Frankrig. Stena Sealink Ports (SSP) ejer og driver havnen i Holyhead. SSL besidder 55 pct. af SSP, hvori de resterende 45 pct. ejes af Stena Sealink (Holdings) Limited.

Det relevante marked blev afgrænset til markedet for havneydelser til passager- og bilfærgetrafikken ad Central Corridor-ruten.

Der blev på det Irske Hav identificeret tre "korridorer", og substituerbarheden mellem de tre afhang af, hvorfra og hvortil rejsen går. Central-Corridor-ruten tegnede sig for mellem 50 og 60 pct. af den samlede trafik mellem Storbritannien og Irland, og den var derfor helt klart en vigtig trafikåre, som ikke kunne substitueres af transport over de to øvrige korridorer. Samtidig var Holyhead den eneste havn på britisk side, der betjente Central Corridor. To

færageselskaber opererer fra Holyhead - nemlig SSL og B&I, som er et irsk rederi med hjemsted i Irland.

Kommissionen fandt det godtgjort, at Stena Sealink havde udvist et adfærdsmønster under behandlingen af Sea Containers ansøgning om adgang til Holyhead-havnen, der måtte betegnes som misbrug af dominerende stilling i strid med artikel 86. Der var således grundlag for at iværksætte foreløbige forholdsregler for at skabe lige vilkår i konkurrencen på det pågældende marked for færgeoverfarter.

Kommissionen fandt i forbindelse med behandlingen af sagen, at en virksomhed, der ejer en væsentlig infrastruktur - i dette tilfælde en havnefacilitet, handler i strid med artikel 86, når den udnytter sin stærke position på ét marked til at beskytte eller styrke sin position på et andet, dermed beslægtet marked.

Der er således tale om et misbrug, når selskabet nægter konkurrenter adgang til den pågældende havn eller kun vil give adgang på mindre fordelagtige vilkår end selskabet selv kan opnå. Herved stilles konkurrenterne ringere konkurrencemæssigt. Dette gælder uanset om virksomheden, der søger at få adgang til den nødvendige infrastruktur, er en ny konkurrent, eller er et allerede aktivt selskab på det relevante marked.

Som nævnt indgik parterne en aftale om Sea Containers benyttelse af Holyhead havn fra maj 1994 forud for Kommissionens procedurebeslutning. Derved undgik Kommissionen at træffe en formel beslutning om iværksættelse af foreløbige forholdsregler.

5.6.4. Konklusion

De tre eksempler indeholder en række fællestræk. Alle sager omhandler en situation, hvor en havneejer selv benytter havnefaciliteterne til at drive færgefart fra. I de tre sager fastslås desuden, at de indklagede virksomheder er dominerende både på markedet for havneydelser nødvendige for at drive en given færgerute og på det marked for færgetransport, som de pågældende færageselskaber opererer på.

Dertil kommer, at i alle tre tilfælde er nye færgeoperatører nægtet adgang til havnene, idet kapaciteten i havnen er fuldt udnyttet. For så vidt angår sagen vedrørende adgangen til Rødby Havn er afslaget desuden begrundet med en vurdering af behovet for yderligere færgeoverførsel på ruten - ansøgeren havde ikke påvist, at der var et udækket behov for færgeoverførsel.

Den konkurrenceretlige vurdering i de tre sager er også ens. I forhold til den danske sag - vedrørende adgangen til Helsingør Havn - hvor både havneejer og færgeoperatør er offentlige virksomheder, rettede Konkurrencerådet en offentliggjort henvendelse til de berørte myndigheder efter konkurrencelovens § 15. Traktaten indeholder en bestemmelse, der giver Kommissionen en direkte kompetence over for offentlige virksomheder, der handler i strid med Traktatens artikel 86 (eller 85). En § 15-henvendelse giver ikke Konkurrencerådet en tilsvarende direkte kompetence.

Artikel 90 skal blandt andet sikre, at medlemsstaterne ikke ved hjælp af offentlige foretagender omgår konkurrencereglerne i artikel 85 og 86. Artikel 90, stk. 1, angår dels offentlige virksomheder, dels virksomheder, som staten indrømmer særlige eller eksklusive rettigheder. Artikel 90, stk. 3, giver Kommissionen adgang til at udstede passende retsakter, herunder Kommissionsbeslutninger rettet mod overtrædelser af EF-Traktatens bestemmelser.

Det skal bemærkes, at artikel 90-sager indeholder en speciel procedure i henseende til muligheden for domstolsprøvelse af beslutningen. Såfremt virksomheden eller medlemsstaten ønsker at anfægte beslutningens konkurrenceretlige indhold skal beslutningen inden to måneder indbringes for Domstolen. Hvis dette ikke sker, er beslutningen umiddelbart bindende for virksomheden/medlemsstaten, og en fortsat adfærd, der strider mod beslutningen kan direkte pådømmes ved Domstolen uden en vurdering af det konkurrenceretlige indhold i selve beslutningen.

Sagen vedrørende adgangen til havnen i Holyhead er en sag, hvor havneejeren var en privat virksomhed. Derved kunne artikel 86

anvendes direkte over for virksomheden.

Bilag 6

Markedsafgrænsning. Gennemgang af udvalgte nationale sager og EF-sager

I dette bilag er gennemgået forskellige nationale sager og EF-sager efter de retningslinier, der er opstillet i den såkaldte tre trins-model i kapitel 10, afsnit 6. Eksemplerne giver en illustration af, i hvilket omfang tre trins-modellen benyttes ved behandlingen af forskellige sagstyper.

På området for misbrug af dominerende stilling er der både gennemgået en dansk sag efter konkurrencelovens § 12, stk. 2, og en EF-sag efter artikel 86.

På aftaleområdet er der ligeledes gennemgået en dansk sag efter konkurrencelovens § 5 og en EF-sag efter artikel 85, stk. 1. Det skal bemærkes, at der på dette område er en afgørende forskel på betingelserne for, hvornår en aftale er anmeldelsespligtig efter konkurrencelovens § 5 og er omfattet af forbudet i artikel 85, stk. 1. Efter konkurrencelovens § 5 stilles der krav om dominans, hvilket ikke er tilfældet efter artikel 85, stk. 1.

Endelig er der gennemgået en EF-sag efter artikel 85, stk. 3. Der er ikke gennemgået en dansk sag, idet der som følge af kontrolprincippet ikke findes tilsvarende bestemmelser.

På fusionsområdet er der ligeledes kun gennemgået en EF-sag, idet

der ikke i den danske konkurrencelov findes bestemmelser, der regulerer dette område.

6.1. Dominerende stilling

6.1.1. Konkurrencelovens § 12, stk. 2

Konkurrenceankenævnet har i sagen om Fritz Hansens Eftf. A/S¹⁵ stadfæstet Konkurrencerådets afgørelse efter konkurrencelovens § 12, stk. 2, hvorved Rådet pålagde Fritz Hansen at genoptage leveringen af selskabets møbler til Frank Sørensens Bolighus ApS. Det skal dog bemærkes, at Ankenævnets kendelse er indbragt for Østre Landsret, der endnu ikke har truffet afgørelse.

Ad. A.1. Produktmarkedet. Det var af væsentlig erhvervsmæssig betydning for Frank's Bolighus at føre Fritz Hansens møbler, idet en meget betydelig del af Frank's Bolighus' omsætning, indtil afbrydelsen af leverancen fra Fritz Hansen fandt sted, bestod af møbler fra Fritz Hansen. Disse møbler var grundigt indarbejdede mærkevarer med stor prestige og med begrænsede substitutionsmuligheder.

Det relevante produktmarked blev afgrænset til et delmarked for ikke-modeprægede boligmøbler af høj standard i henseende til design, materialer, udførelse og finish til boligformål.

Ad. A.2. Det geografiske marked. Det geografiske marked blev afgrænset til Danmark.

Ad. A.3. Markedsandele. Fritz Hansens markedsandele blev fastsat til henholdsvis 36,8 pct. og 42,0 pct. afhængig af om de virksomheder, der importerer møbler, der kunne substituere Fritz Hansens møbler og som derfor blev betragtet som udbydere på det relevante delmarked, blev medregnet.

Ankenævnet fandt, at det var godtgjort, at Fritz Hansen med sine

¹⁵ Dok. 1990-4, s. 302. Ankekendelse af 19. december 1991, Dok. 1991-4, s. 334. Ankenævnets kendelse er indbragt for Østre Landsret.

produkter, der repræsenterede et bredt udvalg af navnlig klassisk dansk møbelkunst, havde en sådan styrke på dette særlige marked, der ikke var karakteriseret af fuldkommen konkurrence, at nægtelsen af at levere til Franks Bolighus var ensbetydende med en reel og betydningsfuld konkurrencebegrænsning.

Ad. B. Potentiel konkurrence. Ankenævnet tog ikke direkte stilling til, hvorvidt der eksisterede potentiel konkurrence, hverken i henseende til produktmæssige eller geografiske elementer.

Ad. C. Downstream/composite produktmarked. For så vidt angår "downstream" og "composite" produktmarkeder fremgår det ikke af kendelsen, hvorvidt ankenævnet inddrog disse elementer ved afgørelsen af sagen.

6.1.2. Artikel 86

Domstolen har i United Brand-sagen¹⁶ stadfæstet Kommissionens afgørelse, der fastslog United Brands misbrug af dominerende stilling på bananmarkedet på flere forskellige måder:

- United Brand havde forbudt moderne/forhandlerne at videresælge bananer i grøn tilstand.
- United Brand havde nægtet at fortsætte sine leverancer til modnere/forhandlere, som havde deltaget i en reklamekampagne for et konkurrerende bananmærke.
- United Brand havde diskrimineret mellem handelspartnere ved at anvende meget forskellige priser, afhængigt af, hvilken medlemsstat køberne havde deres virksomhed i.

Domstolen frifandt derimod United Brand for så vidt angik Kommissionens beslutning om, at United Brand havde pålagt en del af køberne urimelige priser.

Ad. A.1. Produktmarkedet. Af de undersøgelser, der var foretaget af

¹⁶ Kommissionens beslutning af 17. december 1975, EFT 1976 L 95/1. Stadfæstet ved Domstolens dom af 14. februar 1978, Saml. 1978, 207.

bananmarkedet fremgik det, at der ikke var nogen signifikant krydspriselasticitet på lang sigt, og heller ikke nogen generel, sæsonbestemt substituerbarhed mellem bananer og de forskellige årstiders frugter, bortset fra to (ferskner og druer til spisebrug) og kun i et land (Tyskland) inden for det relevante geografiske marked.

For så vidt angår de to frugter, der er på markedet hele året (appelsiner og æbler), kunne den første ikke substitueres og den anden kun til en vis grad.

Denne meget ringe grad af substituerbarhed skyldes bananers særlige kendetegn og alle de faktorer, der påvirker forbrugernes valg; bananernes udseende, smag, bløde konsistens, mangel på kerner, håndterlighed og konstante produktionsniveau bevirker, at den kan opfylde konstante behov for en betydelig del af befolkningen såsom børn, gamle og syge.

Selv om det ikke kunne benægtes, at bananer i sommermånederne, navnlig i juli måned, og i nogle uger i slutningen af året var udsat for konkurrence fra andre frugter, medførte den betydelige mulighed for at tilpasse størrelsen af importen og markedsføringen af bananer på det relevante geografiske marked, at konkurrencen var meget stærkt begrænset, og at bananspiserne uden større vanskeligheder tilpassede sig de perioder, hvor der er rigeligt med frugt.

Et stort antal forbrugere, der har et konstant behov for bananer, ophører ikke i udpræget eller blot mærkbart omfang med at købe denne vare, fordi der kommer andre friske frugter på markedet. Bananmarkedet blev således anset for at udgøre et marked, der var tilstrækkeligt klart adskilt fra markedet for andre friske frugter.

Ad. A.2. Det geografiske marked. Den nationale ordning, der var gældende for markederne i Frankrig, U.K. og Italien bevirkede, at United Brands bananer ikke konkurrerede på lige fod med andre bananer, der blev solgt i disse medlemsstater, idet disse var omfattet af en præferenceordning. Derimod blev de øvrige 6 medlemsstater (Tyskland, Danmark, Irland, Nederlandene, Belgien og Luxembourg)

anset for at være et fuldstændig frit marked, selv om der gjaldt særskilte toldbestemmelser og nødvendigvis forskellige, men ikke diskriminerende transportomkostninger. Endvidere var konkurrencevilkårene på disse markeder ens for alle.

Domstolen fandt - i henseende til mulighederne for, at den frie konkurrence kunne udvikle sig - at disse 6 medlemsstater udgjorde et område, som var tilstrækkeligt ensartet til, at det kunne behandles under ét.

Ad. A.3. Markedsandele. Hvad United Brands konkurrencemæssige stilling angik, præciserede Domstolen, at en virksomhed kun kan have en dominerende stilling, hvis det er lykkedes den pågældende virksomhed at opnå en ikke ubetydelig andel af det pågældende marked. En markedsandel på mellem 40 og 45 pct., om end den er lang fra ubetydelig, blev ikke anset for at være nok til, at man heraf kunne slutte, at markedet automatisk kunne kontrolleres. Denne procentsats skal vurderes i relation til konkurrenternes styrke og antal. At United Brands markedsandel var flere gange større end virksomhedens nærmeste konkurrent, og at virksomheden havde strukturelle fordele, blev af Domstolen anset for at være et meget vigtigt bevis.

Ad. B. Potentiel konkurrence. United Brand havde i kraft af sin økonomiske styrke kunnet fastlægge en altomfattende og fleksibel strategi, der på hele det relevante marked hindrede, at nye konkurrenter etablerede sig.

Selv om konkurrenterne havde mulighed for at anvende de samme produktions- og distributionsmetoder som United Brand, stødte de mod næsten uoverstigelige praktiske og finansielle hindringer.

Ad. C. Downstream/composite produktmarked. Domstolen fandt, at United Brand i meget høj grad var vertikalt integreret. Denne integration kom til udtryk i hvert led, fra bananerne forlod plantagen, til de blev læsset på jernbanevogne eller lastvogne i afskibningshavnene. Herudover førte United Brand gennem et vertikalt net

af repræsentanter kontrol med modningen og salgspriser helt frem til modnere/forhandlere og grossister.

United Brand koncentrerede siden 1967 hele sin politik på det relevante marked om kvaliteten af mærkevaren Chiquita-bananer. Denne politik gav ubestrideligt United Brand kontrol med produktets forarbejdning til spisebananer, uanset at størstedelen af produktet ikke længere tilhørte virksomheden. Denne politik var baseret på en fuldstændig reorganisering af produktion, emballering, transport, modning (nye anlæg med ventilation og køling) og salg (et net af repræsentanter).

6.2. Aftaler

6.2.1. Konkurrencelovens § 5

Konkurrenceankenævnet har i sagen om Scan-Gobain Glass A/S og Scanglas A/S¹⁷ stadfæstet Konkurrencerådets afgørelse efter konkurrencelovens § 5, hvorefter Rådet har truffet afgørelse om, at 4 samhandelsaftaler mellem Vestjydske Glas Gruppen og Scan-Gobain/Scanglas Gruppen er anmeldelsespligtige.

Ad. A.1. Produktmarkedet. Ankenævnet fandt, at aftalekomplekset vil kunne udøve en dominerende indflydelse på det danske marked for salg af termoruder og planglas engros. Det relevante marked blev anset for at være grossisternes salg af glas, uanset om salget skete til industrien eller håndværkere.

Ad. A.2. Det geografiske marked. Henset til transportomkostningernes store betydning for små leverancestørrelser blev det fundet realistisk at anse det lokale marked, hvilket vil sige Fyn og Jylland, som det relevante marked for den del af glassalget, der går til glarmestre og håndværkere. En så snæver geografisk afgrænsning gjaldt dog næppe ved grossisternes salg til industrivirksomheder, hvor også salg fra producenter øst for Storebælt vil kunne være relevant for forsyninger til Fyn og Jylland. Herfra kunne dog ikke

¹⁷ Ankekendelse af 14. oktober 1993. Dok. 1993-3, s.297.

drages den slutning, at der helt skal bortses fra grossisternes salg af glas til industrien.

Ad. A.3. Markedsandele. Opgørelsen af markedsandele blev foretaget på basis af det samlede salg af glas, uanset om salget skete til industri eller håndværkere. Aftalerne blev heller ikke afgrænset til alene at omfatte engrossalg til glarmestre, håndværkere og lignende.

En vurdering af det samlede aftalekompleks' betydning for markedet blev baseret på summen af begge klageres markedsandele. På det samlede salg til hjemmemarkedet havde disse en markedsandel på 43 pct. af engrossalget af planglas og 23 pct. af engrossalget af termoruder.

Ad. B. Potentiel konkurrence. Det indgåede aftalekompleks mellem klagerne og Vestjysk-gruppen virkede i sig selv konkurrencebegrænsende. De hidtidige konkurrenceforhold mellem den ene klager, Scanglas A/S og Vestjysk Glas A/S var blevet afløst af samarbejde. Selskaberne var med aftalen gået sammen om at dele markedet mellem sig, således af den ene af de fællesejede virksomheder (VG Glas A/S) dækkede engrossalget af planglas til håndværkere og industri, medens den anden virksomhed (Jydsk Glassliberi A/S) stod for salget af glas til møbelindustrien.

På markedet for planglas havde den anden klager, Scan-Gobain Glass A/S forpligtet sig til ikke at konkurrere med VG Glas A/S vest for Storebælt, medens VG Glas A/S og Jydsk Glas A/S havde forpligtet sig til udelukkende at købe planglas fra denne klager.

På markedet for engrossalg af termoruder havde Scanglas A/S forpligtet sig til ikke at konkurrere med VG Glas A/S vest for Storebælt, medens VG Glas A/S havde forpligtet sig til udelukkende at købe termoruder fra Scanglas A/S.

Denne konkurrencebegrænsning på markedsområderne for termoruder og planglas blev fundet i sig selv at hæmme mulighederne for

nye udbyderes indtrængen på disse markedsområder, og det var ikke påvist, at potentielle udbydere ville kunne påvirke den nuværende markedssituation.

Ad. C. Downstream/composite produktmarked. I kendelsen er der ikke taget stilling til "downstream" eller "composite" produktmarkeder.

6.2.2. Artikel 85, stk. 1

Kommissionen har i sagen vedrørende Viho/Parker Pen¹⁸ fastslået, at der mellem Parker Pen Ltd., Newhaven, Det Forenede Kongerige og Herlitz A.G., Tyskland var indgået en forhandleraftale med et udtrykkeligt eksportforbud, der havde til formål at begrænse konkurrencen i strid med artikel 85, stk. 1, ved at forhindre parallelimport.

Ad. A.1. Produktmarkedet. De pågældende produkter omfatter skriveredskaber, bortset fra blyanter og tekniske skriveredskaber, der fremstilles og sælges af Parker Pen. Det drejer sig især om kugle- og fyldepenne. Det relevante marked blev anset for at være skriveredskaber i den mellemste og dyre prisklasse.

Ad. A.2. Det geografiske marked. Den forhandleraftale, der blev indgået mellem Parker Pen og Herlitz i 1986, indeholdt et udtrykkeligt eksportforbud, der havde til formål at begrænse konkurrencen ved at forhindre parallelimport.

Det var Kommissionens opfattelse, at aftalen mellem Parker Pen og Herlitz ville kunne medføre en mærkbar påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne ved at begrænse parallelimport og -eksport, idet Parker Pen har en betydelig markedsandel på det relevante EF-marked. Kommissionen går ikke direkte ind i afgrænsningen af det relevante geografiske marked, idet det centrale for artikel 85, stk. 1-

¹⁸ Kommissionens beslutning af 15. juli 1992, EFT 1992 L 233/27. Parker Pens bøde blev nedsat ved Første Instans Rettens dom af 14. juli 1994, EFT 1994 C 275/48. Endnu ikke offentliggjort i Saml.

sager er spørgsmålet om påvirkning af samhandelen.

Ad. A.3. Markedsandele. Kommissionen lagde til grund, at Parker Pen-koncernen har en stærk position på markedet. Der er dog ikke tale om nogen dominerende stilling på dette marked.

Ad. B. Potentiel konkurrence. I beslutningen er der ikke taget stilling til den potentielle konkurrence.

Ad. C. Downstream/composite produktmarked. For så vidt angår "downstream-elementet" har Kommissionen beskrevet Parker Pens forhandlernet. Forhandlernet består af 100 pct. ejede datterselskaber (i Spanien, Frankrig, Det Forenede Kongerige, Nederlandene Belgien og Tyskland) samt uafhængige importører i de øvrige medlemsstater.

I beslutningen er der ikke taget stilling til det "composite" produktmarked.

6.2.3. Artikel 85, stk. 3

Kommissionen har i Givenchy sagen¹⁹ truffet beslutning om at give en individuel fritagelse efter artikel 85, stk. 3, til Givenchy's standardaftale om selektiv distribution, som selskabet havde udarbejdet med henblik på salg af dets produkter i detailledet i EF.

Ad. A.1. Produktmarkedet. Kosmetiske produkter er en varegruppe, der omfatter en lang række artikler med mange forskellige formål, bl.a. parfumevarer, skønhedsmidler, hårplejemidler og toiletartikler.

Luksusvarer udgør et særskilt segment af dette marked. Der er tale om varer af høj kvalitet til en relativt høj pris, som afsættes under et mærke med høj prestige. Givenchy er en af de større producenter af kosmetiske luksusvarer.

Da kosmetiske luksusvarer efter forbrugernes opfattelse kun i ringe

¹⁹ Kommissionens beslutning af 24. juli 1992, EFT 1992 L 236/11.

omfang kan erstattes af tilsvarende produkter fra andre dele af sektoren, anså Kommissionen det relevante marked for at være markedet for kosmetiske luksusvarer.

På markedet for kosmetiske luksusvarer findes et betydeligt antal konkurrerende produkter, og det er normalt, at den enkelte forhandler sælger flere forskellige mærker.

Ad. A.2. Det geografiske marked. Givenchy's distributionsnet er baseret på en standardforhandleraftale, der indgås mellem Givenchy eller i givet fald Givenchy's eneforhandlere og specialbutikker i hele EF.

I betragtning af systemets konkurrencebegrænsende karakter fandt Kommissionen, at det i sig selv vil kunne påvirke samhandelen mellem medlemsstater.

Ad. A.3. Markedsandele. Givenchy's moderselskab, koncernen Louis Vuitton Moët-Hennessy, kontrollerer tillige selskaberne Parfumes Christian Dior og Parfumes Christian Lacroix, der ligesom Givenchy opererer på markedet for kosmetiske luksusprodukter. Den markedsandel, der blev lagt til grund var derfor hele koncernen Louis Vuitton Moët-Hennessy's andel af markedet for kosmetiske luksusvarer i EF. Louis Vuitton Moët-Hennessy tegner sig i kraft af sine datterselskaber for over 10 pct. af dette marked.

I beslutningen henviste Kommissionen til Domstolens afgørelse i Miller-sagen²⁰, hvor Domstolen med hensyn til en konkurrencebegrænsnings omfang statuerede, at en virksomhed, der forsyner ca. 5 pct. af et marked, er tilstrækkelig betydelig til, at dens adfærd kan påvirke handelen inden for Fællesskabet.

Ad. B. Potentiel konkurrence. I sin beslutning gik Kommissionen ikke eksplicit ind i en vurdering af aftalens betydning for den potentielle konkurrence. Kommissionen modsatte sig imidlertid

²⁰ Domstolens dom af 1. februar 1978, Saml. 1978,131.

enhver begrænsning af den godkendte forhandlers valg af de mærker, der kan indgå i vedkommendes varesortiment, idet en sådan begrænsning repræsenterer en adgangsbarrier.

I forhold til de klausuler, der blev undersøgt som led i beslutningen vedrørende Yves Saint Laurent Parfums²¹, indeholdt Parfums Givenchy's selektive distributionsaftaler en bestemmelse om, at en forhandler kun kunne optages eller forblive i det af Givenchy godkendte salgsnet, hvis vedkommende førte et bestemt antal mærker, der var opført på en liste opstillet af Givenchy. Det skal dog understreges, at flere andre selskaber inden for denne branche praktiserede noget lignende.

I denne henseende forekom det, at Givenchy's hidtidige krav om, at en forhandler skulle føre mindst fire forskellige mærker, var et krav, som uden at være urimeligt gjorde det muligt at sikre en distribution baseret på sameksistens mellem en række konkurrerende mærker. Derimod modsatte Kommissionen sig enhver begrænsning af den godkendte forhandlers valg af de mærker, der kan indgå i vedkommendes varesortiment. Kommissionen fandt, at en sådan klausul begrænsede nye forhandlers adgang til distributionsnettet og derfor begrænsede konkurrencen mellem produkter af samme mærke. Desuden begrænsede den nye eller mindre kendte mærkers mulighed for at trænge ind og bide sig fast på det pågældende marked, og den hæmmede derfor også konkurrencen mellem produkter af forskellige mærker.

På baggrund af Kommissionens indvendinger slettede Parfums Givenchy den pågældende klausul og erstattede den med en ny bestemmelse, som giver den enkelte godkendte forhandler frihed til selv at bestemme, hvilke andre luksusparfumerivarer vedkommende ønsker at forhandle ved siden af aftalevarerne.

Ad. C. Downstream/composite produktmarked. For så vidt angår "downstream-elementet" har Kommissionen beskrevet det selektive

²¹ Kommissionens beslutning af 16. december 1991, EFT 1992 L 12/24.

salgssystem, der regulerer varestrømmene fra Givenchy via forhandlere til forbrugerne.

I beslutningen er der ikke taget stilling til det "composite" produktmarked.

6.3. Fusioner

Kommissionens beslutning i Nestlé/Perrier-sagen²² drejede sig om det schweiziske selskab Nestlés overtagelse af samtlige aktier i Perrier, som er den førende leverandør af flaskeaftappet vand på det franske marked med en række kendte mærker. Nestlés overtagelsestilbud blev støttet af den næststørste leverandør på det franske marked for vand på flaske, BSN. Forud for dette overtagelsestilbud havde Nestlé givet BSN en uigenkaldelig option på en af Perriers største kilder, nemlig Volvic-kilden, forudsat at Nestlé overtog Perrier.

Nestlés overtagelse af Perrier ville resultere i, at den største udbyder af flaskeaftappet vand på det franske marked ville blive elimineret, og at Perriers aktiviteter ville blive delt mellem BSN og Nestlé, som var henholdsvis den næststørste og den tredjestørste leverandør på dette marked.

For at undgå, at Kommissionen nedlagde forbud mod fusionen, afgav Nestlé over for Kommissionen tilsagn om at afhænde en række mineralvandskilder og -mærker, med en kapacitet svarende til ca. 20 pct. af den samlede kapacitet, Nestlé, Perrier og BSN hidtil har haft tilsammen. Disse interesser skulle afhændes til en stærk køber, som skulle godkendes af Kommissionen, og som kunne optræde som en effektiv konkurrent til Nestlé og Perrier på det franske mineralvandsmarked.

På betingelse af, at dette tilsagn blev opfyldt, erklærede Kommissionen derefter fusionen forenelig med fællesskabet.

²² Kommissionens beslutning af 22. juli 1992, EFT 1992 L 356/1. Stadfæstet ved Første Instans Rettens dom af 27. april 1995. Endnu ikke offentliggjort i Saml.

Ad. A.1 Produktmarkedet. Kommissionen fandt, at der kunne fastlægges et relevant marked for kilde- og mineralvand på flaske.

Kommissionen fandt, at substituerbarhed, der er begrænset til funktionen "at slukke tørsten" ikke er tilstrækkelig til at godtgøre substituerbarheden i økonomisk henseende. Hvis kriteriet, at produktet blot skulle slukke tørsten, i det foreliggende tilfælde var nok til at godtgøre substituerbarheden, ville der være mange produkter af meget forskelligartet karakter, der skulle regnes med til dette marked (te, mælk, øl, visse frugter osv.).

Der er imidlertid adskillige faktorer, som viser, at der findes et særskilt marked for kilde- og mineralvand på flaske, hvor selskaberne kan handle stort set uafhængigt af, hvad der sker på læskedrikmarkedet - dette gjaldt især med hensyn til prisfastsættelsen. Disse faktorer omhandler en lang række forhold som opremses nedenfor:

Efterspørgselsfaktorer:

- den endelige forbrugers motivation for at købe flaskeaftappet vand fra en naturlig kilde,
- forskelle i produkternes sammensætning, smag og tilsigtede anvendelse,
- ringe følsomhed for prisændringer,
- detailhandelens opfattelse.

Udbudsfaktorer:

- produktions- og markedsføringsbetingelser,
- producenternes prisfastsættelse,
- substituerbarhed på udbudssiden.

Kommissionen tog således også hensyn til virkningerne heraf, d.v.s. når udbyderne har mulighed for at omstille deres produktion til det relevante produktmarked. Kommissionen fandt imidlertid, at disse overvejelser kunne føre til en anden opfattelse af det relevante

marked.

Ad. A.2. Det geografiske marked. Det relevante geografiske marked blev fastlagt til Frankrig. Der var ifølge Kommissionen adskillige faktorer, der viste, at fusionsparterne vil kunne fastlægge deres konkurrencemæssige adfærd i Frankrig uden at blive underkastet større begrænsninger i form af konkurrence fra selskaber uden for Frankrig. Da der herskede forskellige konkurrenceforhold i de enkelte medlemsstater, da det praktisk talt var umuligt at udvikle en parallelimport, og da der inden for Fællesskabet ikke var nogen konkurrenter, der kunne overvinde de store hindringer, der var for adgangen til det franske marked, konkluderede Kommissionen, at det relevante marked var Frankrig.

I vurderingen indgik blandt andet transportomkostninger, nationale mærkevarepræferencer, import og eksport, distributionssystemer.

Forud for beregningen af markedsandele vurderede Kommissionen konkurrencevilkårene inden for EF i henseende til markedet for vand på flasker. Dette marked var dog ikke det relevante marked i denne sag.

Ad. A.3. Markedsandele. Kommissionen konkluderede, at det franske marked for flaskeaftappet vand allerede før fusionen var et særdeles koncentreret marked, og at fusion ville forstærke denne koncentration yderligere, eftersom blot to leverandører vil opnå 82 pct. af markedet opgjort efter værdi (ca. 75 pct. ift. mængde) og over 90 pct. af markedet for mineralvand uden brus.

Ad. B. Potentiel konkurrence. Kommissionen anførte, at spørgsmålet om den potentielle konkurrences betydning måtte afgøres ud fra en vurdering af, om det var konkurrencemæssigt realistisk og sandsynligt, at andre virksomheder ville søge at trænge ind på markedet og dermed begrænse de to tilbageværende landsdækkende leverandørers stærke position. Det drejede sig ikke om, hvorvidt nye vandproducenter eller udenlandske leverandører var i stand til at fremstille vand på flaske og sælge det på markedet, men derimod om, hvorvidt

det var sandsynligt, at de ville gøre det i et sådant omfang og på et sådant prisniveau, at der hurtigt og effektivt blev sat en stopper for nye prisforhøjelser eller for opretholdelse af et prisniveau, der ligger langt over, hvad der ville være gældende under effektive konkurrencevilkår. Deres indtrængen på markedet måtte ske tilstrækkeligt hurtigt til, at etablerede virksomheder blev afskåret fra at udnytte deres position.

Kommissionen lagde følgende faktorer til grund ved vurderingen af den potentielle konkurrence fra virksomheder uden for duopolet mellem Nestlé og BSN:

- a) Importen var af ubetydeligt omfang.
- b) De lokale udbydere var ikke, i hvert fald ikke umiddelbart, i stand til at konkurrere med Nestlé og BSN.
- c) Detailhandlere og grossister havde en vis styrke, men dette gjaldt kun nogle af dem. Dette blev opvejet af deres afhængighed af de to selskabers veletablerede mærker, opbygget gennem en lang årrække.
- d) Store vanskeligheder og risici forbundet med at trænge ind på det relevante marked blandt andet fordi:

Beskeden vækst på det franske marked.

Høj mætningsgrad på markedet i forhold til antal mærker og produkter.

De etablerede leverandører ydede mængderabatter ved køb af hele deres sortiment, hvilket er en adgangsbarriere for nye leverandører, der ville være nødt til at tilbyde endnu større rabatter for at komme ind i detailledet.

Nestlés og BSN's mærker er veletablerede.

At få indført et nyt mærke var forbundet med store omkostninger og risici og ville tage lang tid. Hvis det ikke lykkedes ville investeringer være spildte, desuden kunne nye leverandører ikke få dækket disse omkostninger ind via andre mærker, som de i forvejen solgte på markedet. Reel adgang til markedet kunne kun opnås ved at overtage en af de store kilder, men det ville ikke være muligt efter Nestlés og BSN's overtagelse af Perrier.

Nestlé og BSN gjorde klart fælles front mod nye konkurrenter, da de i forening modsatte en tredjeparts overtagelsesbud og enedes om at dele Perrier mellem sig indbyrdes (Volvic- kilden).

Det var således Kommissionens opfattelse, at den potentielle konkurrence ikke var til stede.

Ad. C. Downstream/composite produktmarked.

Denne analyse var ikke foretaget eksplicit, men i forhold til analysetrin B) har Kommissionen dog undersøgt vertikale bindinger mellem producenter, grossister og detailhandlere, og vurderet bindingernes betydning for fusionsaftalens virkninger på det relevante marked.

6.4. Opsummering

Hvis man ser på hvilke trin i modellen til analyse af markedsafgrænsning, der er lagt vægt på i de ovenfor refererede afgørelser og beslutninger, kan det konstateres, at tre trins-modellen er fulgt meget nøje i fusionssagen (Nestlé/Perrier) og i artikel 86-sagen, der vedrører misbrug af dominerende stilling (United Brand).

Fritagelsessagen efter artikel 85, stk. 3, (Givenchy) følger tillige tretrins-modellen bortset fra, at man i sagen ikke gik nærmere ind på en tydeliggørelse af det geografiske marked.

I sagen vedrørende den konkurrencebegrænsende aftale efter artikel 85, stk. 1, (Parker Pen) lægges der primært vægt på afgrænsning af produktmarkedet samt på, hvorvidt der er tale om en mærkbar påvirkning af samhandlen. Hertil kommer (måske mere på grund af omstændighederne i den konkrete aftale) downstream-elementet.

Baggrunden for den forenkede markedsafgrænsning i denne sag er formentlig, at de afgørende betingelser for anvendelsen af artikel 85, stk. 1, som nævnt i kapitel 10 er (1) tilstedeværelsen af en konkurrencebegrænsende aftale og (2) påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne. I det omfang der foretages en afgrænsning af det

relevante marked i 85, stk. 1-sager, sker det primært med henblik på en vurdering af, om der sker en mærkbar påvirkning af konkurrencen/samhandelen.

Det kan konstateres, at Kommissionen i en række sager afgrænser det relevante marked ganske snævert, jf. United Brand-sagen og Nestlé/Perrier-sagen. I nogle af eksemplerne, tydeligst i fusionsagen (Nestlé/Perrier) har Kommissionen overvejet inddragelsen af udbudssubstitutionsfaktorer i afgrænsningen af det relevante marked. Kommissionen fandt imidlertid i den konkrete sag, at disse faktorer ikke var relevante i relation til selve afgrænsningen af det relevante marked.

At udbudssubstitution skal overvejes som en faktor ved afgrænsningen af det relevante marked fremgår tillige af Domstolens afgørelse i sagen vedrørende Continental Can²³. I denne sag annullerede Domstolen Kommissionens beslutning blandt andet fordi, Kommissionen ikke fyldestgørende havde argumenteret for, hvorfor kortsigtet udbudssubstitution ikke var medtaget som faktor ved afgrænsningen af det relevante marked. I præmis 33 i Domstolens afgørelse fastslås således, at: "... det ikke er påvist, at konkurrenter fra andre sektorer af markedet for letmetalemballage ikke ved en enkel tilpasning kan trænge ind på dette marked med tilstrækkelig styrke til at udgøre en alvorlig modvægt."

For så vidt angår sagerne efter konkurrenceloven kan det konstateres, at de samme faktorer indgår i markedsafgrænsningen som i sager, der behandles efter EF-konkurrencereglerne. I afgørelsen vedrørende misbrug af dominerende stilling efter § 12, stk. 2, (Fritz Hansen) er der stort set alene lagt vægt på afgrænsningen af det relevante produktmarked. I afgørelsen vedrørende den anmeldelsespligtige aftale efter § 5 (Scan-Gobain Glass og Scanglas) er tre-trinsmodellen fulgt, med undtagelse af trin 3 (down stream/composite produktmarkeder).

²³ Kommissionens beslutning af 9. december 1971, EFT 1972 L 7/234. Annulleret ved Domstolens dom af 21. februar 1973, Saml. 1973,II-215.

Vurderingen af dominans i danske sager vil typisk blive behandlet efter samme retningslinier som vurderingen af misbrug af dominerende stilling i artikel 86-sager, f.eks. United Brand sagen og ikke som vurderingen af mærkbar indflydelse i artikel 85-sager, f.eks. Parker Pen sagen. Anvendelse både af konkurrencelovens § 5 og artikel 86 forudsætter tilstedeværelsen af en dominerende stilling på markedet, mens dette ikke kræves ved anvendelsen af artikel 85.

Generelt er det således indtrykket, at man i EF-konkurrencesagerne anvender en mere systematisk og omfattende metodik i markedsafgrænsningen, men at der i vidt omfang indgår de samme faktorer og at der ikke umiddelbart forekommer at være markante forskelle med hensyn til resultatet af markedsvurderingen i sammenlignelige situationer. Det kan derimod konstateres, at markedsafgrænsningen optræder i væsentligt flere forskellige sammenhænge og til dels anvendt på forskellige måder efter EF-konkurrencereglerne.

Bilag 7

Konkurrencerådets praksis vedrørende gennemsigtighed

Konkurrencerådets virksomhed skal gennem en høj grad af åbenhed og offentlighed bidrage til at øge konkurrencen i erhvervslivet. På denne baggrund udsender Konkurrencerådet løbende pressemeddelelser om trufne afgørelser m.v., nyhedsbrevet KonkurrenceNyt med en kort orientering om Konkurrencerådets daglige virksomhed samt den kvartalsvise publikation Dokumentation, der indeholder en omtale af Konkurrencerådets administration af konkurrenceloven. Endvidere udgives Konkurrencerådets undersøgelser i bogform, og der udsendes særtryk om specielle emner og vigtigere afgørelser samt om EF's administration på konkurrenceområdet. Endelig udsendes en årlig beretning om udviklingen på konkurrencelovens område.

Denne publikationsvirksomhed er et redskab for Konkurrencerådet i bestræbelserne på at fremme markedsgennemsigtigheden. Gennemsigtigheden fremmes derudover ved, at offentligheden har adgang til visse af de i Konkurrencerådet beroende oplysninger (aktindsigt).

I det følgende bringes en oversigt over Konkurrencerådets praksis med hensyn til anvendelsen af bestemmelserne i konkurrencelovens kapitel 3 om gennemsigtighed.

7.1. Anmeldelse af aftaler og vedtagelser i henhold til konkurrencelovens § 5

Konkurrencerådet har til og med udgangen af maj 1995 omkring 500 aftaler og vedtagelser, der er anmeldt efter konkurrencelovens § 5. Aftalerne er meget forskelligartede og vedrører eksempelvis samhandelsvilkår, rabatydelser, fælles køb eller salg, eksklusivordninger, etablering, horisontal eller vertikal prisfastsættelse, kalkulationsregler, markedsdeling og konkurrenceklausuler.

På det offentligt regulerede område (som fra konkurrencelovens ikrafttræden den 1. januar 1990 har været omfattet af anmeldelsespligten i henhold til § 5) er der anmeldt ca. 50 aftaler, navnlig på transportområdet, post- og teleområdet og medicinalområdet.

Som udgangspunkt er aftaler og vedtagelser, der er anmeldelsespligtige efter § 5, undergivet udvidet aktindsigt i forhold til bestemmelserne i lov om offentlighed i forvaltningen. Der blev dog ved ændringen af konkurrenceloven i april 1992 gældende fra juni 1992 foretaget en begrænsning i adgangen til aktindsigt.

Konkurrencerådet har i en række anmeldelsessager afvist begæring om hemmeligholdelse af aftaler eller dele af aftaler, idet rådet ikke har fundet det godtgjort, at betingelserne for undtagelse var tilstede.

Ved behandling af en anmeldelsessag vedrørende samarbejdet mellem MD Foods amba og Kløver Mælk A.m.b.a.²⁴ havde selskaberne anmodet om hemmeligholdelse af aftalekomplekset. Konkurrencerådet fandt imidlertid ikke, at de af mejerierne fremførte argumenter om, at der resterede uafklarede aftalespørgsmål, herunder skattespørgsmål, kunne begrunde hemmeligholdelse af de på daværende tidspunkt underskrevne aftaler.

Ved anmeldelse af et aftalekompleks mellem P&T, SAS og SDPS

²⁴ Dok. 1992-4, s. 296.

A/S²⁵ (SAS Distribution and Publishing Service) fandt Konkurrencerådet for første gang anledning til at anvende undtagelsesbestemmelsen i konkurrencelovens § 10, stk. 3, på hele aftalekomplekset. Aftalerne vedrørte et samarbejde i selskabet SDPS A/S om remailing.

Konkurrencerådet vurderede, at markedet for international brevpост-besørgelse udelukkende er internationalt og præget af hård konkurrence. Aftalernes virkninger udspiller sig hovedsagelig på verdensmarkedet. Konkurrencerådet fandt, at aftalerne var anmeldelsespligtige som følge af, at de kunne eller ville kunne udøve dominerende indflydelse på markedet for indsamling, sortering og besørgelse af remailpost i Danmark, specielt i forhold til potentielle konkurrenter i Danmark. Konkurrencerådet fandt imidlertid, at aftalerne skulle hemmeligholdes, da en offentliggørelse ville give aftaleparternes udenlandske konkurrenter en uberettiget konkurrencemæssig fordel på det internationale marked og kunne påføre aftaleparterne væsentlig økonomisk skade.

Endvidere har Konkurrencerådet delvis imødekommet en begæring om hemmeligholdelse af visse oplysninger i en statsforpagtningsaftale indgået mellem DSB og Trans-Media A/S²⁶ om reklameformidling. Hemmeligholdelsen vedrørte oplysninger af bl.a. afregningsmæssig karakter, hvis offentliggørelse måtte antages at kunne påføre aftaleparterne en væsentlig økonomisk skade og give konkurrenter en uberettiget konkurrencemæssig fordel. Det blev ved afgørelsen lagt til grund, at markedet for trafikreklameformidling havde en særlig struktur, der tenderede mod et duopol, hvilket indebar, at offentliggørelse af de omhandlede oplysninger ville kunne mindske konkurrencen og dermed effektiviteten i strid med konkurrencelovens intentioner.

I alt har Konkurrencerådet i 4 anmeldelsessager efter lovændringen

²⁵ Dok. 1992-4, s. 292.

²⁶ Dok. 1993-1, s. 36.

i 1992 givet adgang til hel eller delvis hemmeligholdelse.

I en enkelt sag er aftaler holdt hemmelige også over for Konkurrencerådets medlemmer, nemlig aftalerne mellem DUC og DONG²⁷ om naturgasleverancer fra Nordsøen.

Aftaleparterne henviste til, at manglende hemmeligholdelse ville medføre uoprettelig skade for nationale interesser, herunder eksportinteresser. Formanden for Konkurrencerådet imødekom aftaleparternes begæring under henvisning til, at der var tale om forhold, hvis offentliggørelse afgørende kunne skade bl.a. Danmarks eksport af naturgas til Sverige og Tyskland og vilkårene ved eventuelle gaskøb i udlandet. Derudover blev der henvist til forarbejderne til konkurrencelovens § 10, stk. 2, hvori er nævnt hensynet til overordnede import- og eksportinteresser samt hensynet til landets forsyningssikkerhed. Med samme begrundelse er en ny aftale mellem ovennævnte parter om køb af yderligere naturgas fra Nordsøen ligeledes blevet hemmeligholdt overfor såvel Konkurrencerådets medlemmer som offentligheden.

7.2. Indberetningsordninger i henhold til konkurrencelovens § 7, nr. 1

Konkurrencerådet havde pr. 31. maj 1995 pålagt 64 virksomheder eller foreninger indberetningspligt efter konkurrencelovens § 7, nr. 1. Indberetningsordningerne er pålagt virksomheder inden for 16 sektorer eller industrigrene.

I alt er yderligere 36 indberetningsordninger bortfaldet i perioden fra konkurrenceloven trådte i kraft og frem til i dag.

Konkurrencerådet kan pålægge virksomheder m.v. indberetningspligt, hvor konkurrencen ikke er tilstrækkelig virksom, eller hvor der af andre særlige grunde er behov for at følge konkurrenceforholdene eller skabe gennemsigtighed i prisforhold. Den enkelte indbe-

²⁷ Dok. 1991-1, s. 12 og s. 61 og Dok. 1994-1, s. 40.

retningsordning kan pålægges under henvisning til begge formål. Som eksempler på markedsområder, hvor et sådant behov kan være til stede, kan nævnes markeder præget af duopol- eller kartellignende forhold, markeder præget af uigennemsigtig prisdannelse på grund af rabat- og bonussystemer samt markeder præget af individualiserede mærkevarer.

Før ændringen af konkurrenceloven pr. 1. juni 1992 var der som udgangspunkt aktindsigt i alle oplysninger, som blev indberettet i henhold til konkurrencelovens § 7, nr. 1. Efter ændringen af konkurrenceloven er der i medfør af lovens § 10, stk. 1, nr. 2, foretaget en begrænsning, idet der kun er adgang til aktindsigt i "oplysninger, der er indberettet i henhold til rådets pålæg efter § 7, nr. 1, hvor konkurrencen ikke er tilstrækkelig virksom. "Denne opdeling har medført, at der for en række af Konkurrencerådets indberetningsordninger ikke er aktindsigt, idet indberetningsordningen alene er begrundet i rådets behov for at kunne følge prisdannelser m.v.

Nedenfor er beskrevet et antal repræsentative indberetningsordninger:

Audio/videoapparatet²⁸. Pålagt 1990 - ophørt 1992

En fastlåst branchestruktur med håndhævelse af forhandlerantagelsesbetingelser, der bl.a. affødte leveringsnægtelser og boykotforsøg over for lavprisvarehuse o.lign. Desuden var branchen præget af et højt pris- og avanceniveau, hvilket Monopoltilsynets undersøgelse fra november 1989 havde vist. Indberetningspligten omfattede priser, samhandelsbetingelser i øvrigt samt organisatoriske og finansielle forhold.

Indberetningsordningerne blev ikke forlænget efter den oprindelige to-årige periode. Begrundelsen for ikke at forlænge indberetningspligten var, at indberetningerne ikke blev anvendt, idet prissammenligninger over tid viste sig vanskelige, da produkterne hele tiden

²⁸ Dok. 1990-1, s. 49. Ankekendelse af 21. marts 1991, Dok. 1991-1, s. 26.

blev ændret. I det hele taget var det vanskeligt at sammenligne virksomhedernes produkter i henseende til typer, egenskaber, kombinationer o.a.

Biler og reservedele²⁹. Pålagt 1991 - ophørt 1993

Virksomhederne, som blev pålagt indberetningspligt, havde en stærk markedsstilling, idet markedet var præget af individualiserede mærkevarer med stærke købspræferencer blandt forbrugerne. Forbrugernes valgmulighed med hensyn til reservedele var samtidig begrænset. Desuden indebar afgiftssystemet for biler, at der var et generelt højt prisniveau.

Indberetningspligten omfattede primært oplysninger om priser og mængder på udvalgte reservedele, forhandlerkontrakter for personvognsområdet og varevognsområdet med eventuelle ændringer samt indberetning af regnskaber.

Indberetningsordningerne ophørte efter den oprindelige to-årige periode grundet den begrænsede anvendelse af de indberettede oplysninger.

Markedet for genbrug af papir³⁰. Pålagt 1992 - forlænget til udløbet af 1995

En § 8-undersøgelse af markedet for genbrug af papir viste bl.a., at prisdannelse på returpapir ikke var umiddelbart gennemskuelig. Desuden var markedsstrukturen på området for papirindsamling og -genbrug præget af, at de forskellige led i omsætningen i vidt omfang var koncernforbundne. Konkurrencerådet fandt således, at konkurrencen på området ikke var tilstrækkelig virksom.

Indberetningspligten omfatter priser, rabatter og bonus for aviser, bølgepap og blandet papir. Sekretariatet udarbejder månedsvis en liste med de indberettede priser, som efterspørges af ca. 25 virksomheder/enkeltpersoner. RENDAN, der udarbejder statistik over

²⁹ Dok. 1990-4, s. 224-259. Ankekendelse af 18. december 1990.

³⁰ Dok. 1992-2, s. 109 og Dok. 1994-4.

returpapirindsamling og returpapirforbrug, offentliggør tillige de indberettede priser.

Gipsplader³¹. Pålagt 1990 - forlænget og løber stadigvæk

Markedet er præget af stor koncentration på udbudssiden, hvor de to største udbydere - som er pålagt indberetningspligt - har neutraliseret priskonkurrencen gennem fastsættelse af ensartede priser. Indberetningsordningerne skal både øge gennemsigtigheden og give Konkurrencerådet mulighed for at følge markedsudviklingen.

Indberetningspligten omfatter priser, rabatter, bonus og forretningsbetingelser såvel ved salg på det danske marked som ved salg til eksport. Ligeledes indberettes oplysninger om finansielle og organisatoriske forhold.

Planglas og termoruder³². Pålagt 1990 - forlænget i 1992 og ophørt pr. 31.12.1994

Efter Konkurrencerådets beslutning om nedsættelse af listepriiserne for termoruder og planglas fandt Konkurrencerådet samtidig behov for at kunne følge prisudviklingen på de to markeder. Baggrunden for pålægget om nedsættelse af listepriiserne efter konkurrencelovens § 13 var, at virksomhederne udsendte prislister, der stort set var enslydende - i realiteten en fælles brancheprisliste. Endvidere oversteg listeprisniveauet langt det reelle salgsprisniveau på grund af omfattende, men varierende rabatter. Endelig blev listepriiserne benyttet af aftagerne (glarmestre og andre håndværksvirksomheder) med prishævende og prisuniformerende virkning fra aftagerne over for forbrugerne.

Indberetningsordningerne blev således iværksat for at kunne følge udviklingen på området efter Konkurrencerådets indgreb. Efter ændringen af konkurrencelovens § 10 er de indberettede oplysninger

³¹ Dok. 1990-2, s. 99, Dok. 1991-2, s. 125, Dok. 1992-2, s. 112 og Dok. 1994-2, s. 133.

³² Dok. 1990-4, s. 313. Konkurrencerådets beslutning af 10. oktober 1990 og forlænget ved Konkurrencerådets beslutning af 16. december 1992. Beslutningerne er ikke omtalt i Dokumentation.

ikke offentligt tilgængelige.

Indberetningspligten omfatter prislistes, rabat- og bonusbestemmelser, salgs- og leveringsbetingelser og finansielle og organisatoriske forhold.

Tobaksvarer³³. Pålagt 1990 - forlænget og løber stadig

Prismekanismen er sat ud af kraft gennem dispensationen fra forbudet mod anvendelse af bindende videresalgspriser i konkurrencelovens § 14. Herved er skabelse af gennemsigtighed omkring forholdene i øvrigt fundet påkrævet.

Indberetningspligten omfatter priser, rabat- og bonusbestemmelser, oplysninger om vareudvalg samt forhandlerantagelses- og leveringsbetingelser. De tre selskaber omfattet af indberetningspligten indberetter for forskellige produkter. De oplysninger, som indberettes, er ikke undergivet konkurrencelovens bestemmelser om aktindsigt, jf. konkurrencelovens § 10, stk. 1, nr. 2.

7.3. Faktureringsregler fastsat efter konkurrencelovens § 7, nr. 2

I medfør af konkurrencelovens § 7, nr. 2, om fastsættelse af regler om fakturering og anden dokumentation for prisberegningen har Konkurrencerådet udstedt i alt 9 bekendtgørelser, jf. underbilag C.

Fastsættelse af regler om fakturering er især anvendt over for visse former for reparations- og vedligeholdelsesarbejder, det vil sige på områder, hvor der typisk ikke på forhånd er truffet aftale om en samlet pris på arbejdet - jf. faktureringsreglerne for håndværk inden for byggesektoren og for reparation af husholdningsapparater, radio/TV og biler. Bestemmelsen er tillige udnyttet over for ydelser leveret af visse liberale erhverv eller andre tjenesteydende erhverv - jf. revisorers fakturering og faktureringsregler for formidling af annoncer og reklamer.

³³ Dok. 1990-1, s. 49 og Dok. 1992-4, s. 329.

Bekendtgørelserne er en videreførelse af faktureringsregler, som blev overført fra administrationen af monopolloven ved konkurrencelovens indførelse, enten i uændret form eller med visse ændringer.

Bekendtgørelsen om fakturering af glarmesterarbejde er ændret under konkurrenceloven, således at der nu anvendes de faktureringsregler, der tillige gælder for en lang række andre håndværksfag på bygge- og anlægsområdet. Ændringen af "glarmesterbekendtgørelsen" var affødt af Konkurrenceankenævnets stadfæstelse af Konkurrencerådets afgørelse om, at glarmestrene ikke længere måtte benytte den af Glarmesterlauget i Danmark udarbejdede prisliste, når der blev skrevet regning for et udført arbejde.

De tre bekendtgørelser på bygge- og anlægsområdet har i en årrække været forhandlet med henblik på ændring og sammenkrivning til een bekendtgørelse. Dette arbejde er endnu ikke færdigt, idet Konkurrencerådets afgørelser om ændring af bekendtgørelsen flere gange har givet anledning til ankesager i Konkurrenceankenævnet.

7.4. Regler om mærkning eller skiltning fastsat efter konkurrencelovens § 7, nr. 3

Konkurrencerådet har udstedt én bekendtgørelse efter konkurrencelovens § 7, nr. 3 - bekendtgørelse om prisskiltning for motorbrændstof. Bekendtgørelsen vedrører benzinstationers prisskiltning for motorkørende, jf. underbilag C.

Formålet med reglerne er at skabe større gennemsigtighed på benzinmarkedet og at fremme konkurrencen ikke mindst i perioder med stærkt svingende priser, f.eks. i forbindelse med prisrigke.

7.5. Undersøgelser efter konkurrencelovens § 8

Konkurrencerådets undersøgelser retter sig typisk mod bestemte brancher som f.eks. asfaltbranchen, papirgenbrugsbranchen eller stålbranchen. Undersøgelserne kan offentliggøres. Konkurrencerådets adgang til offentliggørelse af oplysninger er videre end offentlighedsbestemmelserne efter lov om offentlighed i forvaltningen, jf.

konkurrencelovens § 10, stk. 4.

Konkurrencerådet har hvert år offentliggjort en redegørelse om fusioner og virksomhedsovertagelser. Formålet med redegørelserne om fusioner og virksomhedsovertagelser er at belyse væsentlige tendenser i konkurrenceudviklingen i dansk erhvervsliv. Redegørelserne giver hovedtal for samtlige fusioner og virksomhedsovertagelser; der redegøres for de enkelte fusioner og virksomhedsovertagelser, og der foretages en opdeling efter integrationstype og på hovederhvervsgrupper. Endvidere omtales udenlandske selskabers opkøb af virksomheder i Danmark.

Konkurrencerådet har frem til udgangen af maj 1995 udarbejdet og offentliggjort i alt 11 større undersøgelser foruden ovennævnte fusionsundersøgelser. Underbilag D giver en oversigt over undersøgelserne.

Udover skabelse af gennemsigtighed om markedsforhold, pris- og rabatforhold m.v. på de markedsområder, der har været genstand for Konkurrencerådets undersøgelser, har undersøgelser i to tilfælde efterfølgende givet anledning til indgreb efter konkurrencelovens § 11 (undersøgelse vedr. el-installationsmateriel og undersøgelse af asfaltbranchen), i ét tilfælde til etablering af indberetningsordning efter konkurrencelovens § 7 (undersøgelse vedr. markedet for genbrug af papir) og i ét tilfælde til anvendelse af konkurrencelovens § 15 (undersøgelse af energiområdet).

7.6. Offentliggørelse af oplysninger efter konkurrencelovens § 9

Anvendelsen af konkurrencelovens § 9 har været relativt begrænset.

Konkurrencerådet offentliggjorde i 1991 en række oplysninger om rabat- og bonusforholdene i hårde hvidevarebranchens leverandørled³⁴. Ajourførte oplysninger blev offentliggjort i 1992 ved ud-

³⁴ Dok. 1991-1, s. 32. Ankekendelse af 27. november 1991, Dok. 1991-4, s. 310.

sendelse af pressemeddelelse, ligesom samtlige leverandører og købssammenslutninger i branchen modtog oplysningerne direkte.

På baggrund af en betydelig offentlig debat om pengeinstitutternes rentepolitik i forbindelse med studielån offentliggjorde Konkurrencerådet i 1991 en sammenligning af 24 udvalgte pengeinstitutters vilkår³⁵ for statsgaranterede studielån.

4 gange i 1994 er der efter beslutning i Konkurrencerådet sket offentliggørelse af priser og rabatforhold for virksomheder, der producerer fabriksbeton³⁶. Formålet var at skabe større gennemsigtighed omkring den faktiske prisfastsættelse i fabriksbetonbranchen, hvor der generelt ydes meget store rabatter på listepriserne.

Herudover har konkurrencelovens § 9 været anvendt i få andre tilfælde.

³⁵ Dok. 1991-2, s. 124.

³⁶ Konkurrencerådets beslutning af 22. september 1993. Beslutning er ikke omtalt i Dok. Offentliggørelse af oplysningerne er sket i Konkurrencerådets publikation "KonkurrenceNyt".

Underbilag A.

Oversigt over EU-Kommissionens offentliggørelses- og informationsvirksomhed

Offentliggørelse af alle beslutninger truffet i henhold til artikel 85 og 86 i EF-Tidende samt opsummering af beslutningerne hver måned i Bulletin for Den Europæiske Union.

Offentliggørelse af de procedurer, der indledes/afsluttes i de sager, der behandles efter fusionskontrollforordningen. Samt, når medlemsstaterne anmoder om det, offentliggørelse af de udtalelser, som Det rådgivende Udvalg afgiver.

Offentliggørelse i EF-Tidende af artikel 19, stk. 3 - meddelelser i sager, hvor Kommissionen har til hensigt at udstede en negativattest i henhold til artikel 2 i forordning nr. 17/62 eller en beslutning i henhold til artikel 85, stk. 3, med opfordring til enhver interesseret trediemand om at fremkomme med bemærkninger.

Offentliggørelse i EF-Tidende af meddelelser om anmeldte aftaler vedrørende strukturelle joint ventures med opfordring til enhver interesseret trediemand til at fremkomme med bemærkninger. Den offentliggørelsesprocedure har ikke hjemmel i forordning 17/62, men er indført af Kommissionen for at fremskynde de procedurer, den følger ved anvendelse af artikel 85 og 86³⁷.

Den årlige Beretning om Konkurrencepolitikken.

Kvartalsskriftet "Competition Policy Newsletter".

Pressemeddelelser om alle større begivenheder.

Vejledende brochurer med et generelt sigte, der skal informere offentligheden om hovedtrækkene i konkurrencepolitikken (Udsendes i serien European File).

Undersøgelser, der bestilles hos eksterne og uafhængige konsulentfirmaer.

Kommissionens grønbøger.

³⁷ Den toogtyvende Beretning om Konkurrencepolitikken, 1992, s. 80.

Underbilag B.

Oversigt over indberetningsordninger efter konkurrencelovens § 7, nr. 1 pr. 31. maj 1995

Lægemidler:	Danmarks Apotekerforening
Banker og sparekasser:	Den Danske Bank A/S Unibank A/S Sparekassen Bikuben A/S Jyske Bank A/S Sydbank Sønderjylland A/S GiroBank A/S Sparekassen Nordjylland A/S Arbejdernes Landsbank A/S Amtssparekassen Fyn A/S Amagerbanken A/S Lån & Spar Bank A/S Alm. Brand Bank A/S Forstædernes Bank A/S Codan Bank A/S Ringkjøbing Landbobank A/S Diskontobanken A/S Sparekassen Lolland Den Direkte Bank Telefonbanken Lån & Spar Direkte Den Fri Bank Lolland Direkte
Fyringsgasolie og fuelolie:	Texaco A/S Statoil A/S Shell Kuwait Oliebranchens Fællesrepræsen- tation

Byggematerialer:	Dansk Eternit-Fabrik A/S Junckers Industrier A/S Aalborg Portland NKT Trådværket A/S
El.install.materialer:	NKT Cables A/S LK A/S Nordisk Solar Louis Poulsen
Markedet for genbrug af papir:	Averhoff & Co A/S Makir Brdr. Hartmann Dan Fiber
Letbetonprodukter:	H+H Industri A/S
Gipsplader:	Gyproc A/S Danogips A/S
Mineraluld:	Rockwool A/S Glasuld A/S
Plastrør:	Nordisk Wavin A/S Uponor A/S
VVS-branchen:	Brdr. Dahl
Fabriksbeton:	Unicon Beton 4K-Beton
Tagpap:	Phønix Contractors A/S Villadsens Fabrikker
Gulvbelægningsmateriel:	Forbo A/S DLW A/S Tarkett

Junckers

Tobak:

House of Prince A/S
Orlik Tobacco Company A/S
Nordisk Tobakskompagni A/S

Termoruder:

Scanglas Gruppen
K.A. Glas

Planglas:

Pilkington Gruppen A/S
Scanglas Gruppen

Underbilag C.

Oversigt over faktureringsregler efter konkurrencelovens § 7, nr. 2

Bekendtgørelse om fakturering af reparationsarbejde for audio/-videoprodukter (radio og tv mm). (Bkg. nr. 630 af 7. september 1990.)

Bekendtgørelse om fakturering af reparationsarbejde for husholdningsapparater til elektricitet og gas. (Bkg. nr. 631 af 7. september 1990.)

Bekendtgørelse om fakturering af malerarbejde. (Bkg. nr. 778 af 21. november 1990.)

Bekendtgørelse om faktureringsregler for bogførings-, regnskabs- og revisionsvirksomhed og dermed ligestillet virksomhed. (Bkg. nr. 779 af 21. november 1990.)

Bekendtgørelse om fakturering af vej-, jord-, kloak- og betonarbejde, murer-, tømrer- og bygningssnedkerarbejde, elektrikerarbejde samt blikkenslager- og VVS-arbejde. (Bkg. nr. 780 af 21. november 1990.)

Bekendtgørelse om fakturering af autoreparation. (Bkg. nr. 847 af 13. december 1990.)

Bekendtgørelse om faktureringsregler for formidling af annoncer og reklamer. (Bkg. nr. 848 af 13. december 1990.)

Bekendtgørelse om fakturering af flyttearbejde. (Bkg. nr. 849 af 13. december 1990.)

Bekendtgørelse om fakturering af glarmesterarbejde. (Bkg. nr. 240 af 17. april 1991.)

**Oversigt over regler om prisskiltning efter konkurrencelovens § 7,
nr. 3**

Bekendtgørelse om prisskiltning for motorbrændstof. (Bkg. nr. 702
af 17. oktober 1990.)

Underbilag D.

Oversigt over Konkurrencerådets større undersøgelser efter blandt andet konkurrencelovens § 8

Fusioner og virksomhedsovertagelser 1990, 1991, 1992 og 1993.

Udgifter ved flytning mellem ejerbolig. 1990

Formålet med redegørelsen er at øge gennemsigtigheden om de forhold, der indgår ved ejerboligskift, og derved give forbrugerne et bedre beslutningsgrundlag. Redegørelsen belyser de overvejelser, der må gøres ved salg og køb af ejerbolig, og beskriver rådgivningsmarkedet. Herudover beskrives de forskellige arter af udgifter ved handel af ejerbolig samt udgifternes gennemsnitlige størrelse for sælger og køber.

Olieselskabernes prisfastsættelse under Golfkrisen. 1991

Undersøgelsen blev iværksat på baggrund af den omfattende offentlige diskussion om de store prisforhøjelser, der fulgte efter Iraks invasion af Kuwait august 1990. Undersøgelsen viser, at olieselskaberne meget nøje fulgte udviklingen i de internationale priser ved fastsættelsen af de danske forbrugerpriser. På baggrund af undersøgelsen konkluderede Konkurrencerådet, at de danske olieselskaber ikke havde anvendt situationen under Golfkrisen til at opnå ekstraordinære gevinster.

Markedet for el-installationsmateriel. 1991

Redegørelsen beskriver og analyserer el-materielbranchens forsynings- og strukturforhold, aftaleforhold samt indtjenings- og omkostningsforhold. Redegørelsen viser bl.a., at markedet domineres af nogle få virksomheder i både produktions- og grossistledet, og at konkurrencen på priser og rabatter i begge led er begrænset gennem en række aftaler.

Priser og avancer for el-installationsmateriel. 1992

Redegørelsen viser, at de to dominerende producenter har aftaler om priser og rabatter med de to dominerende grossister. Mellem grossisterne er der aftaler om priser, avancer og rabatter, som fører til en ensretning af priserne over for installatør-leddet. Ved det direkte salg til forbrugeren er der også tale om høje avancer.

Markedet for genbrug af papir. 1992

Redegørelsen viser bl.a., at prisdannelsen på returpapir er uigennemskuelig, og at der er begrænsninger i adgangen til markedet.

Den finansielle sektors struktur- og konkurrenceforhold, omfattende forsikrerhvervet, pengeinstitutsektoren m.v. og realkreditsektoren. 1992

Der gives et overblik over området, og undersøgelsen beskriver en række forhold af konkurrencemæssig betydning, herunder ændringer i teknologiske, internationale og lovgivningsmæssige vilkår samt udviklingen i struktur- og konkurrenceforhold inden for området. Alle anmeldte aftaler inden for området er desuden kort omtalt.

Energiområdet 1993

Undersøgelsen giver et overblik over konkurrenceforholdene på energiområdet (ekskl. transport) specielt hvad angår struktur og afgifters indflydelse. På baggrund af undersøgelsen konkluderes, at markedskræfterne er sat ud af spillet og erstattet af planbestemmelser, tilslutningspligt og anden administrativ regulering i kombination med afgifter af forskellig størrelse.

Handelen med stål. 1993

Branchens struktur og prissystemer belyses samt de offentlige reguleringer i form af EKSF-traktatens bestemmelser. Endvidere belyses stålhandelens internationale baggrund.

Markedet for privattegnet skattebegünstiget pensionsopsparring. 1993

Undersøgelsen belyser pensionsopsparringsmarkedet ud fra en konkurrenceretlig synsvinkel.

Markedet for villaforsikring. 1993

Undersøgelsen belyser markedets struktur, retsregler på området, de udbudte ydelser (bl.a. dækningsomfang, tarifieringsprincipper og præmier) samt principper for erstatningsberegning. Desuden omtales forsikringsselskabernes aftaler og samlerabatsystemer.

Olieselskabernes prisfastsættelse siden 1991. Juni 1994

Undersøgelsen viser, at den internationale pris (Rotterdamnoteringen) stadig er styrende for de danske benzinpriser. Ændringer i noteringen slår normalt igennem i de danske priser på 3 dage. Selskaberne følger således den samme praksis som vist i Konkurrencerådets tidligere undersøgelse fra 1991 (Olieselskabernes prisfastsættelse under Golfkrisen).

Bilag 8

Beregning af bødestørrelsen efter EF-konkurrencereglerne

Bøder kan efter EF-konkurrencereglerne kun pålægges, hvis overtrædelsen er forsætlig eller uagtsom. I Kommissionens beslutninger vedrørende pålæggelse af bøder indgår en række, delvis krydsende hensyn. For det første skal der ifølge artikel 15, stk.2, i forordning 17/62 tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed. I afsnit 8.1. og 8.2. redegøres for, hvilke elementer, der indgår i vurderingen heraf. For det andet bliver der lagt vægt på virksomhedens subjektive forhold bl.a. om overtrædelsen er forsætlig, og i hvilket omfang virksomheden efter meddelelse om den påståede overtrædelse positivt bidrager til ophævelsen heraf. Dette behandles i afsnit 8.3. For det tredje bliver der ved beregningen af bødens størrelse lagt vægt på virksomhedens omsætning og størrelse, hvilket behandles i afsnit 8.4. Endelig indeholder bilaget en oversigt over pålagte bøder i EF-konkurrencesager.

8.1. Grovhed

For så vidt angår overtrædelsens grovhed, udtalte Domstolen i Pioneer-sagen³⁸, at der skal tages hensyn til en lang række faktorer af forskellig art og betydning, alt efter den pågældende overtrædelse og de særlige omstændigheder i forbindelse hermed. Alt efter de enkelte tilfælde kan der fx tages hensyn til antallet og værdien af de varer, som overtrædelsen omfatter, samt virksomhedens størrelse og

³⁸ Domstolens dom af 7. juni 1983, Saml. 1983, 1825.

dens økonomiske betydning og som følge heraf i hvor høj grad, den kan påvirke markedet.

8.1.1. Overtrædelsens karakter

Ved vurderingen af en overtrædelses grovhed ser Kommissionen på overtrædelsens karakter og i særdeleshed på formålet og effekten af den forbudte adfærd/aftale.

Kommissionen har ved flere lejligheder udtalt, at eksportforbud er en grov overtrædelse af artikel 85, og af Pioneer-sagen fremgår det bl.a., at Kommissionen pålægger store bøder for denne type konkurrencebegrænsning.

Domstolen har indtaget en lignende holdning overfor eksportforbud, eksempelvis i Miller- sagen³⁹, hvor Domstolen udtalte, at en klausul om eksportforbud i sig selv er en alvorlig overtrædelse, da den hindrer samhandelen mellem medlemsstaterne. Følgelig opretholdt Domstolen den af Kommissionen pålagte bøde.

8.1.2. Produktets karakter og værdi

Ved fastsættelsen af bødestørrelse tager Kommissionen hensyn til produktets eller tjenesteydelsens karakter/værdi samt til aftaler-nes/adfærdens virkning for forbrugerne. Dette har Domstolen også anerkendt bl.a. i Sukker-sagen⁴⁰, hvor den udtalte, at den anfægtede adfærd havde kunnet påføre de industrielle forarbejdningsvirksomheder og forbrugerne begrænset skade.

Produktets karakter og betydning for forbrugerne kan i denne kontekst således være relevant.

I Theal/Watts-sagen⁴¹ tog Kommissionen hensyn til, at produktet

³⁹ Domstolens dom af 1. februar 1978, Saml. 1978, 131.

⁴⁰ Domstolens dom af 16. december 1975, Saml. 1975, 1663.

⁴¹ Kommissionens beslutning af 21. december 1976, EFT 1977 L 39/19.

(produkter til rensning og vedligeholdelse af grammofonplader) ikke var af en sådan art, at det kunne betragtes som en nødvendighedsartikel for forbrugeren eller som værende en væsentlig del af forbrugers udgifter. På den anden side lagde Kommissionen i Hasselblad-sagen⁴² til grund, at produktet (enøjede spejlreflekskameraer til rullefilm) ikke var massekonsumvarer, men havde en meget høj enhedsværdi. Selvom overtrædelserne således havde indvirkning på et forholdsvis begrænset antal brugere, blev dette ikke tillagt vægt.

8.1.3. Graden af virksomhedernes deltagelse i konkurrencebegrænsningen

Ved fastsættelse af bøden for overtrædelser, hvor flere virksomheder har medvirket, tager Kommissionen hensyn til, i hvilket omfang de involverede virksomheder har deltaget i konkurrencebegrænsningen, ligesom den tager hensyn til, om der er forskel på, i hvor lang tid virksomhederne har deltaget i konkurrencebegrænsningen⁴³.

Hvis der er tale om en hovedansvarlig virksomhed, vil denne blive pålagt en højere bøde end de øvrige deltagende virksomheder.

Omvendt vil virksomheder, der i samme omfang har deltaget i en konkurrencebegrænsning, blive pålagt samme bødebærløb.

Hvis en enkelt virksomhed kun i ringe omfang har deltaget i en konkurrencebegrænsning, vil bøden til denne virksomhed blive lavere end til de øvrige virksomheder eller måske helt bortfalde.

Kommissionen er dog altid i tilfælde, hvor der har deltaget mere end en virksomhed i en konkurrencebegrænsning, forpligtet til at vurdere hver enkelt virksomhed for sig.

⁴² Kommissionens beslutning af 2. december 1981, EFT 1982 L 161/18; ved Domstolens dom af 21. februar 1984, Saml. 1984, 883 blev en af de pålagte bøder dog nedsat.

⁴³ Jf. Kommissionens beslutning af 13. juli 1994 i Karton-sagen, EFT 1994 L 243/1. Indbragt for Første Instans Retten, sag T-295/94 m.fl.

8.1.4. Den juridiske og økonomiske kontekst

Overtrædelse af konkurrencereglerne skal ses i lyset af den juridiske og økonomiske kontekst. Dette gør sig især gældende, hvor konkurrencereglerne og Fællesskabets øvrige lovgivning har forskelligt formål. I Sukker-sagen udtalte Domstolen, at den fælles markedsordning for sukker kun gav mulighed for konkurrence inden for en begrænset margen.

Markedsordningen havde således bidraget til, at sukkerfabrikanterne fortsatte en konkurrencebegrænsende adfærd. Selv om dette ikke kunne føre til at tillade den samordnede praksis, bevirkede det dog ikke desto mindre, at de pågældendes adfærd ikke blev bedømt med den vanlige strenghed.

8.2. Varighed

Ved fastsættelsen af de bøder, der pålægges virksomheder, som overtræder EF-konkurrencereglerne, skal Kommissionen ud over overtrædelsens grovhed tillige tage hensyn til overtrædelsens varighed. Bøden bliver højere, jo længere tid en konkurrencebegrænsende aftale/adfærd har været i kraft. I praksis kan det være vanskeligt at adskille disse to faktorer.

Domstolen har dog i SSI-sagen⁴⁴ udtalt, at de omhandlede prisaf-talers korte varighed ikke kunne udgøre nogen formildende omstændighed, eftersom de var blevet indgået på et tidspunkt, hvor der rent faktisk var mulighed for priskonkurrence. I Commercial Solvents- sagen⁴⁵ reducerede Domstolen den af Kommissionen pålagte bøde, fordi Kommissionen først meget sent reagerede på en klage. Domstolen fandt at overtrædelsens varighed ville have været kortere, hvis Kommissionen havde grebet hurtigere ind.

⁴⁴ Domstolens dom af 10. december 1985, Saml. 1985, 3831.

⁴⁵ Domstolens dom af 6. marts 1974, Saml. 1974, 223.

8.3. Virksomhedernes subjektive forhold

Som nævnt kan bøder kun pålægges, hvis overtrædelsen er forsætlig eller uagtsom. Ukendskab til EF's konkurrenceregler hindrer ikke, at overtrædelsen betragtes som uagtsom.

I Floral-sagen⁴⁶ pålagde Kommissionen 3 franske producenter inden for kunstgødningssektoren bøder for etablering af et eksportsalgskontor (Floral) i strid med artikel 85. Kommissionen pålagde virksomhederne bøder, da de havde begået denne overtrædelse forsætligt eller i hvert fald uagtsomt.

Ved oprettelsen af Floral vidste parterne eller deres forgængere, at eksportsalgskontorerne inden for EF i gødningssektoren efter Kommissionens opfattelse var omfattet af artikel 85, stk. 1, og som sådan i strid med Fællesskabets konkurrenceregler. Kommissionen havde således givet dem en detaljeret redegørelse herfor under en tidligere procedure.

Det faktum, at en virksomhed tidligere er blevet fundet skyldig i overtrædelse af EF-konkurrencereglerne, tillægges stor vægt⁴⁷.

På den anden side tager Kommissionen også et vist hensyn til, om det er første gang, at Kommissionen statuerer, at den pågældende form for adfærd/aftale er i strid med EF-konkurrencereglerne⁴⁸.

8.3.1. Virksomhedernes adfærd

I tilfælde, hvor virksomheder har forsøgt at hemmeligholde en konkurrencebegrænsende adfærd/aftale for Kommissionen, vil dette indgå som en skærpende omstændighed.

I Karton-sagen tillagde Kommissionen det vægt, at virksomhederne

⁴⁶ Kommissionens beslutning af 28. november 1979, EFT 1980 L 39/51.

⁴⁷ Kommissionens beslutning af 19. november 1990, EFT 1991 L 152/1.

⁴⁸ Kommissionens beslutning af 7. december 1988, EFT 1989 L 33/44. Delvis annulleret ved Første Instans Rettens dom af 10. marts 1992, Saml. 11-1403.

havde taget omhyggelige skridt til at skjule den efter Kommissionens opfattelse sande beskaffenhed og omfang af de hemmelige aftaler i form af manglen på officielle mødereferater.

Vedholdende konkurrencebegrænsende aftaler/adfærd kan øve indflydelse på bødernes størrelse, jf. Polypropylen-sagen⁴⁹, hvor det blev afsløret, at overtrædelserne fortsatte selv efter, at Kommissionen havde foretaget en kontrolundersøgelse rettet mod den pågældende sektor. På den anden side betragtes frivillig standsning af overtrædelser og samarbejde med Kommissionen navnlig i de indledende undersøgelsesfaser, men også ved accept af klagepunkter som formildende omstændigheder, der kan medføre nedsættelse af bødestørrelsen.

I Cellulose I-sagen⁵⁰ tog Kommissionen ved bødefastsættelsen hensyn til, at de fleste af deltagerne havde afgivet tilsagn vedrørende deres fremtidige adfærd, som formentlig ville formindske markedets kunstige gennemsigtighed og således forbedre de konkurrencemæssige betingelser på det relevante marked og formindske risikoen for fremtidige overtrædelser. Dette tilsagn berettigede til en væsentlig reduktion af de bøder, der ellers ville være blevet pålagt de pågældende deltagere.

I Commercial Solvents-sagen nedsatte Domstolen den af Kommissionen pålagte bøde til det halve på grund af Kommissionens lange sagsbehandlingstid.

⁴⁹ Kommissionens beslutning af 23. april 1986, EFT 1986 L 230/1. Stadfæstet ved Første Instans Rettens dom af 10. marts 1992, Saml. 11-629-1402 (en række domme). Første Instans Rettens domme er indbragt for Domstolen, sag C 227/92 m.fl.

⁵⁰ Kommissionens beslutning af 19. december 1984, EFT 1985 L 85/1. Reduktion af bøden ved Domstolens dom af 27. september 1988, Saml. 1988, 5193.

8.4. Virksomhedernes omsætning

Af artikel 15, stk. 2, fremgår, at Kommissionen kan pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder på mindst 1.000 ECU (ca. 7.200 DKK) og højest 1.000.000 ECU (ca. 7,2 mio. DKK). Bøden kan dog forhøjes til 10 pct. af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen.

Bagest i dette bilag findes en oversigt over de bøder, som Kommissionen har pålagt virksomheder i de senere år.

Af artikel 15, stk. 2 fremgår ikke, hvad der skal forstås ved 10 pct. af de involverede virksomheders omsætning. Men af Pioner-sagen fremgår det af Domstolens udtalelse, at det som udgangspunkt kan være virksomhedens samlede omsætning, dvs. koncernomsætning og ikke kun for det pågældende produkt eller for den del af Fællesskabet, der er påvirket af den konkurrencebegrænsende adfærd/aftale⁵¹.

I Tetra Pak II-sagen⁵² pålagde Kommissionen den hidtil højeste bøde på 75 mio. ECU (ca. 540 mio. DKK) for overtrædelse af artikel 86. Bøden afspejlede den alvorlige karakter og lange varighed af misbruget. Beslutningen kan tages som udtryk for, at Kommissionen, i hvert fald for så vidt angår overtrædelser af artikel 86, i højere grad vil udnytte den mulighed, som den i medfør af forordning 17/62 har for at pålægge bøder på op til 10 pct. af de involverede selskabers totale årsomsætning for dermed at øge de forebyggende virkninger af bødesanktionen.

Kommissionen vil formentlig i stigende omfang tage hensyn til den økonomiske fordel, som selskaber, der overtræder konkurrencereglerne, har haft derved. Når Kommissionen kan bedømme

⁵¹ Cfr. dog Kommissionens beslutning af 30. november 1994 i Cement-sagen, EFT 1994 L 343/1, som er indbragt for Første Instans Retten, sag T-25/95 m.fl.

⁵² Kommissionens beslutning af 24. juli 1991 (EFT 1992 L 72/1). Opretholdt ved Første Instans Rettens dom af 6. oktober 1994, Saml. 1994 11-755.

størrelsen af denne uretmæssige fortjeneste, også selv om dette ikke kan ske helt præcist, kan bøden beregnes med dette som udgangspunkt⁵³. Beløbet kan i givet fald øges eller mindskes i lyset af andre omstændigheder i sagen, herunder behovet for at indføre et element af forebyggelse eller straf i bødesanktionen.

8.4.1. Virksomhedernes størrelse

Kommissionen tager hensyn til antallet og størrelsen af de involverede virksomheder samt til den økonomiske virkning en konkurrencebegrænsende aftale/adfærd har haft på markedet. Antallet og størrelsen af virksomhederne kan være en indikator for den økonomiske styrke og indflydelse virksomhederne er i stand til at udøve på et marked. Dette kan have indvirkning på, hvor alvorlig konkurrencebegrænsningen er og som følge heraf, hvor grov overtrædelsen er.

I Floral-sagen gik Kommissionen ved bødefastsættelsen ud fra den forholdsvis ringe omsætning, som de deltagende virksomheder havde opnået gennem deres eksportsalgskontor i Tyskland, uden dog helt at se bort fra virksomhedernes betydning på det samlede marked for gødning med flere næringsstoffer.

Domstolen udtalte i Pioneer-sagen, at når overtrædelsens grovhed fastslås, skal der tages hensyn til en lang række faktorer af forskellig art og betydning alt efter den pågældende overtrædelse og de særlige omstændigheder i forbindelse hermed. Alt efter de enkelte tilfælde kan der fx være tale om antallet og værdien af de varer, som overtrædelsen omfatter, samt virksomhedens størrelse og dens økonomiske betydning og som følge heraf i hvor høj grad, den kan påvirke markedet.

⁵³ Jf. Kommissionens beslutning af 25. marts 1992 i sagen, EFT 1992 L 95/50.

8.5. Dobbelt bødepålæg

Der vil kunne blive tale om, at en virksomhed for den samme konkurrencebegrænsende adfærd/aftale bliver pålagt en dobbelt-sanktion. Denne situation kan opstå, hvor en virksomhed bliver pålagt en bøde af den nationale konkurrencemyndighed for overtrædelse af nationale regler og en bøde af Kommissionen for overtrædelse af EF-konkurrencereglerne.

I Walt Wilhelm-sagen⁵⁴ udtalte Domstolen, at hvis forekomsten af sideløbende indgreb skulle føre til en sammenlægning af sanktioner, ville et almindeligt billighedshensyn kræve, at der ved udmålingen af en eventuel sanktion blev taget hensyn til enhver forudgående beslutning af lignende art.

Kommissionen bør derfor tage hensyn til en eventuel forudgående pålagt bøde i en medlemsstat, når Kommissionen efter EF-konkurrencereglerne fastsætter en bøde for den samme konkurrencebegrænsende adfærd/aftale.

⁵⁴ Domstolens dom af 13. februar 1969, Saml. 1969, 1.

Oversigt over pålagte bøder for overtrædelse af EF-konkurrencereglerne

Sag	Kommissionsbeslutning	Overtrædelse	Overtrædelsens varighed	Bøde	Domstolen/-Retten i første instans	Afgørelse af bød størrelse
Quinine	16. juli 1969 1969 EFT L 192/5	Artikel 85: Horisontal markedsdeling, kvotearrangementer og prisfastsættelse	6 år	Mellem 10000 og 210 000 ECU Total: 500 000 ECU ca. d.kr. 4 mio.	15. juli 1970	Tre største bøder reduceret med 10 000 hver ca. d.kr. 3,75 mio.
Dyestuffs	24. juli 1969 1969 EFT L 195 /11	Artikel 85: Horisontal prisfastsættelse	4 år	Mellem 40 000 og 50.000 ECU Total: 490 000 ECU ca. d.kr. 3,92 mio.	14. juli 1972	Et selskabs bøde reduceret til 30.000 ECU ca. d.kr. 3,92 mio
Raffinerie Tirtlemon-toise	November 1971 1971 Bull. EC 11/55	Forordning 17, artikel 15(l)(c): Ufuldstændig fremlæggelse af protokoller v. kontrolundersøgelse		5.000 ECU ca. d. kr. 40.000		
Pittsburgh Corning Europe	23. november 1972 1972 EFTL 272/35	Artikel 85: Diskriminerende prisfastsættelse for at forhindre parallelimport	1½ år	100.000 ECU ca. d.kr. 800.000		
Commercial Solvents	14. december 1972 1972 EFT L 299/51	Artikel 86: Leveringsnægtelse	2 år	200.000 ECU ca. d kr. 1,6 mio.	6. marts 1974	Bøde reduceret til 100.000 ECU ca. d.kr. 800 - 000
WEA-Filipacchi	22. december 1972 1972 EFT L303/52	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	4 måneder	60.000 ECU ca. d.kr 480.000		
Sugar	2 januar 1973 1973 EFTL 140 /17	Artikel 85: Horisontal markedsdeling, prisfastsættelse mv Artikel 86: Påvirkning af samhandel ml medlemstater	3-4 år	Mellem 100.000 og 1,5 mio ECU Total: 9 mio ECU ca. d.kr. 72 mio.	16. december 1975	Bøder til syv selskaber annulleret og øvrige reduceret til mellem 600.000 og 40 000 Total: 1,59 mio ECU ca. d.kr. 12,72 mio.
Deutsche Philips	5. oktober 1973 1973 EFT L 293 /40	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	5 år	60.000 ECU ca. d.kr. 480.000		

Belgian Wallpaper	23. juli 1974 1974 EFT L 237/3	Artikel 85: Hori- sontal aggregeret rabat kartel og kollektiv boykot	3 år	Mellem 36.000 og 135.000 ECU Total: 358.500 ECU ca. d.kr. 2,87 mio.	26. november 1975	Afgørelse an- nulleret
General Motors	19. december 1974 1975 EFT L 29/14	Artikel 86: For- hindring af paral- lelimport ved at tage overpris for udstedelse af ty- pegodkendelse	4 måneder	100.000 ECU ca. d.kr. 800.000	13. november 1975	Afgørelse an- nulleret
French-Tai- wanese Mushroom Packers	8. januar 1975 1975 EFT L 29/26	Artikel 85: Hori- sontal eksport- kvoter og pris- fastsættelse		Mellem 2.000 og 32.000 ECU Total: 100000 ECU ca. d.kr. 800.000		
United Brands	17. december 1975 1976 EFT L 95/1	Artikel 86: Verti- kal diskrimine- rende prisfastsæt- telse og leve- ringsnægtelse	8 år	1 mio. ECU ca. d kr 8 mio.	14 februar 1978	Bøde reduceret til 850 000 ECU ca. d.kr. 6,8 mio
Hoffmann- La Roche	9. juni 1976 1976 EFT L 223/27	Artikel 86: Tro- skabsrabatter og eksklusivaftaler	5 år	300.000 ECU ca. d.kr. 2,4 mio	13. februar 1979	Bøde reduceret til 200.000 ECU ca. d. kr. 1,6 mio.
Miller In- ternational	1. december 1976 1976 EFTL 357/40	Artikel 85: Verti- kal eksportforbud	4 år	70.000 ECU ca. d.kr. 560.000	1 februar 1978	Afgørelse op- retholdt ca. d.kr. 560.000
Theal-Watts	21. december 1976 1977 EFT L 39/19	Artikel 85: Verti- kal forbud mod parallelimport Forordning 17, artikel 15(l)(a): Urigtige oplys- ninger i.f.m. an- meldelse	4 år	2 X 10.000 ECU ca. d.kr. 160.000	20. juni 1978	Afgørelse op- retholdt ca. d.kr 160.000
Hugin/Lip- tons	8. december 1977 1978 EFTL 22/23	Artikel 86: Le- veringsnægtelse af levere reserve- dele	VA år	50.000 ECU ca. d.kr. 400.000	31. maj 1979	Afgørelse an- nulleret
Vegetable Parchment	23. december 1977 1978 EFT L 70/54	Artikel 85: Hori- sontal markeds- deling og koordi- nation af prisfor- højelser	16 måne- der	Mellem 10.000 og 25.000 ECU Total: 115.000 ECU ca. d.kr. 920.000		

Miller International	1. december 1976 1976 EFT L 357/40	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	4 år	70.000 ECU ca. d.kr. 560 000	1. februar 1978	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 560.000
BMW Belgium	23. december 1977 1978 EFT L 46/33	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	5 måneder	Mellem 1.000 og 150.000 ECU Total: 203.500 ECU ca. d.kr. 1,63 mio.	12. juli 1979	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 1,628 mio
Kawasaki	12. december 1978 1979 EFT L 16/9	Artikel: Vertikal eksportforbud .	1 år	100.000 ECU ca. d.kr. 800.000		
Floral	28. november 1979 1980 EFT L 39/51	Artikel 85: Horizontal aftale om oprettelse af fælles handelselskab	10 år	3 X 85.000 ECU Total: 255.000 ECU ca. d.kr. 2,040 mio.		
Pioneer	14. december 1979 1980 EFT L 60/21	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	3 måneder - 2 år	Mellem 300.000 og 4.350.800 ECU Total: 6.950.000 ECU ca. d.kr. 55,6 mio.	7. juni 1983	Bøde reduceret til mellem 200.000 og 2 mio. ECU Total: 3,2 mio. ECU ca. d.kr. 25,6 mio.
Fabbrica Pisana	20. december 1979 1980 EFT L 75/30	Forordning 17, artikel 15(l)(c): Ufuldstændig fremlæggelse af protokoller v. kontrolundersøgelse		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
Fabbrica Sciarra	20. december 1979 1980 EFT L 75/35	Forordning 17, artikel 15(l)(c): Ufuldstændig fremlæggelse af protokoller v. undersøgelse		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
Johnson & Johnson	25. november 1980 1980 EFT L 377/16	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	4 år	200.000 ECU ca. d.kr. 1,6 mio.		
Michelin	7. oktober 1981 1981 EFT L 353/33	Artikel 86: Tying v.hj. af rabatsystemer for at undgå import af konkurrerende produkter	6 år	680.000 ECU ca. d.kr. 5,44 mio.	9. november 1983	Bøde reduceret til 300.000 ECU ca. d.kr. 2,4 mio.

Miller International	1. december 1976 1976 EFT L 357/40	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	4 år	70.000 ECU ca. d.kr. 560 000	1. februar 1978	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 560.000
Comptoir Commercial d'Importation	17. november 1981 1982 EFT L 72/31	Forordning 17, artikel 15(1)(b): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5.000 ECU ca. d kr. 40.000		
Telos	25. november 1981 1982 EFT L 58/19	Forordning 17, artikel 15(1)(b): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
Moët & Chandon	27. november 1981 1982 EFT L 94/7	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	2 år	1. mio. ECU ca. d kr 8,8 mio		
National Panasonic (Belgium)	11. december 1981 1982 EFT L 113/18	Forordning 17, artikel 15(1)(b): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
National Panasonic (France)	11. december 1981 1982 EFT L 211/32	Forordning 17, artikel 15(1)(b): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5 000 ECU ca. d.kr. 40 000		
Hasselblad	2. december 1981 1982 EFT L 161/18	Artikel 85: Vertikal forhindring af parallelimport, indflydelse på forhandlerpriser	6 år	Fabrikanter: 560 000 ECU Distributører: 165 000 ECU og 3 X 10.000 ECU Total: 755.000 ECU ca. d.kr. 6,04 mio.	21. februar 1984	Bøde til UK distributør reduceret til 80.000 ECU ca. d.kr. 6,04 mio
Anseau	17. december 1981 1982 EFT L 167/39	Artikel 85: Horizontal hindring af parallelimport v.hj af godkendelsesmærkater	3 år	Mellem 9.500 og 76.500 ECU Total: 935 000 ECU (efter korrektion) ca. d.kr 7,48 mio.	8. november 1983	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 7,48 mio
AEG-Telefunken	6. januar 1982 1982 EFT L 117/15	Artikel 85: Vertikale begrænsninger på forhandlerpriser; diskriminerende eksklusion af forhandlere	3½ år	1 mio. ECU ca. d.kr 8 mio	25. oktober 1983	Afgørelse opretholdt ca. d kr. 8 mio.

National Panasonic (Belgium)	11. december 1981 1982 EFT L 113/18	Forordning 17, artikel 15(l)(b): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
SSI (Dutch Cigarettes)	15. juli 1982 1982 EFT L 232/1	Artikel 85: Horisontal prisfastsættelse	Tre prisfastsættende perioder på 3-5 måneder	Mellem 100.000 og 425.000 ECU Total: 1.475.000 ECU ca. d.kr. 11,8 mio.	10. december 1985	Afgørelse opretholdt En bøde reduceret fra 150 000 til 100.000 ECU ca. d.kr. 11,8 mio.
FN1CF	27. oktober 1982 1982 EFT L 319/12	Forordning 17, artikel 15(l)(c): Ufuldstændig fremlæggelse af protokoller v. kontrolundersøgelse		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
National Panasonic	7. december 1982 1982 EFT L 354/28	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	3 år	450.000 ECU ca. d.kr. 3,8 mio.		
Rolled Zinc	14. december 1982 1982 EFT L 362/40	Artikel 85: Horisontal markedsdelingsaftaler	3 år	400.000 ECU og 500.000 ca. d.kr. 7,20 mio.	28. marts 1984	Bøder annulleret
BNIC (Cognac)	15. december 1982 1982 EFT L 379/1	Artikel 85: Horisontal prisfastsættelse	3 år	160.000 ECU ca. d.kr. 1,28 mio.		
Toltecs/-Dorcet	15. december 1982 1982 EFT L 379/19	Artikel 85: Ingen ændringsklausuler i varemærkeaftaler	7 år	50.000 ECU ca. d.kr. 400.000	30. januar 1985	Bøde annulleret
Windsurfing	11. juli 1983 1983 EFT L 229/1	Artikel 85: Restriktioner i patentlicensaftaler	4 år	Licenshaver: 50.000 ECU Licensgiver: mellem 5.000 og 15000 ECU Total 95.000 ECU ca. d.kr. 760.000	25. februar 1986	Licensgivers bøde reduceret til 25.000 ECU ca. d.kr. 560.000
Cast Iron and Steel Rolls	17. oktober 1983 1983 EFT L 317/1	Artikel 85: Horisontal prisfastsættelse og markedsdeling	12 år	Mellem 8.000 og 111.000 ECU Total: 1.250.000 ECU ca. d.kr. 10 mio.		
IPTC (Anseau III)	5. december 1983 1983 EFT L 376/7	Artikel 85: Horisontal hindring af parallelimport	1½ år	5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		

Polistil/Arbois	16 maj 1984 1984 EFT L 136/9	Artikel 85: Vertikal hindring af parallelimport	3 år	2 X 30.000 ECU ca. d kr. 480.000		
British Leyland	2 juli 1984 1984 EFT L 207/1 1	Artikel 86: Forhindret parallelimport v.hj af typegodkendelser	3 år	350 000 ECU ca. d. kr. 2,80 mio	11 november 1986	Afgørelse opretholdt ca. d. kr. 2,8 mio
Benelux Flat Glass	23 juli 1984 1984 EFT L 212/13	Artikel 85: Horizontal markedsdeling og prisfastsættelse	4 år	Mellem 765.000 og 1,450.000 ECU Total: 4 mio ECU ca. d kr. 32 mio		
Zinc Producer Group	6. august 1984 1984 EFT L 220/27	Artikel 85: Horizontal prisfastsættelse og markedsdeling	13 år	Mellem 350.000 og 950.000 ECU Total: 3,3 mio ECU ca. d. kr. 26,4 mio.		
Peroxygen	23 november 1984 1985 EFT L 35/1	Artikel 85: Horizontal prisfastsættelse og markedsdeling	10-20 år	Mellem 500.000 og 3 mio. ECU Total: 9 mio ECU ca. d.kr. 72 mio.		
John Deere	14 december 1984 1985 EFT L 35/58	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	7 år	2 mio ECU ca. d.kr. 16 mio		
Wood Pulp	19 december 1984 1985 EFT L 85/1	Artikel 85 Horizontal prisfastsættelse	7 år	Mellem 50.000 og 500 000 ECU Total 4 125 mio ECU ca. d. kr. 33 mio	7. maj 1993	Reduceret til ml. 20 000 og 50.000 ECU Total: 130.000 ECU ca. d.kr. 1,04 mio.
ECS/Akzo	14 december 1985 1985 EFT L 374/1	Artikel 86: Predatory pricing	4'A år	10 mio ECU ca. d.kr. 80 mio	3 juli 1991	Bøde reduceret til 7,5 mio. ECU ca. d.kr. 59 mio.
Sperry New Holland	16. december 1985 1985 EFT L 376/21	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	10 år	700.000 ECU ca. d kr. 7,2 mio		
Siemens/Fanuc	18 december 1985 1985 EFT L 376/29	Artikel 85: Horizontal markedsdeling	8 år	2 X 1 mio ECU ca. d.kr. 16 mio.		

Polistil/Arbois	16. maj 1984 1984 EFT L 136/9	Artikel 85: Vertikal hindring af parallelimport	3 år	2 X 30.000 ECU ca. d kr. 480 000		
Polypropylene	23 april 1986 1986 EFT L 230/1	Artikel 85: HORIZONTAL prisfastsættelse og kvotearrangementer	6 år	Mellem 500.000 og 11 mio ECU Total: 57.85 mio ECU ca. d. kr. 462,8 mio	17 december 1991	Afgørelse opretholdt ca. d. kr. 462,8 mio
Belasco	10 juli 1986 1986 EFT L 232/15	Artikel 85: HORIZONTAL pris og kvotearrangementer	6½ år	Mellem 15000 og 420.000 ECU Total: 1 mio ECU ca. d kr. 8 mio	11 juli 1989	Afgørelse opretholdt ca. d. kr. 8 mio
Peugeot	25 september 1986 1986 EFT L 295/19	Forordning 17, artikel 15(1)(b): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		4 000 ECU ca. d.kr. 32 mio		
Meldoc	26 november 1986 1986 EFT L 348/50	Artikel 85: HORIZONTAL prisfastsættelse og kvotearrangementer	6 år	Mellem 425 000 og 3,150.000 ECU Total: 6,555,000 ECU ca. d.kr. 52,44 mio	Appel trukket tilbage	
Fatty Acids	2 december 1986 1987 EFT L 3/17	Artikel 85: HORIZONTAL udveksling af salgsplysninger	3 år	3 X 50.000 ECU Total: 150 000 ECU ca. d. kr. 1,2 mio.		
Tipp-Ex	10 juli 1987 1987 EFT L 222/1	Artikel 85: Vertikal hindring af parallelimport	4 år	10 000 og 400.000 ECU ca. d. kr. 3,28 mio	8 februar 1990	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 3,28 mio
Sandoz	13. juli 1987 1987 EFT L 222/28	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	22 år	800 000 ECU ca. d. kr. 6,4 mio	11 januar 1990	Afgørelse opretholdt Bøde reduceret til 500.000 ECU ca. d.kr. 4 mio
Fisher-Price	18 december 1987 EFT L 49/19	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	3 år	300.000 ECU ca. d.kr 2,4 mio.		
Konica	18 december 1987 1988 EFT 78/34	Artikel 85: Vertikal forhindring af parallelimport	5 måneder	2 X 75.000 ECU ca. d.kr. 12 mio		

Sandoz	13 juli 1987 1987 EFT L 222/28	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	22 år	800.000 ECU ca. d.kr. 6,4 mio.	11. januar 1990	Afgørelse opretholdt Bøde reduceret til 500.000 ECU ca. d.kr. 4 mio
Hilti	22. december 1987 EFT L 65/19	Artikel 86: Tying og diskriminerende praksis	5 år	6 mio. ECU ca. d.kr. 48 mio.	2. marts 1994	Beslutning opretholdt ca. d.kr. 48 mio. Anket
Hoechst	26. maj 1988 17. rapport pkt. 57	Forordning 17, artikel 16(1)(d): Bøder for at nægte at underlægge sig kontrolundersøgelse	55 dage	55.000 ECU ca. d.kr. 440.000	21. september 1989	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 480.000
British Dental Trade Association	11. juli 1988 1988 EFT L 233/15	Artikel 85: Diskrimination af udenlandske udstillere på handelsmesser	5 år	100.000 ECU ca. d.kr. 800.000		
British Sugar	18 juli 1988 1988 EFT L 284/41	Artikel 86: Predatoryadfærd overfor konkurrent	1 år	3 mio. ECU ca. d.kr. 24 mio.		
Hudson's Bay/DPF	28. oktober 1988 1988 EFT L 316/43	Artikel 85: Horisontal eksklusiv forhandlertale	10 år	500.000 ECU ca. d.kr. 4 mio.	2. juli 1992	Delvis opretholdt Bøde reduceret til 300.000 ECU ca. d.kr. 2,4 mio.
Sabena	4. november 1988 1988 EFT L 317/47	Artikel 86: Nægtet at tillade mindre konkurrenter adgang til edb-booking system	2 måneder	100.000 ECU ca. d.kr. 800.000		
British Plasterboard	5. december 1988 1989 EFT L 10/50	Artikel 86: Eksklusivaftale for at forhindre import	1 år	3 mio. og 150.000 ECU ca. d. kr. 24 mio. og 1,2 mio.	1. april 1993	Afgørelse annulleret Anket
Italian Flat Glass II	7. december 1988 1989 EFT L 33/44	Artikel 85: Horisontal prisfastsættelse og kvotearrangementer Artikel 86. Kollektiv unfair prisdiskrimination	3-5 år	7, 4,7 og 1,7 mio. ECU Total: 13,4 mio. ECU ca. d.kr. 107,2 mio.	10. marts 1992	Afgørelse delvis annulleret. Bøder nedsat Total: 1,7 mio. ECU ca. d.kr. 13,6 mio. Anket

Sandoz	13. juli 1987 1987 EFT L 222/28	Artikel 85: Vertikal eksportforbud	22 år	800 000 ECU ca. d. kr. 6,4 mio.	11 januar 1990	Afgørelse opretholdt Bøde reduceret til 500.000 ECU ca. d.kr. 4 mio.
PVC	21. december 1988 1989 EFT L 74/1	Artikel 85: Horizontal prisfastsættelse og kvotearrangementer	4 år	Mellem 400.000 og 3,5 mio. ECU Total: 23,5 mio. ECU ca. d.kr. 188 mio.	15. juni 1994	Beslutning annulleret
LdPE	21. december 1988 1989 EFT L 74/21	Artikel 85: Horizontal prisfastsættelse og kvotearrangementer	7 år	Mellem 100.000 og 5,5 mio. ECU Total: 37 mio. ECU ca. d.kr. 296 mio.	10. marts 1992	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 296 mill.
Welded steel mesh	2. august 1989 1989 EFT L 260/1	Artikel 85: Horizontal prisfastsættelse og markedsdeling	5 år	Mellem 13.000 og 4,5 mio. ECU Total: 9,5 mio. ECu ca. d.kr. 76 mio.	Verserende	
Bayo-N-Ox	13. december 1989 1990 EFT L 21/71	Artikel 85: Eksportforbud	3 ½ år	500.000 ECU ca. d.kr. 4 mio.	15. december 1994	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 4 mio.
Secrérama	19. december 1990 1991 EFT L 35/23	Forordning 4056/86, artikel 16(4): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
Soda Ash: a. Solvay-/ICI b. Solvay/CFK c. Solvay D. ICI	19. december 1990 19. december 1990 19. december 1990 19. december 1990 1991 EFT L 152/16	Artikel 85: Markedsdeling Artikel 85: Kvotearrangementer Artikel 86: Eksklusivrabatter Artikel 86: Eksklusivrabatter	17 år 1 år 6 år 6 år	7 mio. ECU hver ca. d.kr. 56 mio. hver 1 og 3 mio. ECU ca. d.kr. 8 og 24 mio. 20 mio. ECU ca. da. kr. 160 mio. 10 mio. ECU ca. d.kr. 80 mio.	Verserende Verserende	

Secrétama	19. december 1990 1991 EFT L 35/23	Forordning 4056/86, artikel 16(4): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000		
Baccarat	15. marts 1991 1991 EFT L 97/16	Forordning 17, artikel 16(l)(c): Bøder for nægtelse af manglende afgivelse af oplysninger	43 dage	10 000 ECU ca. d.kr. 80.000		
Marteli - DMP	15. maj 1991 1991 EFT L 185/23	Artikel 85: Hindring af paralleksport og ophævelse af rabatter	1 3/4 år	350.000 ECU ca. d.kr. 2,8 mio.		
Toshiba (TEG)	5. juni 1991 1991 EFT L 287/39	Artikel 85: Eksportforbud	13 år	2.000.000 ECU ca. d.kr. 16 mio		
Tetra Pak II	24. juli 1991 1992 EFT L 72/1	Artikel 86: Hindring af parallelimport , eksklusivklausuler og prismæssig forskelsbehandling	14 år	75.000.000 ECU ca. d.kr. 560 mio.	6 oktober 1994	Afgørelse opretholdt ca. d.kr. 560 mio.
Dutch Construction	5. februar 1992 1992 EFT L 92/1	Artikel 85: Kartel, der samordner selskabernes praksis v. licitation	6 år	22.449.750 ECU ca. d.kr. 179,59 mio.		
British Midland/Aer Lingus	26. februar 1992 1992 EFT L 96/34	Artikel 85: Deltaelse i takstkons. Artikel 86: Nægtelse af at interline	3 år	750.000 ECU ca. d.kr. 6 mio.		
Dunlop Slazenger International-/All Weather Sports	18. marts 1992 1992 EFT L 131/32	Artikel 85: Parallelsportforbud	13 år	Mellem 150.000-5.000.000 ECU Total: 5,15 mio. ECU ca. d.kr. 41,2 mio.	28. april 1994	Bøde på 150.000 ECU annulleret ca. d.kr. 40 mio.
Groupement des Cartes Bancaires/Eurocheques International	25. marts 1992 1992 EFT L 95/50	Artikel 85: Aftale i strid m. "Package Deal"-aftalen fra 1980	6 1/4 år	5.000.000 og 1.000.000 ECU Total: 6 mio. ECU ca. d kr. 48 mio.	23. februar 1994	Bøde reduceret til 2.000.000 mio ECU ca. d.kr. 16 mio Bøde på 1.000.000 annulleret

Secrétama	19. december 1990 1991 EFT L 35/23	Forordning 4056/86, artikel 16(4): Afgivelse af falske oplysninger efter begæring		5.000 ECU ca. d.kr. 40 000		
Fransk-Vestafricanske rederikomitéer	1. april 1992 1992 EFT L 134/1	Artikel 85: Fordeling af linietrafikken Artikel 86: Udelukkelse af outsiders fra trafikområdet	5 år	Mellem 2.400 og 11.628.000 ECU Total: 15.306.200 ECU ca. d. kr. 122,44 mio		Anket
UKWAL	6. april 1992 1992 EFT L 121/45	Forordning 4056, artikel 18(3): Nægtet at underkaste sig kontrolundersøgelse		5.000 ECU ca. d.kr. 40 000		
Parker Pen Ltd / Herlitz AG	15. juli 1992 1992 EFT L 233/27	Artikel 85: F orhindring af parallelimport	2½ år	740.000 ECU ca. d. kr. 5,92 mio.	14. juli 1994	Bøde nedsat til 40.000 ECU ca. d. kr. 320.000
CSM	7. oktober 1992 1992 EFT L 305/16	Forordning 17, artikel 15(1 ((c): Nægtet at underkaste sig kontrolundersøgelse		3.000 ECU ca. d.kr. 24.000		
UIC	25. november 1992 1992 EFT L 366/47	Artikel 85: Fællessats for rejsebureauers provision for udstedelse af billetter	30 år	1.000.000 ECU ca. d.kr. 8 mio.	Verserende	
Mewac	17. december 1992 1993 EFT L 20/6	Forordning 4056, artikel 18(3): Nægtet at underkaste sig kontrolundersøgelse		4.000 ECU ca. d. kr. 32 000		
Linjekonferencen CEWAL	23. december 1992 1993 EFT L 34/20	Artikel 85: Markedsdelingsaftaler Artikel 86. Udelukkelse af konkurrenter	VA år	Fra 100 000 til 9,6 mio ECU Total: 10,1 mio. ECU ca. d.kr. 80,8 mio.	Verserende	
Schöller	IP/94/363 af 3. maj 1994	Forordning 17, artikel 16(1)(b)		Tvangsbøder på 1.000 ECU pr. dag ca. d.kr 8.000 pr. dag		

CSM	7 oktober 1992 1992 EFT L 305/16	Forordning 17, - artikel 15(1)((c): Nægtet at under- kaste sig kontrol- undersøgelse		3.000 ECU ca. d.kr. 24.000	
Hov SVZ/- MCN	29. marts 1994 1994 EFT L 104/34	Artikel 85: Aftale om fællestakster Artikel 86: Mis- brug af domi- nerende stilling, diskriminerende prisfastsættelse	6 år 11	000.000 ECU ca. d kr. 88 mio	
Karton	13. juli 1994 1994 EFT L 243/1	Artikel 85: Aftale + samordnet praksis	8 år	132,19 mio. ECU ca. d.kr. 1 mia.	Verserende
PVC	27. juli 1994 1994 EFT L 239/14	Artikel 85: Sam- ordnet praksis, prispolitik	14 år	Fra 400.000 ECU til 2,5 mio. ECU ca. d.kr. 23,5 mio.	
Akzo Che- micals	14. oktober 1994 1994 EFT L 294/31	Forordning 17, - artikel 14 (3): ukorrekt mundtlig for- klaring v. kon- trolundersøgelse		5.000 ECU ca. d.kr. 40.000	
Cement	30. november 1994 1994 EFT L 343/1	Artikel 85: Samordnet prak- sis, deling af marked	12 år ca.	248 mio. ECU d. kr. 19 mia	Verserende
Tretom m.fl.	21. december 1994 1994 EFT L 378 /45	Artikel 85: Hin- dring af paralle- limport og eks- port	7 år	2x600.000 og 4x10.000 ECU Total: 1,240 mio. ECU ca. d.kr. 9,92 mio.	
FEFC	21. december 1994 1994 EFT L 378 /17	Artikel 85: Aftale af rater, land- transport, sam- ordnet praksis	23 år	13x10.000 ECU Total: 130.000 ECU ca. d.kr. 1,04 mio	

Bilag 9

Praksis ved anvendelse af konkurrecelovens § 2

Konkurrencerådets anvendelse af lovens § 2 i relation til offentlig og offentligt reguleret erhvervsvirksomhed vedrører dels fortolkning af begreberne "erhvervsvirksomhed" og "offentlig regulering af erhvervsvirksomhed", som er omfattet af loven, og dels afgrænsningen af området for den del af "myndighedsudøvelse", som falder uden for lovens anvendelsesområde.

I en sag vedrørende Statens Luftfartsvæsen⁵⁵ tilkendegav Konkurrencerådet, at erhvervsvirksomhed omfatter enhver aktivitet, der medfører økonomisk værditilvækst med betydning for konkurrence- og effektivitetsforholdene, medmindre der er tale om egentlig myndighedsudøvelse.

I sagen vedrørende beskatningsreglerne for arbejdsgivernes tilskud til frokostordninger⁵⁶ og i sagen vedrørende tildeling af offentlig støtte til teatervirksomhed⁵⁷, er begge disse aktiviteter fundet at være omfattet af konkurrecelovens anvendelsesområde som offentligt reguleret erhvervsvirksomhed, jf. § 2, nr. 1, 2. pkt. I disse sager relaterer sagernes genstand sig til "aktiviteter", der kan betegnes som

⁵⁵ Omtalt i Konkurrencerådets publikation: Konkurrencerådets udtalelser til offentlige myndigheder, 1995.

⁵⁶ Dok. 1991-4, s. 342.

⁵⁷ Ikke offentliggjort.

offentlig regulering med betydning for erhvervsvirksomhed, jf. bemærkningerne til konkurrencelovens § 2, hvor det bemærkes, at erhvervsvirksomhed skal forstås bredt, således at også forhold, som kun indirekte har indflydelse på erhvervsmæssig virksomhed, vil være omfattet.

I bemærkningerne til konkurrencelovens § 2 er sondringen mellem erhvervsvirksomhed omfattet af § 2 og offentlig eller offentligt godkendt virksomhed, som er led i myndighedsudøvelse, gratisydelse, indkomstoverførsler o.lign. søgt tilvejebragt gennem eksempler. Hvad der må betegnes som myndighedsudøvelse, som ligger uden for offentligt reguleret erhvervsvirksomhed, er ikke omfattet af loven. Afgrænsningen er dog ikke altid klar.

Nedenstående eksempler illustrerer Konkurrencerådets praksis ved anvendelsen af konkurrenceloven i relation til begrebet "erhvervsvirksomhed" og til begrebet "offentlig regulering" med betydning for erhvervsvirksomhed.

Statens Luftfartsvæsen og Dansk Ultralet Flyveunion (DULFO). (Erhvervsvirksomhed.)

En privat person, der ønskede at tilbyde uddannelse til certifikat til flyvning med ultralette luftfartøjer, men ikke kunne opnå tilladelse fra Statens Luftfartsvæsen til at iværksætte den omhandlede uddannelse, rettede henvendelse til Konkurrencerådet. Statens Luftfartsvæsen havde tildelt en eneretsbevilling til DULFO til at forestå den omhandlede uddannelse.

Konkurrencerådet skrev til Statens Luftfartsvæsen, at ud fra en konkurrenceretlig bedømmelse fandt Rådet, at den af Statens Luftfartsvæsen givne ret til Dansk Ultralet Flyveunion til at forestå de omhandlede uddannelser bør åbnes for alle, der opfylder de af SLV stillede krav til at forestå uddannelserne, idet de stillede krav til at forestå uddannelserne skal være saglige, rimelige, og objektive samt konsekvent administrerede.

Statens Luftfartsvæsen forespurgte efterfølgende Rådet om, hvordan

begrebet erhvervsvirksomhed defineres i konkurrencelovens forstand. Statens Luftfartsvæsen var af den umiddelbare opfattelse, at Statens Luftfartsvæsens tildeling af eneretten var myndighedsudøvelse, og derfor ikke omfattet af konkurrencelovens bestemmelser.

I den anledning skrev Konkurrencerådet til Statens Luftfartsvæsen, at enhver aktivitet, der resulterer i økonomisk værditilvækst med betydning for konkurrence- og effektivitetsforholdene, må anses for erhvervsvirksomhed i konkurrencelovens forstand, medmindre der er tale om egentlig myndighedsudøvelse. Dette uanset om værditilvæksten frembringes i privat eller offentligt regi, og uanset om den pågældende aktivitet giver overskud, er non-profit eller giver underskud. Det er derfor ej heller af betydning for om der er tale om erhvervsvirksomhed om den pågældende aktivitet finder sted i en enkeltmandsvirksomhed, et selskab eller en forening.

Bedriftssundhedscentre i Hovedstadsområdet⁵⁸. (Erhvervsregulering.)
Arbejdstilsynet anmodede i 1991 Konkurrencerådet om en udtalelse om, hvorvidt en aftale indgået mellem 7 bedriftssundhedscentre (BST) i Hovedstadsområdet var omfattet af konkurrenceloven, herunder en vurdering af de storkøbenhavnske bedriftssundhedscentres markedsdelingsaftale.

Arbejdsministeren har udstedt en bekendtgørelse om bedriftssundhedstjenesten. Arbejdstilsynet fandt selv, at administrationen af den ovenfor nævnte aftale faldt uden for Arbejdstilsynets ressort, fordi BST-bekendtgørelsen udtrykkeligt nævner de tilfælde, hvor Arbejdstilsynet er involveret. Det drejer sig udelukkende om BST'ernes funktion og interne forhold.

Konkurrencerådet udtalte på den baggrund, at bedriftssundhedstjenestens virksomhed er omfattet af bestemmelserne i lovens § 2. Hvad angår de direkte offentligt regulerede forhold, hvor hjemlen til at foretage regulering er udnyttet, er forholdet omfattet af lovens § 2, nr. 1, 2. pkt. (undtaget fra indgrebsbeføjelserne) medens alle

⁵⁸ Dok. 1991-3, s. 197.

øvrige forhold vedrørende bedriftssundhedstjenesterne er omfattet af lovens § 2, nr. 1, 1. pkt. (fuldt omfattet af loven).

Dette indebar, at den af bedriftssundhedscentre gennemførte geografiske markedsdelingsadfærd fandtes omfattet af lovens § 2, nr. 1, 1. pkt., og at konkurrencelovens indgrebsbeføjelser i medfør af bestemmelserne i §§ 11-14 fandt fuld anvendelse på det omhandlede forhold. Aftalen blev efterfølgende ophævet.

Told- og Skattestyrelsen og City kuponer A/S. (Erhvervsregulering.)

Et selskab, der i 2 år havde udbudt frokostkuponer klagede til Konkurrencerådet over de gældende regler for beskatning af arbejdsgivernes tilskud til frokostordninger.

Konkurrencerådet rettede en § 15-henvendelse til Told- og Skattestyrelsen, idet Rådet fandt, at beskatningsreglerne virker konkurrenceforvridende mellem udbydere af frokostkuponer og professionelle virksomhedskantiner. I ligningsvejledningen gives der ikke nogen begrundelse for forskelsbehandlingen mellem de to typer frokosttilskud. Skattereglerne betyder, at en type erhvervsdrivende favoriseres på andres bekostning, og reglerne strider dermed med konkurrencelovens formål.

Konkurrencerådet henstillede, at der i beskatningsmæssig henseende sker en ligestilling mellem tilskud til frokostkuponssystemer og tilskud til virksomheder.

Boldhus Teatret (Erhvervsregulering.)

Boldhus Teatret klagede til Konkurrencerådet over Teaterrådets bevillingspraksis over for teatret. I klagen til Konkurrencerådet blev det anført, at Teaterrådet udøver konkurrenceforvridning, idet Boldhus Teatret efter 27 års virke ikke har kunne opnå støtte i syv sæsoner efter 86 ansøgninger.

Konkurrencerådet fandt, at teatervirksomhed er erhvervsvirksomhed i konkurrencelovens forstand. Offentlig støtte til teatervirksomhed er reguleret ved teaterloven, og den påklagede bevillingsadfærd er

at betragte som offentligt reguleret erhvervsvirksomhed, jf. konkurrencelovens § 2, nr. 1, 2. pkt.

Rådet fandt imidlertid ikke, i den konkrete sag, at det var muligt at fastlægge fuldt ud objektive kriterier for Teaterrådets bevillingspraksis, da tildelingen af støtte beror på et kunstnerisk skøn, der vanskeligt lader sig objektivere. Ud fra en samlet vurdering af sagen udtalte Konkurrencerådet, at man ikke fandt tilstrækkeligt grundlag for at bringe konkurrencelovens § 15 i anvendelse, og man afviste derfor at foretage yderligere i sagen.

Bilag 10

Konkurrencerådets henvendelser til offentlige myndigheder

10.1. Indledning

Konkurrenceloven omfatter såvel privat erhvervsvirksomhed som offentlig og offentligt reguleret erhvervsvirksomhed, jf. lovens § 2, og der er hermed tilsigtet en ligestilling af disse sektorer i konkurrenceretlig henseende.

De konkurrenceretlige virkemidler, der kan bringes i anvendelse, er dog ikke de samme, idet Konkurrencerådets indgrebsbeføjelser i lovens §§ 11-13 ikke kan bringes i anvendelse over for offentlig og offentligt reguleret erhvervsvirksomhed, ligesom bruttoprisforbuddet i § 14 ikke er gældende.

På disse områder kan Konkurrencerådet i stedet i medfør af lovens § 15 rette henvendelse til vedkommende offentlige myndighed og påpege mulige skadelige virkninger for konkurrencen.

Udgangspunktet for en konkurrenceretlig vurdering af offentlig og offentligt reguleret erhvervsvirksomhed må imidlertid i lighed med en vurdering i henhold til lovens § 11 af privat (ureguleret) erhvervsvirksomhed tage udgangspunkt i lovens formålsbestemmelse og lovbemærkningerne hertil.

Konkurrencelovens formål er ifølge § 1 at fremme konkurrencen og dermed styrke effektiviteten i produktion og omsætning af varer og tjenesteydelser m.v. ved størst mulig gennemsigtighed vedrørende

konkurrenceforhold og ved foranstaltninger imod begrænsninger i erhvervsfriheden og andre skadelige virkninger af konkurrencebegrænsninger. I forbindelse med den stigende internationalisering tilsigtes herved en konkurrence- og effektivitetsbetinget udvikling af erhvervsstrukturen.

Det overordnede middel til opnåelse af effektivitet er ifølge lovbetænkningerne virksom konkurrence. Som en grundlæggende forudsætning for virksom konkurrence og dermed effektivitet fremhæves i betænkningerne den frie erhvervsudøvelse, forstået som etableringsfrihed eller fri adgang til markedet. Desuden betones erhvervsfriheden, d.v.s. de lige og frie erhvervsvilkår, som en forudsætning for virksom konkurrence.

Hverken på det private eller det offentlige og offentligt regulerede område er det imidlertid muligt på forhånd at foretage en præcis og udtømmende opregning af de typer konkurrencebegrænsninger, Konkurrencerådet kan søge at imødegå i medfør af loven. Ifølge sagens natur vil de konkurrencebegrænsninger, der forekommer på henholdsvis det private, det offentlige og offentligt regulerede område, i øvrigt ofte være af forskelligartet karakter.

På det offentlige og offentligt regulerede område vil konkurrencebegrænsninger således typisk være etableret til varetagelse af forskellige, velbegrundede samfundsmæssige hensyn. Disse offentligt betingede konkurrencebegrænsninger er imidlertid ofte mere vidtgående, end de samfundsmæssige hensyn egentlig tilsiger, og de samme hensyn kan således ofte tilgodeses på en måde, der i mindre grad begrænser konkurrencen.

Realiseringen af de anbefalinger, der er indeholdt i Konkurrencerådets § 15-henvendelse, forudsætter ofte ændring af lovgrundlaget for den pågældende erhvervsvirksomhed. Konkurrencerådets anbefalinger indgår derved i den løbende politiske proces, og det kan være vanskeligt objektivt at vurdere den isolerede effekt af Konkurrencerådets henvendelse.

I det følgende har sekretariatet på baggrund af Konkurrencerådets hidtidige praksis søgt at foretage en systematisering af de konkurrencebegrænsninger, der har givet anledning til henvendelser til offentlige myndigheder i medfør af konkurrencelovens § 15. Det skal bemærkes, at adskillige af Konkurrencerådets enkelte § 15-henvendelser vedrører flere forskellige typer konkurrencebegrænsninger.

Endvidere skal det bemærkes, at privatretlige konkurrencebegrænsninger undertiden indgår i et samspil med konkurrencebegrænsninger af offentligretlig karakter. Konkurrencerådets helhedsvurdering af et branche- eller erhvervsområde har således i visse tilfælde har ført til reaktion efter såvel konkurrencelovens § 11 som § 15, som bør ses i sammenhæng.

Ved gennemgangen af de forskellige § 15-henvendelser i dette notat er det forsøgt at opridse konkurrencebegrænsningernes mere principielle karakter uden omtale af mere detaljerede forhold. I bilag 1 findes en oversigt over de pågældende offentlige myndigheder og de enkelte henvendelser, medens der i bilag 2 er foretaget en kronologisk og mere udtømmende gennemgang af henvendelserne og de pågældende offentlige myndigheders reaktion herpå.

10.2. Tredje udgave af oversigten

Konkurrencesekretariatet har - udover den almindelige opfølgning på henvendelserne - i 1994 foretaget en generel opfølgning på de sager, som ikke er endeligt afsluttede. Det vil sige, at sager, hvor der er sket en decideret afvisning af Konkurrencerådets anbefalinger eller hvor disse er imødekommet i fuldt omfang, eller hvor der er sket anden afgørelse ikke er forsøgt åbnet på ny.

Opfølgningen blev forelagt Konkurrencerådet primo 1995 med en vurdering af § 15-henvendelsernes resultater i det hele taget.

Konklusionen i notatet er, at henvendelserne generelt bliver modtaget positivt. I et flertal af henvendelserne - 18 af 30 - skønnes der at have været et positivt resultat, idet der enten er sket ændringer, som imødekommer Konkurrencerådet, eller der er sket

en inddragelse af Konkurrencerådets henstillinger i overvejelser om ændringer.

I en række sager - 9 af 30 - er der sket en decideret afvisning af Konkurrencerådets henstillinger, eller der er reelt ikke sket nogen imødekomende ændring af de påpegede forhold, men der er i en del af disse tilfælde givet en begrundelse, der viser, at man har overvejet om de af Konkurrencerådet påpegede forhold burde ændres.

Det har været fremme, at Konkurrencerådet i højere grad skulle rette henvendelse til erhvervsministeren i tilfælde, hvor der er manglende eller utilstrækkelig reaktion på afgivne § 15-henvendelser, men dette er ikke fundet relevant bortset fra et enkeltstående tilfælde, hvor der ikke har været nogen reaktion overhovedet fra en myndighed.

§ 15-henvendelsernes antal er i forelæggelsen for rådet opgjort til 30, hvilket til en vis grad må anses for et valgt tal. I nogle sager er der foretaget henvendelse til mange adressater, som eksempelvis sygehusejerne, i andre har den samme sag givet anledning til henvendelser til forskellige parter. Det afgørende for om en sag er selvstændigt talt med, er om der er tale om individuelle henvendelser til særskilte adressater - modsat om der er tale om enslydende henvendelser til myndigheder af samme art.

Efter forelæggelsen for rådet er der afgivet yderligere 2 udtalelser. (Ultimo april 1995.)

10.3. Offentlig erhvervsvirksomhed

Ved offentlig erhvervsvirksomhed, der kan gøres til genstand for en bedømmelse i henhold til konkurrencelovens § 15, forstås efter lovens § 2, nr. 2, erhvervsvirksomhed, der udøves af stats- eller kommunalforvaltningen, og som består i at udbyde eller efterspørge varer eller tjenesteydelser m.v., som har betydning for konkurrencen i erhvervslivet.

Den hidtidige praksis i forbindelse med offentlig erhvervsvirksom-

hed har især drejet sig om det offentliges udbud af varer eller tjenesteydelser. Sagerne koncentrerer sig om to hovedproblemer; for det første adgangen til markedet for private virksomheder i den situation, hvor den offentlige myndighed har et enten legalt eller faktisk monopol; for det andet spørgsmålet om en mulig konkurrenceforvridning i det tilfælde, hvor den offentlige erhvervsvirksomhed udøves i konkurrence med privat virksomhed. I et enkelt tilfælde har offentlige myndigheders adgang til at etablere erhvervsvirksomhed (sygehusapotek) dog også indgået i Konkurrencerådets § 15-henvendelse.

10.3.1. Fri adgang til markedet

Ifølge regler fastsat af Arbejdsministeriet har Arbejdstilsynet eneret til at foretage kontrol med dampkedler, trykbeholdere m.v. Efter en række klager over Arbejdstilsynets gebyrer for udførelsen af kontrollen rettede Konkurrencerådet i juli 1991 henvendelse til arbejdsministeren med anbefaling af, at Arbejdstilsynets eneret blev ophævet, således at andre (private) kontrolorganer kunne få adgang til dette marked. I henvendelsen understregede Konkurrencerådet, at der fortsat kunne stilles krav til sikring af en forsvarlig kontrol, men at alle, der opfylder kravene, må have adgang til at udføre kontrollen.

En ganske tilsvarende sag vedrørende Arbejdstilsynets eneret til at udføre kontrol med elevatorer gav i december 1991 Konkurrencerådet anledning til at rette en lignende henvendelse til arbejdsministeren om udførelsen af disse kontrolopgaver.

Ifølge bestemmelser i landinspektørloven og udstykningsloven har den offentlige matrikelmyndighed eneret på udførelsen af matrikulære arbejdsopgaver i visse dele af Sønderjylland samt i Københavns og Frederiksberg kommuner. Konkurrencerådet har på den baggrund i november 1992 rettet henvendelse til boligministeren og anbefalet, at der åbnes mulighed for at private landinspektører også i disse områder kan konkurrere på lige fod med det offentlige matrikelvæsen.

DSB ejer og benytter selv de eneste havnefaciliteter i Helsingør, der kan benyttes til overførsel af kørende trafik til Helsingborg. DSB har i samarbejde med det svenske SLF (SweFerry AB) etableret driftsselskabet ScandLines, der står for overfarten. Efter klager fra De Sammensluttede Vognmænd af 13. juli 1976 og Mercandia Rederierne rettede Konkurrencerådet i maj 1993 henvendelse til trafikministeren og DSB med anbefaling af, at der blev åbnet mulighed for konkurrence på overfarten ved at tillade andre selskaber at drive færgefart på ruten (3. parts-adgang).

I henhold til apotekerloven kan sygehusapoteker og filialer kun oprettes med sundhedsministerens tilladelse. Sundhedsministeriet følger en meget restriktiv praksis ved meddelelse af sådanne tilladelser, der alene synes begrundet i hensynet til de private apotekers omsætning. Der er samtidig fastsat stærke begrænsninger for, hvilke lægemidler sygehusapotekerne selv må fremstille, samt hvilke sygehuse der må leveres til. I forlængelse af Konkurrencerådets undersøgelse af den offentlige sygehussektors forsyning med lægemidler har Konkurrencerådet på den baggrund i december 1991 bl.a. henstillet til sundhedsministeren, at sygehusejerne frit kan oprette sygehusapoteker, og at begrænsningerne for disses produktion og distribution ophæves.

10.3.2. Konkurrenceforvridning

Konkurrencerådets anbefalinger i ovennævnte sag indebærer, at de offentligt ejede sygehusapoteker får mulighed for at producere og distribuere i konkurrence med den private medicinindustri og de private apoteker. På den baggrund indgik det tillige i Konkurrencerådets henvendelse i sagen, at sygehusapotekerne regnskabsmæssigt udskilles fuldstændigt fra sygehusenes øvrige virksomhed, gerne som aktie- eller anpartsselskaber undergivet årsregnskabslovens regler, for derved at sikre, at der ikke sker en konkurrenceforvridende offentlig subsidiering af virksomheden.

Veterinære sera og vacciner kan distribueres til landbruget enten gennem de private apoteker eller gennem Statens Veterinære Serumlaboratorium. Efter en klage fra Danmarks Apotekerforening har

Konkurrencerådet i februar 1992 bl.a. anbefalet landbrugsministeren, at Statens Veterinære Serumlaboratoriums handels- og distributionsvirksomhed på samme måde udskilles regnskabsmæssigt, evt. i selskabsform, fra laboratoriets øvrige opgaver.

Efter en klage fra GT LINK, der driver færgetrafik mellem Gedser og Rostock i konkurrence med DSB's færger fra Gedser til Warnemünde, har Konkurrencerådet i oktober 1992 rettet henvendelse til trafikministeren og DSB og anbefalet, at DSB's regnskab for havnevirksomheden for Gedser Havn opstilles efter årsregnskabslovens principper for at sikre, at konkurrencen mellem DSB og den private færgetrafik ikke forvrides.

10.3.3. Forretningsbetingelser m.v.

Sekretariatet for Retsinformation (SfR) under Justitsministeriet har indgået aftale med 2 distributører (Schultz Information A/S til private brugere og Datacentralen til offentlige brugere) uden forudgående licitation e.lign. Efter klage fra Media Holding ApS har Konkurrencerådet i november 1993 rettet henvendelse til justitsministeren og bl.a. anbefalet, at SfR med passende mellemrum udbyder disse driftsopgaver på rimelige, saglige, objektive og konsekvent administrerede vilkår.

10.4. Offentligt reguleret erhvervsvirksomhed

Området for offentligt reguleret erhvervsvirksomhed, hvor Konkurrencerådet ikke kan bringe konkurrencelovens §§ 11-14 i anvendelse, men alene kan rette henvendelse i medfør af § 15, omfatter ifølge § 2, nr. 1, 2. pkt., erhvervsvirksomhed, hvis udøvelse i henhold til særlig hjemmel bestemmes eller godkendes af det offentlige, i det omfang det pågældende forhold er offentligt reguleret. Det fremgår samtidig af lovbemærkningerne, at det er en forudsætning, at den særlige hjemmel faktisk er udnyttet.

De konkurrencebegrænsninger, der på dette område i praksis især har givet Konkurrencerådet anledning til at rette henvendelse til andre myndigheder, drejer sig i første række om en offentlig regulering af adgangen til det pågældende marked eller erhverv gennem

bevillingssystemer o.lign.

I en række tilfælde har offentlige myndigheders regler om organisationspligt m.v. samt om prisfastsættelse endvidere ført til henvendelse fra Konkurrencerådet. Herudover har offentlig regulering af mere forskelligartet karakter i enkelte tilfælde medført henvendelse fra Konkurrencerådet.

10.4.1. Adgang til markedet

I henhold til apotekerloven kan apoteker kun oprettes efter bevilling fra sundhedsministeren, der ligeledes bestemmer det enkelte apoteks placering. Apotekerloven indeholder desuden en række begrænsninger for, hvilke varer foruden lægemidler apotekerne kan forhandle. Efter en undersøgelse af området rettede Konkurrencerådet i november 1990 henvendelse til sundhedsministeren og anbefalede en liberalisering af apotekervæsenet bl.a. omfattende fri nedsættelsesret for apotekere under en autorisationsordning og en ophævelse af apotekernes sortimentsbegrænsning.

Busselskabet, Gråhundbus, opnåede i 1990 tilladelse fra Vestsjællands Trafikselskab (VT) til at drive en rute mellem Høje Tåstrup og Kalundborg med passagerer, der samtidig havde løst billet til CitiShips forbindelse på ruten Århus/Kalundborg. Efter at VT havde afslået at forlænge tilladelsen rettede Konkurrencerådet i 1992 henvendelse til VT med anbefaling af, at Gråhundbus¹ tilladelse blev forlænget, da afslaget fandtes at indebære en urimelig indskrænkning i adgangen til markedet.

Adgangen til at etablere egen praksis inden for sundhedssektoren for læger, fysioterapeuter, kiropraktorer, psykologer og fodterapeuter er begrænset af aftaler mellem Sygesikringens Forhandlingsudvalg og de pågældende erhvervsorganisationer. Aftalerne indebærer, at der ikke må gives tilladelse til etablering af en ny praksis, hvis det skønnes, at der inden for det pågældende område er et tilstrækkeligt antal behandlere. Konkurrencerådet rettede i 1992 henvendelse til Sygesikringen og anbefalede, at bestemmelserne om praksisregulering blev fjernet ved de kommende overenskomstforhandlinger.

Efter bestemmelser i ejendomsmægler loven og næringsloven er det forbudt ejendomsformidlere at skrive skøder i forbindelse med overdragelse af fast ejendom. Forbudet bevirker, at det i praksis kun er advokater, der kan udføre erhvervsmæssig bistand ved skødeskrivning. I forbindelse med overvejelser om en revision af lovgivningen om omsætning af fast ejendom rettede Konkurrencerådet i maj 1993 henvendelse til industriministeren med anbefaling af, at forbudet ikke blev videreført i den nye lovgivning på området.

Det følger af retsplejelovens regler, at private inkassobureauer ikke kan inddrive fordringer ved domstolene for deres klienter. Advokaterne har herved et faktisk monopol på inkassosager, der skal behandles i retssystemet. Efter klage over dette forhold rettede Konkurrencerådet i august 1993 henvendelse til justitsministeren og anbefalede en ændring af retsplejeloven, således at fordringshavere får mulighed for at bemyndige private inkassobureauer til at møde i retten på deres vegne.

Tildeling af bevilling til at drive hyrevognskørsel foretages efter hyrevognslovgivningen af den enkelte kommunalbestyrelse efter en vurdering af behovet i kommunen. Konkurrencerådet rettede efter en del klager i september 1993 henvendelse til trafikministeren og anbefalede bl.a., at begrænsningen af antallet af bevillinger og den skønsmæssige tildeling blev ophævet i forbindelse med en revision af hyrevognslovgivningen.

I henhold til realkreditloven kan realkreditinstitutter ikke oprette datterselskaber, der driver anden finansiel virksomhed som f.eks. pengeinstitutvirksomhed. Da pengeinstitutter f.eks. kan oprette realkreditinstitutter som datterselskaber, skaber dette forhold en forskel i adgangen til markederne, der indebærer en ulighed i konkurrenceforholdene for realkreditinstitutterne. Konkurrencerådet har derfor i april 1994 rettet en henvendelse til boligministeren og anbefalet, at bestemmelsen i realkreditloven ændres, således at realkreditinstitutter får samme mulighed som pengeinstitutter og forsikringsselskaber for at drive anden finansiel virksomhed i datterselskabsform.

I henhold til særlige krav om, at revisorer skal have en supplerende, teoretisk landbrugsfaglig uddannelse for at opnå godkendelse som sagkyndig konsulent, er sådan godkendelse nødvendig for at måtte bistå med/attestere ansøgninger om tilskud fra en af landbrugets støtteordninger. Det er Konkurrencerådets opfattelse, at opgaven er en naturlig forlængelse af revisorers øvrige rådgivning af landbrugs-virksomheder, og at revisorlovgivningens regler stiller krav, som må være tilstrækkelige til at en revisor kan bistå med støtteansøgninger, rådet finder derfor, at det særlige uddannelseskrav udgør en urimelig begrænsning i erhvervsfriheden, der stiller revisorer ulige i konkurrencen med andre konsulenter, og henstiller det særlige krav ophævet.

Private udbydere af kurser i visse arbejdsmarkedsuddannelser har kun i begrænset omfang mulighed for at blive godkendt til at udbyde og gennemføre kurser på samme favorable vilkår som AMU-centre og erhvervsskoler. En privat kursusudbyder vil kun blive godkendt, i det omfang AMU-centrene eller erhvervsskolerne ikke selv kan eller vil tilbyde det samme. En sådan behovsprøvelse indebærer en urimelig konkurrencebegrænsning mellem lige kvalificerede udbydere. Det er Konkurrencerådets opfattelse, at lige konkurrencevilkår mellem offentlige og private kursusudbydere vil tilgodese det samfundsøkonomiske hensyn, der ligger i at producere den mest kvalificerede undervisning mest effektivt, og give brugerne et bedre valg mellem kursusudbydere. Rådet har derfor anbefalet, at Arbejdsministeriets regler om retten til at udbyde og gennemføre visse arbejdsmarkedsuddannelser ændres, så private udbydere af efteruddannelseskurser kan godkendes på lige fod med AMU-centre og erhvervsskoler.

10.4.2. Organisationspligt m.v.

Alle overenskomster indgået mellem Sygesikringens Forhandlingsudvalg og sundhedserhvervene indeholder krav om medlemskab af den pågældende relevante fagorganisation for at kunne tilslutte sig overenskomsten og dermed yde behandling med tilskud fra Sygesikringen. Konkurrencerådet har fundet, at krav om medlemskab af en bestemt organisation er en unødvendig begrænsning i erhvervs-

friheden. I forbindelse med den tidligere omtalte henvendelse til Sygesikringens Forhandlingsudvalg har Konkurrencerådet derfor i juli 1992 tillige henstillet, at bestemmelserne om organisationspligt fjernes ved de kommende overenskomstforhandlinger.

Det er i retsplejeloven fastsat, at medlemskab af Det danske Advokatsamfund er obligatorisk for advokater. Baggrunden for det obligatoriske medlemskab er, at det hermed forbundne disciplinær- og kontrolsystem af hensyn til retssikkerheden findes at burde være uafhængigt af statsmagten. Da Advokatsamfundet herudover også fungerer som almindelig brancheorganisation, er advokater samtidig forpligtet til at underkaste sig en række mere fagorganisatoriske bestemmelser. På den baggrund har Konkurrencerådet i november 1993 rettet henvendelse til justitsministeren og anbefalet, at retsplejeloven ændres, således at advokaters forpligtelser i relation til Advokatsamfundet udelukkende gælder den myndighedsudøvelse Advokatsamfundet udøver som led i det lovregulerede disciplinær-system.

I tilknytning til hyrevognslovgivningens bevillingsregler er tillige fastsat et krav om tvungen oprettelse af og tilslutning til et bestillingskontor. Konkurrencerådet har fundet, at dette krav nærmest er at sammenligne med tvungent krav om medlemskab af en brancheorganisation, og i Konkurrencerådets henvendelse fra september 1993 til trafikministeren indgår bl.a. også en anbefaling af, at tilslutning til et bestillingskontor gøres frivillig.

10.4.3. Priser og avancer

I medfør af apotekerloven har Sundhedsministeriet fastsat detaljerede regler for beregningen af apotekernes salgspriser for lægemidler med det formål, at priserne skal være ens i hele landet. Reglerne, der omfatter såvel salg til private som salg til sygehussektoren, og såvel lægemidler til human som til veterinær brug, udelukker enhver form for priskonkurrence apotekerne imellem. Konkurrencerådet har ved gentagne lejligheder rettet henvendelse til sundhedsministeren angående dette formål og anbefalet fri prisdannelse for apotekernes salg af lægemidler, i november 1990 vedrørende salg til de alminde-

lige forbrugere, i december 1991 om apotekernes salg til sygehuse uden eget sygehusapotek og i februar 1992 vedrørende salg af veterinære sera og vacciner til landbruget.

Hyrevognslovgivningens bevillingsregler indeholder bestemmelser, hvorefter bevillingsmyndigheden skal fastsætte maksimalpriser for hyrevognskørsel. Konkurrencerådet har fundet, at de fastsatte maksimalpriser i betydelig grad i praksis udelukker mulig priskonkurrence. I Konkurrencerådets henvendelse fra september 1993 til trafikministeren anbefales på den baggrund tillige, at den offentlige regulering af priserne for erhvervet fjernes.

10.4.4. Konkurrenceforvridning

Arbejdsgiveres tilskud til frokostkuponer (der typisk anvendes på virksomheder uden egen kantine) er efter gældende regler undergivet beskatning i modsætning til arbejdsgivertilskud til professionelle virksomhedskantiner. Efter klage fra en udbyder af frokostkuponer, Citykuponer A/S, rettede Konkurrencerådet i oktober 1991 henvendelse til Told- og Skattestyrelsen og påpegede, at skattereglerne indebærer, at en type erhvervsdrivende favoriseres på andres bekostning, og henstillede, at der i beskatningsmæssig henseende sker en ligestilling mellem frokostkuponssystemer og tilskud til virksomhedskantiner.

Konkurrencerådet konkluderede efter en undersøgelse af den danske energisektor, at energiafgifterne bl.a. er medvirkende til at forvride den indbyrdes konkurrence på området, og at en uhensigtsmæssig brug af afgifter i øvrigt øger risikoen for, at resultaterne heraf ikke er i overensstemmelse med de erklærede mål. For det første opereres med afgiftsfritagelse for naturgas og vedvarende energi. Endvidere praktiseres en uensartet afgiftsbelastning af andre brændsels- og energiformer uden direkte sammenhæng mellem afgifter og de samfundsmæssige omkostninger forbundet med disse energiformer. Desuden pålægges afgifterne på forskellige omsætningstrin, afhængig af anvendelsen. På den baggrund har Konkurrencerådet i juni 1993 rettet henvendelse til Skatteministeriet og Energiministeriet og henstillet, at konkurrencemæssige synspunkter i højere

grad inddraget i henholdsvis afgiftssystemerne og de energipolitiske virkemidler.

En klage fra Sammenslutningen af Danske Lettershopvirksomheder til kommunikationsministeren gjorde gældende, at Postvæsenet krydssubsidierede den konkurrenceudsatte kuverteringsvirksomhed med midler fra monopolvirksomheden, hvilket efter klagerens opfattelse medførte urimelig konkurrenceforvridning. Postvæsenet havde valgt at opstille Postens Kuverteringsregnskaber efter reglerne i årsregnskabsloven, men regnskaberne var ikke offentligt tilgængelige. Postvæsenet erkendte, at der var udgiftsført poster i postvæsenets regnskab, som rettelig burde have været udgiftsført i regnskabet for Postens Kuvertering. Konkurrencerådet fandt, at Postens Kuverteringsvirksomhed var præget af manglende gennemsigthed for markedets virksomheder, og at virksomheden indebar nærliggende risiko for konkurrenceforvridende krydssubsidiering. Rådet henstillede, at Postens Kuverteringsregnskaber blev offentligt tilgængelige og at virksomheden udskiltes fuldstændigt fra postvæsenets øvrige funktioner, gerne i selskabsform.

10.4.5. Reklame og annoncering

Det er i lovgivningen fastsat, at kiropaktorer, tandlæger og tandteknikere ikke må reklamere med andet end navn, stilling, adresse og træffetid samt evt. tilslutning til overenskomst med det offentlige. Konkurrencerådet har i juni 1992 rettet henvendelse til sundhedsministeren og anbefalet, at disse restriktive og konkurrencebegrænsende lovbestemmelser ophæves eller lempes, således at disse erhverv får mulighed for gennem reklame at konkurrere om kunderne, som andre erhverv undergivet markedsføringslovens bestemmelser om vildledende reklame.

I sagerne om ejendomsformidlers adgang til at skrive skøder og inkassobureauernes mulighed for at yde bistand ved retslig inkasso fra henholdsvis maj og august 1993 har det tillige indgået i Konkurrencerådets anbefalinger, at disse erhverv får mulighed for at annoncere med de pågældende ydelser.

10.4.6. Forretningsbetingelser m.v.

KODA har eneret givet af Kulturministeriet til at opkræve komponistafgifter for benyttelse af musik bl.a. i radio og TV. KODA's takster og tariffer godkendes af Kulturministeriet. Efter en række klager fra kommercielle TV-stationer over forskelsbehandling i forhold til de offentlige TV-stationer, har Konkurrencerådet i oktober 1990 rettet henvendelse til kulturministeren. I henvendelsen har Konkurrencerådet henstillet, at der tilvejebringes en ensartet behandling af musikbrugerne ud fra objektive og konsekvent gennemførte kriterier, samt at KODA's takspolitik lægges offentligt frem.

10.4.7. Andre erhvervsvilkår

Kommunernes administration af lovgivningen om affaldsbortskaffelse indebærer, at private virksomheder, der transporterer og behandler affald, tvinges ind under kommunale ordninger uden mulighed for at anvende alternative muligheder for bortskaffelse. Endvidere indebærer en manglende koordinering af kommunernes godkendelsesordninger, at virksomhederne skal søge om godkendelse i hver eneste kommune, affaldet passerer. Desuden anvender en del kommuner et fast gebyr for affaldsbortskaffelse, uanset mængde og forureningsgrad. Konkurrencerådet har i den anledning rettet henvendelse til kommunerne og til Miljøministeriet og anbefalet mulighed for fritagelse for anvendelse af de kommunale ordninger, når anden mulighed foreligger, at de kommunale godkendelsesordninger får landsdækkende virkning, samt at de fastsatte gebyrer afspejler omkostningerne ved bortskaffelsen af forskellige affaldstyper.

Lovgivningen om revisorer indebærer bl.a., at registrerede og autoriserede revisorer ikke må drive virksomhed sammen, at statsautoriserede revisorer ikke må arbejde i en revisorvirksomhed, der ledes af en registreret revisor. Endvidere indebærer lovgivningen begrænsninger i mulighederne for at etablere filialer. Konkurrencerådet har fundet, at disse bestemmelser går videre end det er nødvendigt for at tilgodese hensynet til en forsvarlig erhvervsudøvelse og har i en henvendelse til industriministeren i august 1992 anbefalet en

liberalisering heraf.

Ved en ændring i retsplejeloven i 1990 blev der givet advokater adgang til at slutte sig sammen i selskaber. Advokatselskabers formål må imidlertid alene være at drive advokatvirksomhed, og både medejere og ledelse i et advokatselskab skal bestå af aktivt udøvende advokater. Herved er advokater afskåret fra at indgå i et tværfagligt selskab med naturligt beslægtede erhverv og udvikle nye virksomhedsformer. I en henvendelse til justitsministeren har Konkurrencerådet i november 1993 henstillet, at disse restriktioner for advokaters erhvervsudøvelse søges fjernet.

I lovgivningen om landinspektørvirksomhed er fastsat tilsvarende betingelser for landinspektørers adgang til at drive virksomhed i selskabsform samt begrænsninger i mulighederne for at oprette filialer. I Konkurrencerådets henvendelse til boligministeren fra november 1992 henstilles det tillige, at disse restriktioner ophæves.

På baggrund af en klage fra to kommuner over optikerbranchens samordnede prispolitik fandt Konkurrencerådet, at optikernes indbyrdes priskonkurrence ved levering af brilleglas og kontaktlinser stort set var sat ud af kraft, delvist på grund af det regelsæt, der ligger til grund for ydelsen af disse hjælpemidler. Konkurrencerådet anbefalede at hjælp til brilleglas og kontaktlinser ydes som kontant-tilskud, sådan at den enkelte modtager selv kan vælge leverandør. Ved denne ordning vil såvel hensynet til en åben konkurrence som til brugerens frie valg af leverandør tilgodeses.

Ved overgangen til edb-registrering i tinglysningen blev kreditoplysningsbureauer ved en ikke nærmere begrundet lovbemærkning udelukket fra at få ekstern terminaladgang. Dermed fik virksomhederne ikke del i den effektivisering, som var formålet med indførelse af edb, og virksomhederne blev stillet ulige i konkurrencen med andre erhverv med tilsvarende rådgivningsopgaver. Konkurrencerådet henstillede derfor til justitsministeren, at kreditoplysningsbureauer får samme mulighed som andre til at søge i tinglysningsvæsenets edb-registre.

Underbilag A

Oversigt over rådets § 15-henvendelser

1. Kulturministeriet, oktober 1990

Henvendelse om KODA's takstpolitik.

2. Sundhedsministeren, november 1990

Henvendelse om liberalisering af det private apotekervæsen.

3. Arbejdsministeren, juli 1991

Henvendelse om at ophæve eneret til kontrol af kedler m.v.

4. Told- og Skattestyrelsen, oktober 1991

Henvendelse om beskatning af tilskud til frokostordninger.

5. Arbejdsministeren, december 1991

Henvendelse om at ophæve eneret til kontrol af elevatorer.

6. Sundhedsministeren, december 1991

Henvendelse om fri og lige konkurrence mellem offentlig og privat produktion og salg af lægemidler.

7. Sygehusejeme, december 1991

Henvendelse om fri og lige konkurrence mellem offentlig og privat produktion og salg af lægemidler.

8. Vestsjællands Trafikselskab, februar 1992

Henvendelse om at imødekomme tilladelse til at drive busrute mellem Høje Tåstrup og Kalundborg.

9. Sundhedsministeren, februar 1992

Henvendelse vedrørende sera og vacciner til dyr.

10. Landbrugsministeren, februar 1992

Henvendelse vedrørende sera og vacciner til dyr.

11. Sundhedsministeren, juni 1992

Henvendelse om at ophæve restriktive reklameregler for kiropraktorer, tandlæger og tandteknikere.

12. Sygesikringens Forhandlingsudvalg, juli 1992

Henvendelse om at fjerne praksisregulering for læger m.v.

13. Industriministeren, august 1992

Henvendelse om at fjerne nogle offentlige bestemmelser, som begrænser konkurrencen på revisorområdet.

14. Trafikministeren og DSB, oktober 1992

Henvendelse om at DSB ændrer regnskabsprincipperne for Gedser havn for at sikre, at konkurrencen mellem DSB og den private færgefart ikke forvrides.

15. Boligministeren, december 1992

Henvendelse om at ophæve offentlige regler, som begrænser landinspektørernes erhvervsfrihed.

16. Miljøministeren, januar 1993

Henvendelse om at det eksisterende regelgrundlag for afskaffelse af affald ændres, samt om en mere smidig anvendelse af de gældende regler.

17. Kommunerne, januar 1993

Henvendelse om at det eksisterende regelgrundlag for afskaffelse af affald ændres, samt om en mere smidig anvendelse af de gældende regler.

18. Industriministeren, maj 1993

Henvendelse om at det nugældende forbud mod at ejendomsformidlere må skrive skøder ikke føres videre i lovforslaget om omsætning af fast ejendom.

19. Justitsministeren, maj 1993

Henvendelse om at såfremt skødeskrivningsforbuddet ophæves, bør ministeren udnytte sin hjemmel til at give alle mulighed for at annoncere med skødeskrivning.

20. Trafikministeren og DSB, maj 1993

Henvendelse til DSB om at åbne for konkurrencen på Helsingør-Helsingborg overfarten ved at tillade andre selskaber at drive færgefart på ruten.

21. Energiministeren, juni 1993

Henvendelse om at konkurrencemæssige synspunkter og hensyn i højere grad inddrages i udformningen af energiafgifterne.

22. Skatteministeren, juni 1993

Henvendelse om at konkurrencemæssige synspunkter og hensyn i højere grad inddrages i udformningen af energiafgifterne.

23. Justitsministeren, august 1993

Henvendelse om at retsplejeloven ændres, så der skabes lige konkurrencevilkår på inkassoområdet.

24. Trafikministeren, september 1993

Henvendelse om at ændre hyrekørselslovgivningen, så der i fremtiden bliver færre hindringer for adgangen til hyrekørsel og færre begrænsninger på, hvorledes erhvervet udføres.

25. Justitsministeren, november 1993

Henvendelse om at fremme en konkurrencebaseret udvikling af tilrettelæggelsen af såvel Sekretariatet for Retsinformations driftsopgaver som af dets distribution/markedsføring.

26. Justitsministeren, november 1993

Henvendelse om at ophæve eller lempe nogle af de konkurrencebegrænsende regler i retsplejeloven vedrørende advokatselskaber og tvunget medlemskab af Advokatsamfundet som "fagforening".

27. Boligministeren, april 1994

Henvendelse om at realkreditloven ændres, således at realkreditinstitutter får mulighed for i datterselskabsform at drive anden finansiel virksomhed.

28. Kommunikationsministeren, juni 1994

Henvendelse om at Postens Kuverteringsregnskaber gøres offentligt tilgængelige, og at Postens Kuvertering udskilles fuldstændigt fra postvæsenets øvrige funktioner, gerne i selskabsform.

29. Socialministeren, juni 1994

Henvendelse om at reglerne om ydelse af hjælpemidler efter bistandslovens § 58 ændres, så hjælp til brilleglas og kontaktlinser gives som kontantydelse.

30. Justitsministeren, november 1994

Henvendelse om at kreditoplysningsbureauer får samme mulighed som andre erhvervsvirksomheder for at søge i tinglysningsvæsenets edb-registre.

31. Landbrugs- og fiskeriministeren, marts 1995

Henvendelse om at et særligt krav om, at revisorer skal have en supplerende, teoretisk landbrugsfaglig uddannelse for at opnå godkendelse som sagkyndig konsulent ophæves.

32. Arbejdsministeren, april 1995

Henvendelse om at arbejdsministeriets regler om retten til at udbyde og gennemføre visse arbejdsmarkedsuddannelser ændres, så private udbydere af efteruddannelseskurser kan godkendes på lige fod med AMU-centre og erhvervsskoler.

Underbilag B

Indholdet af § 15-henvendelseme og myndighedernes reaktioner

1. Henvendelse til Kulturministeriet om KODA's takstpolitik

Den 12. oktober 1990 blev der rettet henvendelse til Kulturministeriet på baggrund af klager fra en række musikbrugere på tv-området over KODA's takstpolitik.

Konkurrencerådet fandt, at KODA's tarifieringsmønster for musikbrugere på tv-området næppe var objektiverede og næppe konsekvent gennemførte og virkede uigennemsigtig. Derimod fandt Konkurrencerådet ikke, at KODA's takstniveau sammenlignet med det internationale takstniveau fremstod som urimeligt.

Konkurrencerådet henstillede til Kulturministeriet at medvirke til, at KODA's takstpolitik i fremtiden gøres forenelig med de konkurrenceretlige principper ved en tilvejebringelse af en ensartet behandling af musikbrugerne, ud fra en række objektive og konsekvent gennemførte kriterier. I denne forbindelse bør KODA's takstpolitik lægges offentligt frem.

Kulturministeriet har ved brev af 7. november 1990 meddelt KODA, at selskabet ved fastlæggelsen af fremtidige takster på tv-området skal tage hensyn til de af Konkurrencerådet fremførte synspunkter. For så vidt angår tariffer, der skal godkendes med virkning efter 1. januar 1991, skal disse forelægges ministeriet samtidig.

2. Henvendelse til sundhedsministeren vedrørende en helhedsvurdering af konkurrenceforholdene på det private lægemiddelområde

Den 7. november 1990 blev der rettet henvendelse til sundhedsministeren om en liberalisering af det private apotekervæsen.

Konkurrencerådet har behandlet forholdene på lægemiddelområdet

med speciel vægt på distributionssystemerne. Konkurrencerådet konstaterede, at området i de forskellige omsætningsled var reguleret meget indgående gennem privatretlige og offentligretlige konkurrencebegrænsninger. Disse reguleringer førte til en næsten fuldstændig mangel på konkurrence i distributionsleddene. Såvel grossist- som apotekerleddet var således bl.a. karakteriseret ved totalt fravær af priskonkurrence og meget stærke adgangsbarrierer i klar modstrid med konkurrencelovens målsætning.

Henvendelsen tog i særlig grad sigte på den offentlige regulering af apotekersektoren, og Konkurrencerådet gav en række anbefalinger i retning af en markedsorienteret liberalisering af apotekervæsenet i overensstemmelse med intentionerne i konkurrenceloven.

Sundhedsministeren meddelte den 13. november 1990, at Konkurrencerådets anbefalinger ville blive behandlet af en arbejdsgruppe under ministeriet, der havde til formål at undersøge mulighederne for en hel eller delvis liberalisering af apotekersektoren.

Arbejdsgruppen har i april 1991 færdiggjort sin rapport, der indeholder 5 modeller, hvoraf den mest liberale model svarer til den af Konkurrencerådet anbefalede. Ved offentliggørelsen af rapporten konkluderede sundhedsministeren i sin pressemeddelelse, at udvalget bag betænkningen ikke havde fundet afgørende argumenter mod en liberalisering af apotekervæsenet.

Indtil videre har henvendelsen foreløbig medvirket til, at der er åbnet op for generisk substitution, og at apoteksindkøbspriserne er blevet vejledende.

Sundhedsministeriet har senere oplyst, at regeringen den 1. december 1993 fremsatte forslag til ændring af lov om apoteksvirksomhed. Forslaget byggede på, at det hidtidige system blev bibeholdt som grundlag for fremtidens apotekervæsen, men med en række ændringer, der har som mål at forenkle og modernisere apotekervæsenet.

De væsentligste elementer i ændringerne var som følger:

- forbedring af mulighederne for at tilpasse apoteksstrukturen til samfundsudviklingen
- præcisering af apotekernes opgaver, herunder endelig afvisning af apotekernes deltagelse i fremstilling af farmaceutiske specialiteter
- adgang for sygehusejerne til at oprette sygehusapotek uden forudgående godkendelse og til at levere til alle amtets sygehuse.

Lovforslaget er ophævet til lov i maj 1994. Loven er ikke en imødekommelse af de centrale liberaliseringsforslag fra Konkurrencerådet.

3. Henvendelse til arbejdsministeren om at ophæve eneret til kontrol af dampkedler og trykbeholdere m.v.

Den 10. juli 1991 blev der rettet henvendelse til Arbejdsministeren på baggrund af to klager over den gebyrpolitik, som Direktoratet for Arbejdstilsynet håndhæver i henhold til Arbejdstilsynets bekendtgørelse om gebyr for Arbejdstilsynets kontrol med dampkedler og trykbeholdere m.v.

Konkurrencerådet konstaterede, at Arbejdstilsynet havde eneret til at foretage visse kontrolopgaver, som blev takseret efter Arbejdsministeriets gebyrbekendtgørelse. Arbejdstilsynets eneret til at udføre disse kontrolopgaver medførte en adgangsbarriere til markedet, idet det ikke var muligt for andre kontrolorganer at foretage de i "dampkedel- og trykbeholderbekendtgørelsen" nævnte kontrolopgaver. Dette udelukkede enhver form for priskonkurrence og forhindrede, at effektivitetsforskelle mellem forskellige kontrolorganer kunne komme til udtryk i taksterne.

Konkurrencerådet henstillede til arbejdsministeren, at den kontrol Arbejdstilsynets alene var berettiget til at foretage ændres således, at der gives adgang til, at andre kontrolorganer på basis af en autorisationsordning eller gennem certificering kan få adgang til mar-

kedet. Der er således intet til hinder for, at der stilles krav til virksomheder eller personer for at kunne opnå tilladelse til autorisation eller certificering.

Arbejdsministeriet er ikke fremkommet med skriftlig tilkendegivelse, men kontorchef Henrik Grove fra Arbejdsministeriet har den 11. juli 1991 udtalt til dagspressen, at Arbejdstilsynets lovbundne opgaver skal privatiseres inden for et års tid, herunder kontrollen med kedler og trykbeholdere.

Der er endnu ikke sket en privatisering af området.

4. Henvendelse til Told- og Skattestyrelsen vedrørende ligningsvejledningen for frokostordninger

Den 9. oktober 1991 blev der rettet henvendelse til Told- og Skattestyrelsen på baggrund af en klage over de gældende regler for beskatning af arbejdsgivernes tilskud til frokostordninger.

Konkurrencerådet konstaterede, at beskatningsreglerne virkede konkurrenceforvridende mellem udbydere af frokostkuponer og professionelle virksomhedskantiner. I ligningsvejledningen gives der ikke nogen begrundelse for forskelsbehandlingen mellem de to typer frokosttilskud.

Konkurrencerådet henstillede, at Told- og Skattestyrelsen medvirker til at ændre ligningsvejledningen, således at der i beskatningsmæssig henseende sker en ligestilling mellem tilskud til frokostkuponssystemer og tilskud til virksomhedskantiner.

Told- og Skattestyrelsen har i brev af 14. november 1991 afvist at ændre ligningsvejledningen, idet at Ligningsrådet tidligere har behandlet spørgsmålet om beskatning af frokostkuponer. Ligningsrådet besluttede, at frokostkuponer bør beskattes, da disse efter Ligningsrådets opfattelse kan omsættes til rede penge og dermed sidestilles med almindelig pengeindkomst. Tilskud til virksomhedskantiner beskattes ikke, fordi det kan være vanskeligt at individuali-

sere godet (det ville være en betingelse for beskatning, at de ansatte benyttede kantinen). Told- og Skattestyrelsen har ikke mulighed for at ændre Ligningsrådets afgørelse.

Centrum-Demokraterne fremsatte den 14. november 1991 et lovforslag, der tog højde for nogle af sagens konkurrencemæssige aspekter. Forslaget blev efterfølgende forkastet af et flertal af Folketingets partier.

5. Henvendelse til arbejdsministeren om at ophæve eneret til kontrol af elevatorer

Den 5. december 1991 blev der rettet henvendelse til arbejdsministeren på baggrund af en klage over den gebyrpolitik, som Direktoratet for Arbejdstilsynet håndhæver i henhold til Arbejdstilsynets bekendtgørelse om gebyr for Arbejdstilsynets besigtigelser og afprøvning af elevatorer mm.

De omhandlede kontrolopgaver udføres mod betaling i h.t. Arbejdstilsynets bekendtgørelse om gebyr, og opgaverne er at anse for offentlig eller offentligt reguleret erhvervsvirksomhed. Selv om disse opgaver har karakter af kontrol, er der ikke tale om myndighedsudøvelse, men om erhvervsudøvelse i konkurrencelovens forstand, idet disse kontrolopgaver lige såvel kan varetages af autoriserede firmaer med kendskab til området.

Konkurrencerådet henstillede til arbejdsministeren, at den kontrol, som Arbejdstilsynet alene er berettiget til at foretage, ændres således, at andre kontrolorganer på basis af en autorisationsordning eller gennem certificering kan få adgang til markedet. Der er således intet til hinder for, at man fra myndighedernes side stiller krav til selve kontrollen, eller til de virksomheder/service- og eftersynsfirmaer der skal udføre kontrollen.

Arbejdsministeriet har ved skrivelse af 18. februar 1992 oplyst, at arbejdsministeren allerede inden henvendelsen havde forberedt en privatisering af kontrollen med elevatorer. I øvrigt mener Arbejds-

ministeriet, at området kontrol med elevatorer falder uden for offentlig erhvervsvirksomhed og således ikke er omfattet af konkurrenceloven.

Der er endnu ikke sket en privatisering af området.

6-7. Henvendelser til sundhedsministeren og sygehusejerne om fri og lige konkurrence mellem offentlig og privat produktion og salg af lægemidler

Den 18. december 1991 blev der rettet 2 henvendelser, en til sundhedsministeren og en til sygehusejerne, med opfordring om at fjerne de offentlige regler, der modvirker konkurrencen og effektiviteten for salg og produktion af lægemidler i den offentlige sygehussektor.

Konkurrencerådets gennemgang af omsætnings- og produktionsforholdene for lægemidler i den offentlige sygehussektor har vist, at området er præget af markedsmæssig ineffektivitet, der manifesterer sig ved meget stærke adgangsbarrierer, en indirekte offentlig subsidiering af den private apotekersektor, fravær af priskonkurrence samt en nærliggende risiko for en konkurrenceforvridende, offentlig subsidiering af sygehusapotekernes produktion. Årsagerne til de skadelige virkninger findes dels i Sundhedsministeriets regulering af området i h.t. apotekerloven og lægemiddelloven, dels i amtskommunernes og de øvrige sygehusmyndigheders organisering af sygehusapotekerne og disses produktion.

I henvendelsen til sygehusejerne fremkom Konkurrencerådet med en række anbefalinger, herunder en fuldstændig regnskabsmæssig udskillelse af sygehusapotekerne fra sygehusenes øvrige aktiviteter, gerne i selskabsform (aktie- eller anpartsselskab). Desuden anbefales det de pågældende myndigheder, at sygehusapotekerne ophører med deres samarbejde omkring priser og produktionsdeling inden for Amternes Lægemiddelregistreringskontor I/S.

I henvendelsen til sundhedsministeren anbefalede Konkurrencerådet,

at en række begrænsninger og regler fjernes samt at der skabes mulighed for, at sygehusapotekerne udskilles fra sygehusenes øvrige drift gerne i selskabsform, samt at disse skal aflægge regnskab efter reglerne i årsregnskabsloven.

Amtsrådsforeningen i Danmark har den 5. februar 1992 orienteret Konkurrencerådet om foreningens opfattelse af rådets anbefalinger. Det fremgår, at foreningen kan tilslutte sig de anbefalinger, Konkurrencerådet er kommet med over for sundhedsministeren vedrørende ophævelse af de nuværende begrænsninger på sygehusapotekernes virksomhed.

Amtsrådsforeningen meddeler endvidere, at der søges udarbejdet en regnskabsmodel, der udskiller sygehusapoteksvirksomheden fra det øvrige sygehusvæsen. Amtsrådsforeningen kan dog ikke tilslutte sig, at dette sker i aktie- eller anpartsselskabsform. En arbejdsgruppe er fremkommet med en regnskabsmodel, som skal sikre mulighed for at vurdere rentabiliteten i sygehusapotekernes virksomhed.

Endelig oplyser Amtsrådsforeningen i forbindelse med Konkurrencerådets anbefaling af, at produktionsfordelingssamarbejdet og prissamarbejdet bringes til ophør, at et hvert sygehusapotek frit kan producere de lægemidler man ønsker, og at de priser, der fremkommer via prissamarbejdet, alene er vejledende. *Københavns magistrats 2. afdeling* har ved skrivelse af 30. april 1992 udtrykt sig på linie med Amtsrådsforeningen.

Ved skrivelse af 4. august 1992 har *Sundhedsministeriet* meddelt, at ministeriet har truffet beslutning om, at der i medfør af apotekerlovens § 58 fastsættes bindende regnskabsregler for sygehusapotekernes samlede virksomhed.

Af Sundhedsdebatten nr. 12, 1993 fremgår, at der nu er ved at være udarbejdet særlige regnskabsregler for sygehusapotekerne, men at der ikke vil ske en adskillelse af sygehusmyndighederne og sygehusapotekerne i form af selskabsdannelse.

Sundhedsministeriet har senere oplyst, at der med Sundhedsministeriets bekendtgørelse af 5. juli 1994 om aflæggelse af regnskaber for sygehusapoteker er regler, der sikrer sygehusejerne mulighed for et gennemslagsigt billede af sygehusapotekernes rentabilitet, og dermed om der foreligger offentlig subsidiering.

Reglerne er, i det omfang det har været muligt, baseret på principperne i årsregnskabsloven. Regnskaberne er underkastet offentlighed.

Amtsrådsforeningen har oplyst, at Sundhedsministeriets bekendtgørelse har bevirket, at sygehusapotekerne fra 1995 udskilles i selvstændige driftsøkonomiske enheder i sygehusvæsenet. Amtsrådsforeningen kunne ikke tilslutte sig, at sygehusapotekerne skulle udskilles i selskabsform, idet sygehusapotekerne som integrerede dele af sygehusene, yder service til de enkelte afdelinger i lighed med andre servicefunktioner på sygehusene.

Der henvises i øvrigt til den under nr. 2 nævnte nye lov.

Regeltilpasningen imødekommer kun delvis Konkurrencerådets forslag.

8. Henvendelse til Vestsjællands Trafikselskab om at imødekomme tilladelse til buskørsel mellem Høje Tåstrup og Kalundborg

Den 13. februar 1992 blev der rettet henvendelse til Vestsjællands Trafikselskab (VT) om, at ansøgning om forlængelse af tilladelse til at drive busrute mellem Høje Tåstrup og Kalundborg ud fra en konkurrenceretlig bedømmelse bør imødekommes.

Busselskabet, Gråhundbus, opnåede ultimo 1990 tilladelse af VT til buskørsel i 1 år frem til maj 1992 mellem Høje Tåstrup og Kalundborg. Buskørslen omfatter passagerer, der løser billet til sejlads med Cittyships hydrofoilsfærger mellem Århus og Kalundborg.

Busselskabet ansøgte ultimo 1991 VT om en forlængelse af

tilladelsen. HT har tilkendegivet, at selskabet intet har at indvende mod en forlængelse af tilladelsen. HT bad endvidere om DSB's kommentarer til ansøgningen. DSB tilkendegav, at selskabet klart var imod en forlængelse, idet forbindelsen mellem hydrofoilfærgen og København kan betjenes af de eksisterende togforbindelser på denne strækning.

Konkurrencerådet fandt, at et afslag på forlængelse af tilladelsen til at drive busruten mellem Kalundborg og Høje Tåstrup vil have de i konkurrencelovens § 11 nævnte skadelige virkninger. Disse skadelige virkninger består først og fremmest i begrænsning af adgangen til det pågældende markedsområde og i begrænsning i erhvervsfriheden.

Konkurrencerådet henstillede til VT, at selskabet ved sin stillingtagen til ansøgningen om den pågældende busrute inddrager de i henvendelsen anførte konkurrenceretlige hensyn.

VT's bestyrelse besluttede den 20. marts 1992 med 6 stemmer ud af 11, at give Gråhundbus afslag på en forlængelse af tilladelse til at drive den pågældende busrute. Selskabets ejer indbragte derefter sagen for Persontrafikrådet.

Persontrafikrådet traf endelig afgørelse i sagen den 7. april 1992 og besluttede at forlænge tilladelsen for busruten for en 5-årig periode. Beslutningen kan ikke omgøres af Trafikministeriet.

9-10. Henvendelser til sundhedsministeren og landbrugsministeren om distribution af veterinære sera og vacciner

Den 20. februar 1992 blev der rettet 2 henvendelser, en til sundhedsministeren og en til landbrugsministeren. Henvendelserne vedrørte henholdsvis apotekers og dyrlægers samt Statens Veterinære Serumlaboratoriums distribution af veterinære sera og vacciner.

Baggrunden for henvendelserne var en konkurrenceretlig vurdering af distributionsforholdene for veterinære sera og vacciner, som

Konkurrencerådet har foretaget på baggrund af en klage fra Danmarks Apotekerforening.

Ved vurderingen af sagen har Konkurrencerådet lagt til grund, at der bør være lige konkurrencevilkår for offentlig og privat erhvervs-virksomhed, og at de 2 distributionskanaler i fri indbyrdes konkur-rence bør have mulighed for at tilvejebringe den bedste og billigste distribution.

I henvendelsen til sundhedsministeren henstillede Konkurrencerådet, at sundhedsministeren søger bestemmelserne om avanceberegning for apotekers og dyrlægers distribution af veterinære sera og vacciner helt fjernet.

I henvendelsen til landbrugsministeren henstillede Konkurrencerådet, at landbrugsministeren søger bestemmelserne og avanceberegning for Statens Veterinære Serumlaboratoriums distribution af veterinære sera og vacciner helt fjernet. Desuden bør der af hensyn til markeds-gennemsigtigheden skabes mulighed for, at Statens Veterinære Serumlaboratoriums distributionsfunktion regnskabsmæssigt udskilles fuldstændigt fra laboratoriets øvrige funktioner, gerne i selskabsform.

Landbrugsministeriet har oplyst, at landbrugsministeren har be-myndigelse til at fastsætte regler om bl.a. priser og avancer for præparater, der forhandles af Statens Veterinære Serumlaboratorium. Reglerne er blevet præciseret ved lov nr. 189 af 23. marts 1992, der vedrører ændring af lov om husdyrsygdomme med ikrafttræden den 1. april 1992.

Det oplyses, at denne bemyndigelse agtes praktiseret således, at Serumlaboratoriet inden for de bevillingsmæssige rammer vil få størst mulig frihed til at fastsætte avancer i overensstemmelse med konkurrencesituationen.

Endvidere oplyses det, at der er taget skridt til at udskille Serum-laboratoriets distributionsvirksomhed til et særligt regnskab med en

særlig konto på finansloven. Med hensyn til det veterinære beredskab er det ikke fundet hensigtsmæssigt at udskille denne funktion i et særskilt selskab.

Sundhedsministeren har ikke specifikt besvaret Konkurrencerådets henvendelse, men Konkurrencerådet er bekendt med, at den tidligere sundhedsminister i efteråret 1992 udarbejdede et udkast til lovforslag, hvorefter bl.a. veterinær medicin ikke længere skulle være omfattet af apoteksforbeholdet og dermed avanceberegningsreglerne. Udkastet blev imidlertid ikke fremsat af den nye sundhedsminister.

Det er tidligere oplyst, at der er taget skridt til regnskabsmæssig udskilning af Serumlaboratoriets distributionsvirksomhed.

Landbrugsministeriet har ikke i svar på ny forespørgsel angivet nye tiltag eller tiltag, der kan relateres til Konkurrencerådets § 15-henvendelse af 1992.

Sundhedsministeriet har ikke givet svar.

11. Henvendelse til sundhedsministeren om at ophæve restriktive reklameregler for kiropraktorer, tandlæger og tandteknikere

Den 1. juni 1992 blev der rettet henvendelse til sundhedsministeren med forslag om, at de restriktive og konkurrencebegrænsende lovbestemmelser, der er fastsat i love om kiropraktorer, tandlæger og kliniske tandteknikere ophæves eller ændres i overensstemmelse med den tilsvarende bestemmelse i lægeloven, således, at kiropraktorer, tandlæger og tandteknikere får mulighed for gennem reklame at konkurrere om kunderne. Disse erhverv kan derved konkurrere ligesom andre erhverv uden at tilsidesætte markedsføringslovens generelle forbud mod vildledende reklame.

Henvendelsen til sundhedsministeren skal ses som starten på Konkurrencerådets arbejde med at fremme konkurrencen inden for de liberale erhverv.

Der har ikke tidligere foreligget nogen reaktion fra Sundhedsministeren, men Sundhedsministeriet har nu - ved brev af 21. november 1994 - meddelt, at spørgsmålet om eventuel ændring af reklamereglerne på sundhedsområdet har været drøftet med Sygesikringens Forhandlingsudvalg, og at det herefter er besluttet at nedsætte et udvalg, som skal foretage en nærmere gennemgang af reklamereglerne med henblik på at undersøge behovet og mulighederne for en mere sammenhængende regulering af reklameadgangen for alle personalegrupper på sundhedsområdet. Sundhedsministeriet har ikke kunnet sige meget om tidshorisonten for dette udvalgsarbejde.

12. Henvendelse til Sygesikringens Forhandlingsudvalg om at fjerne praksis regulering for læger m.v.

Den 6. juli 1992 blev der rettet henvendelse til Sygesikringens Forhandlingsudvalg, da der i de aftaler, som Sygesikringens Forhandlingsudvalg har indgået med sundhedserhvervene, er indeholdt bestemmelser, som begrænser konkurrencen ud over, hvad der må betragtes som rimeligt begrundet.

Aftalerne bestemmer, at der ikke må gives tilladelse til etablering af en ny praksis, hvis man vurderer, at der i forvejen er et tilstrækkeligt antal behandlere i det pågældende område. Endvidere stilles der krav til læger, fysioterapeuter osv., der ønsker at etablere en sygesikringspraksis, at vedkommende skal være medlem af den relevante faglige organisation. Henvendelsen sigtede konkret mod begrænsningen i erhvervsfriheden samt mod overenskomsternes eksklusivbestemmelser.

Konkurrencerådet anbefalede Sygesikringens Forhandlingsudvalg, at man fjerner de konkurrencebegrænsende bestemmelser om praksisregulering og organisationspligt.

Praktiserende speciallæger har ved pressemeddelelse af 8. juli 1992 bakket Konkurrencerådets henvendelse op og anbefalet yderligere liberaliseringsinitiativer.

Sygesikringens Forhandlingsudvalg har ved skrivelse af 28. oktober 1992 afvist at følge Konkurrencerådets henstillinger.

13. Henvendelse til industriministeren om at fjerne nogle offentlige regler, som begrænser konkurrencen på revisorområdet

Den 26. august 1992 blev der rettet henvendelse til industriministeren vedrørende nogle offentlige bestemmelser, som begrænser revisorernes etablerings- og erhvervsfrihed. Reglerne medfører bl.a.,

at registrerede og statsautoriserede revisorer ikke må drive virksomhed sammen,

at statsautoriserede revisorer ikke må arbejde i en revisorvirksomhed, som ledes af en registreret revisor, samt
at muligheden for at etablere filialer begrænses.

Bestemmelserne er fastsat i love og bekendtgørelser om statsautoriserede og registrerede revisorer.

Konkurrencerådet anbefalede industriministeren, at man ophævede eller liberaliserede de offentlige bestemmelser for at fremme en konkurrence- og effektivitetsbetinget udvikling i de liberale erhverv.

Konkurrencerådets henvendelse foranledigede Foreningen af Statsautoriserede Revisorer til - den 2. september 1992 - at skrive til ministeren og understrege, at rådets anbefaling er i modstrid med såvel Erhvervs- og Selskabsstyrelsens som foreningens udtalelser i sagen.

Industriministeren har i en skrivelse af 14. september 1992 givet udtryk for en positiv holdning til Konkurrencerådets initiativ. Ministeren har videregivet henvendelsen til Revisorkommissionen. Kommissionen har ikke taget hensyn til Konkurrencerådets anbefalinger i betænkning nr. 1254: Revisorlovgivningen.

14. Henvendelse til trafikministeren og DSB om at DSB ændrer regnskabsprincipperne for Gedser havn for at sikre, at konkurrencen mellem DSB og den private færgefart ikke forvrides, og anbefaling af at Gedser havn udskilles som selvstændigt A/S

Konkurrencerådet har den 28. oktober 1992 rettet henvendelse til trafikministeren og DSB. Henvendelsen tog i særlig grad sigte på at sikre og øge gennemsigtigheden således, at der ikke sker konkurrenceforvridning mellem privat og offentlig erhvervsvirksomhed.

Baggrunden for henvendelsen var en klage fra GT LINK over DSB's havneafgifter i Gedser havn. GT LINK driver færgefart mellem Gedser og Rostock i konkurrence med DSB's færger fra Gedser til Warnemiinde.

GT LINK har også indbragt sagen for EF's konkurrencemyndighed i henhold til EF's konkurrenceregler.

Konkurrencerådet fandt, at der med DSB's position som enejer af havnen var en nærliggende risiko for konkurrenceforvridning. DSB fastsætter havneafgifterne efter Trafikministeriets retningslinier, men da DSB regnskaber for Gedser havn ikke kan udskilles fra DSB's øvrige drift, men indgår som en integreret del af statens samlede aktiviteter, har Konkurrencerådet ingen mulighed for at vurdere, om taksterne forvrider konkurrencen til ugunst for GT LINK.

Konkurrencerådet anbefalede i sin henvendelse, at Gedser havn for fremtiden udskilles som en selvstændig regnskabsmæssig enhed, gerne i aktieselskabsform. Regnskaberne bør opstilles efter årsregnskabslovens principper og offentliggøres.

Trafikministeren har ved skrivelse af 25. november 1992 oplyst, at DSB i september igangsatte et organisatorisk udviklingsarbejde med henblik på at forbedre en omlægning af den måde, hvorpå DSB's aktiviteter er organiseret. Heri foreslås bl.a. en klarere opdeling i resultatcentre og etablering af enkelte aktiviteter herunder rederivirksomheden i aktieselskabsform.

Endvidere oplyses, at DSB har taget Konkurrencerådets henvendelse til efterretning, og at Konkurrencerådets anbefalinger indgår i overvejelserne om den fremtidige organisationsform og regnskabsaflægning for henholdsvis færge- og havnevirksomheden.

Trafikministeren stillede oprindeligt i udsigt, at Konkurrencerådets anbefalinger ville indgå i overvejelser om DSB's organisation, og det er nu oplyst, at den igangværende omstrukturering af DSB forventes at føre til, at DSB rederi omdannes til et aktieselskab pr. 1. januar 1995. Et led i denne omdannelse er at afgrænse havnevirksomheden. Dette arbejde forventes færdigt primo 1995, hvorefter man i overensstemmelse med Konkurrencerådets anbefalinger vil kunne opstille et selvstændigt regnskab for Gedser havn efter årsregnskabslovens principper på grundlag af blandt andet statsregnskabs oplysninger. DSB er indstillet på at lade Konkurrencerådet få indsigt i sådanne regnskaber.

15. Henvendelse til boligministeren om at ophæve offentlige regler, som begrænser landinspektørernes erhvervsfrihed

Konkurrencerådet har den 30. november 1992 rettet henvendelse til boligministeren vedrørende eneretsbestemmelser fastsat i loven om landinspektørvirksomhed og i udstykningsloven, som i visse områder udelukker private landinspektører fra at kunne konkurrere på lige fod med det offentlige matrikelvæsen.

Efter disse bestemmelser må matrikulære arbejdsopgaver i visse dele af Sønderjylland og i Københavns og Frederiksberg kommune kun udføres af den offentlige matrikelmyndighed. Efter Konkurrencerådets opfattelse er der ingen saglig begrundelse for denne eneret, som heller ikke findes andre steder.

Der har siden 1988 været initiativer igang for at fjerne adgangsbestemmelserne i Sønderjylland, og Konkurrencerådet anbefalede, at disse initiativer fremmes og udvides til også at omfatte Københavns og Frederiksberg kommune.

Samtidig anbefalede Konkurrencerådet bolig ministeren, at man ophæver eller lemper nogle offentlige bestemmelser, som begrænser landinspektørernes mulighed for at etablere filialer og for at indgå i et naturligt tværfagligt samarbejde med andre erhverv.

Konkurrencerådet fandt, at hensynet til landinspektørernes uafhængighed og professionelle ansvar, der ligger til grund for disse bestemmelser, fuldt ud er tilgodeset gennem lovens øvrige regler.

Boligministeren har den 8. marts 1993 meddelt, at ministeren ikke er indstillet på at følge rådets anbefalinger.

For så vidt angår Københavns og Frederiksberg kommuners eneret til matrikulære arbejder anfører ministeren som begrundelse, at der - ud over hensynet til en række tekniske og praktiske forhold, der er en følge af de historiske særordninger for kommunerne - også bør tages hensyn til kommunernes eget ønske om at bevare denne eneret.

For Sønderjyllands vedkommende finder ministeren det af praktiske grunde ikke hensigtsmæssigt at fremskynde de initiativer, der i 1988 blev iværksat for at fjerne adgangsbegrænsningen i dette område.

Med hensyn til begrænsningerne i landinspektørers mulighed for at oprette filialer og for at samarbejde med andre erhverv, er det ministerens opfattelse, at der ikke er tale om nogen nævneværdig konkurrencebegrænsning, og ministeren finder derfor ikke grundlag for at ophæve eller ændre disse bestemmelser.

16-17. Henvendelse til miljøministeren og kommunerne om at kommunernes affaldsordninger gøres mere effektive samt at gældende regler anvendes mere smidig

Konkurrencerådet har den 13.-14. januar 1993 rettet 2 henvendelser, en til miljøministeren og en til samtlige kommuner.

Baggrunden for henvendelsen var en konkurrenceretlig vurdering af

de offentligt fastsatte reguleringer, der ligger til grund for kommunernes regulativer for erhvervsaffald. Konkurrencerådet var blevet opmærksom på reguleringen som følge af klager fra affaldsbehandlende virksomheder.

I henvendelsen til kommunerne henstillede Konkurrencerådet, at man ændrede den administrative praksis, idet den eksisterende lovgivning giver mulighed for - men ikke forpligter til - anvendelse af markedet i den kommunale affaldsbortskaffelse.

I henvendelsen til miljøministeren henstillede Konkurrencerådet, at reglerne for den kommunale affaldsbortskaffelse bliver ændret således, at der etableres regler for inddragelsen af private affaldsbehandlende virksomheder i de kommunale affaldsordninger således, at virksomheder ikke på forhånd udelukkes fra markedet.

Miljøministeren har i brev af 21. marts 1993 oplyst, at ministeren har ladet rådets synspunkter indgå i overvejelserne i forbindelse med udstedelse af ny bekendtgørelse om affald.

Ud fra en foreløbig vurdering ser ændringerne ud til at berøre følgende:

Ensartede biprodukter, der direkte kan indgå i anden produktion uden videre forarbejdning eller sortering, udtages af de kommunale affaldsordninger.

Kommunerne pålægges at dispensere for anvisning af erhvervsaffald til genanvendelse ud fra nærmere fastlagte objektive kriterier, som skal fremgår af et regulativ.

Bestemmelsen om etablering af kommunale godkendelsesordninger for vognmænd udgår og erstattes af en hjemmel til at opstille objektive krav til transportører i de kommunale regulativer.

Af hensyn til den kommunale planlægning fastholder miljøministeren den etablerede praksis på alle affaldstyper, der skal forbrændes eller deponeres.

Miljøministeren har ikke ønsket at ændre gebyrreglerne, idet ministeren ikke finder at reglerne vil kunne give anledning til konkurrenceforvridning udover de forskelle, der naturligt følger af det kommunale selvstyre.

Miljøstyrelsen har på vegne Miljø- og Energiministeriet oplyst, at man med hensyn til administrationen af de gældende regler skal henvise til Miljøstyrelsens "Vejledning om bortskaffelse, planlægning og registrering af affald" (1994), der har været forhandlet med bl.a. Erhvervsministeriet.

Ved miljøministerens skrivelse af 14. oktober 1994 blev vejledningen oversendt til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg til orientering, og ministeren skriver at vejledningen er udtryk for "en fornuftig afvejning mellem på den ene side hensynet til det ansvar og de opgaver, som påhviler kommunerne som miljømyndigheder, og på den anden side de erhvervsøkonomiske interesser, som knytter sig til navnlig genanvendelsen af erhvervsaffaldet".

Miljøstyrelsen tilføjer, at der ikke i ministeriet er planer om ændring af reglerne om kommuners ret og pligt til at anvise affald til deponering og forbrænding.

Yderligere oplyser Miljøstyrelsen, at et tværministerielt embedsmandsudvalg under Justitsministeriet for tiden undersøger visse spørgsmål om forholdet mellem kommunale affaldsordninger og EU's regler om konkurrence og offentligt udbud af tjenesteydelser.

18-19. Henvendelse til industriministeren om, at ejendomsformidlere også bør have adgang til at skrive skøder samt henvendelse til justitsministeren om, at såfremt skødeskrivningsforbuddet ophæves, bør ministeren udnytte sin hjemmel til at give alle mulighed for at annoncere med skødeskrivning

Konkurrencerådet har den 17. maj 1993 rettet 2 henvendelser, en til industriministeren vedrørende skødeskrivningsforbuddet for ejendomsformidlere og en til justitsministeren vedrørende markeds-

føringsforbuddet for skødeskrivning for andre end advokater.

Efter Konkurrencerådets opfattelse vil det stride mod intentionerne i lovforslaget om omsætning af fast ejendom, der blev fremsat i Folketinget af industriministeren den 17. marts 1993, hvis ministeren opretholder det godt 60-årige erhvervsforbud mod, at ejendomsformidlere må skrive skøder.

Lovforslaget om omsætning af fast ejendom tilgodeser nemlig forbrugerbeskyttelseshensyn og fremmer en konkurrence- og effektivitetsbaseret erhvervsudvikling af ejendomsformidlingsbranchen. Det sker ved at åbne muligheden for tilgang af nye aktører på markedet, skabe gennemsigtighed og sikre kvalitet bl.a. gennem autorisation og obligatoriske uddannelseskrav.

Konkurrencerådet anbefalede industriministeren, at det nugældende forbud ikke føres videre i lovforslaget.

Konkurrencerådet har samtidig rettet henvendelse til justitsministeren og anbefalet, at såfremt skødeskrivningsforbuddet ophæves, bør ministeren udnytte sin hjemmel til at give alle mulighed for at annoncere med skødeskrivning. Dette kan ske ved, at annoncering m.v. om skødeskrivning undtages fra det markedsføringsforbud, som findes i vinkelskriverloven.

Lov om omsætning af fast ejendom blev vedtaget af Folketinget den 25. juni 1993, med ikrafttræden den 1. januar 1994.

Det fremgår af loven, at skødeskrivningsforbuddet for andre ejendomsformidlere end advokater overføres til vinkelskriverloven, hvor forbudet vil blive opretholdt indtil udgangen af 1996, hvorefter alle har lov til at skrive skøder.

Justitsministeriet har under lovforslagets behandling, ved skrivelse af 31. maj 1993 oplyst, at ministeriet ikke for tiden finder grundlag for at tage initiativ til ændring af markedsføringsforbuddet for skødeskrivning.

En vedtaget lov om omsætning af fast ejendom medfører, at forbudet mod skødeskrivning ophæves fra 1997, hvorfor der ikke er behov for opfølgning.

Justitsministeriet afviste - under behandlingen af forslaget til lov om fast ejendom - at ophæve vinkelskriverlovens markedsføringsforbud for skødeskrivning.

Efter lovens vedtagelse har Justitsministeriet i forbindelse med opfølgningen meddelt, at ministeriet senere vil vende tilbage til spørgsmålet om en eventuel konsekvensændring af vinkelskriverloven.

20. Henvendelse til trafikministeren og DSB om at åbne for konkurrence på Helsingør-Helsingborg overfarten

Konkurrencerådet har den 26. maj 1993 rettet henvendelse til trafikministeren og til DSB.

Baggrunden for henvendelserne var, at De Sammensluttede Vognmænd af 13. juli 1976 og Mercandia Rederierne havde klaget til Konkurrencerådet over, at selskaberne af Trafikministeriet havde fået afslag på ansøgninger om tilrådighedsstillelse af færgenhavnfaciliteter i Helsingør statshavn til brug for etablering af færgefart mellem Helsingør og Helsingborg.

I dag er der ikke konkurrence på overførsel af kørende trafik fra Helsingør til Helsingborg. DSB ejer og benytter selv de eneste havnefaciliteter, som nu kan bruges, efter at loven om udbygning af færgeterminaler i Helsingør har forhindret anvendelsen af visse ældre havnefaciliteter.

DSB og SFL (SweFerry AB) har endvidere i fællesskab etableret driftsselskabet ScandLines, som står for Helsingør-Helsingborg overfarten. Samarbejdsparterne varetager desuden selv eller gennem datterselskaber næsten alle alternative færgeoverfarter på Øresund, når det drejer sig om overførsel af kørende trafik.

Der er i princippet fri adgang til at drive færgefart fra offentlige havne i Danmark. Udgangspunktet er imidlertid, at sejladserne sker fra eksisterende havne, og at pladsforholdene i havnen i øvrigt tillader anløb af nye færges. Disse betingelser er i følge Trafikministeriet ikke til stede i Helsingør statshavn.

For at fremme konkurrencen og dermed effektiviteten med hensyn til overførsler af person- og lastbiler samt busser og for at sikre den frie og lige erhvervsudøvelse, henstillede Konkurrencerådet til DSB og trafikministeren i et vist omfang at tillade alternative operatører adgang til at benytte havnefaciliteterne i Helsingør til kørende trafik.

I den udstrækning havneterminalernes kapacitet allerede måtte være udnyttet henstillede Konkurrencerådet endvidere, at DSB overlader en del af terminaladgangen til alternative operatører.

Konkurrencerådet pegede endvidere på den praksis, der er udviklet i en række afgørelser fra EF-Kommissionen på tele- og transportområdet, hvor der er sket enten en liberalisering af adgangen til markedet generelt, eller er åbnet for tredjepartsadgang.

Trafikministeren har i en pressemeddelelse af 27. maj 1993 bl.a. udtalt, at han er overrasket over Konkurrencerådets konklusion: At DSB bør overlade en del af sin terminalplads til konkurrenter, der ikke hidtil har sejlet på ruten.

Ministeren udtalte endvidere, at da Folketinget besluttede at bygge et nyt skrådæks havneanlæg til såvel jernbane - som biltrafik syd for den eksisterende offentlige trafikhavn, tiltrådte man samtidig samarbejdet mellem DSB og de svenske baner i ScandLines. En imødekommelse af rådets henstilling vil være en tilsidesættelse af den forpligtelse, som DSB har overfor sin svenske samarbejdspartner.

Den løsning som Konkurrencerådet peger på - at DSB skal reducere sin overfart for at skaffe plads til andre - er aldrig set før, og ministeren har svært ved at forestille sig, hvordan man i praksis skal

administrere en sådan ordning mellem konkurrerende rederier og oplyser i øvrigt, at Justitsministeriet er bedt om en vurdering af de EF-retlige aspekter af denne del af sagen.

Ministeren vurderer endvidere, at den mest farbare vej til at skabe mere konkurrence er, at de rederier, der er interesseret i en færgerute på stedet, søger om at etablere et nyt havneanlæg. Den mulighed står åben. Ministeren medvirker gerne til en sådan løsning under forudsætning af, at projektet trafikalt og miljømæssigt er forsvarligt.

Det fremgik af en artikel i Helsingør Dagblad den 9. november 1993, at Trafikministeriet arbejder på en løsning af problemerne i Helsingør Havn. Skibsreder Ole Lauritzen har udarbejdet et forslag til nyt havneprojekt, med bygning af et færgeleje, i forbindelse med de nuværende havnefaciliteter. Det fremgik endvidere, at Trafikministeriet ønsker sagen fremmet, mens Mercandia Rederierne står afvisende overfor modellen, idet de vil benytte de nuværende havnefaciliteter.

I fortsættelse af den oprindelige reaktion har Trafikministeren i forbindelse med opfølgningen oplyst, at det er Trafikministeriets opfattelse, at den mest farbare vej til at skabe yderligere konkurrence på ruten vil være at søge spørgsmålet løst ved anlæg af en ny havn syd for DSB's færgehavn.

Det er oplyst, at en ansøgning om anlæg af en sådan færgehavn for tiden er til myndighedsbehandling. Høringsproceduren er ikke afsluttet.

Supplerende kan oplyses, at Mercandia Rederierne har anlagt sag ved Kommissionen for at få adgang til Helsingør havn. Kommissionen har sendt præåbningsskrivelse i sagen til den danske stat.

21-22. Henvendelse til energiministeren og skatteministeren om, at konkurrencemæssige synspunkter og hensyn i højere grad inddrages i udformningen af energiafgifterne

Den 25. juni 1993 blev der rettet henvendelse til energiministeren og skatteministeren på baggrund af Konkurrencerådets undersøgelse af energiområdets struktur, afgifter og konkurrenceforhold. Konkurrencerådet har udsendt en redegørelse om undersøgelsen.

Konkurrencerådets undersøgelse viser bl.a., at den danske energisektor er et system, hvor markedskræfterne er sat ud af spillet og erstattet af forskellige planbestemmelser og tvangsforanstaltninger i kombination med afgifter af varierende størrelse.

Det er Konkurrencerådets vurdering, at de politiske mål bag energipolitikken vil kunne opnås i et system, der er simplere opbygget, mere logisk sammenhængende og overskueligt.

Den offentlige regulering af området med eneforsyningsområder, tvangstilslutning af forbrugere m.v. er med til at fremme monopol-dannelser på markedet.

Energiafgifterne øger konkurrenceforvridningen og skævhederne på energiområdet til skade for den indbyrdes konkurrence på området.

Konkurrencerådet henstillede til energiministeren, at denne medvirker til, at konkurrencemæssige synspunkter og hensyn inddrages i udformningen af de energipolitiske virkemidler således, at initiativerne til opfyldelse af de energipolitiske målsætninger ikke går videre og ikke inddrager andre aspekter end de tilkendegivne.

Konkurrencerådet henstillede til skatteministeren, at denne medvirker til, at konkurrencemæssige synspunkter og hensyn inddrages i udformningen af afgiftssystemerne på energiområdet. Herved vil markedets prissignaler i højere grad afspejle omkostningsrelationerne med mindre diskrimination og større effektivitet til følge.

Energiministeren har i dagspressen kritiseret rådets analyse for kun at fokusere på konkurrencen, uden at tage hensyn til "forsynings-sikkerhed, energieffektivitet og miljø", men finder samtidig at undersøgelsen alt i alt er et nyttigt bidrag til de videre overvejelser, regeringen allerede er inde i om energisektorens udvikling.

Miljø- og Energiministeriet har oplyst, at inddragelse af konkurrencehensyn altid har indgået i og som et element ved udformningen af energipolitikken, men at hovedmålsætningen i energipolitikken er hensynet til miljøet, forsynings-sikkerhed og en samfundsøkonomisk udnyttelse af ressourcerne. I det omfang det er muligt at tilgodese såvel de energipolitiske som konkurrencemæssige hensyn er dette sket.

Således blev det ved den seneste revision af energiafgifterne i forbindelse med skattereformen besluttet at hæve afgifterne på el og kul frem til 1998, sådan at afgifterne omregnet til energienheder vil komme til at svare til hinanden.

Skatteministeriet har henvist til, at det i sidste ende er Folketinget, der vedtager skatte- og afgiftspolitikken, og dermed også energiafgifterne.

De forhold, som Konkurrencerådet har henvist til, har ved mange lejligheder indgået i de overvejelser, undersøgelser og afvejninger, som har dannet grundlag for den førte politik på området. Men den førte politik har ændret sig i takt med bl.a. ændrede energi- og miljøpolitiske målsætninger, der i nogen grad vil kræve afvigelser fra markedsmæssige principper.

Henvendelsen har således ikke direkte givet anledning til nye overvejelser i Skatteministeriet, men de i henvendelsen omtalte principper vil stadig være i erindring ved udformningen af skatte- og afgiftspolitikken.

23. Henvendelse til justitsministeren om, at retsplejeloven ændres, så der skabes lige konkurrencevilkår på inkassoområdet

På baggrund af en klage, har Konkurrencerådet har den 27. august 1993 rettet henvendelse til justitsministeren vedrørende bestemmelser fastsat i retsplejeloven om inddrivelse af fordringer. Bestemmelserne udelukker private inkassobureauer fra at inddrive krav ved domstolene for deres klienter på lige fod med advokatvirksomheder, der udfører inkassosager.

I modsætning til en advokatvirksomhed, der udfører inkassosager, er et privat inkassofirma udelukket fra at varetage en klients interesser, hvis sagen skal igennem retssystemet, idet kun advokater kan føre retssager for andre.

Ikke engang gennem ansættelse af en advokat vil dette kunne lade sig gøre, fordi advokaten i et ansættelsesforhold kun kan møde på vegne af bureauet og ikke på vegne af bureauets klienter.

Selvom advokaterne ikke i lovgivningen har eneret til udførelse af inkassosager, får de i kraft af retsplejelovens bestemmelser en fortrinsstilling gennem et faktisk monopol på retlig inkasso.

Da det af hensyn til retssikkerheden kan være nødvendigt at stille særlige uddannelses- og kvalifikationsmæssige krav til personer, der skal kunne føre retssager for andre, anbefalede Konkurrencerådet, at bestemmelserne ændres, så inkassobureauer får adgang til at inddrive fordringer ved domstolene gennem ansættelse af en advokat.

Konkurrencerådet anbefalede samtidig justitsministeren som en naturlig følge heraf, at ændre vinkelskriverloven, således at private inkassobureauer får mulighed for at annoncere med den retshjælp, de i så tilfælde vil kunne yde inden for dette område.

Justitsministeren har endnu ikke reageret på Konkurrencerådets henvendelse.

Konkurrencerådets henvendelse er inddraget i verserende arbejde om autorisationsordning for inkassobureauer, hvorfor der ikke er sket fornyet henvendelse.

24. Henvendelse til trafikministeren om at ændre hyrekørselslovgivningen

På baggrund af en vurdering af konkurrenceforholdene på hyrekørselsområdet, har Konkurrencerådet den 22. september 1993 rettet henvendelse til trafikministeren om at ændre hyrekørselslovgivningen, så der i fremtiden bliver færre hindringer for adgangen til hyrekørsel og færre begrænsninger på, hvorledes erhvervet udføres.

Den offentlige regulering af området tjener forskellige trafik-, forbruger- og erhvervspolitiske hensyn. Men udover hvad sådanne hensyn kan begrunde, indeholder reglerne en række konkurrencebegrænsninger, der er skadelige for konkurrencen og dermed effektiviteten. Det er især følgende:

begrænsningen af antallet af bevillinger,
den skønmæssige tildeling af disse,
reglerne om tvungen tilslutning til bestillingskontor,
den offentlige regulering af priserne for erhvervet.

Rådet lægger vægt på, at et bevillingssystem for tildeling af tilladelser til hyrekørsel baserer sig på saglige, rimelige og objektive vilkår, så alle - der opfylder disse vilkår - kan få adgang til at udøve erhvervet.

Det gældende bevillingssystem og administrationen heraf opfylder ikke disse kriterier. Konkurrencerådet kan acceptere, at der stilles krav ved tildeling af bevillingen, når blot de ikke er diskriminerende, og når de håndhæves konsekvent over for alle.

Er det ikke muligt at gennemføre alle henstillingerne på én gang, er det væsentligt i første omgang at sikre, at den behovsmæssige antalsbegrænsning erstattes af en ret til at opnå bevilling for alle på

lige vilkår, og at muligheden for at kræve tilslutning til bestillingskontor ophæves.

Det er Konkurrencerådets opfattelse, at konkurrencen mellem bevillingshaverne må afgøre, hvor mange aktører, der er plads til. Desuden må virksomhederne selv tilrettelægge kundebetjeningen med anvendelse af bestillingskontorer eller andre teknologiske løsninger, som de skønner hensigtsmæssige, på frivillig basis og på tværs af kommunegrænser.

Trafikministeren har ved skrivelse af 1. oktober 1993 oplyst, at Rådets henvendelse vil indgå i det generelle udvalgsarbejde vedrørende en revision af hyrekørselsloven. Konkurrencerådet vil blive indbudt til møde i udvalget, med henblik på en drøftelse af Rådets henvendelse.

Konkurrencerådet har været inddraget med repræsentation i en arbejdsgruppe, som skulle vurdere behovet for lovændring. Dette arbejde er nu afsluttet, og der var forventet en fremlæggelse af lovforslag i første halvdel af 1995. Dette er dog nu udsat på ubestemt tid.

25. Henvendelse til justitsministeren om Sekretariatet for Retsinformations virksomhed

Konkurrencerådet har den 24. november 1993 rettet henvendelse til justitsministeren vedrørende Sekretariatet for Retsinformation (SfR).

Baggrunden for Konkurrencerådets henvendelse er en klage fra Media Holding ApS over, at SfR har indgået aftale med 2 distributører om formidling af retsinformationsmaterialet uden forudgående licitation eller lignende. Aftalen for så vidt angår formidlingen til private brugere er indgået med Schults Information A/S, medens formidling til offentlige brugere er overgivet til Datacentralen A/S.

I henvendelsen har Konkurrencerådet anbefalet,

at der med passende mellemrum foretages offentligt udbud af Sfr's driftsopgaver på rimelige, saglige, objektive og konsekvent administrerede vilkår,

at markedsføringen og distributionen af retsinformationsstoffet foretages af et forhandlernet, hvortil der er fri og lige adgang, at retsinformationsstoffet udbydes i sin helhed eller partielt, og at forhandleren kan tilbyde retsinformationsstoffet til brugerne ved såvel on-linesøgning som ved udtræk på papir og andre medier m.v.,

at Sfr's prispolitik afspejler brugernes betalingsvillighed for at sikre en effektiv efterspørgsel, og at priserne bør være offentligt tilgængelige nettopriser til forhandlerne, samt

at der fortsat opretholdes en klar adskillelse af Sfr's erhvervsudøvelse og Justitsministeriets myndighedsopgaver, også i regnskabsmæssig forstand.

Justitsministeren har ved skrivelse af 19. januar 1994 meddelt, at ministeriet agter at gennemfører en ny struktur for Sfr's virksomhed, der i meget høj grad imødekommer Konkurrencerådets anbefalinger.

På kort sigt søges indført en ny pris- og afregningsstruktur, baseret på en abonnementsafregning over for brugerne, og der søges gennemført en forenklet afregning, baseret på fast pris.

Endvidere tænkes etableret et forhandlernet, hvor forhandlerne vil få adgang til at distribuere informationerne on-line samt sælge udtræk på edb-medie og på papir. Det overlades den enkelte forhandler at fastsætte sin avance herfor.

I tilknytning til den nye struktur gennemføres desuden en liberalisering af de statslige informationsleverandørers mulighed for alternativ distribution af egne data på edb-medie.

Endelig oplyses det, at Sfr's centrale driftsopgaver vil blive udbudt

i overensstemmelse med EF's tjenesteydelsesdirektiv.

26. Henvendelse til justitsministeren om advokatselskaber og tvungen medlemskab af Advokatsamfundet

Konkurrencerådet har den 29. november 1993 rettet henvendelse til justitsministeren angående retsplejelovens regulering af advokaterhvervet.

Ved en ændring af retsplejeloven i 1990 blev der givet advokater adgang til at slutte sig sammen i selskaber.

Alle lovgivningens regler om advokaters ansvar, pligter, disciplinær-system m.v. gælder analogt for advokatselskaber. Herudover er der imidlertid i loven fastsat en række betingelser vedrørende advokatselskabers formål, ejerkreds og ledelse, der ud fra et konkurrenceretligt synspunkt virker unødigt restriktive. Advokatselskabers formål må således alene være at drive advokatvirksomhed, og både medejere og ledelse skal bestå af aktivt udøvende advokater.

Herved afskæres advokater fra samarbejde med f.eks. andre erhvervsrådgivere om at udvikle nye og mere fremtidsorienterede virksomhedsformer, som i højere grad opfylder kundernes behov. Desuden afskæres såvel advokater som potentielle samarbejdspartnere fra gennem oprettelse af "multi-disciplinary partnerships" at styrke deres konkurrenceevne internationalt.

Konkurrencerådet har på den baggrund anbefalet justitsministeren, at de pågældende bestemmelser ændres.

Medlemskab af Det danske Advokatsamfund er efter retsplejeloven obligatorisk for alle advokater. Sigtet med dette krav er at fastholde det disciplinær- og kontrolsystem, der herigennem er opbygget. Systemet har karakter af offentlig myndighedsudøvelse, men er af hensyn til retssikkerheden fundet at burde være uafhængigt af statsmagten.

Da Advokatsamfundet herudover tillige fungerer som en almindelig brancheorganisation, betyder det lovpligtige medlemskab, at advokater samtidig forpligtes til at underkaste sig en række mere fagorganisatoriske bestemmelser.

Konkurrencerådet har på den baggrund anbefalet justitsministeren, at de pågældende bestemmelser ændres, således at advokaters forpligtelser i relation til Advokatsamfundet udelukkende gælder den myndighedsudøvelse, som Advokatsamfundet udøver som led i det lovregulerede disciplinærsystem.

Justitsministeriet har meddelt, at ministeriet ikke finder grundlag for at ændre reglerne. For så vidt angår reglerne om advokatselskaber begrundes dette med hensynet til advokaters uafhængighed og til, at det kun er få år siden, at de nugældende regler blev vedtaget i Folketinget. Med hensyn til det tvungne medlemskab af Advokatsamfundet peger Justitsministeriet på den tætte sammenhæng med advokatmyndighedernes udøvelse af disciplinær- og tilsynsmyndigheden, hvor bl.a. ressourcemæssige hensyn taler for at bevare den nuværende ordning, og efter Advokatsamfundets oprettelse af et særligt serviceselskab finder Justitsministeriet ikke grundlag for af konkurrencemæssige grunde at ændre reglerne om obligatorisk medlemskab.

27. Henvendelse til boligministeren om, at realkreditinstitutterne bør have samme muligheder for at oprette datterselskaber, som pengeinstitutter og forsikringselskaber

Konkurrencerådet har den 27. april 1994 rettet en henvendelse til boligministeren vedrørende realkreditinstitutternes muligheder for at drive anden finansiel virksomhed i datterselskaber.

Baggrunden for henvendelsen var, at Konkurrencerådet som et led i administrationen af konkurrenceloven havde foretaget en vurdering af, hvilken betydning offentlige reguleringer havde for konkurrencesituationen på markedet for udlån mod underpant i fast ejendom til boligformål.

Ved vurderingen fandt Konkurrencerådet, at bestemmelsen i realkreditlovens § 2, stk. 4 om, at realkreditinstitutterne ikke kan drive anden finansiel virksomhed end realkreditvirksomhed og finansiel virksomhed, der må anses for accessorisk hermed, skaber en urimelig ulighed i konkurrencevilkårene for realkreditinstitutterne.

Bestemmelsen indebærer, at realkreditinstitutter ikke på samme måde som markedets øvrige aktører har mulighed for at opnå synergieffekter ved at oprette datterselskaber, der driver anden finansiel virksomhed.

Specielt nævntes, at den nuværende lovgivning er til hinder for, at realkreditinstitutterne etablerer specialbanker, der kan påføre pengeinstitutterne konkurrence om de ekspeditionsforretninger (f.eks. garantistillelse, kurssikring, hjemtagelse og tinglysning), der er forbundet med optagelse af et realkreditlån.

I den forbindelse henvistes til, at pengeinstitutter og forsikringsselskaber ikke er underlagt tilsvarende begrænsninger men frit kan etablere f.eks. realkreditinstitutter som datterselskaber. Især i den nuværende situation - hvor både Den Danske Bank og Unibank har oprettet et realkreditinstitut - skærper denne begrænsning uligheden i konkurrencevilkårene for realkreditinstitutterne.

Konkurrencerådet har derfor anbefalet, at realkreditloven ændres, så bestemmelsen om realkreditinstitutters muligheder for at drive anden finansiel virksomhed kommer til at svare til de bestemmelser, som gælder for pengeinstitutter og forsikringsselskaber.

Boligministeren har i brev af 4. maj 1994 oplyst, at han i øjeblikket er ved at undersøge mulighederne for at ændre realkreditloven i efteråret 1994 med henblik på, at realkreditinstitutterne kan få mulighed for at drive anden finansiel virksomhed i datterselskabsform.

Den 14. november 1994 har man forespurgt Økonomiministeriet om der er ny udvikling i sagen, idet der er sket en ressortomlægning fra Boligministeriet til Økonoministeriet. Der foreligger

ikke svar endnu.

28. Henvendelse til kommunikationsministeren om udskillelse af Postens Kuvertering fra Postvæsenet

Konkurrencerådet har den 15. juni 1994 efter en klage fra Sammenslutningen af Danske Lettershopvirksomheder rettet henvendelse til ministeren for kommunikation og turisme angående Postens Kuvertering, der er en selvstændig, resultatansvarlig enhed inden for Postvæsenet, der udfører kuverterings- eller lettershopvirksomhed i konkurrence med en række private virksomheder.

Sammenslutningen af Danske Lettershopvirksomheder har i sin klage gjort gældende, at Postvæsenet krydssubsidierer den konkurrenceudsatte kuverteringsvirksomhed med midler fra Postvæsenets monopolvirksomhed, og at Postvæsenet gennem sin monopolvirksomhed har adgang til de private virksomheders forretningshemmeligheder om kundekreds m.v., hvilket efter klagerens opfattelse udsætter de private virksomheder for en urimelig konkurrenceforvridning.

Postvæsenet har valgt at opstille regnskaberne for Postens Kuvertering efter principperne i årsregnskabsloven, men regnskaberne er ikke offentligt tilgængelige. Postvæsenet har samtidigt erkendt, at regnskabsaflæggelsen ikke i alle enkeltheder har været overskuet fra starten i 1989, og at der har været udgiftsført poster i Postvæsenets regnskab, som rettelig burde have været udgiftsført i regnskabet for Postens Kuvertering.

Konkurrencerådet fandt, at Postens Kuverteringsvirksomhed er præget af manglende gennemsigtighed for markedets private virksomheder, og at virksomheden indebærer en nærliggende risiko for en konkurrenceforvridende krydssubsidiering til skade for ligheden i erhvervsudøvelsen for de private virksomheder, og

henstillede til kommunikationsministeren,

at Postens Kuverteringsregnskaber gøres offentligt tilgængelige,
samt

at Postens Kuvertering udskilles fuldstændigt fra Postvæsenets
øvrige funktioner, gerne i selskabsform.

Folketinget har i februar 1995 vedtaget lov om Post Danmark, ifølge hvilken "Post Danmark etableres som en selvstændig offentlig virksomhed" (§ 4, stk. 1).

Post Danmark skal drives på forretningsmæssigt grundlag, jf. § 1, stk. 3, og regnskabsaflæggelse sker efter årsregnskabsloven ligesom regnskaberne revideres efter årsregnskabslovens regler af rigsrevisor og en statsautoriseret revisor. Endvidere er det udtrykkeligt hjemlet, at konkurrencelovens §§ 11-14 gælder for den del af Post Danmarks virksomhed, som ikke er omfattet af en eneret eller underlagt en befordringspligt, jf. § 11, stk. 4. Eneretten og befordringspligten vedrører særligt brevpost.

29. Henvendelse til socialministeren om ydelse af hjælpemidler - brilleglas og kontaktlinser - efter bistandslovens § 58

Konkurrencerådet har den 20. juni 1994 rettet en henvendelse til Socialministeren og anbefalet, at reglerne om ydelse af hjælpemidler efter bistandslovens § 58 ændres, så hjælp til brilleglas og kontaktlinser gives som kontantydelse.

Baggrunden for henvendelsen var en konkurrenceretlig vurdering af klager, som Konkurrencerådet havde modtaget fra henholdsvis Ålborg kommune og Københavns kommune, over optikerbranchens samordnede prispolitik over for kommunerne.

Samordningen har givet sig udslag i, at kommunerne ved udbud af indkøbsaftaler om brilleglas og kontaktlinser i henhold til bistandslovens § 58 udelukkende modtog fælles eller identiske tilbud fra de bydende optikere.

Konkurrencerådet konstaterede, at optikernes fælles prispolitik over for kommunerne havde medført, at priskonkurrencen på dette område stort set var sat ud af kraft, og Konkurrencerådet besluttede derfor at optage forhandlinger med branchen med henblik på at bringe den samordnede praksis til ophør.

Af oplysningerne, der blev indhentet til brug for vurdering af sagen, fremgik imidlertid, at denne praksis, der havde udviklet sig gennem de seneste ca. 10 år, beroede på en række hensyn af både kommerciel, socialpolitisk og administrativ karakter.

Konkurrencerådet finder, at såfremt konkurrencen skal have en realistisk mulighed for at fungere, vil det være nødvendigt at ændre/afklare de offentligt fastsatte regler på området.

Konkurrencerådet anbefalede på denne baggrund, at reglerne om ydelse af hjælpemidler efter bistandslovens § 58 (jf. Socialministeriets bekendtgørelse nr. 303 af 10. juni 1988) ændres, således at hjælp til brilleglas og kontaktlinser ydes som kontantydelse.

Socialministeren har meddelt, at der er nedsat en arbejdsgruppe, med henblik på en eventuel ændring af reglerne. Der foreligger ikke resultat af gruppens arbejde endnu.

30. Henvendelse til justitsministeren om at diskriminering af kreditoplysningsbureauer bør fjernes

Konkurrencerådet rettede den 25. november 1994 en henvendelse til justitsministeren og henstillede, at kreditoplysningsbureauer får samme mulighed som andre erhvervsvirksomheder for at søge i tinglysningsvæsenets edb-registre.

Baggrunden for denne henvendelse var en konkurrenceretlig vurdering af en klage til Konkurrencerådet over, at kreditoplysningsbureauer udsættes for diskriminering i forhold til andre erhverv, som disse virksomheder normalt konkurrerer med.

Forskelsbehandlingen var opstået i forbindelse med indførelse af edb i tinglysningen (lov nr. 281 af 29. april 1992), hvor det i lovbestemmelserne udtrykkeligt er fastslået, at kreditoplysningsbureauer ikke kan gives ekstern terminaladgang. Dette betyder, at selv om disse erhvervsvirksomheder vil kunne påvise, at de opfylder selve lovtekstens krav til opgavevaretagelse og lovens betingelser i øvrigt, er de på forhånd udelukket fra at få del i den effektivisering af systemet, som var selve formålet med indførelsen af edb i tinglysningen.

Udelukkelsen af kreditoplysningsbureauer hæmmer disse i deres erhvervsudøvelse og stiller dem ulige i konkurrencen over for andre erhverv med tilsvarende rådgivningsopgaver, og det har ikke været muligt at afdække særlige hensyn, der vil kunne begrunde udelukkelsen.

Konkurrencerådet finder derfor, at kreditoplysningsbureauer, der kan påvise, at de i øvrigt opfylder lovens betingelser, bør ligestilles med andre erhverv i adgangen til ekstern terminalsøgning i tinglysningsvæsenets registre.

Konkurrencerådet anbefalede på denne baggrund, at justitsministeren træffer de fornødne foranstaltninger til, at også kreditoplysningsbureauer underkastes tinglysningslovens almindelige regler herom.

Ved brev af 22. februar 1995 har *Justitsministeriet* meddelt, at man forstår Konkurrencerådets henvendelse som en accept fra rådet side at, at salg af kreditinformation må anses for at falde uden for de opgavetyper, der i tinglysningslovens § 50 c, stk. 3, er fastsat som betingelse for at opnå ekstern terminaladgang.

På den anden side anfører ministeriet, at man ikke finder, at kreditoplysningsbureauer per definition er udelukket, men at adgangen til ekstern terminalsøgning alene afhænger af rettens konkrete vurdering af, om formålet hermed kan anses for at opfylde betingelserne i § 50 c, stk. 3.

Da der ikke foreligger ansøgninger fra kreditoplysningsbureauer om terminaladgang til brug for de i bestemmelsen bestemte formål, konkluderer ministeriet, at der ikke er grundlag for at overveje eventuelle lovændringer.

Konkurrencerådet har herefter anbefalet de i sagen involverede kreditoplysningsbureauer at indgive begrundet ansøgning til retten i Århus, for at få afdækket om rettens administration af reglerne medfører den konkurrenceretlige ligestilling af kreditoplysningsbureauer, der var sigtet med Konkurrencerådets henvendelse, eller om der er grundlag for, at rådet tager sagen op til fornyet overvejelse.

Dette er med brev af 8. marts 1995 meddelt Justitsministeriet, idet det samtidig er understreget, at der ikke i rådets henvendelse var lagt op til en fortolkning/afgrænsning af anvendelsesområdet for § 50 c, stk. 3, men at sigtet med henvendelsen alene var at få skabt en ligestilling af kreditoplysningsbureauer med andre brugere af tinglysningsvæsenets registre.

31. Henvendelse til landbrugs- og fiskeriministeren om revisorers adgang til at opnå godkendelse som sagkyndig konsulent

Den 27. marts 1995 blev der rettet henvendelse til landbrugs- og fiskeriministeren om ophævelse af et særligt krav om, at revisorer skal have en supplerende, teoretisk landbrugsfaglig uddannelse for at opnå godkendelse som sagkyndig konsulent.

Henvendelsen er foranlediget af klager til Konkurrencerådet over, at reglerne indeholder krav om, at statsautoriserede og registrerede revisorer skal være i besiddelse af en supplerende, teoretisk jordbrugsmæssig uddannelse for at opnå godkendelse som sagkyndig konsulent, og dermed få adgang til at bistå dets klienter med udarbejdelse af støtteansøgninger. Ifølge de oplysninger, Konkurrencerådet har indhentet til brug for vurderingen, begrundes det særlige krav med, at der er tale om ansøgninger, som på grund af ordningernes karakter skal udarbejdes på grundlag af landbrugs-

specifikke definitioner og opgørelsesmetoder samt i øvrigt på grundlag af oplysninger og vurderinger af ren landbrugsmæssig karakter.

Konkurrencerådet finder imidlertid ikke, at landbruget dermed adskiller sig væsentligt fra andre sektorer, hvor der blot er tale om andre fagspecifikke oplysninger og beregningsmetoder, og hvor revisorers rådgivning m.v. ikke er betinget af en særlig fagrelateret uddannelse. Efter Rådets opfattelse er der ikke tale om så unikke forhold, at de ikke vil kunne tilgodeses af revisorlovgivningens meget strenge krav til revisorers professionsansvar m.v., herunder at en revisor i overensstemmelse med god revisorskik kun må påtage sig opgaver, som vedkommende er i stand til at udføre med den fornødne kompetence. Dertil kommer, at en revisor ifølge reglerne om godkendelse af sagkyndige konsulenter desuden skal kunne påvise betydelig rådgivningserfaring m.v. på det pågældende fagområde.

Det er på denne baggrund Konkurrencerådets opfattelse, at revisorlovenes generelle krav til erhvervsudøvelsen, sammenholdt med godkendelsesreglernes særlige krav om indgående kendskab til og praktisk erfaring med landbrugets særlige vilkår, må være fuldt tilstrækkelige til, at revisorer kan bistå klienten med udarbejdelse af støtteansøgninger, der i øvrigt ofte vil ligge i naturlig forlængelse af revisorens øvrige rådgivning af den enkelte landbrugsvirksomhed.

Konkurrencerådet mener, at denne begrænsning i revisorernes erhvervsudøvelse har skadelige virkninger for konkurrencen, og rådet har derfor henstillet, at ministeren træffer de fornødne foranstaltninger til at ophæve det fagspecifikke uddannelseskrav for statsautoriserede og registrerede revisorer.

32. Henvendelse til arbejdsministeren om at private kursusudbydere skal have samme vilkår som AMU-centre og erhvervsskoler

Den 26. april 1995 blev der rettet henvendelse til arbejdsministeren om Arbejdsministeriets regler om retten til at udbyde og gennemføre

visse arbejdsmarkedsuddannelser.

Det fremgår af klager til Konkurrencerådet, at konkurrencen fra offentligt udbudte kurser er øget væsentligt siden ikrafttrædelsen af reformen af voksen- og efteruddannelsessystemet 1. januar 1994. Af arbejdsministerens udtalelser til sagen fremgår, at ministeren i medfør af § 30 i lov om arbejdsmarkedsuddannelser har adgang til "i konkrete tilfælde" at godkende private virksomheder til at udbyde og gennemføre godkendte arbejdsmarkedsuddannelser. En godkendelse er betinget af, at det af økonomiske eller uddannelsesmæssige grunde er hensigtsmæssigt at gennemføre uddannelsen i en privat virksomhed. Endvidere fremgår, at godkendelse kan blive aktuel, hvis det bl.a. drejer sig om "... specialiseret undervisning, som ... ikke med samme udbytte kan gennemføres på et AMU-center eller en erhvervsskole." Arbejdsministeriet anfører, at det med AMU-lovens § 30 ikke har været hensigten primært at søge konkurrencespørgsmål løst, og at der ikke med AMU-lovens godkendelse af ret til at udbyde AMU-uddannelser er tilstræbt en ligestilling mellem private og offentlige kursusudbydere. Konkurrencerådet må forstå disse udtalelser således, at en privat kursusudbyder kun vil blive godkendt, i det omfang AMU-centrene eller erhvervsskolerne ikke selv kan eller vil tilbyde det samme. En sådan behovsprøvelse indebærer en urimelig konkurrencebegrænsning mellem lige kvalificerede udbydere.

Det er efter de for Konkurrencerådet foreliggende oplysninger en væsentlig betingelse for købere af erhvervsrettede kurser, at kurset tilbydes på de favorable vilkår, som følger af AMU-loven. Private kursusudbydere, der ikke har en godkendelse, kan derfor ikke konkurrere på lige vilkår på markedet, hvilket indebærer dels en barriere for nytilkomne, dels at allerede eksisterende kursusudbydere risikerer at miste deres hidtidige erhvervsgrundlag. Dette gælder, selv om kursusudbyderen har de samme kvalifikationer, som de godkendte kursusudbydere.

Det er Konkurrencerådets opfattelse, at disse ulige vilkår for udbud af offentlige og private erhvervsrettede kurser har skadelige

virksomheder for konkurrencen, og rådet har derfor henstillet, at arbejdsministeren træffer de fornødne foranstaltninger til at sikre, at private kursusudbydere, der opfylder de i medfør af AMU-loven fastlagte kvalifikationskrav i henhold til godkendte uddannelsesplaner og kurser, godkendes til at udbyde og gennemføre sådanne kurser.

Arbejdsministeren har umiddelbart efter modtagelsen af henvendelsen meddelt, at man er opmærksom på problemet og mener, at der bør gøres en indsats både på kort og langt sigt. På det korte sigt er det opfattelsen, at Arbejdsministeriet kan anlægge en mindre restriktiv godkendelsespraksis at private kursusudbydere, uden at det går hen og bliver automatisk godkendelse. En godkendelse af private kursusudbydere til at udbyde arbejdsmarkedsuddannelser og dermed administrere offentlige midler må bero på en samlet konkret vurdering, således at offentlige midler til institutioner, lærere m.v. anvendes bedst muligt. Ministeren vil se på, hvorledes dette ansvar bedst varetages i forhold til de private kursusudbyderes interesse. Problemet bør også indgå i overvejelserne om en voksen- og efteruddannelsesreform på det lidt længere sigt.

Bilag 11

Notat om liberaliseringen af de særlige sektorer

Med hensyn til telekommunikationssektoren er der i EU-regi gennemført en betydelig liberalisering. Liberaliseringen omfatter indtil videre markedsføring, salg og installation af telekommunikationsudstyr (terminaler), og adgangen til at udbyde en række telekommunikationstjenester (bl.a. datakommunikationstjenester). Herudover er satellitområdet fuldstændig liberaliseret. Endelig er der truffet to principbeslutninger om liberalisering af henholdsvis telefoni-tjenester og af adgangen til at anlægge, drive og videresælge teleinfrastruktur (selve telekablerne m.v.) pr. 1.1.1998. På mobilkommunikationsområdet drøftes det for indeværende, på grundlag af en grønbog⁵⁹, hvordan dette område kan liberaliseres. Sigtet er en hurtig liberalisering, dels af adgangen til at udbyde mobil-tjenester, dels af mobil-selskabernes adgang til at anlægge egen teleinfrastruktur.

I den danske telekommunikationslovgivning indgår der allerede i dag en terminal- og tjenesteliberalisering svarende til den i EU gennemførte. Derudover er der i 1994 gennemført en liberalisering af adgangen til at udbyde telefoni-tjenester. Det indebærer, at Danmark med hensyn til liberaliseringsomfang for så vidt angår adgangen til at udbyde teletjenester allerede nu har taget et væsentligt skridt i retning af den tilstand, som liberaliseringsmæssigt forventes indført i EU pr. 1.1.1998. Endelig er der i 1995 gennemført en liberali-

⁵⁹ KOM(94)145, 27. april 1994. Grønbog om en fælles strategi for mobil- og person-kommunikation i den europæiske union.

sering af adgangen til at anlægge, drive og videresælge visse former for teleinfrastruktur (bredbåndsnet) inden for lokalområder. Danmark har hermed taget første skridt henimod den planlagte infrastrukturliberalisering pr. 1.1.1998. Desuden har forskningsministeren netop fremlagt et debat-oplæg ("Bedst og billigst gennem reel konkurrence - dansk telepolitik trin 2") med henblik på en bred drøftelse af, hvilket rammer der bør være for indførelse af fuld konkurrence i telesektoren i Danmark. Senest pr. 1.1.1998.

Endelig kan nævnes dannelsen (i 1990) af Tele Danmark A/S, som i dag har 49 pct. privat aktiekapital.

Inden for postsektoren har der i EU-regi gennem de senere år været ført en række drøftelser med henblik på at formulere en fælles postpolitik i Europa. Drøftelserne om bl.a. liberalisering af dele af postsektoren, herunder definition af de universelle tjenester (befordringspligtområdet) samt reservede tjenester (eneretsområdet) har taget afsæt i en grønbog⁶⁰, fremlagt af Kommissionen 1992. Kommissionens hensigt er, at drøftelserne om en fælles postpolitik skal udmøntes i et direktiv - trods opfordringer fra Ministerrådet er dette endnu ikke sket. Med vedtagelsen af en ny postlovgivning i februar 1995⁶¹ har man imidlertid fra dansk side forberedt sig på en fremtidig liberalisering af postsektoren i EU. Liberaliseringen af den danske postsektor indebærer bl.a. en generel nedsættelse af vægtgrænsen inden for eneretsområdet.

På jernbaneområdet er der med Rådets direktiv nr. 91/440 af 29. juli 1991 om udvikling af Fællesskabets jernbaner vedtaget en obligatorisk regnskabsmæssig adskillelse af aktiviteter i forbindelse med forvaltning af infrastrukturen og aktiviteter i forbindelse med transportvirksomhed. Medlemsstaterne kan selv vælge også at gennem-

⁶⁰ (KOM(91) 476, 11. juni 1992. Grønbog om udvikling af det indre marked for posttjenester.

⁶¹ Med vedtagelsen af Lov om Post Danmark februar 1995 har Postvæsenet fået organisatorisk status som selvstændig offentlig virksomhed, hvis virksomhed udøves på grundlag af en koncessionsaftale med staten. Virksomhedens økonomi er endvidere adskilt fra de statslige budgetter.

føre en organisatorisk adskillelse. Samme direktiv pålagde medlemsstaterne at give adgang til infrastruktur for internationale sammenslutningen af jernbaneselskaber, der driver international trafik, og jernbaneselskaber, der udfører kombineret transport.

For at sikre lige vilkår for de sammenslutninger og jernbaneselskaber, som vil udnytte disse muligheder, arbejder Rådet med et direktiv om licenser for jernbaneselskaber, som skal fastsætte fælles regler for adgang til erhvervet. Parallelt hermed vil der blive fastlagt fælles regler og procedurer for tildeling af infrastrukturkapacitet og opkrævning af infrastrukturafgifter.

Udover de nævnte direktiver arbejdes der i Rådet med et direktivforslag, der skal fastlægge tekniske specifikationer med henblik på opnåelse af interoperabilitet for grænseoverskridende jernbanetrafik på højhastighedsnet.

På denne baggrund er DSB's organisation under forandring. DSB's departementale status bortfaldt, således i december 1993 ved, at departementale opgaver overførtes til Trafikministeriet, og at stillingsbetegnelsen for DSB's øverste chef derved ændredes fra generaldirektør til administrerende direktør.

Endvidere er det lovgivningsmæssige grundlag for udskillelsen af DSB Rederi og DSB Busser nu tilvejebragt, og DSB Rederi A/S forventes stiftet den 14. juni 1995. Ligeledes er der vedtaget en lov, hvorefter DSB nu ledes af en bestyrelse og en administrerende direktør.

EU's gradvise liberalisering af luftfarten i Europa (bl.a. de såkaldte "luftpakker") har medført, at de enkelte EU/EØS-luftfartsvirksomheder, uanset om de er helt eller delvist statskontrollerede, ikke kan indrømme særlige rettigheder og koncessioner i trafik mellem landene inden for EU/EØS-området. Indtil 1. april 1997 vil der være mulighed for at pålægge restriktioner på trafik, der udføres inden for de enkelte medlemsstaters område, hvorefter konkurrencen principielt er helt fri. I forlængelse af "luftfartspakke 3" er der dog

vedtaget EU-regler for benyttelse af infrastrukturen (de såkaldte "slots" i lufthavnene), som i et vist omfang tager udgangspunkt i den regulering, som var gældende for EU-liberaliseringen.

Søfart udføres uden indrømmelse af særlige rettigheder eller koncessioner. Adgangen til havneinfrastrukturen er ligeledes fri, så længe pladsforholdene i havnen tillader det. Der er ikke vedtaget eller drøftet særlige EU-regler for benyttelse af havneinfrastrukturen.

På energiområdet fremlagde Kommissionen den 24. januar 1995 Grønbogen om Den Europæiske Unions energipolitik⁶². Heri anfører Kommissionen, at energipolitikken bør baseres på tre hovedmålsætninger: konkurrence, forsyningssikkerhed og miljøhensyn. Kommissionen har igennem flere år presset på for at få gennemført en mere fri konkurrence i el- og naturgassektoren. Som en første fase er gennemført direktiver om transit af henholdsvis el- og naturgas igennem de overordnede net samt af direktiv om prisgennemsigtighed. Herudover har Kommissionen fremlagt to forslag om det indre el- og naturgasmarked med vægt på øget gennemsigtighed i energiselskabernes regnskaber samt forhandlet tredjepartsadgang (TPA) til ledningsnet. Der er i forhandlingerne om disse to direktivforslag enighed om, at der skal arbejdes hen imod at gøre markederne for el og naturgas sikre, åbne, gennemsigtige, effektive, konkurrencedygtige og miljøvenlige under hensyntagen til målsætningerne: rationel energianvendelse og udvikling af vedvarende og indenlandske energikilder. Uanset udfaldet af direktivforhandlingerne er en udvikling i gang, der trækker i retning af en øget markedsåbning af el- og naturgassektoren i EU.

Endelig skal nævnes Rådsdirektiv 94/22 om betingelser for tildeling og udnyttelse af tilladelser til prospektering, efterforskning og produktion af kulbrinter. Med direktivet pålægges medlemsstaternes ved tildeling af tilladelser til efterforskning og produktion af kulbrinter at følge særligt fastsatte procedurer, der bl.a. indebærer offentliggørelse i EF-Tidende af en planlagt tildeling. Direktivet

⁶² KOM(94)659 af 11. januar 1995.

finder anvendelse på tilladelser, som tildeles fra den 1. juli 1995, og er gennemført i dansk ret ved lov nr. 310 af 17. maj 1995 om ændring af lov om anvendelse af Danmarks undergrund.

I Danmark er der på naturgasområdet igangsat en proces, der skal sikre en tilpasning af den danske naturgassektor til et mere konkurrencebetonet energimarked. I foråret 1994 ophævede regeringen Dansk Naturgas A/S' eneret til import, og der er truffet principiel beslutning om, at Dansk Naturgas¹ øvrige enerettigheder til forhandling, transport og lagring af naturgas ophæves i forbindelse med, at der ved direktivforhandlingerne sikres en overgangsordning for det danske naturgasprojekt. På el-området er der i Danmark ikke lovgivningsmæssige restriktioner på, hvem der må handle med udenlandske eller andre konkurrerende el-leverandører.

Bilag 12

Kommissionens offentliggjorte beslutninger efter artikel 85, stk. 1, i perioden 1. januar 1991 til og med 31. maj 1995

12.1. Artikel 85, stk. 1, litra a - Direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser

COAPI - Kommissionens beslutning af 30. januar 1995, EFT 1995 L 122/37

Artikel 1 Følgende udgør overtrædelser af EF-traktatens artikel 85, stk. 1:

- a) artikel 48 og 49 i reglementet for Colegio Oficial de Agentes de la Propiedad Industrial (COAPI)
- b) de beslutninger, der siden 1987 er truffet af COAPI om årlig fastsættelse af mindstetariffer for klienter bosat i Spanien - for så vidt de angår ydelser vedrørende ansøgninger om opnåelse eller fornyelse af industrielle ejendomsrettigheder - samt af mindstetariffer for klienter bosat i udlandet.

Far Eastern Freight Conference — Kommissionens beslutning af 21. december 1994, EFT 1994 L 378/17

Artikel 1 De i bilaget anførte medlemmer af Far Eastern Freight Conference har overtrådt bestemmelserne i artikel 85 i EF-traktaten for artikel 2 i forordning (EØF) nr. 1017/68 ved at aftale rater for

landtransport inden for Det Europæiske Fællesskabs område for afskibere i kombination med andre tjenesteydelser som del af en kombineret transport af containergods mellem Nordeuropa og Fjernøsten.

Trans Atlantic Agreement - Kommissionens beslutning af 19. oktober 1994, EFT 1994 L 376/1

Artikel 1 TAA-aftalens bestemmelser om pris- og kapacitetsaftaler udgør overtrædelser af EF-traktatens artikel 85, stk. 1.

PVC - Kommissionens beslutning af 27. juli 1994, EFT 1994 L 239/14

Artikel 1 Basf AB, DSM NV (...) har overtrådt EF-traktatens artikel 85 ved (sammen med Norsk Hydro AS og Solvay & Cie) at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, der blev påbegyndt omkring august 1980, og hvorved de producenter, der leverer PVC i EF, deltog i regelmæssige møder med henblik på at fastsætte målpriser og målkvoter, planlægge samordnede initiativer til prisforhøjelser samt at føre tilsyn med nævnte hemmelige aftalers funktion.

Karton - Kommissionens beslutning af 13. juli 1994, EFT 1994 L 243/1

Artikel 1 Buchmann GmbH, Cascades SA (...) har overtrådt artikel 85, stk. 1 i EF-traktaten ved deltagelse (...) i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebærer, at leverandører af karton i EF

samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden

traf i stigende grad siden begyndelsen af 1990 samordnede

foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf m.fl. — Kommissionens beslutning af 13. april 1994, EFT 1994 L 117/30

Artikel 1 Kommissionen er efter en foreløbig undersøgelse i henhold til artikel 15, stk. 6, i forordning nr. 17 af den opfattelse, at de af FNK og SCK anmeldte aftaler om certificering af kranudlejningsfirmaer opfylder betingelserne for anvendelse af EF-traktatens artikel 85, stk. 1, og at der ikke findes grundlag for anvendelse af bestemmelserne i artikel 85, stk. 3.

HOV SVZ/MCN - Kommissionens beslutning af 29. marts 1994, EFT 1994 L 104/34

Artikel 1 Deutsche Bundesbahn, Société nationale des chemins de fer belges, Les Nederlandse Spoorwegen, Intercontainer og Transfracht har overtrådt bestemmelserne i EF-traktatens artikel 85 ved at indgå aftalen af 1. april 1988 "Maritime Container Network", hvori det fastsættes, at markedsføringen af samtlige jernbanetransporter af søcontainere fra og til Tyskland, som transiterer over tysk, belgisk eller nederlandsk havn, varetages af et fælles organ på grundlag af takster aftalt i dette organ.

CNSD - Kommissionens beslutning af 30. juni 1993, EFT 1993 L 203/27

Artikel 1 Den tarif for toldklarerernes tjenesteydelser, som blev vedtaget af toldklarerernes nationale råd (CNSD) på dets møde den 21. marts 1988 med ikrafttræden den 20. juli 1988, udgør en overtrædelse af artikel 85, stk. 1.

Schöller Lebensmittel GmbH - Kommissionens beslutning af 23. december 1992, EFT 1993 L 183/1

Artikel 1 De af Schöller Lebensmittel GmbH & Co indgåede aftaler, hvorved detailhandlere med forretningssted i Tyskland er forpligtet til med henblik på videresalg udelukkende at købe småis fra Schöller Lebensmittel (salgsstedseksklusivitet), er i strid med artikel 85, stk. 1.

Langnese-Iglo GmbH - Kommissionens beslutning af 23. december 1992, EFT 1993 L 183/19

Artikel 1 De af Langnese-Iglo GmbH indgåede aftaler, hvorefter detailhandlere med forretningssted i Tyskland er forpligtet til med henblik på videresalg udelukkende at købe småis fra Langnese-Iglo (salgsstedseksklusivitet), er i strid med artikel 85, stk. 1.

Astra - Kommissionens beslutning af 23. december 1992, EFT 1993 L 20/23

Artikel 1 Hovedaftalen af 17. december 1987 mellem Société européenne des satellites SA og British Telecommunication plc og alle hertil knyttede tillægsdokumenter og aftaler vedrørende de foranstaltninger, hvorved de to parter samarbejdede om fælles tilrådhedsstillelse af en TV-distributionstjeneste via satellit, udgjorde en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, frem til den 30. januar 1991, hvor disse aftaler blev bragt til ophør.

Salg af togbilletter via rejsebureauer - Kommissionens beslutning af 25. november 1992, EFT 1992 L 366/47

Artikel 1 Den Internationale Jernbaneunion, UIC, har overtrådt bestemmelserne i artikel 85, stk. 1, ved at have vedtaget og udsendt et cirkulære om forholdet mellem jernbanerne og rejsebureauerne indeholdende:

de enkelte nationale jernbaners kontrol med autorisationen af rejsebureauer
fælles fastlæggelse af vilkårene for ydelse af provision
fastsættelse af en ensartet provisionssats
pligt for rejsebureauerne til at udstede og sælge billetter til de

i tariffene angivne officielle priser
forbud mod, at rejsebureauerne i deres tilbud til eller rådgivning af kunderne favoriserer konkurrerende transportformer.

Scottish Salmon Board - Kommissionens beslutning af 30. juli 1992, EFT 1992 L 246/37

Artikel 1 Fiskeopdrætternes Salgslag (FOS), Scottish Salmon Growers' Association Limited (SSGA), Scottish Salmon Farmers' Marketing Board Limited (SSB) og Shetland Salmon Farmers Association (SSFA) overtrådte artikel 85, stk. 1, da de ved udgangen af 1989 indgik en aftale om fastsættelse af mindstepriser på opdrætsslaks.

Eurocheque: Helsinki-aftalen — Kommissionens beslutning af 25. marts 1992, EFT 1992 L 95/50

Artikel q Den aftale, som de franske pengeinstitutter og Eurocheque Assembly indgik vedrørende indløsning af eurocheque, trukket på udenlandske pengeinstitutter, i den franske non-banking sektor, og som blev anvendt fra 1. december 1983 til 27. maj 1991, indebærer en overtrædelse af artikel 85, stk. 1.

British Midland mod Aer Lingus - Kommissionens afgørelse af 26. februar 1992, EFT 1992 L 96/34

Artikel 1 Ved at afskaffe interlinemulighederne med British Midland havde Aer Lingus overtrådt en af de betingelser, der er fastsat i forordningen om gruppefritagelse, som giver luftfartsselskaberne mulighed for at deltage i prisforhandlinger. Derfor var selskabets deltagelse i en forhandling i strid med artikel 85, stk. 1.

Bygge- og anlægsbranchen i Nederlandene - Kommissionens beslutning af 5. februar 1992, EFT 1992 L 92/1

Artikel 1 Vedtægterne, der blev vedtaget af det nederlandske bygningsvirksomhedsforbund "Vereniging van Samenwerkende prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid" samt aftaler af samme art indgået af hver enkelt af dens medlemsforbund med det formål at koordinere den konkurrencemæssige adfærd hos entreprenører, der ønsker at afgive bud på det samme bygningsarbejde er i

strid med artikel 85, stk. 1.

Screensport/EBU's medlemmer- Kommissionens beslutning af 19. februar 1991, EFT 1991 L 63/32

Artikel 1 Aftalerne om et fællesforetagende og alle dermed forbundne kontraktlige bestemmelser mellem Eurosportkonsortiets medlemmer, Sky Television plc, Satellite Sport Sales Ltd, Satellite Sports Services Ltd og News International plc, som anmeldt til Kommissionen den 17. januar 1989, udgør overtrædelser af artikel 85, stk. 1, for så vidt som de har til virkning at give direkte adgang til Eurovision-systemet.

12.2. Artikel 85, stk. 1, litra b - Begrænsning af eller kontrol med produktion, afsætning, teknisk udvikling eller investeringer

Tretorn m.fl. - Kommissionens beslutning af 21. december 1994, EFT 1994 L 378/45

Artikel 1 Tretorn Sport Ltd og Tretorn AB har overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, idet de med henblik på at hindre parallelimport og paralleleksport af tennisbolde har pålagt deres forhandlere af tennisbolde et generelt eksportforbud, som er blevet håndhævet ved hjælp af kontrolforanstaltninger og sanktioner, indberetning og undersøgelse af tilfælde af parallelimport af tennisbolde samt mærkning af tennisbolde og leveringsstop.

Formula Sport International Ltd har overtrådt artikel 85, stk. 1, ved i Det Forenede Kongerige at have deltaget i gennemførelsen af eksportforbuddet og leveringsstoppet med henblik på at håndhæve Tretorn Sport Ltd's politik, der tilsigtede at hindre parallelimport og paralleleksport af tennisbolde. (...)

Salg af pakkerejser i forbindelse med verdens mesterskabet i fodbold i 1990 - Kommissionens beslutning af 27. oktober 1992, EFT 1992 L 326/31

Artikel 1 FIFA, FIGC, COL Italia, CIT SpA, Italia Tour SpA og 90-Tour Italia SpA har overtrådt artikel 85, stk. 1, for så vidt angår aftaler indgået mellem på den ene side COL Italia, CIT SpA og Italia Tour SpA og på den anden side 90-Tour Italia SpA, som indebar, at 90-Tour Italia fik overdraget en verdensomspændende eneret på levering af adgangsbilletter til inkorporering i pakkerejser til verdensmesterskabet i fodbold 1990. Disse billetter indgik i en generel billetsalgsordning, som indeholdt et forbud mod salg af billetter til sammensætning af disse pakkerejser, hvorved det blev gjort umuligt for andre rejsearrangører og rejsebureauer at finde andre leveringskilder end 90-Tour Italia.

Eco System/Peugeot - Kommissionens beslutning af 4. december 1991, EFT 1992 L 66/1

Artikel 1 Kommissionen fastslår, at virksomhederne Peugeot SA's og Automobiles Peugeot SA's udsendelse af rundskrivelsen af 9. maj 1989 til deres forhandlere i Frankrig, Belgien og Luxembourg og sidstnævntes anvendelse heraf med det resultat, at leveringerne af køretøjer afmærket Peugeot til virksomheden Eco System er ophørt, udgør en aftale eller i hvert fald en samordnet praksis, som er forbudt i henhold til artikel 85, stk. 1.

Ijsselcentrale m.fl. - Kommissionens beslutning af 16. januar 1991, EFT 1991 L 28/32

Artikel 1 Artikel 21 i samarbejdsaftalen af 22. maj 1986, der er indgået mellem forgængerne for de nuværende fire elværker på den ene side og NV Samenverkende Elektriciteitsproduktiebedrijfven på den anden, er som anvendt i sammenhæng med den faktiske kontrol med og indflydelse på de internationale leverancer af elektricitet en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, for så vidt formålet eller virkningen er at hindre private industrielle forbrugere i at importere og distributører og private industrielle forbrugere, herunder forbrugere med en egenproduktion af elektricitet, i at eksportere produktion til andre formål end offentligt forbrug.

Vichy - Kommissionens beslutning af 11. januar 1991, EFT 1991 L 75/57

Artikel 1 Efter en foreløbig undersøgelse, jf. artikel 15, stk. 6 i forordning nr. 17, af bestemmelserne i de aftaler, der er indgået mellem la Société d'Hygiène Dermatologique de Vichy og henholdsvis grossisterne og apotekerne, finder Kommissionen, at disse aftaler, for så vidt som de tager sigte på eksklusiv distribution fra apoteker af kosmetiske produkter af mærket Vichy, ved at gøre godkendelsen som forhandles af Vichy-produkter betinget af udøvelsen af apotekervirksomhed, falder ind under artikel 85, stk. 1, og at der ikke er grundlag for at bringe artikel 85, stk. 3, i anvendelse.

12.3. Artikel 85, stk. 1, litra c - Opdeling af markeder eller forsyningskilder

Cement - Kommissionens beslutning af 30. november 1994, EFT 1994 L 343/1

Det fremgår af Kommissionens omfattende beslutning, at der var tale om en overtrædelse af EF-traktatens artikel 85, stk. 1, idet de implicerede virksomheder havde deltaget i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og regulering af cementleverancer fra det ene land til det andet. Opdelingen af det europæiske marked kunne overholdes ved, at den europæiske cementorganisation, Cembureau, indsamlede pris- og mængdeoplysninger fra de enkelte cementprodukter, som herefter blev diskuteret på møder i Cembureau.

Zera/Montedison og Hinkens/Stahler - Kommissionens beslutning af 22. juni 1993, EFT 1993 L 272/28

Artikel 1 Farmoplant SpA, Milano, Montedison Deutschland GmbH, Eschborn, og Stahler Agrochemie GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, ved i en periode fra begyndelsen af 1983 til slutningen af 1988 at have deltaget i en aftale, hvorved Farmoplant og Montedison Deutschland forpligter sig til ved produktdifferentiering at yde Stahler fuld områdebeskyttelse for plantebeskyttelsesmidlet Digermin for på denne måde at beskytte det tyske marked mod parallelimport fra andre medlemsstater.

Cewal - Kommissionens beslutning af 23. december 1992, EFT 1992 L 121/45

Artikel 1 Cewal, Cowac og Ukwai konferencerne og deres medlemmer har overtrådt bestemmelserne i artikel 85, stk. 1, ved at have foretaget en geografisk opdeling af markedet for trafikken mellem Nordeuropa og Vestafrika gennem en gensidig forpligtelse til at afstå fra at konkurrere med såvel de andre konferencer som uafhængige rederier (outsidere) inden for disse områder.

Ford Agricultural - Kommissionens beslutning af 15. december 1992, EFT 1993 L 20/1

Artikel 1 De kontraktlige forbindelser mellem Ford New Holland Limited og de øvrige virksomheder i Ford-koncernen - der som moderselskab havde Ford Motor Company, og som afsatte traktorer på fællesmarkedet - hvorigennem parallelhandel med selskabets produkter blev forbudt, modvirket eller hindret, udgjorde en overtrædelse af artikel 85, stk. 1.

Warner-Lambert/Gillette m.fl. & BIC/Gillette og andre - Kommissionens beslutning af 10. november 1992, EFT 1993 L 116/21

Artikel 1 Gillette og Eemland har overtrådt artikel 85, stk. 1, ved at indgå en salgsaftale for området uden for EF og en aftale om intellektuel ejendomsret, produktion og distribution, for så vidt som aftalerne vedrører det tidligere DDR og europæiske markeder, som støder op til hinanden, og medfører et forretningsmæssigt samarbejde mellem Gillette og Eemland inden for det fælles marked.

Quantel International - Continuum/Quantel SA - Kommissionens beslutning af 27. juli 1992, EFT 1992 L 235/9

Artikel 1 Aftalen med tilhørende protokol af 17. og 26. juli 1985 mellem Quantel International og Quantel SA var i strid med artikel 85, stk. 1, ved at fastlægge en markedsopdeling mellem parterne.

Viho/Parker Pen - Kommissionens beslutning af 15. juli 1992, EFT 1992 L 233/27

Artikel 1 Parker Pen Ltd. og Herlitz AG har overtrådt artikel 85, stk. 1, ved at indsatte et eksportforbud i en aftale, der er indgået

mellem dem.

Fransk-Vestafrikanske rederikomiteér- Kommissionens beslutning af 1. april 1992, EFT 1992 134/1

Artikel 1 Medlemmerne af de Fransk-Vestafrikanske rederikomiteér har overtrådt bestemmelserne i artikel 85, stk. 1, ved inden for rammerne af hver af disse komitéer at foretage en fordeling af de ladninger, der transporteres med lineskib på de bilaterale ruter mellem på den ene side Frankrig og på den anden side Gabon, Guinea, Mali, Cameroun, Senegal, Benin, Den Centralafrikanske Republik, Burkina Faso, Togo, Congo og Niger.

Newitt/Dunlop Slazenger International m.fl. - Kommissionens beslutning af 18. marts 1992, EFT 1992 L 131/32

Artikel 1 Dunlop Slazenger International Ltd har overtrådt artikel 85, stk. 1, idet virksomheden i sine forretningsforbindelser med sine kunder har indført et generelt eksportforbud for sine produkter med det formål at beskytte sit net af eneforhandlere og har iværksat forskellige foranstaltninger for visse af produkterne (tennis- og squashbolde, tennisketchere, golfudstyr) for at håndhæve dette eksportforbud -leveringsstop, prismæssige afskrækningsforanstaltninger, mærkning og kontrol af eksporterede produkter, diskriminatorisk anvendelse af officielle betegnelser.

U.K. Agricultural Tractor Registration Exchange - Kommissionens beslutning af 17. februar 1992, EFT 1992 L 68/19

Artikel 1 U.K. Agricultural Tractor Registration Exchange er i strid med artikel 85, stk. 1, i det omfang den medfører udveksling af oplysninger, der tjener til at bestemme de enkelte konkurrenters salg, samt oplysninger om forhandlernes salg og import af egne varer.

Viho/Toshiba - Kommissionens beslutning af 5. juni 1991, EFT 1991 L 287/39

Artikel 1 Toshiba Europe (IE) GmbH (TEG) har overtrådt artikel 85, stk. 1, ved at indføje et eksportforbud i aftaler med sine eneforhandlere.

**Gosme/Martell-DMP - Kommissionens beslutning af 15. maj 1991,
EFT 1991 L 185/23**

Artikel 1 DMP og Martelli har overtrådt artikel 85, stk. 1, på grund af følgende forhold:

- 1) en aftale indgået mellem DMP og Martell med det formål at hindre paralleleksport ved ikke at yde rabat ved eksport
- 2) bortfald af rabatter og godtgørelser ved eksport i forbindelse med kontrakter indgået mellem DMP og Gosme, i forståelse med Martell
- 3) DMP's indsættelse af en eksportforbudsklausul i fakturaerne til grossisterne.

Bilag 13

Beskrivelse af generelle gruppefritagelsesbestemmelser i EF-systemet

Nedenfor gives en kort beskrivelse af de væsentligste EF-gruppefritagelser.

Eneforhandlingsaftaler (Kfo 1983/83)⁶³

Gruppefritagelsen for eneforhandlingsaftaler omfatter aftaler, hvori kun deltager to virksomheder, og hvorved den ene kontrahent over for den anden forpligter sig til udelukkende at levere bestemte varer til denne med henblik på videresalg i hele Fællesskabet eller i en begrænset del af dette.

Gruppefritagelsen bygger på princippet om, at visse konkurrencebegrænsninger i eneforhandlingsaftaler skal tillades, såfremt de bidrager til en mere effektiv distribution. Begrænsningerne må dog ikke medføre en total afskærmning af markedet. Forsøg på at hindre parallelimport medfører, at gruppefritagelsen ikke finder anvendelse.

Der må ikke pålægges eneforhandleren andre konkurrencebegrænsninger end pligt til:

ikke at fremstille eller forhandle varer, som konkurrerer med aftalevarerne,

⁶³ EFT 1983 L 173/1.

udelukkende at købe aftalevarerne hos den anden aftalepart med henblik på videresalg, uden for aftaleområdet ikke at reklamere, oprette filialer og besidde udleveringslagre for aftalevarerne.

Eneforhandleren må dog godt pålægges forpligtelser:

til at aftale fuldstændige varesortimenter eller mindstemængder, til at forhandle aftalevarerne under anvendelse af medkontra-hentens varemærke eller i det udstyr, som denne foreskriver, til at træffe salgsfremmende foranstaltninger.

Eksklusive købsaftaler (Kfo 1984/83)⁶⁴

Eksklusive købsaftaler, som indebærer, at en videreforhandler er forpligtet til med henblik på videresalg at købe udelukkende fra en bestemt leverandør, kan begrænse videreforhandlerens handlefrihed og kan vanskeliggøre markedsadgangen for potentielle leverandører. I konsekvens heraf er det i gruppefritagelsen angivet dels, at aftaler om eksklusive køb skal begrænses til højst fem år, dels at den eksklusive købsforpligtelse kun må omfatte varer, som efter deres natur eller ifølge handelssædvane har forbindelse med hinanden. Derudover gælder samme bestemmelser som for eneforhandlingsaftaler.

Franchiseaftaler (Kfo 4087/88)⁶⁵

Franchiseaftaler udgøres hovedsageligt af licenser på industrielle eller intellektuelle ejendomsrettigheder til varemærker, bomærker eller know-how, som kan kombineres med restriktioner vedrørende levering eller indkøb af varer.

Gruppefritagelsen omfatter franchiseaftaler mellem to virksomheder, franchisegiveren og -tageren, om salg af varer eller præstation af tjenesteydelser til endelige brugere, eller en kombination af disse

⁶⁴ EFT 1983 L 173/5.

⁶⁵ EFT 1988 L 359/46.

aktiviteter.

Fritagelsen omfatter franchiseaftaler på distributionsområdet, som vedrører salg af varer samt franchiseaftaler på tjenesteydelsesområdet, som vedrører præstation af tjenesteydelser. Derimod omfattes franchiseaftaler på industriområdet vedrørende fremstilling af varer ikke gruppefritagelsen. De konkurrencebegrænsninger, som tillades efter forordningen, angår aftalebestemmelser, der bl.a. tildeler franchisetageren et eneområde, kombineret med forbud mod aktiv kundeopsøgning uden for dette område, samt ikke at fremstille, sælge eller præstere konkurrerende varer eller tjenesteydelser. Endvidere opregner gruppefritagelsen en række aftalebestemmelser, som normalt ikke er konkurrencebegrænsende, for så vidt de er nødvendige for enten at hindre, at den know-how, som franchisegiveren stiller til rådighed, kommer konkurrenter til gode eller for at beskytte franchisenettets fælles identitet eller omdømme.

Specialiseringsaftaler (Kfo 417/85, ændret ved Kfo. 151/93)⁶⁶

Gruppefritagelsen retter sig først og fremmest mod gensidig produktspecialisering, hvormed parterne hver for sig afstår fra at producere visse produkter og overlade dette til den anden part. Dernæst omfatter fritagelsen fælles specialiseret produktion, hvorved parterne kun i fællesskab producerer visse produkter. Ved Kfo. 151/93 er gruppefritagelsen blevet udvidet til også at omfatte fælles salg af de produkter, der indgår i specialiseringen.

Gruppefritagelsen er udformet med henblik på at små og mellemstore virksomheder skal kunne forbedre deres produktion og derigennem deres konkurrenceevne. Gruppefritagelsen gælder derfor kun, når samarbejdet ikke når over en vis grænse i henseende til markedsandel (20 pct. - hvis salg, herunder fælles salg, tillige indgår, da kun 10 pct.) og årsomsætning (1 mia. ECU.)

⁶⁶ EFT 1985 L 53/1 med senere ændringer.

Forsknings- og udviklingsaftaler (Kfo 418/85, ændret vedr Kfo 151/93)⁶⁷

Gruppefritagelsen vedrører tre typer af aftaler:

- Fælles forskning i og udvikling af produkter og produktionsmetoder samt fælles udnyttelse af resultaterne heraf;
- fælles udnyttelse af resultaterne af forskning i og udvikling af produkter eller produktionsmetoder, der er gennemført i fællesskab i henhold til en mellem samme virksomheder tidligere indgået aftale;
- fælles forskning i og udvikling af produkter eller produktionsmetoder, men uden fælles udnyttelse af resultaterne heraf.

Tidligere omfattedes begrebet "udnyttelse af resultaterne" fremstilling, anvendelse af produktionsmetoder eller overdragelse af intellektuel ejendomsret eller licens herpå. Ved Kfo. 151/93 blev det udvidet til også at omfatte fælles salg.

De fritagne forsknings- og udviklingsaftaler skal gennemføres indenfor rammerne af et angivet program. Fælles udnyttelse af forsknings- og udviklingsresultaterne er kun undtaget i det omfang, resultaterne er beskyttet af industriel ejendomsret eller udgør know-how, der i væsentlig grad kan bidrage til den tekniske eller økonomiske udvikling og såfremt resultaterne er afgørende for fremstillingen af nye eller forbedrede produkter.

Derudover gælder gruppefritagelsen kun, hvis samtlige aftaleparter får adgang til resultaterne, og hvis hver part, når samarbejdet kun vedrører forskning og udvikling, selvstændigt kan udnytte resultaterne af den fælles forskning og udvikling.

⁶⁷ EFT 1985 L 53/5 med senere ændringer.

Patentlicensaftaler (Kfo 2349/84, ændret ved Kfo 151/93)⁶⁸

Patenthaveren og dennes licenstagere har behov for en vis beskyttelse for at sikre overførelse af ny teknik inden for fællesskabet og for at tilskynde til investeringer i produktion, anvendelse og markedsføring af nye produkter eller fremgangsmåder. Formålet med gruppefritagelsen er samtidig at sikre en effektiv konkurrence og med visse begrænsninger en fri handel med de patenterede produkter inden for fællesskabet.

For så vidt angår områdebeskyttelse tillader gruppefritagelsen aftalebestemmelser, som pålægger licensgiveren ikke at konkurrere i licenstagers område og ikke at give mulighed for andre licenstagere til at konkurrere der i form af produktion, salg m.v. Omvendt kan licensgiveren beskyttes mod konkurrence fra licenstageren.

Desuden kan aftalen indeholde bestemmelser om en licenstagers beskyttelse mod en anden licenstagers produktion i den første licenstagers område. Endvidere tillades i et vist omfang aftalebestemmelser, der forbyder en licenstagers aktive, henholdsvis passive salg i områder tildelt andre licenstagere.

Ved Kfo. 151/93 er gruppefritagelsen blevet udvidet til også at omfatte patentlicensaftaler, der indgås af konkurrenter med et joint venture.

Know-how licensaftaler (Kfo 556/89, ændret Kfo 151/93)⁶⁹

Forordningen omfatter både rene know-how licensaftaler og aftaler omhandlende såvel know-how som patentlicenser. Know-how defineres i forordningen som "teknisk viden, som er hemmelig, væsentlig og identificeret i en hensigtsmæssig form."

Fritagelsen er i det væsentlig opbygget i overensstemmelse med fritagelsen vedrørende patentlicensaftaler, og den senere udvidelse

⁶⁸ EFT 1984 L 219/15 med senere ændringer.

⁶⁹ EFT 1989 L 61/1 med senere ændringer.

heraf ved Kfo. 151/93.

Forsikringsaftaler (Kfo 3932/92)⁷⁰

Gruppefritagelsesforordningen omfatter aftaler mv, hvis formål er et samarbejde mellem forsikringsvirksomheder om:

- a) opstilling af fælles tariffer for risikopræmier, der er baseret på kollektive statistikker eller på skadeshyppighed,
- b) opstilling af fælles standardpolicebetingelser,
- c) fælles dækning af bestemte former for risici,
- d) opstilling af fælles regler for afprøvning og godkendelse af sikkerhedsudstyr.

⁷⁰ EFT 1992 L 398/7.

Bilag 14

Beskrivelse af Kommissionens og Domstolens praksis ved anvendelse af Traktatens artikel 86

Kommissionens og Domstolens praksis efter artikel 86 vil være vejledende for anvendelsen af lovudkastets §§ 14 og 15. Nedenfor beskrives en række mere principielle afgørelser efter artikel 86.

14.1. Dominerende stilling

Begrebet dominerende stilling er blevet fastlagt gennem Kommissionens og Domstolens praksis.

I afgørelsen vedrørende Continental Can Company⁷¹ udtalte Kommissionen, at: "Virksomheder indtager en dominerende stilling, hvis de har mulighed for en uafhængig adfærd, der sætter dem i stand til at handle uden større hensyntagen til konkurrenter, aftagere og leverandører. Dette er i hvert fald tilfældet, hvis de på grund af deres markedsandel eller deres markedsandel i forbindelse navnlig med rådigheden over teknisk viden, råvarer eller kapital, har mulighed for at bestemme prisen på en betydelig del af de pågældende varer, eller for at kontrollere produktionen eller distributionen af dem. Denne mulighed behøver ikke ubetinget at være resultatet af en absolut dominans, der tillader dem at ophæve enhver

⁷¹ Kommissionens beslutning af 9. december 1971 (foreligger ikke i dansk udgave af EFT). Ophævet ved Domstolens dom af 21. februar 1973, Saml. 1973, 215.

vilje hos deres økonomiske partnere. Det er snarere tilstrækkeligt, at den dominerende stilling som helhed er stærk nok til at sikre disse virksomheder en global bevægelsesfrihed, selv om deres indflydelse på de enkelte delmarkeder er af forskellig størrelse".

Domstolen har i afgørelsen vedrørende United Brand⁷² udvidet og suppleret Kommissionens definition af begrebet markedsdominerende stilling. Domstolen statuerede, at markedsdominerende stilling efter artikel 86 foreligger, når: "En virksomhed indtager en sådan stærk økonomisk stilling, at den har mulighed for at hindre, at der opretholdes effektiv konkurrence på det pågældende marked, idet den nævnte stilling giver virksomheden vide muligheder for uafhængig adfærd i forhold til konkurrenter, kunder og i sidste instans forbrugerne".

Samme definition blev lagt til grund i Hoffmann-La Roche⁷³-sagen, hvor Domstolen samtidig præciserede, at en sådan stilling ikke, til forskel fra monopolstilling eller kvasimonopol, udelukker, at der består en vis konkurrence, men den sætter det dominerende firma i stand til, omend ikke at bestemme, så dog i det mindste mærkbart at øve indflydelse på vilkår, hvorunder konkurrencen udvikler sig, og under alle omstændigheder i vidt omfang i stand til at handle uden at skulle tage hensyn hertil, og uden at denne adfærd er til skade for virksomheden.

Domstolens praksis viser, at meget betydelige markedsandele i sig selv kan udgøre beviset for, at der foreligger en dominerende stilling. I sagen vedrørende ECS/AKZO⁷⁴ fastslog Domstolen, at AKZO med en markedsandel på 50 pct. indtog en dominerende stilling på det pågældende marked.

⁷² Kommissionens beslutning af 17. december 1975, EFT 1976 L 95/1. Stadfæstet ved Domstolens dom af 14. februar 1978, Saml. 1978, 207.

⁷³ Kommissionens beslutning af 9. juni 1976, EFT 1976 L 223/27. Reduceret bøde ved Domstolens dom af 14. februar 1979, Saml. 1979, 461.

⁷⁴ Kommissionens beslutning af 14. december 1985, EFT 1985, 374/1. Delvis annullation ved Domstolens dom af 3. juli 1991, Saml. 1991 1-3359.

Hvis der er tale om mindre markedsandele må der ifølge Hoffmann-La Roche-doktrinen lægges supplerende kriterier til grund, herunder navnlig, hvorvidt den aktuelle eller potentielle konkurrence på markedet sætter den pågældende virksomhed i stand til at handle uden hensyntagen til eventuelle konkurrenter på det relevante marked.

Anvendelsen af artikel 86 omfatter også flere virksomheder som tilsammen indtager en dominerende stilling. Dette fremgår bl.a. af Planglas-sagen⁷⁵. Her udtalte Retten således at: "Efter Rettens opfattelse er der hverken juridisk eller økonomisk begrundelse for, at udtrykket "virksomhed" i artikel 86 skulle have en anden betydning end i artikel 85. Der er i princippet intet til hinder for, at to eller flere uafhængige økonomiske enheder på et bestemt marked er forbundet med sådanne økonomiske bånd, at de tilsammen indtager en dominerende stilling i forhold til de øvrige virksomheder på samme marked. En sådan situation kunne f.eks. foreligge, såfremt to eller flere uafhængige virksomheder i fællesskab på grundlag af aftale eller licens har et teknologisk forspring, som gør det mulig for dem at udvise en i betydelig omfang uafhængig adfærd over for deres konkurrenter og kunder og i sidste instans over for forbrugerne (Domstolens ovennævnte dom af 13.2.1979, Hoffmann-La Roche, præmis 38 og 48)".

14.2. Det relevante marked

14.2.1. Produktmarked

Domstolens praksis viser, at mulighederne for konkurrence må vurderes inden for rammerne af det marked, der omfatter alle de produkter, som på grund af deres karakteristika er særligt egnede til at tilfredsstille konstante behov, og kun i begrænset omfang er substituerbare med andre produkter (l'Oreal⁷⁶, og Michelin⁷⁷).

⁷⁵ Kommissionens beslutning af 7. december 1988, EFT 1989 L 33/44. Delvis annulleret ved Første Instans Rettens dom af 10. marts 1992, Saml. 11-1403.

⁷⁶ Domstolens dom af 11. december 1980, Saml. 1980, 3775.

⁷⁷ Domstolens dom af 9. november 1983, Saml. 1983, 3461.

I United Brand-sagen fandt Domstolen, at der ikke var tilstrækkelig substituerbarhed mellem bananer og anden frisk frugt. Domstolen fandt, at der fandtes et stort antal forbrugere, som har et konstant behov for bananer og ikke i udpræget eller blot mærkbart omfang ophører med at købe bananer, fordi der kommer andre friske frugter på markedet. Selv det største sæsonbestemte udbud af disse frugter påvirkede kun forbruget i begrænset tid, og for så vidt angår substitution, kun i særdeles begrænset omfang. Bananmarkedet var derfor et marked, der var tilstrækkeligt klart adskilt fra markederne for andre friske frugter.

Domstolen har endvidere fastslået, at der kan være et særskilt relevant produktmarked for råmaterialer i forhold til det relevante marked for færdigvarer (Commercial Solvents⁷⁸).

Domstolen har i øvrigt understreget, at det ved afgrænsningen af det relevante marked er nødvendigt generelt at tage hensyn til de konkurrencebetingelser, der i øvrigt gælder på markedet. I Michelin-sagen udtalte Domstolen bl.a., at de almindelige konkurrencebetingelser og strukturen for leverance og afsætning på markedet må tages med i betragtning.

14.2.2. Geografiske marked

Afgrænsningen af det relevante geografiske marked kan lige såvel som afgrænsningen af det relevante produktmarked give anledning til vanskeligheder.

Domstolens praksis viser, at forholdsvis begrænsede dele af fællesmarkedet kan være det relevante geografiske marked i artikel 86's forstand. I Michelin-sagen blev det hollandske marked anset for det relevante geografiske marked og i sukkersagerne⁷⁹ blev Belgien og Luxembourg anset for det relevante geografiske marked. Endvidere

⁷⁸ Domstolens dom af 6. marts 1974, Saml. 1974, 223.

⁷⁹ Domstolens dom af 16. december 1975, Saml. 1975, 1663.

har Domstolen anset havnen i Genova⁸⁰, som værende en væsentlig del af fællesmarkedet på grund af dens store økonomiske betydning. Der vil derfor næppe være tvivl om, at Danmark i givet fald vil kunne udgøre et relevant geografisk marked i artikel 86's forstand.

14.3. Misbrugsbegrebet

Domstolen udtalte i Hoffmann-La Roche sagen, at: "Misbrugsbegrebet er et objektivt begreb, som omfatter en af en markedsdominerende virksomhed udvist adfærd, som efter sin art kan påvirke strukturen på et marked, hvor konkurrencen netop som følge af den pågældende virksomheds tilstedeværelse allerede er afsvækket, og som bevirker, at der ligger hindringer i vejen for at opretholde den endnu bestående konkurrence på markedet eller udviklingen af denne konkurrence som følge af, at der tages andre midler i brug end i den normale konkurrence om omsætning af varer og tjenesteydelser, der udspiller sig på grundlag af de erhvervsdrivendes ydelser".

14.4. Virkningerne af misbrug af dominerende stilling

Virkningerne af en overtrædelse af artikel 86 er ikke angivet i selve bestemmelsen. Hvis Kommissionen på eget initiativ eller på baggrund af en klage konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af artikel 85 og/eller 86, kan den ved en beslutning pålægge de deltagende virksomheder at bringe de konstaterede overtrædelser til ophør, jf. artikel 3 i forordning 17/62. En sådan beslutning kan i medfør af Traktatens artikel 173 indbringes for Retten i Første Instans (Domstolen). Endvidere kan Kommissionen pålægge den eller de virksomheder, der overtræder forbudet i artikel 86, bøder, samt tvangsbøder for at tvinge virksomhederne til at bringe en overtrædelse til ophør, jf. artikel 15, stk 2, litra a og artikel 16, stk. 1, litra a i forordning 17/62.

Artikel 3 i forordning 17/62 indeholder ifølge Domstolens afgørelse i Commercial Solvents-sagen tillige en hjemmel for Kommissionen

⁸⁰ Domstolens dom af 10. december 195 1, Saml. 1991, 1-5889.

til at pålægge virksomhederne en bestemt fremtidig handlemåde. Dommen bekræftede Kommissionens standpunkt, der gik ud på, at Kommissionen, efter at have konstateret en leveringsnægtelse, der var uforenelig med artikel 86, kunne påbyde såvel levering af visse mængder materiale for at kompensere denne nægtelse, som fremlægge forslag, der skulle forhindre en gentagelse af det konstaterede misbrug. Kommissionens anvendelse af artikel 3 i forordning 17/62 må ske under hensyn til overtrædelsens art og kan omfatte såvel påbud om at udføre visse handlinger eller præstere visse ydelser, der ulovligt har været undladt, som forbud mod at fortsætte visse handlinger eller at opretholde en vis praksis.

14.5. Eksempler på misbrug af dominerende stilling

14.5.1. Urimelige priser

I United Brand sagen udtalte Domstolen, at man må vurdere om den dominerende virksomhed har gjort en sådan brug af sin dominans, at den herved har opnået fordele, som den ikke ville have opnået, hvis der havde været en normal og tilstrækkelig effektiv konkurrence.

Et alvorligt tilfælde af misbrug består i en prispolitik, hvor en dominerende virksomhed gennem prisnedsættelser forsøger at fjerne en konkurrent på markedet (predatory pricing). I ECS/AKZO-sagen statuerede Domstolen, at der forelå predatory pricing, og fastlagde visse kriterier for, hvornår en prisnedsættelse bliver ulovlig som misbrug. Den fastslog bl.a., at priser, der er lavere end de gennemsnitlige variable omkostninger, ikke er lovlige, når de anvendes af dominerende virksomheder. Priser der er lavere end de gennemsnitlige samlede omkostninger, er kun ulovlige, når de fastsættes som led i en strategi, der sigter på at fjerne konkurrenter fra markedet.

14.5.2. Rabatter

I Hoffmann-La Roche sagen statuerede Domstolen, at en virksomhed, der indtager en dominerende stilling på et marked, og som - også efter anmodning fra køberne - binder disse til sig ved hjælp af en forpligtelse til eller et løfte om at dække hele eller en betydelig del af deres behov udelukkende hos virksomheden, herved misbruger sin dominerende stilling, som nævnt i artikel 86. Det er her uden betydning, om den pågældende forpligtelse står alene eller modsvares af en bonusydelse. Det samme gælder, når virksomheden, uden at binde køberne til sig ved en formel forpligtelse, enten ifølge aftale med køberne eller ensidigt anvender et loyalitetsbonussystem. Ifølge Domstolen tager en sådan adfærd sigte på at begrænse købernes valgmuligheder med hensyn til deres forsyningskilder og afskærer de øvrige producenter fra adgangen til det pågældende marked.

Endvidere delte Domstolen tillige Kommissionens opfattelse med hensyn til en klausul om pristilpasning, den såkaldte "engelske klausul", hvorefter kunden, hvis denne fra andre producenter fik tilbudt mere fordelagtige priser, kunne anmode Hoffmann-La Roche om at tilpasse sine priser til dette tilbud. Med hensyn til misbrug af en markedsdominerende stilling forelå der i denne situation en skærpende omstændighed, idet den engelske klausul gav producenten rådighed over markedsoplysninger og om konkurrenternes muligheder og initiativer, som var særdeles værdifulde for Hoffmann-La Roche's egen markedsstrategi.

Domstolen har tillige grebet ind over for ensidige og selektive rabat-systemer. I Michelin-sagen fandt Domstolen, at den af Michelin anvendte ordning med variable rabatter, som blev ydet, når bestemte salgsmål, der var fastsat individuelt for hver enkelt forhandler, var nået, og udbetalt som forskud på den årsbonus, som skulle ydes ved årets udgang, måtte anses for et misbrug efter artikel 86.

I sukkersagerne, der vedrørte tilbud om gruppe- eller loyalitetsbonus til en indkøbsgruppe, bemærkede Domstolen, at en bonus - hvis der er tale om en virksomhed, der indtager en dominerende stilling på

en væsentlig del af fællesmarkedet - kan anses for misbrug af denne stilling. En sådan ordning kan nemlig indebære, at den pågældende virksomheds kunder - for ikke at miste en økonomisk fordel - afstår fra også at købe hos andre producenter, navnlig producenter, der er etableret i en anden medlemsstat. En bonus, der medfører, at der anvendes forskellige nettopriser over for to erhvervsdrivende, der har købt samme mængde sukker hos en virksomhed med markedsdominans, i tilfælde hvor den ene erhvervsdrivende desuden havde købt af en anden producent, er misbrug af en dominerende stilling.

14.5.3. Begrænsninger i distributionen

I United Brands-sagen statuerede Domstolen, at United Brands havde misbrugt sin dominerende stilling på bananmarkedet ved at pålægge modnere/forhandlere forbud mod at videresælge bananer i grøn tilstand. Dette forbud gik videre end nødvendigt for at tilgodese selskabets kvalitetspolitik.

I sukkersagerne præciserede Domstolen, at en virksomhed misbruger sin dominerende stilling, hvis den udnytter en sådan stilling, og tvinger de handlende til at kanalisere deres udførsel til bestemte modtagere eller destinationer og til at pålægge deres kunder disse restriktioner. Herved begrænses de handlendes og indirekte deres kunders afsætningsmuligheder.

14.5.4. Leveringsnægtelse

I sagen vedrørende Commercial Solvents konstaterede Domstolen, at en virksomhed, som har en dominerende stilling på området for fremstilling af råmaterialer, og af denne grund er i stand til at kontrollere leveringerne til fabrikanter af følgeprodukter, ikke kan nægte at levere til en kunde, der også producerer disse følgeprodukter, idet dette indebærer fare for eliminering af enhver konkurrence fra denne fabrikant.

I United Brands-sagen blev en leveringsnægtelse over for en dansk forhandler af bananer anset for at misbrug, også selv om den pågældende forhandler var begyndt at forhandle konkurrerende produkter. Domstolen henviste til, at forhandleren var en gammel

kunde, som respekterede almindelig handelspraksis, og hvis ordrer på ingen måde var unormale.

14.5.5. Tillægsydelser (tying)

I sagen vedrørende Telemarketing⁸¹ fandt Domstolen, at der foreligger misbrug, når det pågældende selskab for tildeling af sendetid stiller den betingelse, at brugeren skal lade sit reklameprogram producere af en af selskabet udpeget "reklameproducent" eller et af dette kontrolleret reklameformidlingsselskab. Herved tvinges brugeren til at aftage yderligere tjenesteydelser, der hverken sagligt eller efter handelssædvane har nogen forbindelse med den egentlige genstand, nemlig leje af sendetid. Selskabets konkurrenter på reklamemarkedet udelukkes eller fortrænges fra dette marked ved hjælp af metoder, der ikke stemmer overens med normale konkurrencevilkår. Herved kunne tv-selskabet udvide den dominerende stilling, som det allerede besad på markedet for tv-reklameudsendelser, til også at omfatte de forberedende arbejdsopgaver.

Retten i Første Instans opretholdt i Hilti-sagen⁸² Kommissionens beslutning, hvorefter Kommissionen greb ind over for en dominerende virksomhed, der stillede krav om samtidig køb af pistoler og bolte. Hilti havde gennemført forskellige former for praksis med det formål at forsøge at eliminere enhver konkurrence på markedet for bolte, der kunne anvendes i pistoler til Hiltibolte. Første Instans Retten afviste det af Hilti fremførte argument, hvorefter den anfægtede praksis, der gik ud på at holde bestemte bolte ude fra markedet, var berettiget, fordi konkurrenternes produkter måtte anses for farlige. Ifølge Første Instans Retten er det ikke en dominerende virksomheds opgave på eget initiativ at foretage en sådan kontrol. Hvis der eksisterede en reel risiko, havde Hilti kunne henvende sig til de kompetente nationale myndigheder.

⁸¹ Domstolens dom af 3. oktober 1985, Saml. 1985, 3261.

⁸² Kommissionens beslutning af 22. december 1987, EFT 1988 L 65/19. Stadfæstet ved Første Instans Rettens dom af 12. december 1991, Saml. 1991, 11-1439. Første Instans Rettens dom stadfæstet ved Domstolens dom af 2. marts 1994, Saml. 1994, 1-667.

14.5.6. Virksomhedsopkøb

Artikel 86 kan tillige omfatte en dominerende virksomheds opkøb af en konkurrerende virksomhed, selv om opkøbet foretages på almindelige handelsbetingelser, idet købet kan betyde en forringelse af den konkurrence, der eksisterer på markedet. Dette har Domstolen fastslået i sagen vedrørende Continental Can.

Denne praksis er suppleret i Tetra Pak I⁸³-sagen, hvor Retten i Første Instans fastslog, at en dominerende virksomheds opkøb af en anden virksomhed, hvorved den opnåede retten til en eksklusiv patentlicens, udgjorde et misbrug af den dominerende stilling, idet købet under de konkrete omstændigheder betød en væsentlig styrkelse af dens dominerende stilling. Dette var tilfældet, også selv om patentlicensen var omfattet af en gruppefritagelsesforordning om patentlicenser.

14.5.7. Parallel anvendelse af artikel 85 og 86

Retten i Første Instans har i Tetra Pak I-sagen taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt Traktatens artikel 86 kan finde anvendelse på en aftale, der falder ind under en gruppefritagelse, der er meddelt i henhold til Traktatens artikel 85, stk. 3. Første Instans Retten fandt, at meddelelse af fritagelse i henhold til artikel 85, stk. 3 - hvad enten der er tale om en individuel fritagelse eller gruppefritagelse - under ingen omstændigheder indebærer, at aftalen dermed også er fritaget fra forbudet i artikel 86.

Denne dom giver tre vigtige fortolkningsbidrag:

Forholdet mellem artikel 85 og 86.

Forholdet mellem Traktatens artikel 85 og 86 er til dels blevet afklaret af EF-Domstolen, der udtrykkeligt har fastslået, at anvendelsen af artikel 85 på en aftale ikke udelukker anvendelsen af artikel 86. Af andre domme fremgår det allerede (Hoffmann-

⁸³ Første Instans Rettens dom af 10. juli 1990, Saml. 1990, II-309.

La Roche og Ahmed Saeed⁸⁴), at der forekommer situationer, hvor Kommissionen har kompetence til at bringe artikel 85 og 86 i anvendelse på samme tid. Første Instans Retten udtalte, at de to bestemmelser er komplementære. De forfølger det samme generelle fælles mål, der går ud på at sikre, at konkurrencen ikke fordrejes inden for det fælles marked (Traktatens artikel 3, litra f - Nu artikel 3, litra g); men de er også autonome, idet artikel 85 vedrører aftaler mellem virksomheder, mens artikel 86 vedrører ensidige handlinger foretaget af en eller flere virksomheder.

Artikel 86's anvendelsesområde.

Første Instans Retten præciserede, at den omstændighed, at en virksomhed, der indtager en dominerende stilling, erhverver en enelicens, ikke i sig selv udgør misbrug i den i artikel 86 forudsatte betydning. Med henblik på anvendelsen af denne bestemmelse må der nemlig tages hensyn til alle foreliggende omstændigheder i forbindelse med erhvervelsen, herunder navnlig hvilke virkninger enelicensens meddelelse vil få for konkurrencestrukturen på det pågældende marked. Retten fandt, at Kommissionen med rette ikke havde anfægtet enelicensen som sådan, idet den nemlig kun i henhold til artikel 86 havde anfægtet de konkurrencebegrænsende virkninger, som sagsøgerens erhvervelse af eneretten medførte.

Tilbagekaldelse af gruppefritagelsen er ikke en forudsætning for, at der kan konstateres en overtrædelse efter artikel 86.

Første Instans Retten fandt ikke, at anvendelsen af artikel 86 var betinget af, at man først tilbagekaldte den individuelle fritagelse eller gruppefritagelsen, således som hævdet af Tetrapak. Hvis Kommissionen først skal træffe en beslutning om tilbagekaldelse af fritagelsen, før artikel 86 kan bringes i anvendelse, ville dette nemlig være ensbetydende med, at man etablerer en rangorden mellem artikel 85 og 86, og at man - eftersom tilbagekaldelsen af fritagelsen ikke har tilbagevirkende

⁸⁴ Domstolens dom af 11. april 1989, Saml. 1989, 803.

kraft - accepterer, at en fritagelsen i henhold til artikel 85, stk. 3, også indebærer en fritagelse fra forbudet mod misbrug af dominerende stilling. Der kan imidlertid aldrig meddeles fritagelse fra misbruget af dominerende stilling.

Bilag 15

RÅDETS FORORDNING (EØF) NR. 4064/89 ¹⁾ AF 21. DECEMBER 1989

om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser

RÅDET FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om Oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, særlig artikel 87 og 235,

under henvisning til forslag fra Kommissionen ²⁾,

under henvisning til udtalelse fra Europa-Parlamentet ³⁾,

under henvisning til udtalelse fra Det Økonomiske og Sociale Udvalg ⁴⁾, og

ud fra følgende betragtninger:

(1) For at virkeliggøre de grundlæggende mål i traktaten har Fællesskabet i henhold til artikel 3, litra f), til opgave 'at gennemføre en ordning, der sikrer, at konkurrencen inden for fællesmarkedet ikke fordrejes.

(2) En sådan ordning er nødvendig for gennemførelsen af det indre marked i 1992 og dets senere udbygning.

(3) Afskaffelsen af grænserne inden for Fællesskabet fører til og vil føre til betydelige strukturændringer i Fællesskabets erhvervsliv, specielt i form af fusioner og virksomhedsovertagelser, i det følgende under ét benævnt »fusioner«.

(4) Denne udvikling må hilses velkommen, idet den tilgodeser behovet for en dynamisk konkurrence og er egnet til at forøge den europæiske industris konkurrenceevne, forbedring af vækstbetingelserne samt højnelse af levestandarden i Fællesskabet.

(5) Det må imidlertid sikres, at strukturændringerne ikke på længere sigt skader konkurrencen; fællesskabsretten bør følgelig indeholde bestemmelser vedrørende fusioner, der vil kunne hindre den effektive konkurrence på det fælles marked eller en væsentlig del heraf betydeligt.

¹⁾ EFT L 395 af 30.12.1989, s.1; som ændret i EFT L 257 af 21.9.1990, s. 13.

²⁾ EFT C 130 af 19.3.1988, s. 4.

³⁾ EFT C 309 af 5.12.1988, s. 55.

⁴⁾ EFT C 208 af 8.8.1988, s. 11.

(6) Artikel 85 og 86 er, selv om de efter Domstolens retspraksis finder anvendelse på visse fusioner, ikke tilstrækkelige til at kontrollere alle de transaktioner, der vil kunne vise sig at være uforenelige med den ordning uden konkurrenceforvridning, som traktaten tilsigter.

(7) Der skal derfor, skabes nye retlige rammer i form af en forordning, der muliggør en effektiv kontrol med alle fusioner på baggrund af deres indvirkning på konkurrencestrukturen i Fællesskabet, og som skal være den eneste forordning, der finder anvendelse på sådanne fusioner.

(8) Denne forordning bør derfor ikke alene baseres på traktatens artikel 87, men især på dens artikel 235, i henhold til hvilken Fællesskabet kan tillægge sig selv de yderligere beføjelser, der måtte være nødvendige for at virkeliggøre dets mål; forordninger bør også gælde for fusioner på markederne for de landbrugsprodukter, der er anført i traktatens bilag II.

(9) De bestemmelser, der skal fastsættes i denne forordning, bør gælde for væsentlige strukturændringer, hvis virkninger for markedet går ud over en medlemsstats grænser.

(10) Denne forordnings anvendelsesområde bør derfor defineres på grundlag af den geografiske udstrækning af de berørte virksomheders aktiviteter og afgrænses ved kvantitative tærskelværdier, således at forordninger kommer til at omfatte fusioner af fællesskabsdimension; efter en indledende fase af denne forordnings anvendelse skal disse tærskler revideres på baggrund af den indhøstede erfaring.

(11) Der foreligger en fusion af fællesskabsdimension, når de deltagende virksomheders omsætning tilsammen både på verdensplan og i Fællesskabet overstiger bestemte niveauer, og når mindst to af de deltagende virksomheder udelukkende eller i alt væsentligt udøver deres virksomhed i hver sin medlemsstat, eller når de pågældende virksomheder gaske vist overvejende udøver deres virksomhed i en og samme medlemsstat, men mindst en af dem i væsentlig omfang udøver virksomhed i mindst en anden medlemsstat; en sådan fusion foreligger endvidere, når de deltagende virksomheder ikke udøver deres overvejende virksomhed inden for Fællesskaber, men udøver væsentlige aktiviteter der.

(12) Med forbehold af traktatens artikel 90, stk. 2, bør den ordning, der skal indføres med henblik på kontrol med fusioner, respektere princippet om ligebehandling mellem den offentlige og den private sektor, ved beregning af omsætningen i en virksomhed i den offentlige sektor, der deltager i en fusion, skal der derfor tages hensyn til de virksomheder, der tilsammen udgør en økonomisk enhed, og hvor beføjelsen til at træffe autonom afgørelse er uafhængig af forholdene omkring besiddelsen af deres kapital eller reglerne for det administrative tilsyn, der gælder for dem.

(13) Det er nødvendigt at fastslå, om fusioner af fællesskabsdimension er forenelige med det fælles marked under hensyn til nødvendigheden af at bevare og udvikle en effektiv konkurrence på det fælles marked; i den forbindelse bør Kommissionen ved sin generelle vurdering tage sit udgangspunkt i virkeliggørelsen af de grundlæggende mål i traktatens artikel 2, herunder styrkelsen af Fællesskabets økonomiske og sociale samhørighed som omhandlet i traktatens artikel 130 A.

(14) Denne forordning bør fastslå princippet om, at en fusion af fællesskabsdimension, som skaber eller styrker en stilling i fællesmarkedet eller en væsentlig del heraf, som bevirker, at den effektive konkurrence hæmmes betydeligt, skal erklæres uforenelige med fællesmarkedet.

(15) Fusioner, der på grund af de deltagende virksomheders begrænsede markedsandele ikke er tilbøjelige til at hindre den effektive konkurrence, kan anses for at være forenelige med det fælles marked; med forbehold af traktatens artikel 85 og 86 kan der især foreligge et tegn herpå, når de berørte virksomheders markedsandel ikke overstiger 25%, hverken inden for det fælles marked eller inden for en væsentlig del heraf.

(16) Det bør pålægges Kommissionen at træffe de nødvendige beslutninger for at fastslå, hvorvidt fusioner af fællesskabsdimension er forenelige med fællesmarkedet, samt beslutninger, der kan bidrage til at genskabe den effektive konkurrence.

(17) For at sikre en effektiv kontrol bør der indføres-pligt for virksomhederne til forudgående anmeldelse af fusioner af fællesskabsdimension og til midlertidigt at udsætte gennemførelsen af dem i en begrænset periode, idet der bør være mulighed for om nødvendigt at forlænge varigheden af denne udsættelse eller at afvige fra den; af hensyn til retssikkerheden bør transaktionernes gyldighed dog beskyttes i nødvendigt omfang.

(18) Der bør fastsættes en frist, inden for hvilken Kommissionen skal indlede en procedure over for en anmeldt fusion, og en frist, inden for hvilken Kommissionen skal træffe endelig afgørelse om, hvorvidt en fusion er forenelig med fællesmarkedet.

(19) De deltagende virksomheder bør sikres retten til at fremsætte udtalelser over for Kommissionen, når proceduren er indledt; medlemmerne af ledelses- eller tilsynsorganerne og de anerkendte arbejdstagerrepræsentanter i de deltagende virksomheder samt tredjemand, som kan godtgøre berettiget interesse heri, bør ligeledes have lejlighed til at blive hørt.

(20) Kommissionen bør holde sig i snæver og stadig forbindelse med medlemsstaternes kompetente myndigheder, fra hvilke den modtager bemærkninger og indhenter oplysninger.

(21) Kommissionen skal med henblik på denne forordnings anvendelse og i overensstemmelse med Domstolens retspraksis tilsikres medlemsstaternes medvirken, og den bør endvidere være beføjet til at kræve sådanne oplysninger og foretage sådanne undersøgelser, som er nødvendige for bedømmelsen af fusionerne.

(22) Håndhævelsen af denne forordnings bestemmelser bør kunne sikres ved hjælp af bøder og tvangsbøder, Domstolen bør i overensstemmelse med traktatens artikel 172 tillægges fuld prøvelsesret i denne henseende.

(23) Begrebet fusion bør defineres på en sådan måde, at det kun omfatter foranstaltninger, som kan bevirke en varig ændring af de deltagende virksomheders struktur, det er derfor nødvendigt fra denne forordnings anvendelsesområde at udelukke foranstaltninger, som har til formål eller til følge at samordne fortsat uafhængige virksomheders konkurrencemæssige adfærd, idet sidstnævnte foranstaltninger må vurderes på grundlag af de relevante bestemmelser i gennemførelsesforordningerne til traktatens artikel 85 og 86; denne sondring bør især foretages, når der oprettes joint venture-selskaber.

(24) Der er ikke tale om samordning af konkurrencemæssig adfærd i henhold til denne forordning, når to eller flere virksomheder bliver enige om i fællesskab at erhverve kontrollen med en eller flere andre virksomheder, når formålet og resultatet er, at de fordeler disse virksomheder eller deres aktiver mellem sig.

(25) Denne forordning finder også anvendelse, hvor de deltagende virksomheder accepterer begrænsninger, der hænger direkte sammen med og er nødvendige for gennemførelsen af fusionen.

(26) Anvendelsen af denne forordning bør alene henhøre under Kommissionens kompetence, med forbehold af Domstolens prøvelsesret.

(27) Medlemsstaterne kan ikke anvende deres nationale konkurrencelovgivning på fusioner af fællesskabsdimension, medmindre dette er fastsat i denne forordning; såfremt Kommissionen undlader at gribe ind, bør de nationale myndigheders dermed forbundne beføjelser begrænses til de tilfælde, hvor der er fare for, at den effektive konkurrence vil blive væsentlig hæmmet på en medlemsstats område, og hvor denne medlemsstats konkurrenceinteresser ikke iøvrigt vil kunne beskyttes tilstrækkeligt ved denne forordning; de berørte medlemsstater skal handle hurtigt i sådanne tilfælde; som følge af de nationale lovgivningers forskellighed kan der ikke ved denne forordning fastsættes én enkelt frist for vedtagelsen af de foranstaltninger, der skal træffes.

(28) Endvidere, griber eneanvendelsen af denne forordning på fusioner af fællesskabsdimension ikke ind i traktatens artikel 223 og er ikke til hinder for, at medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger til at beskytte andre legitime interesser end dem, der er omhandlet i denne forordning, når disse foranstaltninger er forenelige med de generelle principper og de øvrige bestemmelser i fællesskabsretten.

(29) De fusioner, der ikke er omfattet af denne forordning, henhører i princippet under medlemsstaternes kompetence; Kommissionen skal dog have beføjelse til at gribe ind på anmodning af en berørt medlemsstat i tilfælde, hvor der er fare for, at den effektive konkurrence kunne blive hæmmet betydeligt på denne medlemsstats område.

(30) Det er hensigtsmæssigt at være opmærksom på de betingelser, der anvendes i tredjelande ved fusioner med deltagelse af virksomheder fra Fællesskabet, og at åbne mulighed for, at Kommissionen kan opnå bemyndigelse fra Rådet til at føre forhandlinger med henblik på at opnå, at de pågældende virksomheder ikke udsættes for forskelsbehandling.

(31) Denne forordning berører på ingen måde arbejdstagernes kollektive rettigheder, således som de er anerkendt i de berørte virksomheder —

UDSTEDT FØLGENDE FORORDNING:

Artikel 1

Anvendelsesområde

1. Denne forordning finder anvendelse på alle fusioner af fællesskabsdimension som defineret i stk. 2, jf. dog artikel 22.
2. Med henblik på denne forordning er en fusion af fællesskabsdimension, når
 - a) alle deltagende virksomheders samlede omsætning på verdensplan tilsammen overstiger 5 mia. ECU, og
 - b) mindst to af de deltagende virksomheders samlede omsætning i Fællesskabet hver især overstiger 250 mio. ECU.

medmindre hver af de deltagende virksomheder har over to tredjedele af deres samlede omsætning på fællesskabsplan i én og samme medlemsstat.

3. De i stk. 2 fastsatte tærskler skal inden udgangen af fjerde år efter denne forordnings vedtagelse revideres af Rådet, der træffer afgørelse med kvalificeret flertal på forslag af Kommissionen.

Artikel 2

Vurdering af fusioner

1. Fusioner, der er omfattet af denne forordning, vurderes på grundlag af følgende bestemmelser med henblik på at fastslå, om de er forenelige med det fælles marked.

I denne vurdering tager Kommissionen hensyn til:

- a) nødvendigheden af at bevare og udvikle en effektiv konkurrence inden for fællesmarkedet navnlig på baggrund af alle de berørte markeders struktur samt den reelle eller potentielle konkurrence fra virksomheder, der er beliggende i eller uden for Fællesskabet
 - b) de deltagende virksomheders position på markedet, deres økonomiske og finansielle styrke, leverandørenes og brugernes valgmuligheder, deres adgang til forsyninger eller afsætningsmarkeder, retlige eller faktiske hindringer for adgang til markedet ubuds- og efterspørgselsudviklingen for de enkelte varer og tjenesteydelser, de interesser, som forbrugerne i mellemliddene og de endelige forbrugere har, samt udviklingen i det tekniske eller økonomiske fremskridt, for så vidt som dette er til fordel for forbrugerne, og det ikke udgør en hindring for konkurrencen.
2. Fusioner, der ikke skaber eller styrker en dominerende stilling, som bevirker, at den effektive konkurrence hæmmes betydeligt inden for fællesmarkedet eller en væsentlig del heraf, skal erklæres forenelige med fællesmarkedet.
3. Fusioner, der skaber eller styrker en dominerende stilling, som bevirker, at den effektive konkurrence hæmmes betydeligt inden for fællesmarkedet eller en væsentlig del heraf, skal erklæres uforenelige med fællesmarkedet.

Artikel 3

Definition af en fusion

1. En fusion opstår,

- a) når to eller flere uafhængige virksomheder sammensmeltes til én virksomhed, eller
- b) når

— en eller flere personer, som allerede kontrollerer mindst en virksomhed, eller

— en eller virksomheder

ved køb af andele eller aktiver, gennem aftale eller på anden vis erhverver den direkte eller indirekte kontrol over det hele eller dele af en eller flere andre virksomheder.

2. En transaktion, herunder oprettelse af joint ventureselskaber, der har til formål eller til følge at samordne fortsat uafhængige virksomheders konkurrencemæssige adfærd, **udgør** ikke en fusion efter stk. 1, litra b).

Oprettelse af joint venture-selskaber, som på et varigt grundlag varetager en selvstændig erhvervsvirksomheds samtlige funktioner, og hvis stiftelse ikke bevirker en samordning af hverken de stiftende virksomheders eller disse virksomheders og joint venture-selskabets indbyrdes konkurrencemæssige adfærd, udgør en fusion efter stk. 1, litra b).

3. Efter denne forordning opnås kontrol over en virksomhed gennem rettigheder, aftaler eller på andre måder, som enkeltvis eller tilsammen, under hensyn til alle faktiske og retlige forhold, giver mulighed for at få afgørende indflydelse på virksomhedens drift, særlig ved:

- a) ejendoms- eller brugsret til virksomhedens samlede aktiver eller dele deraf
 - b) rettigheder eller aftaler, som sikrer afgørende indflydelse på sammensætningen af virksomhedens organer, deres rådslagninger og afstemninger eller beslutninger.
4. Kontrol over en virksomhed stiftes til fordel for den eller de person/personer eller virksomhed/virksomheder, der
- a) er indehaver(e) af sådanne rettigheder eller berettiget ifølge sådanne aftaler, eller som
 - b) uden at være indehaver(e) af sådanne rettigheder eller berettiget ifølge sådanne aftaler dog kan udøve de deraf flydende rettigheder.

5. Der foreligger ikke en fusion,

- a) når kreditinstitutter, andre finansielle virksomheder eller forsikringsselskaber, hvis sædvanlige virksomhed indbefatter transaktioner og handel med værdipapirer for egen eller fremmed regning, midlertidigt er i besiddelse af andele, som de har erhvervet i en virksomhed med henblik på videresalg, for så vidt de ikke udøver den til disse andele knyttede stemmeret med henblik på at fastlægge virksomhedens konkurrencemæssige adfærd eller alene udøver denne stemmeret med det formål at forberede hel eller delvis afhændelse af denne virksomhed eller af dens aktiver eller afhændelse af disse andele og afhændelsen sker inden et år efter erhvervelsen; Kommissionen kan efter anmodning, forlænge fristen, hvis kreditinstituttet, den finansielle virksomhed eller forsikringsselskabet godtgør, at der ikke har været rimelig mulighed for at foretage afhændelsen inden for den fastsatte frist
- b) når kontrollen erhverves af en person, der af myndighederne i en medlemsstat er befuldmægtiget i henhold til denne stats lovgivning om likvidation, konkurs, insolvens, betalingsstandsning, akkord eller lignende procedure
- c) når de i stk. 1, litra b), nævnte transaktioner gennemføres af finansielle holdingselskaber som omhandlet i artikel 5, stk. 3, i Rådets fjerde direktiv 78/660/EØF af 25. juli 1978 om årsregnskaber for visse selskabsformer ¹⁾. senest ændret ved direktiv 84/569/EØF ²⁾, dog med den begrænsning, at de stemmerettigheder, der er knyttet til de andele, de er i besiddelse af, navnlig i forbindelse med udnævnelse af medlemmer af ledelsesorganerne

¹⁾ EFT L 222 af 14.8.1978, s. 11.

²⁾ EFT L 314 af 4.12.1984, s. 28.

og tilsynsorganerne i de virksomheder, hvor de har andele, kun benyttes til at bevare den fulde værdi af disse investeringer og ikke til direkte eller indirekte at bestemme den konkurrencemæssige adfærd i disse virksomheder.

Artikel 4

Forudgående anmeldelse af fusioner

1. Fusioner af fællesskabsdimension, der er omfattet af denne forordning, skal anmeldes til Kommissionen senest en uge efter aftalens indgåelse, offentliggørelsen af overtagelses- eller ombytningstilbuddet eller erhvervelsen af en kontrollerende andel. Fristen løber fra den første af disse begivenheders indtræden.
2. Fusioner, der opstår ved sammensmeltning efter artikel 3, stk. 1, litra a), eller ved etablering af fælles kontrol efter artikel 3, stk. 1, litra b), skal anmeldes i fællesskab af parterne i fusionen eller i etableringen af den fælles kontrol. I de øvrige tilfælde foretages anmeldelsen af den person eller virksomhed, som opnår kontrol over det hele eller dele af en eller flere virksomheder.
3. Når Kommissionen har fastslået, at en anmeldt fusion er omfattet af denne forordning, offentliggør den, at anmeldelsen har fundet sted, og giver samtidig meddelelse om parternes navne, fusionens art og de berørte økonomiske sektorer. Kommissionen tager behørigt hensyn til virksomhedernes legitime interesser i, at deres forretningshemmeligheder beskyttes.

Artikel 5

Beregning af omsætning

1. Den i artikel 1, stk. 2 omhandlede samlede omsætning omfatter de deltagende virksomheders provenu fra salg af varer og præstetjenester i sidste regnskabsår i forbindelse med deres ordinære drift, med fradrag af prisnedsslag herpå samt af merværdiafgift og anden skat, der er direkte forbundet med slaget. Den samlede omsætning i en af de deltagende virksomheder omfatter ikke transaktioner mellem de virksomheder, der er nævnt i stk. 4 i nærværende artikel.

I omsætningen henholdsvis på fællesskabsplan og i en medlemsstat medregnes provenuet fra salg af varer og præstetjenester til virksomheder eller forbrugere henholdsvis i Fællesskabet og i denne medlemsstat.

2. Uanset stk. 1 gælder, at hvis fusionen opstår gennem erhvervelse af dele af en eller flere virksomheder, tages der, uanset om der er tale om retlige enheder, for sælgerens eller sælgerens vedkommende kun hensyn til den del af omsætningen, der vedrører de overtagne aktiver.

Dog betragtes to eller flere transaktioner som omhandlet i første afsnit, der finder sted mellem samme personer eller virksomheder inden for to år, som en enkelt fusion, der finder sted på tidspunktet for den seneste transaktion.

3. I stedet for omsætningen anvendes

- a) for kreditinstitutter og andre finansielle virksomheder, for så vidt angår artikel 1, stk. 2, litra a) en tiendedel af statussummen

For så vidt angår artikel 1, stk. 2 litra b), og sidste sætningsled i artikel 1, stk. 2, anvendes i stedet for den samlede omsætning på fællesskabsplan en tiendedel af statussummen ganget med forholdet mellem tilgodehavender hos kreditinstitutter og hos kunder som følge af forretninger med EF-valutaindlændinge og den samlede størrelse af disse tilgodehavender

For så vidt angår artikel 1, stk. 2, sidste sætningsled, anvendes i stedet for den samlede omsætning i en enkelt medlemsstat en tiendedel af statussummen ganget med forholdet mellem tilgodehavender hos kreditinstitutter og hos kunder som følge af forretninger med valutaindlændinge i denne medlemsstat og den samlede størrelse af disse tilgodehavender

- b) for forsikringsselskaber: værdien af de tegnede bruttopræmier, som omfatter samtlige modtagne eller fremtidige beløb i henhold til forsikringsaftaler, der er tegnet af disse selskaber eller for deres regning, herunder udgående genforsikringspræmier, efter fradrag af skatter eller skattelignende afgifter, der opkræves på grundlag af præmiebeløbet eller forsikringssummen; for så vidt angår artikel 1, stk. 2, litra b), og sidste sætningsled, tages der hensyn til de bruttopræmier, der betales af henholdsvis EF-valutaindlændinge og valutaindlændinge i en enkelt medlemsstat.

4. Med forbehold af stk. 2 beregnes omsætningen for en deltagende virksomhed, jf. artikel 1, stk. 2, som summen af omsætningen:

- a) i den deltagende virksomhed
- b) i virksomheder, hvori den deltagende virksomhed direkte eller indirekte
- besidder mindst halvdelen af kapitalen eller driftsformen, eller
 - kan udøve mere end halvdelen af stemmerettighederne, eller
 - kan udpege mindst halvdelen af medlemmerne i tilsyns- eller administrationsorganet eller et andet repræsentativt organ i henhold til loven, eller
 - har ret til at lede virksomhedens forretninger
- c) i virksomheder, der direkte eller indirekte besidder de under litra b) nævnte rettigheder eller beføjelser i en deltagende virksomhed
- d) i virksomheder, hvori en under litra c) omhandlet virksomhed direkte eller indirekte besidder de under litra b) nævnte rettigheder eller beføjelser
- e) i virksomheder, hvori flere virksomheder, som er omhandlet under litra a) til d), i fællesskab besidder de under litra b) nævnte rettigheder eller beføjelser.

5. Når virksomheder, der deltager i fusionen, i fællesskab direkte eller indirekte besidder de i stk. 4, litra b), nævnte rettigheder eller beføjelser, skal der ved beregningen af omsætningen i de deltagende virksomheder som omhandlet i artikel 1, stk. 2,

- a) ikke tages hensyn til en omsætning, der stammer fra salg af produkter eller præstation af tjenesteydelser mellem den fælles virksomhed og hver af de deltagende virksomheder eller enhver anden virksomhed, der er knyttet til en af dem som omhandlet i stk. 4, litra b) til e)

- b) tages hensyn til den omsætning, der stammer fra salg af produkter eller præstation af tjenesteydelser mellem den fælles virksomhed og enhver udenforstående virksomhed; denne omsætning tilskrives de deltagende virksomheder i forhold til deres deltagelse.

Artikel 6

Behandling af anmeldelsen og indledning af proceduren

1. Kommissionen behandler anmeldelsen straks ved modtagelsen.
 - a) Hvis Kommissionen når til den konklusion, at den anmeldte sammenslutning ikke er omfattet af denne forordning, fastslår den dette ved en beslutning.
 - b) Hvis Kommissionen fastslår, at den anmeldte fusion ganske vist er omfattet af denne forordning, men ikke rejser alvorlig tvivl med hensyn til, om den er forenelig med fællesmarkedet, beslutter den ikke at modsætte sig den, og erklærer den forenelig med fællesmarkedet.
 - c) Hvis Kommissionen derimod konstaterer, at den anmeldte fusion er omfattet af denne forordning og rejser alvorlig tvivl med hensyn til, om den er forenelig med fællesmarkedet, beslutter den at indlede proceduren.
2. Kommissionen underretter straks de deltagende virksomheder og de kompetente myndigheder i medlemsstaterne om sin beslutning.

Artikel 7

Udsættelse af en fusions gennemførelse

1. Af de i stk. 2 nævnte grunde må en fusion som omhandlet i artikel 1 ikke gennemføres inden anmeldelsen og i den periode på tre uger, der følger efter anmeldelsen.
2. Hvis Kommissionen efter en foreløbig behandling af anmeldelsen inden for den i stk. 1 nævnte periode skønner, at det med henblik på at sikre den fulde virkning af en senere beslutning i henhold til artikel 8, stk. 3 og 4, er nødvendigt, kan den på eget initiativ beslutte at udskyde datoen for den hele eller delvise gennemførelse af fusionen, indtil den har vedtaget en endelig beslutning, eller træffe andre foreløbige forholdsregler i denne forbindelse.
3. Stk. 1 og 2 er ikke til hinder for gennemførelsen af et offentligt overtagelses- eller ombytningstilbud, der i henhold til artikel 4, stk. 1, er anmeldt til Kommissionen, for så vidt erhververen ikke udøver de stemmerettigheder, der er knyttet til de erhvervede andele, eller kun udøver dem med henblik på at bevare den fulde værdi af sin investering på grundlag af en dispensation givet af Kommissionen i henhold til stk. 4.
4. Kommissionen kan efter anmodning give dispensation fra de i stk. 1, 2 og 3 omhandlede forpligtelser for at forhindre, at en eller flere af de i fusionen deltagende virksomheder eller tredjemand påføres alvorlig skade. Der kan knyttes betingelser og påbud til dispensationen

med henblik på at sikre grundlaget for en effektiv konkurrence. Der kan anmodes om dispensation, og denne kan tilstås på ethvert tidspunkt før anmeldelsen eller efter transaktionen.

5. Gyldigheden af enhver transaktion, der måtte blive gennemført i modstrid med stk. 1 og 2, afhænger af en beslutning i henhold til artikel 6, stk. 1, litra b), eller artikel 8, stk. 2 og 3, eller den formodning, der gælder efter artikel 10, stk. 6,

Denne artikel har ingen indvirkning på gyldigheden af transaktioner med værdipapirer, herunder sådanne som kan konverteres til andre værdipapirer, der kan handles på et marked, der er undergivet offentlige anerkendte myndigheders forskrifter og kontrol, fungerer regelmæssigt, og hvortil offentligheden har direkte eller indirekte adgang, medmindre køberne og sælgerne ved eller burde vide at transaktionerne er gennemført i modstrid med stk. 1 og 2.

Artikel 8

Kommissionens beslutningsbeføjelser

1. Hvert enkelt procedure, der indledes i henhold til artikel 6, stk. 1, litra c), afsluttes ved beslutning i overensstemmelse med stk. 2 til 5 i nærværende artikel, jf. dog artikel 9.

2. Finder Kommissionen, at en anmeldt fusion, eventuelt efter at de deltagende virksomheder har foretaget ændringer, opfylder kriteriet i artikel 2, stk. 2, vedtager den en beslutning, hvorved den erklærer fusionen for forenelig med fællesmarkedet.

Kommissionen kan til sin beslutning knytte betingelser og påbud med henblik på at sikre, at de pågældende virksomheder overholder de forpligtelser med henblik på at ændre den oprindelige fusionsplan, som de har påtaget sig over for Kommissionen. Beslutningen om, at fusionen er forenelig med fællesmarkedet, omfatter også de restriktioner, der har direkte forbindelse med og er nødvendige for fusionens gennemførelse.

3. Finder Kommissionen, at en fusion opfylder kriteriet i artikel 2, stk. 3, vedtager den en beslutning, hvori fusionen erklæres for uforenelig med fællesmarkedet.

4. Er en fusion allerede gennemført, kan Kommissionen ved en beslutning i henhold til stk. 3 eller ved særlig beslutning beordre en deling af de overtagne eller fusionerede virksomheder eller aktiver eller ophør af den fælles kontrol eller enhver anden forholdsregel, som vil kunne genoprette en effektiv konkurrence.

5. Kommissionen kan tilbagekalde den beslutning, den har truffet i henhold til stk. 2,

a) hvis erklæringen om forenelighed bygger på urigtige oplysninger, som kan tilskrives en af de deltagende virksomheder, eller der til grund for erklæringen foreligger en svigagtig adfærd, eller

b) hvis de deltagende virksomheder undlader at efterkomme et til beslutningen knyttet påbud.

6. I de i stk. 5 nævnte tilfælde kan Kommissionen træffe en beslutning i henhold til stk. 3 uden at være bundet af fristen i artikel 10, stk. 3.

Artikel 9

Henvisning til medlemsstaternes kompetente myndigheder

1. Kommissionen kan ved en beslutning, som den straks meddeler de deltagende virksomheder og de kompetente myndigheder i de øvrige medlemsstater, henvide en anmeldt fusion til de kompetente myndigheder i den berorte medlemsstat på følgende betingelser.

2. Inden tre uger fra modtagelsen af kopien af anmeldelsen kan en medlemsstat underrette Kommissionen om, at en fusion truer med at skabe eller styrke en dominerende stilling, hvorved den effektive konkurrence bliver hæmmet betydeligt på et marked på dens område, der besidder alle kendetegn for et specifikt marked, uanset om der er tale om en væsentlig del af fællesmarkedet.

3. Finder Kommissionen under hensyn til markedet for de pågældende varer eller tjenester og til det geografiske referencemarked, jf. stk. 7, at der foreligger et sådant specifikt marked og en sådan trussel,

- a) behandler den enten selv sagen med henblik på at bevare eller genoprette den effektive konkurrence på det pågældende marked, eller
- b) henviser den sagen til de kompetente myndigheder i den pågældende medlemsstat, således at dennes nationale lovgivning om konkurrence kan finde anvendelse.

Finder Kommissionen derimod, at der ikke foreligger et sådant specifikt marked eller en sådan trussel, vedtager den en beslutning herom, som den retter til den pågældende medlemsstat.

4. Beslutninger om henvisning eller afslag på henvisning i henhold til stk. 3 vedtages:

- a) som hovedregel inden for den frist på seks uger, der er fastlagt i artikel 10, stk. 1, andet afsnit, når Kommissionen ikke har indledt proceduren i henhold til artikel 6, stk. 1, litra b)
- b) inden for en frist på højst tre måneder fra anmeldelsen af ~~den~~ pågældende fusion, når Kommissionen har indledt proceduren efter artikel 6, stk. 1, litra c), uden at have taget forberedende skridt til vedtagelse af de nødvendige foranstaltninger efter artikel 8, stk. 2, andet afsnit, stk. 3 eller 4, med henblik på al bevare eller genoprette en effektiv konkurrence på det pågældende marked.

5. Hvis Kommissionen inden udløbet af tremånedersfristen i stk. 4, litra b), på trods af opfordring fra den pågældende medlemsstat, hverken har vedtaget beslutning om henvisning eller afslag på henvisning, jf. stk. 3, eller taget forberedende skridt, jf. stk. 4, litra b), anses den for at have henvist sagen til den pågældende medlemsstat i overensstemmelse med stk. 3, litra b).

6. Offentliggørelsen af rapporter eller bekendtgørelsen af resultaterne af de pågældende kompetente myndigheds undersøgelse af fusionen skal foreligge senest fire måneder efter Kommissionens henvisning.

7. Ved det geografiske referencemarked forstås et område, på hvilket virksomhederne deltager i udbud og efterspørgsel af varer og tjenester, hvor konkurrencevilkårene er tilstrækkeligt

ensartede, og som kan skelnes fra de tilstødende områder, især fordi konkurrencevilkårene er mærkbart forskellige fra dem, der gælder på disse områder. Ved denne vurdering skal der især tages hensyn til de pågældende varers eller tjenesters beskaffenhed og karakteristika, hindringer, for adgang, forbrugernes præferencer såvel som væsentlige forskelle i virksomhedernes markedsandele eller væsentlige prisforskelle mellem det pågældende område og de tilstødende områder.

8. Ved anvendelsen af denne artikel må den pågældende medlemsstat kun træffe de foranstaltninger, der er strengt nødvendige for at bevare eller genoprette en effektiv konkurrence på det pågældende marked.

9. Enhver medlemsstat kan i henhold til de relevante bestemmelser i traktaten indbringe klager for Domstolen og herunder navnlig begære anvendelse af traktatens artikel 186 med henblik på, at medlemsstatens nationale konkurrencelovgivning skal finde anvendelse.

10. Denne artikel tages op til fomyet gennemgang senest inden undgången af det fjerde år efter denne forordnings vedtagelse.

Artikel 10

Fristen for indledning af proceduren og beslutningsfristerne

1. De beslutninger, der er omhandlet i artikel 6, stk. 1, skal vedtages inden højst en måned. Denne frist løber fra dagen efter modtagelsen af anmeldelsen eller, hvis de oplysninger, der skal gives ved anmeldelsen, er ufuldstændige, fra dagen efter modtagelsen af de fuldstændige oplysninger.

Nævnte frist kan forlænges til seks uger, hvis Kommissionen modtager en anmodning fra en medlemsstat i henhold til artikel 9, stk. 2.

2. Beslutningerne i henhold til artikel 8, stk. 2, vedrørende anmeldte fusioner skal træffes, så snart den alvorlige tvivl, der er omhandlet i artikel 6, stk. 1, litra c), er fjernet, navnlig som følge af de ændringer, som de pågældende virksomheder har foretaget, og senest inden for den frist, der er fastsat i stk. 3.

3. Med forbehold af artikel 8, stk. 6, skal beslutningerne i henhold til artikel 8, stk. 3, vedrørende anmeldte fusioner, træffes senest fire måneder efter datoen for procedurans indledning.

4. Fristen i stk. 3 afbrydes ekstraordinært, såfremt Kommissionen grundet omstændigheder, der kan tilskrives en i fusionen deltagende virksomhed, har været nødsaget til at kræve en oplysning ved en beslutning vedtaget i henhold til artikel 11 eller at beordre en kontrolundersøgelse ved en beslutning vedtaget i henhold til artikel 13.

5. Hvis Domstolen afsiger en dom, som annullerer det hele eller dele af en beslutning vedtaget af Kommissionen i henhold til denne forordning, løber forordningens frister på ny fra datoen for domsafsigelsen.

6. Hvis Kommissionen ikke har vedtaget en beslutning i henhold til artikel 6, stk. 1, litra b) eller c), eller i henhold til artikel 8, stk. 2 eller 3. inden for de frister, der er fastsat i henholdsvis stk. 1 og 3 i nærværende artikel, anses fusionen for at være forenelig med fællesmarkedet, jf. dog artikel 9.

Artikel 11

Begæring om oplysninger

1. Til udførelse af de opgaver, som ved denne forordning er henlagt til Kommissionen, kan denne indhente alle fornødne oplysninger fra medlemsstaternes regeringer og kompetente myndigheder, fra de i artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede personer samt fra virksomheder og sammenslutninger af virksomheder.
2. Fremsætter Kommissionen over for personer, virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder en begæring om oplysninger, sender den samtidig hermed en genpart af denne begæring til de kompetente myndigheder i den medlemsstat, hvor personen har bopæl, eller virksomheden eller sammenslutningen af virksomheder har sit hjemsted.
3. I begæringen skal Kommissionen angive retsgrundlaget for og formålet med begæringen samt de i artikel 14, stk. 1, litra c), fastsatte sanktioner for afgivelse af urigtige oplysninger.
4. Pligten til at afgive oplysninger påhviler, for så vidt, angår virksomheder, virksomhedernes indehavere eller disses repræsentanter, og for så vidt angår juridiske personer og selskaber eller foreninger uden status som juridisk person, de personer, der i følge loven eller vedtægterne er bemyndiget til at repræsentere dem.
5. Hvis en person, en virksomhed eller en sammenslutning af virksomheder inden udløbet af en af Kommissionen fastsat frist ikke eller ikke udtømmende meddeler de krævede oplysninger, fremsætter Kommissionen krav om oplysningerne i form af en beslutning. Denne skal angive, hvilke oplysninger der kræves, fastsætte en passende frist for deres afgivelse og indeholde en henvisning til de i artikel 14, stk. 1, litra c) og artikel 15, stk. 1, litra a), fastsatte sanktioner, såvel som til adgangen til at indbringe klage over beslutningen for Domstolen.
6. Samtidig sender Kommissionen en genpart af beslutningen til den kompetente myndighed i den medlemsstat, hvor den pågældende person, henholdsvis virksomhed eller sammenslutning af virksomheder har sin bopæl, henholdsvis sit hjemsted.

Artikel 12

Kontrolundersøgelser gennem medlemsstaternes myndigheder

1. På Kommissionens begæring foretager medlemsstaternes kompetente myndigheder de kontrolundersøgelser, som Kommissionen i henhold til artikel 13, stk. 1, anser for formålstjenlige, eller som den har påbudt ved beslutning i henhold til artikel 13, stk. 3. De

repræsentanter for medlemsstaternes kompetente myndigheder, som har fået til opgave at gennemføre kontrolundersøgelsen, udøver deres beføjelser efter fremlæggelse af en skriftlig fuldmagt udstedt af den kompetente myndighed i den medlemsstat, inden for hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages. Fuldmagten skal indeholde en angivelse af kontrolundersøgelsens genstand og formål.

2. Repræsentanter for Kommissionen kan på dennes anmodning eller på anmodning af den kompetente myndighed i den medlemsstat, inden for hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages, bistå denne myndigheds repræsentanter ved udførelsen af deres opgaver.

Artikel 13

Kommissionens beføjelser til at foretage kontrolundersøgelser

1. Til udførelse af de opgaver, som ved denne forordning er henlagt til Kommissionen, kan denne foretage alle nødvendige kontrolundersøgelser hos virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder.

I dette øjemed har Kommissionens befuldmægtigede repræsentanter beføjelse til

- a) at kontrollere bøger og andre forretningspapirer
- b) at tage eller kræve kopier eller ekstraktudskrifter af bøger og forretningspapirer
- c) at kræve mundtlige forklaringer på stedet
- d) at få adgang til virksomhedernes samtlige lokaler, grunde og transportmidler.

2. Repræsentanter, som af Kommissionen har fået fuldmagt til at foretage kontrolundersøgelser, udøver deres beføjelser efter fremlæggelse af en skriftlig fuldmagt, der indeholder oplysning om kontrolundersøgelsens genstand og formål samt om de i artikel 14, stk. 1, litra d), fastsatte sanktioner, der finder anvendelse, såfremt de forlangte bøger eller forretningspapirer ikke fremlægges i deres helhed. Kommissionen skal med passende varsel inden kontrolundersøgelsen give den kompetente myndighed i den medlemsstat, på hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages, skriftlig underretning om undersøgelsesbeslutningen og om de befuldmægtigede personers identitet.

3. Virksomheder og sammenslutninger af virksomheder har pligt til at underkaste sig de kontrolundersøgelser, som Kommissionen har vedtaget beslutning om. I beslutningen angives kontrolundersøgelsens genstand og formål, fastsættes tidspunktet for dens begyndelse, og gives oplysning om de i artikel 14, stk. 1, litra d), og artikel 15, stk. 1, litra b), fastsatte sanktioner samt om adgangen til at indbringe klage over beslutningen for Domstolen.

4. Kommissionen meddeler i god tid skriftligt den kompetente myndighed i den medlemsstat, på hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages, at den agter at vedtage en beslutning i henhold til stk. 3. Den indhenter udtalelse fra nævnte myndighed, inden den vedtager sin beslutning.

5. Repræsentanter for den kompetente myndighed i den medlemsstat, på hvis område kontrolundersøgelsen skal foretages, kan efter vedkommende myndigheds eller Kommissionens anmodning bistå Kommissionens repræsentanter ved udførelsen af disse opgaver.

6. Modsætter en virksomhed eller sammenslutning af virksomheder sig en i henhold til denne artikel påbudt kontrolundersøgelse, yder vedkommende medlemsstat de af Kommissionen bemyndigede repræsentanter den fornødne støtte til udførelsen af deres opgaver. Medlemsstaterne træffer efter at have rådført sig med Kommissionen inden et år efter denne forordnings ikrafttræden de til dette formål fornødne forholdsregler.

Artikel 14

Bøder

1. Ved beslutning kan Kommissionen pålægge de i artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede personer samt virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder bøder på 1 000 til 50 000 ECU, såfremt de forsætligt eller uagtsomt

- a) undlader at anmelde en fusion i overensstemmelse med artikel 4
- b) fremsætter urigtige eller forvanskede oplysninger i en anmeldelse indgivet i henhold til artikel 4
- c) i et svar på begæring i henhold til artikel 11 giver en oplysning, der er urigtig, eller ikke afgiver en oplysning inden udløbet af den frist, som er fastsat ved beslutning vedtaget i henhold til artikel 11
- d) under en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 12 eller 13 kun ufuldstændigt fremlægger de forlangte bøger eller øvrige forretningspapirer eller nægter at underkaste sig en kontrolundersøgelse, der er påbudt ved beslutning i henhold til artikel 13.

2. Ved beslutning kan Kommissionen pålægge de deltagende personer og virksomheder bøder på op til 10% af disse samlede omsætning beregnet efter artikel 5, såfremt de forsætligt eller uagtsomt

- a) undlader at efterkomme et påbud i henhold til artikel 7, stk. 4, eller artikel 8, stk. 2, andet afsnit
- b) gennemfører en fusion i modstrid med artikel 7, stk. 1, eller en beslutning i henhold til artikel 7, stk. 2
- c) gennemfører en fusion, der er erklæret uforenelig med fællesmarkedet ved en beslutning i henhold til artikel 8, stk. 3, eller undlader at gennemføre forholdsregler, der er påbudt ved en beslutning i henhold til artikel 8, stk. 4.

3. Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til overtrædelsens art og grovhed.

4. Beslutninger, der vedtages i henhold til stk. 1 og 2, er ikke sanktioner i strafferetlig forstand.

Artikel 15

Tvangsbøder

1. Ved beslutning kan Kommissionen pålægge de i artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede personer samt virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder tvangsbøder på indtil 25 000 ECU daglig fra det i beslutningen fastsatte tidspunkt for at tvinge dem til

- a) at afgive udtømmende og rigtige oplysninger, som er afkrævet dem ved beslutning vedtaget af Kommissionen i henhold til artikel 11
- b) at underkaste sig en kontrolundersøgelse, som Kommissionen har påbudt ved beslutning i medfør af artikel 13.

2. Ved beslutning kan Kommissionen pålægge de i artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede personer samt virksomheder tvangsbøder på indtil 100 000 ECU daglig fra det i beslutningen fastsatte tidspunkt for at tvinge dem til

- a) at overholde et påbud i henhold til en beslutning efter artikel 7, stk. 4, eller artikel 8, stk. 2, andet afsnit
- b) at gennemføre de forholdsregler, der er påbudt ved en beslutning efter artikel 8, stk. 4.

3. Når de i artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede personer samt virksomhederne eller sammenslutningerne af virksomheder har efterkommet den forpligtelse, til hvis opfyldelse tvangsbøden er blevet fastsat, kan Kommissionen fastsætte tvangsbødens endelige størrelse til et mindre beløb end det, den oprindelige beslutning ville føre til.

Artikel 16

Prøvelse ved Domstolen

Ved klager over beslutninger, hvorved Kommissionen har pålagt bøde eller tvangsbøde, har Domstolen i overensstemmelse med traktatens artikel 172 fuld prøvelsesret; den kan ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde eller tvangsbøde.

Artikel 17

Tavshedspligt

1. Oplysninger, som er indhentet i medfør af artikel 11, 12, 13 og 18, må kun bruges til det med undersøgelsen, kontrollen eller udtalelserne tilsigtede formål.

2. Kommissionen og medlemsstaternes kompetente myndigheder samt deres tjenestemænd og øvrige ansatte er forpligtet til ikke at give oplysninger om forhold, som de i medfør af denne forordning får kendskab til, og som ifølge deres natur er undergivet tavshedspligt, jf. dog artikel 4, stk. 3, og artikel 18 og 20.

3. Stk. 1 og 2 er ikke til hinder for offentliggørelse af oversigter eller redegørelser, som ikke indeholder oplysninger om enkelte virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder.

Artikel 18

Udtalelser fra de deltagende parter og tredjemand

1. Forinden der træffes beslutning i henhold til artikel 7. stk. 2 og 4, artikel 8, stk. 2. andet afsnit, og stk. 3, 4 og 5, samt i henhold til artikel 14 og 15, skal Kommissionen give de deltagende personer, virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder lejlighed til på alle stadier af proceduren indtil høringen af det rådgivende udvalg at udtale sig om de punkter, der fremføres imod dem.
2. Uanset stk. 1 kan der træffes foreløbig beslutning om at udskyde datoen for gennemførelsen af en sammenslutning eller dispensation efter henholdsvis artikel 7, stk. 2 og 4, uden at give de deltagende personer, virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder lejlighed til på forhånd at udtale sig, på betingelse af at Kommissionen giver dem lejlighed hertil hurtigst muligt efter at have truffet beslutning.
3. Kommissionen bygger alene sine beslutninger på punkter, med hensyn til hvilke de deltagende parter har haft lejlighed til at fremsætte deres bemærkninger. Parternes ret til forsvar skal i fuldt omfang tilgodeses under hele proceduren. Aktindsigt har i det mindste de direkte berørte parter, dog under hensyntagen til virksomhedernes berettigede interesse i beskyttelse af deres forretningshemmeligheder.
4. 1 den udstrækning Kommissionen eller de kompetente myndigheder i medlemsstaterne anser det for påkrævet, kan der endvidere indhentes udtalelser fra andre fysiske eller juridiske personer. Hvis fysiske eller juridiske personer, der godtgør, at de har en berettiget interesse deri, og særlig de deltagende virksomheders administrative organer eller ledelsesorganer eller anerkendte repræsentanter for disse virksomheders arbejdstagere, anmoder om at måtte afgive udtalelser, skal deres anmodning efterkommes.

Artikel 19

Forbindelse med medlemsstaternes myndigheder

1. Kommissionen sender inden tre arbejdsdage medlemsstaternes kompetente myndigheder kopi af anmeldelser og hurtigst muligt kopi af de vigtigste dokumenter, som indsendes til Kommissionen eller udstedes af denne i henhold til denne forordning.
2. Kommissionen gennemfører de i denne forordning nævnte procedurer i snæver og vedvarende forbindelse med medlemsstaternes kompetente myndigheder, som har ret til at fremsætte deres bemærkninger til procedurerne. Med henblik på anvendelsen af artikel 9 indhenter den oplysninger fra de i artikel 9, stk. 2, omhandlede kompetente myndigheder i medlemsstaterne og giver dem lejlighed til at udtale sig på alle stadier af proceduren indtil vedtagelsen af en beslutning efter stk. 3 i nævnte artikel; den giver dem i denne anledning adgang til sine sagsakter.
3. Et Rådgivende Udvalg for Kontrol med Fusioner og Virksomhedsovertagelser skal høres, inden der træffes beslutning i henhold til artikel 8, stk. 2 til 5, samt artikel 14 og 15, eller vedrørende de bestemmelser, der vedtages i henhold til artikel 23.

4. Det rådgivende udvalg beslår af repræsentanter for medlemsstaternes myndigheder. Hver medlemsstat udpeger en eller to repræsentanter, som i tilfælde af forfald kan erstattes af en anden repræsentant. Mindst en af disse repræsentanter skal have kompetence inden for kartel og monopolspørgsmål.

5. Høring finder sted på et fælles møde indkaldt på Kommissionens foranledning og med Kommissionen som formand. Mødeindkaldelsen skal ledsages af en sagsfremstilling tillige med angivelse af de vigtigste dokumenter samt et udkast til beslutning for hver enkelt sag, der skal behandles. Mødet afholdes tidligst fjorten dage efter indkaldelsens fremsendelse. Kommissionen kan undtagelsesvis afkorte denne frist i fornødent omfang med henblik på at hindre, at en eller flere af de i en fusion deltagende virksomheder påføres alvorlig skade.

6. Det rådgivende udvalg afgiver udtalelse om Kommissionens udkast til beslutning, om fornødent ved afstemning. Det rådgivende udvalg kan afgive udtalelse, selv om visse medlemmer er fraværende og ikke er repræsenteret. Udtalelsen afgives skriftligt og vedlægges beslutningsudkastet. Kommissionen tager i videst mulig udstrækning hensyn til udvalgets udtalelse. Den underretter udvalget om, i hvilket omfang den har fulgt dets udtalelse.

7. Det rådgivende udvalg kan henstille, at udtalelsen offentliggøres. Kommissionen kan foretage denne offentliggørelse. I beslutningen om offentliggørelse tages der behørigt hensyn til virksomhedernes berettigede interesse i beskyttelse af deres forretningshemmeligheder og deres interesse i, at udtalelsen offentliggøres.

Artikel 20

Offentliggørelse af beslutninger

1. Kommissionen offentliggør i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* de beslutninger, den vedtager i henhold til artikel 8, stk. 2 til 5.

2. Offentliggørelsen sker med angivelse af de deltagende parter og beslutningens væsentligste indhold; ved offentliggørelsen skal der tages hensyn til virksomhedernes berettigede interesse i beskyttelse af forretningshemmeligheder.

Artikel 21

Kompetence

1. Med forbehold af Domstolens prøvelsesret har alene Kommissionen beføjelse til at vedtage de i denne forordning omhandlede beslutninger.

2. Medlemsstaterne anvender ikke deres nationale konkurrencelovgivning på fusioner af fællesskabsdimension.

Første afsnit griber ikke ind i medlemsstaternes beføjelser til at foretage de nødvendige undersøgelser med henblik på anvendelse af artikel 9, stk. 2, samt efter henvisning i henhold til artikel 9, stk. 3, første afsnit, litra b), eller stk. 5, at træffe de strengt nødvendige foranstaltninger med henblik på anvendelse af artikel 9, stk. 8.

3. Uanset stk. 1 og 2 kan medlemsstaterne træffe passende foranstaltninger til at beskytte andre legitime interesser end de i denne forordning anførte, som er forenelige med fællesskabsrettens generelle principper og øvrige bestemmelser.

Som legitime interesser i første afsnits forstand betragtes den offentlige sikkerhed, mediernes pluralitet og tilsynsreglerne.

Alle andre offentlige interesser skal af den pågældende medlemsstat meddeles Kommissionen, og anerkendes af denne, efter at den har undersøgt, om de er forenelige med fællesskabsrettens generelle principper og øvrige bestemmelser, for de ovenfor nævnte foranstaltninger kan træffes. Kommissionen underretter den pågældende medlemsstat om sin beslutning inden en måned efter meddelelsen.

Artikel 22

Forordningens anvendelsesområde

1. Kun denne forordning finder anvendelse på fusioner efter artikel 3.
2. Forordning nr. 17 ¹⁾, (EØF) nr. 1017/68 ²⁾, (EØF) nr. 4056/86 ³⁾ og (EØF) nr. 3975/87 ⁴⁾ finder ikke anvendelse på fusioner efter artikel 3.
3. Hvis Kommissionen efter anmodning fra en medlemsstat fastslår, at en fusion efter artikel 3, som er uden fællesskabsdimension i henhold til artikel 1, skaber eller styrker en dominerende stilling, som bevirker, at den effektive konkurrence hæmmes betydeligt på denne medlemsstats område, kan den, for så vidt fusionen påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne, vedtage de i artikel 8, stk. 2, andet afsnit, samt stk. 3 og 4, omhandlede beslutninger.
4. Artikel 2, stk. 1, litra a) og b), samt artikel 5, 6, 8 og artikel 10 til 20 finder anvendelse. Den frist for indledning af proceduren, der er fastsat i artikel 10, stk. 1, løber fra datoen for modtagelsen af medlemsstatens anmodning. Proceduren skal iværksættes inden en måned fra den dato, hvor fusionen er anmeldt medlemsstaten eller gennemført. Denne frist løber fra den dato, hvor den første af disse begivenheder finder sted.
5. Kommissionen træffer kun de foranstaltninger efter stk. 3, som er strengt nødvendige for at sikre eller genoprette en effektiv konkurrence i den medlemsstat, på hvis anmodning den har grebet ind.
6. Stk. 3, 4 og 5 finder anvendelse, indtil tærsklerne i artikel 1, stk. 2, er blevet revideret

Artikel 23

Gennemførelsesbestemmelser

Kommissionen er bemyndiget til at udstede gennemførelsesbestemmelser om form, indhold og andre enkeltheder i forbindelse med de i artikel 4 omhandlede anmeldelser, om fristerne i henhold til artikel 10 og om udtalelser fra deltagende parter og tredjemand i henhold til artikel 18.

¹⁾ EFT nr. 13 af 21.2.1962, s. 204/62.

²⁾ EFT L 175 af 23.7.1968, s. 1.

³⁾ EFT L 378 af 31.12.1986, s. 4.

⁴⁾ EFT L 374 af 31.12.1987, s. 1.

Artikel 24

Forbindelser med tredjelande

1. Medlemsstaterne underretter Kommissionen om alle generelle vanskeligheder, som deres virksomheder har mødt i et tredjeland i forbindelse med fusioner efter artikel 3.
2. Kommissionen udarbejder, første gang senest er år efter denne forordnings ikrafttræden og derefter med jævne mellemrum, en rapport, hvori den ud fra de i stk. 3 og 4 omhandlede kriterier gennemgår behandlingen af EF-virksomheder med hensyn til disses fusioner i tredjelande. Kommissionen forelægger Rådet disse rapporter, om nødvendigt ledsaget af henstillinger.
3. Hvis Kommissionen enten på grundlag af de i stk. 2 omhandlede rapporter eller på grundlag af andre oplysninger konstaterer, at et tredjeland ikke giver EF-virksomheder en behandling svarende til den, Fællesskabet giver virksomheder fra dette tredjeland, kan Kommissionen forelægge Rådet forslag med henblik på at opnå et passende forhandlingsmandat for at opnå tilsvarende behandling for EF-virksomheder.
4. Foranstaltninger, der træffes i medfør af denne artikel, skal være i overensstemmelse med Fællesskabets eller medlemsstaternes forpligtelser i henhold til internationale — såvel bilaterale som multilaterale — aftaler, jf. dog traktatens artikel 234.

Artikel 25

Ikrafttrædelse

1. Denne forordning træder i kraft den 21. september 1990.
2. Denne forordning finder ikke anvendelse på fusioner, der er omfattet af en aftale eller offentliggørelse, eller som er fremkommet ved erhvervelse af kontrol i henhold til artikel 4, stk. 1, inden datoen for denne forordnings ikrafttrædelse, eller under nogen omstændigheder på fusioner, som inden ovennævnte dato er gjort til genstand for en procedure indledt af de kompetente konkurrencemyndigheder i en medlemsstat.

Denne forordning er bindende i alle enkeltheder og gælder umiddelbart i hver medlemsstat.

Litteratur

Barriers to Entry and Exit in UK Competition Polia, Office of Fair Trading, research paper 2, London 1994.

Bellamy & Child: Common Market Law of Competition, Sweet & Maxwell, London, 4. udg. 1993.

Bernitz, Ulf: Den nye konkurrencelagen, Juristförlaget, 2. udg., Stockholm 1993.

Budgetredegørelse 94, Finansministeriet, april 1994.

Dokumentation, Konkurrencerådet 1990-1995.

Erhvervsredegørelse 1994, Industri- og Samordningsministeriet, august 1994.

Erhvervsredegørelse 1993, Ministeriet for Erhvervspolitisk Samordning, september 1993.

Fejøl, Jens: EF-konkurrenceret, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, København, 1993.

Finansredegørelse 1994, Finansministeriet, august 1994.

- Fishwick F. og Denison T.: The Geographical Dimension of Competition in the European Single Market, Commission of the European Communities, 1992.
- Fornyelse og effektivisering i den kommunale sektor, betænkning nr. 1268, Indenrigsministeriet, april 1994.
- Fosdal, Peter: Konkurrenceloven, G*E*C Gads Forlag, København, 1990.
- Fra monopollov til konkurrencelov, betænkning nr. 1075 - om modernisering af monopolloven og pris- og avanceloven, Industriministeriet, august 1986.
- Fusioner og Virksomhedsoverdragelser, Konkurrencerådet 1986-1993.
- Greaves, Rose: EC Block Exemption Regulations, Chancery, London 1994.
- Green, Nicholas: Commercial Agreements and Competition Law - Practice and Procedure in the UK and EEC, Graham & Trotman, London 1986.
- Hazard, Heather A. og Lotz, Peter: Danmarks rolle i Verdenshandelen, Ressourceområdeanalyse, Erhvervsfremmestyrelsen, september 1994.

- Jones, Christoffer, Van der Woude, Marc og Lewis, Xavier: E.C. Competition Law handbook, 1994 Edition, Sweet & Maxwell, London 1994.
- Kerse, C.S.: E.C. Antitrust Procedure, Sweet & Maxwell, London, 3. udg. 1994.
- Koktvedgaard, Mogens: Lærebog i konkurrenceret, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, 2. udg., København, 1994.
- Kommissionens årlige beretning om Konkurrencepolitikken, Kommissionen 1971-1994.
- Redegørelse til Folketingets Erhvervsudvalg om kommuners og amtkommuners samarbejde med aktieselskaber m.v. (Lov nr. 384 af 20. maj 1992), Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, juni 1994.
- Konkurransen for effektiv ressursbruk, NOV 1991:27, Oslo 1991.
- Konkurrenceretten i EF m. bilag, Konkurrencerådet 1992.
- Lang, John Temple: European Community Constitutional Law and the Enforcement of Community Antitrust Law, 20th Anniversary Fordham Corporate Law Institute Antitrust in a Global Economy, oktober 21-22, 1993.

Lang, John Temple: Detining Legitimate Competition: Companies' Duties to Supply Competitors, and Access to Essential Facilities, 21. Fordham Coporate Law Institute International Antitrust law and Policy, oktober 27-28, 1994.

Market Definition in UK Competition Policy, ressearch paper 1, Office of Fair Trading, London 1992.

Ny konkurrenslag, Ds 1992: 18, En promenoria från Näringsdepartementet, Stockholm 1992.

OECD Economic Surveys, Denmark, 1992-1993.

Offentlig/privat lige konkurrence, Industri- og Samordningsministeriets arbejdsgruppe, august 1994.

Om statsregnskabet for 1993, nr. 10, Finansministeriet, Statens Regnskabsdirektorat, juni 1994.

Overbury, Colin (ed), Jones, Christopher og González-Díaz, Enrique: The EEC Merger Regulation, Sweet & Maxwell, London, 1992.

Ritter, Lennart m.fl.: EEC Competition Law - A Practitioner's Guide, Kluwer Deventer Boston, 1991.

- Rognstad, Ole-Andreas: Bagatellavtaler i EFs konkurranseret. En studie av det såkalte merkbarhetskravet med basis i Domstolens praksis og Kommisjonens bagatellmeddelelse. Universitetsforlaget, Oslo, 1992.
- Sølvkjær, Evan: Konkurrenceloven med kommentarer, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, København, 1990.
- Vogter, John: Offentlighedsloven med kommentarer, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, København 1992.
- Vogter, John: Forvaltningsloven med kommentarer, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, København, 1992.
- Werlauff, Erik: Statsselskaber, Aalborg Universitet 1992.